THE PERSIAN DĪVĀN OF YAVUZ SULṬĀN SELĪM

A CRITICAL EDITION

BENEDEK PÉRI

21st-Century Studies in Humanities

Editors: Balázs Balogh, Pál Fodor, Antal Molnár

21st-Century Studies in Humanities

Editors: Balázs Balogh, Pál Fodor, Antal Molnár

THE PERSIAN DĪVĀN OF YAVUZ SULṬĀN SELĪM

A CRITICAL EDITION

BENEDEK PÉRI

ELKH | Eötvös Loránd Research Network

Research Centre for the Humanities
Budapest, 2021

ELKH | Eötvös Loránd Research Network

Research Centre for the Humanities
Budapest, 2021

© Research Centre for the Humanities, 2021
© Benedek Péri, 2021

Cover: Yavuz Sulṭān Selīm and his entourage. *Dīvān-i Selīm,*
Istanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nadir Eserler F1330, f. 27b

ISBN 978-963-416-256-8
ISSN 2630-8827

Published by the Research Centre for the Humanities, Eötvös Loránd Research Network
Director general: Balázs Balogh
Prepress preparation: Institute of History, RCH
Research Assistance Team; head: Éva Kovács
Cover design: Bence Marafkó and Imre Horváth
Page layout: Imre Horváth
Printed in Hungary by Prime Rate Kft., Budapest

CONTENTS

ACKNOWLEDGEMENTS 7

TRANSCRIPTION CHARTS 9

INTRODUCTION 11

1. PREVIOUS SCHOLARLY WORKS ON SELĪM'S POETRY AND EDITIONS OF THE DĪVĀN 13

2. YAVUZ SULṬĀN SELĪM THE POET 19
2.1. Contemporary and near contemporary accounts on Selīm's poetry 19
2.2. Selīm's poetic credo 21
2.3. Views of modern critics 22

3. AN ASSESSMENT OF SELĪM'S POETRY 23
3.1. A general overview 23
3.2. Poetic imitation and paraphrase networks in classical poetry 24
3.3. Selīm and his poetic patchworks 25
3.4. Selīm and creating a close copy 40

4. MANUSCRIPTS OF THE DĪVĀN DIRECTLY CONSULTED DURING THE EDITING PROCESS 46
4.1. Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi 586 (= Amasya) 46
4.2. Ankara Üniversitesi Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi 321/4 (= Ankara) 46
4.3. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü, F 929 (= IÜ929) 47
4.4. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü, F 1016 (= IÜ1016) . . 47
4.5. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü, F 1330 (= IÜ1330) . . 48
4.6. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü, F 1331 (= IÜ1331) . . 49
4.7. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü, F 1607 (= IÜ1607) . . 49
4.8. Kitābẖāna, Mūza va Markaz-i Asnād-i Majlis-i Šuʾrā-yi Islāmī, Ms. 13392 (= Majlis13392) 49

4.9. Kitābḫāna, Mūza va Markaz-i Asnād-i Majlis-i Šuʾrā-yi Islāmī, Ms. 21013/2 (= Majlis21013) 50
4.10. Kitābḫāna va Mūza-yi Millī-yi Malik, Ms. 4620 (= Malek) 50
4.11. Millet Kütüphanesi, Ali Emiri. Farsça 324 (= AE) 51
4.12. Sāzmān-i Asnād va Kitābḫāna-yi Millī-yi Īrān, Ms. 2495 (= Millī) 51
4.13. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Atıf Efendi 2077 (= Atif2077) 51
4.14. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Atıf Efendi 2078 (= Atif2078) 52
4.15. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi 3422 (= Esad) 52
4.16. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Fatih 3830 (= Fatih) 53
4.17. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Haci Mahmud Efendi 3630 (= HM) . . 53
4.18. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Lala Ismail 449 (= LI) 54
4.19. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye 3827 (= NO) 54
4.20. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Reşid Efendi 762 (= RE) 54
4.21. The National Library of Israel, Yahuda Ms. Ar. 1128 (= Jerusalem) 55
4.22. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan 507 (= Revan507) 55
4.23. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan 737 (= Revan737) 56
4.24. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan 738 (= Revan738) 56

5. RESULTS OF THE COMPARATIVE ANALYSIS OF THE MANUSCRIPTS 57

6. THE CRITICAL EDITION 64
6.1. The basic principles of the present critical edition 64
6.2. The entries in the critical apparatus 65

THE PERSIAN DĪVĀN OF YAVUZ SULṬĀN SELĪM 67

CRITICAL APPARATUS 289

ACKNOWLEDGEMENTS

I owe a debt of gratitude to many of my colleagues and friends without whose unrelenting support this project couldn't have been accomplished. I am especially indebted to Prof. Dr. Münevver Tekcan, Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal and Dr. Mevlüt Ilhan for their generous assitance in procuring digital copies of manuscripts preserved in various collections in Turkey. I am profoundly grateful to Dr. Miklós Sárközy for obtaining digital copies for me from Iran and also for checking the Persian text of the edition. Dr. Mojdeh Mohammadi and Dr. Nándor Erik Kovács provided me with valuable help in deciphering illegible looking texts in the manuscripts. The project was made possible by the generous scholarship of The Andrew W. Mellon Foundation and the financial support of the National Research, Development and Innovation Office.

TRANSCRIPTION CHARTS

For the transcription of Persian and Ottoman Turkish personal names, quotes and longer texts the following system was used. Geographical names are used in their present day forms.

Consonants

	Persian	Ottoman		Persian	Ottoman		Persian	Ottoman
ء	ʾ	ʾ	ر	r	r	ف	f	f
ب	b	b	ز	z	z	ق	q	ḳ
پ	p	p	ژ	ž	ž	ک	k	k
ت	t	t	س	s	s	گ	g	g
ث	s̲	s̲	ش	š	ş	ل	l	l
ج	j	c	ص	ṣ	ṣ	م	m	m
چ	č	ç	ض	ż	ż	ن	n	n
ح	ḥ	ḥ	ط	ṭ	ṭ	و	v	v
خ	ḫ	ḫ	ظ	ẓ	ẓ	ه	h	h
د	d	d	ع	ʿ	ʿ	ی	y	y
ذ	z̲	z̲	غ	ġ	ġ			

Vowels

	Persian	Ottoman
ا	ā	ā, a
و	ū	ū, u, o, ü, ö
ی	ī	ī, i, e

INTRODUCTION

1. PREVIOUS SCHOLARLY WORKS ON SELĪM'S POETRY AND EDITIONS OF THE *DĪVĀN*

Lines from Selīm's poetry were first printed in 1811. Heinrich Dietrich von Diez (1751–1817) illustrated his article titled *Selim I als Dichter und Mann von Geist, als Regent und Mensch* with a ghazal he chose from a manuscript that was at that time in his possession.[1]

Joseph von Hammer-Purgstall (1774–1856) also used Diez's copy of the *Dīvān* to prepare his German translation of Selīm's *tauḥīd*. The opening poem was published first in 1828 in the second volume of the first edition of his *Geschichte des Osmanischen Reiches*,[2] and for the second time a couple of years later in his seminal work on the history of Ottoman poetry. Hammer didn't describe Selim's poetry in detail and most of the two pages he devoted to the subject in the first volume of his *Geschichte des Osmanischen Dichtkunst* is occupied by the German translation of the *tauḥīd* and a few lines he found in Kınalızāde Ḥasan Çelebī's (d. 1604) poetic anthology.[3]

Ṭayyārzāde ʿAṭā'ī's (d. after 1880) five volume history of the Ottoman Empire was printed in Istanbul in 1876. The fourth volume gives a selection of the Sultan's poems taken from his *Dīvān* and collected from various poetry collections, *majmūʿa*s.[4] The heading preceding the qasida written on the rhyme '*-ar*' suggests that the manuscript of the *Dīvān* ʿAṭā used may have been one of the following three copies: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Haci Mahmud Efendi 3630, Millet Kütüphanesi, A.E. Farsça 324; İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü, F 1331.

The first English translation of Selim's verses was published in 1882 in Elias John Wilkinson Gibb's anthology of Ottoman verse.[5] The poem Gibb chose to translate is a well-known *mardāna* ghazal relating Selim's campaign and victory over the Safavids and his plans for further conquests.[6]

---

1 Diez, Heinrich Friedrich von, 'Selim I als Dichter und Mann von Geist, als Regent und Mensch,' in Idem, *Denkwürdigkeiten von Asien in Künsten und Wissenschaften, Sitten, Gebräuchen und Alterthümern, Religion und Regierungsverfassung : aus Handschriften und eigenen Erfahrungen gesammelt*. I. (Berlin: Nicholasische Buchhandlung, 1811), 239–302. The ghazal starting with the line *Aflāk nīst lāyiq-i taḫt u sarīr-i mā* ('The skies are not fit for our throne and crown') together with its German translation is on pp. 241–243. The poem is ghazal 42 in my critical edition. The manuscript Diez referres to as his own is preserved today in the Staatsbibliothek zu Berlin (Diez A oct. 80).

2 Hammer-Purgstall, Joseph von, *Geschichte der Osmanischen Reiches*, vol. 2, *Von der Eroberung Constantinopels bis zum Tode Selim I's, 1453–1520* (Pest: Conrad Adolph Hartleben's Verlag, 1828), 659–660.

3 Hammer-Purgstall, Joseph von, *Geschichte der Osmanische Dichtkunst bis auf unsere Zeit*, vol. 1 (Pest: Conrad Adolph Hartleben's Verlag, 1836),159–160. Hammer's translation of the *tauḥīd* was reproduced in Carl Peter Berly's book containing excerpts from Hammer's *Geschichte des Osmanischen Reiches*. See Berly, Carl Peter, *Kern der Osmanischen Reichsgeschichte durch Hammer-Purgstall* (Leipzig: Hartleben's Verlag, 1837), 336–337.

4 Ṭayyārzāde ʿAṭā, *Tārīḫ-i ʿAṭā*, vol. 4 (Istanbul: Şeyḫ Yaḥyā Efendi Maṭbaʿası, 1293 [1876]), 12–42. For a modern day edition see Tayyâr-zâde Aṭâ, *Osmanlı Saray Tarihi. Târîh-i Enderûn,* ed. Mehmet Arslan, vol. 4 (İstanbul: Kitabevi, 2010), 28–76.

5 Gibb, Elias John Wilkinson, *Ottoman Poems Translated into English Verse With Introduction, Biographical Notices, and Notes* (London: Trubner & Co.–Glasgow: Wilson & McCormick, 1882), 33.

6 The ghazal starts with the following couplet *Laškar az taḫt-i Sitanbul sūy-i Īrān tāḫtam/Surḫ-sar-rā ġarqa-yi ḫūn-i malāmat sāḫtam*. In Gibb's translation: 'From Istambol's throne a mighty host to Iran guided I/Sunken deep in blood of shame I made the Golden Heads to lie'. For the term '*mardāna* ghazal' see Benedek Péri, 'Merdāne" Ghazals and Rhetoric in 16th century Turkish classical poetry,' (forthcoming).

The Sultan's full *dīvān* was first printed in Istanbul in 1306/1889.[7] Though the editor of the volume, Ḥüseyin Ḥüsnī didn't name the manuscript or manuscripts he used, a comparative analysis of the various versions of the text revealed that Ḥüsnī based his edition on a copy kept in the Fatih collection of Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi (Fatih 3830). Ḥüsnī made many mistakes while reading and interpreting the handwritten text of the manuscript and thus his edition is not reliable.[8] It will suffice to mention only one typical example here.

The first hemistich (*miṣrāʿ*) of the closing couplet (*maqtaʿ*) of the ghazal starting with the line *Agarči ḫasta Majnūn šaḫna-yi dašt-i vafā būd-ast* ('Though the [love]sick Majnūn was the viceroy of the wasteland of loyalty') reads as *Salīm az vādī-yi ġam gar bi-taḫt-i šāhī uftād-ast* ('If Selīm has happened to get from the valley of sorrow to the throne of royalty'). In Ḥüsnī's book we find کبر instead of the correct reading, *gar* 'if'(گر), because Ḥüsnī interpreted an ink blot under the letter 'r' as a dot belonging to a letter 'b'.[9]

Ḥüsnī's edition served as a basis for Manastırlı Dāniş Aḥmed efendi's (d. 1898) commentary on Selīm's *dīvān* in 1312–1313/1895–1896.[10] His work titled *Destāvīz-i dāniş* ('A Small Gift of Knowledge' or 'A Small Gift from Dāniş') was dedicated to Sultan ʿAbd al-Ḥamīd II (r. 1876–1909). It appears that Dāniş efendi corrected Ḥüsnī's text because the mistake mentioned above is not present in his work.[11]

The 1890's saw an upsurge in the interest in Selīm's poetry as besides Dāniş efendi, Şeyḫ Vaṣfī (1851–1910) and Ḥüseyin Şevket also prepared a translation of select verses. Vaṣfī published a small volume containing Selīm's one hundred sixty six Persian couplets (*bayt*) together with their Ottoman translations and a few *bayt*s in Turkish under the title *Bāriḳa* in 1891.[12] Şevket's translations were published in a series of articles printed in the 1315/1897 volume of the perodical *Maʿlūmāt*.[13]

The posthumously published second volume of Gibb's six volume work on the history of Ottoman poetry contained only a few words on Selīm's oeuvre as the author thought that the poems being in Persian and not in Turkish didn't fall into the scope of his enquiry. However, it is clear from a footnote correcting Rieu's mistake in his catalogue of the Persian manuscripts kept in the British Museum that Gibb was aware of the London manuscript and read at least some of the Sultan's poetry in the original Persian.[14]

7 Ḥüseyin Ḥüsnī, *Dīvān-i Yavuz Sulṭān Selīm* (İstanbul:Āṣādūryān Şirket-i Mürettebiye Maṭbaʿası, 1306 [1889]).
8 Horn, Paul, 'Der Dichter Sultān Selīm I,' *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 60 (1906), 97/footnote 2.
9 Ḥüsnī, *Dīvān-i Yavuz Sulṭān Selīm*, 39; Fatih 3830: f. 12a.
10 Terzi, Beyza, *Destâvîz-i Dâniş (Yavuz Sultan Selîm Dîvânı'nın Şerhi). Tenkitli Metin ve İnceleme (s. 1–180)* (MA Thesis, İstanbul Üniversitesi, 2016); Aydın, Seda, *Destâvîz-i Dâniş (Yavuz Sultan Selîm Dîvânı'nın Şerhi). Tenkitli Metin ve İnceleme (s. 180–366)* (MA Thesis, İstanbul Üniversitesi, 2016).
11 Terzi, *Destâvîz-i Dâniş*, 158.
12 Şeyḫ Vaṣfī, *Bāriḳa. Yavuz Sulṭān Selīm'in Eşʿārı ile Tercümeleri* (İstanbul:Āṣādūryān Şirket-i Mürettebiye Maṭbaʿası, 1308 [1891]). The text of the volume edited by Şeyḫ Vaṣfī was republished in Latin script by Hasan Gültekin in 2015. See Gültekin, Hasan, 'Yavuz Sultan Selim'in Farsça Beyitleriyle Tercümeleri,' *Turkish Studies* 10 (2015), 1217–1246.
13 For the list of the articles see Kartal, Ahmet, *Osmanlı Medeniyetini Besleyen Kültür Merkezleri – Edebî Açıdan. XI Asırdan XVI Asrın Sonuna Kadar Türk Edebiyatının Fars Edebiyatı Ile Münasebetleri* (PhD diss., Gazi Üniversitesi, 299), 903–904. I didn't have access to Şevket's articles.
14 Gibb, Elias John Wilkinson, *A History of Ottoman Poetry*, vol 2 (London: Luzac & Co., 1902), 260–262. See also Rieu, Charles, *Catalogue of the Persian Manuscripts in the British Museum*, vol. 2 (London: British Museum, 1881), 659–660.

The first and hitherto only critical edition of Selīm's *Dīvān* was prepared by Paul Horn (1863–1908), a German scholar of Iranian studies.[15] The book is an exquisitely executed volume printed in the style of a sixteenth century manuscript, with lavishly decorated pages written in a well-calligraphed *nastaʿlīq* typeface. One copy, embellished with real gilding and bound in full leather binding was sent by the German emperor Wilhelm II (r. 1888–1918) to the ruling descendant of Selīm, Sultan ʿAbd al-Ḥamīd II as a noble gift.[16] Several soft cover copies were distributed to libraries and distinguished scholars of Oriental studies.[17]

Horn's edition, which is based on six manuscripts,[18] four from European collections and two from libraries in Turkey,[19] contains 305 poems (1 *tauḥīd*, 2 *naʿt*s, 1 *munājāt*, 2 qasidas, a *taḫmīs* and 298 ghazals). The editorial principles Horn followed during the editing process together with a very short description of the manuscripts was published in an article on Selīm's poetry two years after the edition was printed.[20]

Except for a few publications acknowledging its existence, Horn's work didn't immediately receive the scholarly attention it would have deserved. A Hungarian landowner and Iranist, Sándor Kégl (1862–1920), one of the few scholars who were gifted with a copy, published a short article on Selīm's poetic accomplishments in 1910.[21] Kégl's article based on Horn's work is full of misunderstandings. Suffice it to mention here only the most serious of its flaws: Kégl seems to mix two sultans of the same name, Selīm I, the son of Sultan Bāyezīd II (r. 1481–1512), and Selīm II, the son of Süleymān I (r. 1520–1566).

The well-known bibliophile, ʿAlī Emīrī's article on the influence of Turkish literature on the literature of Iran published in 1334/1915 is devoted mainly to praising the poetical talent of Selīm. While the author illustrated his account with quotes from the Sultan's Persian, Arabic and Turkish (both Ottoman and Chaghatay) poems he didn't acknowledge the existence of Horn's edition,[22] perhaps because he had his own manuscript copy of the *Dīvān*.[23] In another article that appeared one month later ʿAlī Emīrī returned to the topic and published a single ghazal by Selīm.[24]

15 Horn, Paul, *Dīvān-i balāġat-ʿunvān-i Sulṭān Salīm Ḫān-i avval* (Berlīn: Maṭbaʿa-yi daulatī, 1904).
16 Horn, 'Der Dichter Sultān Selīm I,' 98.
17 For the story of the volume's production see Klaus Kreiser, 'A Divan for the Sultan: Between Producing of an Oriental Text and the German Art of Printing,' in: *Turkish Language, Literature and History. Travelers Tales, Sultans and Scholars Since the Eighth Century*, ed. Bill Hickman–Gary Leiser (London–New York: Routledge, 2017), 223–248.
18 Horn saw Fatih3830 as well but since he judged it 'non-independent' he thought it wasn't worth consulting it. The six manuscripts he really used are the following: 1. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi 3422; 2. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Lala Ismail 449; 3. Bibliothéque National, Paris, Schefer 1373; 4. British Library, London, Add. 7786; 5. Staatsbibliothek, Berlin, Diez A. oct. 80; 6. Uppsala University Library, Uppsala, O. Nov. 21 (Tg. 191)/3.
19 Horn, *Dīvān-i balāġat-ʿunvān*, 2–3; Horn, 'Der Dichter Sultān Selīm I,' 99.
20 Horn, 'Der Dichter Sultān Selīm I,' 99–104.
21 Kégl, Sándor, 'Szelim szultán mint perzsa költő,' in *Keleti tanulmányok. Goldziher Ignácz születésének hatvanadik évfordulójára írták tanítványai* (Budapest: Hornyánszky Viktor kiadása, 1910), 183–203.
22 ʿAlī Emīrī, 'Türk Edebiyātının Īrān edebiyātındaki Teʾsīri,' *Tārīḫ ve Edebiyāt* 1/2 (1334 [1915]), 22–37. Selīm's Chaghatay poem was later republished in Latin transcription by Osman Fikri Sertkaya. See Serkaya, Osman F., 'Osmanlı Şairlerin Çağatayca Şiirleri,' Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi 22 (1976), 171–172.
23 Millet Kütüphanesi, Farsça 324.
24 ʿAlī Emīrī, 'Yavuz Sulṭān Selīm Ḥażretlerinin Fārsī Ġazel-i Şāhāneleri,' *Tārīḫ ve Edebiyāt* 1/3 (1334 [1915]), 39.

More than forty years after its publication Turkish academia discovered the value of Horn's edition and Ali Nihat Tarlan (1898–1978), a leading literary historian, translated Selīm's poems into Turkish.[25] In the short introduction of his book Tarlan mentions that he based his translation on Horn's work and adds that wherever he had doubts concerning the text, he compared Horn's version with a manuscript preserved in the Millet Kütüphanesi.[26]

Though a few earlier publications signalled the interest in Ottoman authors writing in Persian,[27] systematic research started only in the 1990s. Muḥammad Amīn Rayāḥī was the first scholar to devote a whole volume to the topic.[28] Though Rayāḥī mentions Horns edition, the samples from Selīm's poetry he included in his book are taken from a much earlier source, from a Persian translation of Mīr ʿAlī-šīr Navāyī's (d. 1501) poetic anthology, *Majālis al-Nafāʾis*. Šāh Muḥammad Qazvīnī, an Iranian doctor working at the imperial court in Istanbul not only translated the original Chaghatay text into Persian between 927/1521 and 929/1523, he also added a chapter containing short biographic notices of poets contemporary with him. His description of Selīm's poetic activities is illustrated with a few ghazals, some of which are not included in any of the hitherto discovered manuscripts.[29] Tahsin Yazıcı published his booklet listing a great number of authors, who wrote in Persian in Asia Minor, in 1992.[30] The list was later republished in the online version of the *Encyclopaedia Iranica* in 2000.[31]

Ahmet Kartal's Ph.D. thesis written in 1999 aimed at mapping the influence the Persian classical literary tradition exerted on Turkish literature.[32] The dissertation included a chapter on Turkish authors writing in Persian, Selīm among them. Kartal later published a long essay on the subject in his 2008 collection of articles on Turkish–Persian literary relations.[33] The volume also contained an article on Ottoman literature during Selīm's reign that gave a short description of the Sultan's poetical accomplishments as well.[34]

Şadi Aydın was the first to describe in detail the manuscripts of Selīm's *dīvān* he managed to locate in various libraries in Istanbul.[35] The chapter on Selīm contains the short desciption of sixteen manuscripts the author attributed to the Sultan. However, two of these, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Halet Efendi İlavesi 154 and Zühdü Bey 2141 contain the Persian poems of another poet using the same pen name, Selīm.

25 Tarlan, Ali Nihat, *Yavuz Sultan Selim Divanı* (İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi, 1946).
26 Tarlan, *Yavuz Sultan Selim Divanı*, 5; For a critique on Tarlan's translation see İbrahim Kaya, 'Yavuz Sultan Selim'in Matbu Farsça Divanı İle Tarlan Tercümesinin Karşılaştırılması,' *Uluslararası Sosyal Araştırmaları Dergisi* 12/63 (2019), 119–129.
27 E.g., İsmail Hakkı Ertaylan, *Külliyât-i Dîvân-i Kabûlî* (İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1948); Idem, *Külliyât-i Dîvân-i Mevlânâ Hâmidî* (İstanbul: İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1949).
28 Rayāḥī, Muḥammad Amīn, *Zabān u adab-i fārsī dar qalamrau-i oṣmānī* (Tehran: Pāžang, 1369 [1990]).
29 Šāh Muḥammad Qazvīnī, 'Tarjuma-yi Majālis al-nafāʾis,' in Mīr Niẓām al-Dīn ʿAlī-šīr Navāyī, *Majālis al-nafāʾis*, ed. ʿAlī Aṣġar Ḥikmat (Tehran: Kitābḫāna-yi Manūčihrī, 1363 [1984]), 360–363.
30 Yazıcı, Tahsin, *Pārsī-nivīsān-i Āsyā-yi Ṣaġīr* (Tehran: Markaz-i Muṭāliʿāt u Taḥqīqāt-i Farhangī-yi Bayn al-Malalī 1371 [1992].
31 Yazıcı, Tahsin, 'Persian Authors of Asia Minor. Part I,' in *Encyclopaedia Iranica*. http://www.iranicaonline.org/articles/persian-authors-1; Idem, 'Persian Authors of Asia Minor. Part II.' *Encyclopaedia Iranica*. http://www.iranicaonline.org/articles/persian-authors-2 (Last accessed 14. 07. 2020).
32 Kartal, 'Osmanlı Medeniyetini Besleyen Kültür Merkezleri'. For the bibliographical details see footnote no. 13.
33 Kartal, Ahmet, 'Türk-Fars Edebi İlişkileri,' in Idem, *Şiraz'dan İstanbul'a. Türk–Fars Kültür Coğrafyası Üzerine Araştırmalar* (İstanbul: Kritiker Yayınevi, 2008), 15–97.
34 Kartal, Ahmet, 'Yavuz Sultan Selim Dönemi Edebiyat,' in Idem, *Şiraz'dan İstanbul'a*, 365–366.
35 Aydın, Şadi, *Türk Edebiyatında Farsça Divânlar ve Divânçeler* (Ankara: Anekdot Yayınevi, 2010), 76–82.

Between the years 2012 and 2020 I have written several articles dedicated to various aspects of Selīm's poetry and published several poems that were not included in Horn's edition.[36]

Veyis Değirmençay published a voluminous book on Ottoman authors who produced texts in Persian in 2013. The volume, which reminds the reader of classical Ottoman biographical anthologies (*taẕkira*s), contains a few pages on Selīm as well, illustrating the account with the text of a *tarkīb band* and a ghazal.[37] Two years later, in 2015, Naci Tokmak published Selīm's poems that are included in the chapter Šāh Muḥammad Qazvīnī added on contemporary poets to his translation of Navāyī's *taẕkira*.[38]

Sevda Saçan analyzed the manuscripts of the *dīvān* kept in the library of İstanbul Üniversitesi from an art historical perspective in her MA thesis written in 2018. The author focused on various aspects of the art of the book. She gave a detailed account of the bindings, the illustrations, the various other decorative elements, the styles of calligraphy and put her observations into an art historical context.[39]

Bedri Mermutlu's article published in the same year is about a Turkish poem by Selīm he found in a file containing official documents from Selīm's reign. The poem is a poetic reply inspired by a Turkish ghazal of a poet named Ṣāhī. This Ṣāhī may be identical with the poet mentioned as Ṣāhī-yi Ṣarḳī in contemporary sources, who as a former protégé of Šāh Ismaʿīl Ṣafavī (r. 1501–1514) migrated to Istanbul during Selīm's reign. According to Mermutlu both poems were noted down by the Sultan himself.[40]

The scholarly journal *Türk Kültür İncelemeleri Dergisi* dedicated a full issue to various aspects of Sultan Selīm life, works and legacy. M. Fatih Köksal collected Selīm's Turkish poems preserved in various contemporary sources, mainly poetry collections.[41] Beyza Terzi's article aimed at mapping the Sultan's views on the art of poetry[42] and Seda Aydın analyzed

36 Péri, Benedek, 'Szelim szultán perzsa ġazaljai I. Az első megközelítés,' in: *Varietas delectat. Tanulmányok Kégl Sándor emlékére*, ed. Dévényi Kinga (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, 2010), 21–45; Idem, 'Milyen költő volt I. Szelim szultán. A 114. gazel tanúsága,' *Keletkutatás* 2011. tavasz, 73–84.; Idem, 'I. Szelim szultán kiadatlan perzsa versei I,' *Keletkutatás* 2015. tavasz, 115–138; Idem, 'I. Szelim kiadatlan perzsa versei II,' *Keletkutatás* 2015. ősz, 113–130.; Idem, 'I. Szelim szultán (1512–1520) imitációs technikája. Két Háfiz parafrázis példája,' *Keletkutatás* 2016. tavasz, 63–76.; Idem, '"From Istāmbōl's throne a mighty host to Irān guided I;/Sunken deep in blood of shame I made the Golden Heads to lie": Yavuz Sultan Selim's Persian poetry in the light of the Ottoman-Safavid propaganda war,' *Archivum Ottomanicum* 34 (2017), 183–192; Idem, 'The influence of Mīr ʿAlī-šīr Navāyī's Persian poetry on the ghazals of the Ottoman sultan Selim I (1512–1520),' in: *Alisher Navoiy va XXI asr*. ed. Shuhrat Sirojiddinov (Toshkent: Turon-Iqbol, 2017), 74–80; Idem, 'Towards a New Critical Edition of Yavuz Sultān Selīm's Persian Dīvān: An Overview of the Manuscripts,' *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 4 (2020), 131–146; Idem, 'Yavuz Sultan Selīm (1512–1520) and his imitation strategies.A case study of four Ḥāfiẓ ghazals,' *AOH* 73 (2020), 233–251.
37 Veyis Değirmençay, *Farsça Şiir Söyleyen Osmanlı Şairleri* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2013), 580–583.
38 Tokmak, Naci, 'Yavuz Sultan Selim'in Dîvânında Olmayan Farsça Şiirleri,' *Doğu Esintileri* 2/3 (2015), 1–18.
39 Saçan, Sevda, *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde Yer Alan Yavuz Sultan Selim Divanı'nın Tezyini Açıdan Değerlendirilmesi* (MA thesis, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2018).
40 Mermutlu, Bedri, 'Yavuz Sultan Selim'in Yeni Bulunan Türkçe Bir Şiiri,' in *Âb-ı Hayât'ı Aramak: Gönül Tekin'e Armağan*, ed. Orzan Kolbaş and Orçun Üçer (İstanbul: Yeditepe, 2018), 297–302.
41 Köksal, M. Fatih, 'Yavuz Sultan Selîm'in Türkçe Şiirleri,' *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* 20/40 (2019), 267–326.
42 Terzi, Beyza, 'Yavuz Sultan Selim'in Şiir Anlayışı,' *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* 20/40 (2019), 401–416.

Selīm's poems to see how they reflected Selīm's opinion of a ruler's qualities and merits.[43] The same year also saw the publication of two articles on Selīm's *dīvān* by İbrahim Kaya. One of them was meant as a critique of Horn's edition, and the other analyzed Tarlan's Turkish translations.[44]

My research project launched with aim of preparing a new critical edition of Selīm's *dīvān* started in 2012 with the generous financial support provided by the grant of The Andrew W. Mellon foundation and later by the predecessor institution of the Hungarian National Research, Development and Innovation Office. The whole project was inspired by 16th century literary critics' accounts on Selīm's poetry. The anthologies of Sehī Bey (d. 1548), Laṭīfī (d. 1582) and Ḳınalızāde Ḥasan Çelebi (d. 1604) all contain excerpts from the Sultan's Persian poems, some of which are not included in Horn's edition.[45] Since it seemed quite possible that there were manuscripts containing these couplets, the whole project started with a hunt for manuscripts that were unknown to Horn. As a result of the search that included consulting library holdings in Istanbul, and manuscript catalogues from all over the world, twenty-one copies were discovered and digital images were obtained. The manuscripts Horn didn't consult contained more than 250 hitherto unpublished poems, mainly ghazals but a few qasidas, *qiṭʿas* and quatrains (*rubāʿīs*) were also found. The new critical edition thus contains 1 *tauḥīd*, 1 *munājāt*, 1 *naʿt*, 1 *tarkīb band*, 11 qasidas, 549 ghazals, 1 *muḥammas*, 2 *taḫmīs*, 12 *qitʿa*s, 9 *rubāʿī*s, two single couplets (*fard*). Though the Selīm corpus almost doubled due to the research done in the past years, there are still lines preserved in contemporary sources that are not included in any of the manuscripts known to me today.[46] Thus it is possible that besides the manuscripts used for my edition, there are undiscovered copies lying unnoticed and uncatalogued both in public and in private library collections. As it has been mentioned 21 manuscripts unknown to Horn were consulted during the research project. These, together with the Istanbul manuscripts Horn also saw, are going to be described later.[47]

43 Aydın, Seda, 'Sultan-Şair Olarak Yavuz Sultan Selim,' *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* 20/40 (2019), 469–484.

44 Kaya, İbrahim, 'Yavuz Sultan Selim'in Paul Horn Tarafından Neşredilen Matbu Farsça Divanı Hakkında Bazı Düşünceler ve Öneriler,' *International Social Studies Journal* 5 (2019), 6562–6585; Idem, 'Yavuz Sultan Selim'in Matbu Farsça Divanı Ile Tarlan Tercümesinin Karşılaştırılması,' *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 12 (2019), 119–129.

45 Sehî Beg, *Heşt Bihişt*, ed. Halûk İpekten, Günay Kut, Mustafa İsen, Hüseyin Ayan, Turgut Karabey (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017), available online at https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-191370/sehi-beg-hest-bihist.html (Last accessed on 07. 08. 2020); Latîfî, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*, ed. Rıdvan Canım (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018); Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, ed. Aysun Sungurhan (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017), available online at https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194494/kinalizade-hasan-celebi-tezkiretus-s-uara.html (Last accessed on 07. 08. 2020)

46 These are included at the end of text of my edition.

47 Since all the manuscripts were seen only in digital copies some aspects of the physical description, such as their size, their type of binding and paper quality are either not discussed here or the data provided is taken from catalogues. During my research I was unable to access the London and the Uppsala manuscripts.

2. YAVUZ SULṬĀN SELĪM THE POET

2.1. Contemporary and near contemporary accounts on Selīm's poetry

Selīm I (1512–1520) was not the only one among the rulers of the Ottoman Empire who composed pieces of poetry. His grandfather, Meḥmed II (1451–148), his father, Bāyezīd II (1481–1512), his son, Süleymān I (1520–1566) and his grandson, Selīm II (1566–1574) were also amateur poets. However, Selīm counts exceptional as according to the historian Saʿd al-Dīn (1536–1599) he composed elegant poems in three languages, in Ottoman Turkish, in Chaghatay and in Persian.[48]

During Selīm's lifetime important changes took place on the Ottoman literary scene. The distinct Ottoman imperial literary tradition was established and relying on it a flourishing literary life evolved with Ottoman Turkish as the dominant literary language.[49] Contemporary literary historical sources indicate that the overwhelming majority of poets used this Persianate Ottoman literary paradigm and Persian as a poetic medium was pushed to the background. In spite of these profound changes Ottoman litterateurs viewed themselves as heirs of the Persian literary tradition and looked upon earlier Persian poets as their predecessors.[50] Though they continued to measure 'their success in terms of Persian models',[51] the Sultan's choice of language was still considered a unique phenomenon. Compared to the number of his Ottoman poems, his Persian output is so overwhelming that Sehī Beg (d. 1548), the author of the first Ottoman biographical anthology firmly states that 'though people tend to attribute Turkish poems to him, he didn't compose poetry in Turkish'.[52]

Yavuz Sultan Selīm thus composed poetry almost exclusively in Persian in a period when the imperial Persianate Ottoman literary paradigm and canon became firmly established and this new development led to a boom in the production of quality content in Turkish. It is no wonder that from the late 15th–early 16th century onwards most Ottoman poets used Turkish as a literary medium and there were only a few who tried their hands at composing poetical pieces in Persian. Against this background Selīm's poetry clearly deviates from contemporary Ottoman trends and it is not without reason to believe that Selīm's decision to write almost only in Persian was very consciously made. His poetic oeuvre seems to have been part of the Ottoman-Safavid propaganda war and it was supposedly meant to place Selīm into a Timurid cultural context, a common cultural heritage well-known to and even shared by the Ottomans

48 *Türkī ve fārsī ve tatarī/Naẓm ederdi neʾīs eşʿāri*. Saʿd al-Dīn, *Tāc al-Tevārīḫ*, vol. 1. (Istanbul: Dār al-Ṭibāʿa al-Āmira, 1862), 398.).

49 For a description of the process see Kuru, Selim S., 'The Literature of Rum: The Making of a Literary Tradition (1450–1600),' in *The Cambridge History of Turkey*, vol. 2, ed. Suraiya N. Faroqhi and Kate Fleet, *The Ottoman Empire as a World Power, 1453–1603* (Cambridge: Cambridge University Press 2013), 548–592.

50 See Péri, Benedek, ''O Mohebbi! You Have Lit Your Lamp With Khosrow's Burning Passion'. Persian Poetry as Perceived by Sixteenth-Century Ottoman Authors,' in *Safavid Persian in the Age of Empires*, ed. Charles Melville, *The Idea of Iran,* vol 10 (London: I. B. Tauris, 2021), 241–261.

51 Halman, Talat Sait, 'Rev. to Andrews, W. G., An Introduction to Ottoman Poetry. Minneapolis, Minesota and Chicago 1976,' in Halman, Talat Sait, *The Turkish Muse. Views and Reviews* (Syracuse: Syracuse University Press, 2006), 78.

52 Sehî Beg, *Heşt Bihişt*, 20.

and the Safavids. Selīm might have wished to show his target audience, educated Persians, in a flamboyant manner that he embodied the Timurid ideal of a sovereign who was a valiant warrior and at the same time a learned and highly cultured intellectual.[53] A piece of visual evidence illustrating Selīm's ambitious goal appears at the most appropriate place, in a lavishly illustrated copy of his *Dīvān* that is thought to have been prepared for the ruler himself in Khurasani style around 1515–1520.[54] The painting occupies a double page with one half portraying the Sultan as he sets off on a hunting expedition while the other half shows him sitting in the company of two young men listening to one of them reciting poetry from a book. There's another double folio in the volume that depicts hunting scenes with the Sultan hunting deer and fighting off the fierce attack of a lion at a hunting expedition.

The size of Selīm's oeuvre is rare for a non-professional poet and it suggests that Sultan Selīm I was a talented author who became highly successful in his poetic efforts. It is not surprising that 16th century Ottoman literary critics confirm this assumption and unanimously praise the Sultan's talent (*ṭabʿ*) and speak highly of his poetry.

Sehī Beg characterizes Selīm's poetry with the words 'homogenous and smooth'.[55] Laṭīfī says that '...Except for him no other poet of Rūm has left Turkish poetry for Persian and compiled a *dīvān* in Persian. Most of the time he imitated the *dīvān* of Navāyī. His interest in Navāyī's poetry made it famous and sought for. His poems are full of rhetorical niceties. Critics acknowledge and artists praise them. Persian orators say that his poetry evokes Šāhī's poems and add that he has the style of Ḥāfiẓ and he's the Ḫusrau of Rūm.'[56]

Laṭīfī's remark concerning Mīr ʿAlī-šīr Navāyī, the creator of the Chaghatay classical literary paradigm sounds strange, because Nāvāyī was known and acknowledged in 16th century Ottoman literary life mainly for his Chaghatay poems, many of which were imitated by Ottoman poets.[57] Since Navāyī compiled a Persian *dīvān* as well, Laṭīfī might have referred to Navāyī's collection of Persian verse.

As far as the references to Ḥāfiẓ and Amīr Ḫusrau are concerned, they often serve as reference points in judging a poet's literary accomplishments in 16th century Ottoman literary criticism. However, as it will be shown, in Selīm's case, comparing him to two great representatives of Persian ghazal poetry are more than empty compliments. Laṭīfī's information that Selīm's poems remind Iranian literary critics of the poetry of Amīr Šāhī Sabzavārī (d. 1453), an important ghazal poet of the early Timurid period, seems to be confirmed by the fact that two manuscripts of Selīm's poems are preserved in collected volumes also containing the *dīvān* of Šāhī.[58]

Ḳınalızāde Ḥasan Çelebi (d. 1604) also praises the Sultan's poetry and uses the phrase 'the words of kings are the kings of words' to describe it.[59] Āşık Çelebi (d. 1572) doesn't waste

53 For a detailed argumentation see Péri, 'From Istāmbōl's throne'.
54 İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü F 1330. The images are on ff. 27b–28a, 57b–58a. The manuscript is described below in detail.
55 Sehî Beg, *Heşt Bihişt*, 20.
56 Latîfî, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve*,107.
57 A detailed study on the topic was published by Yusuf Çetindağ. Cetindağ, Yusuf, *Ali Şîr Nevâî'nin Osmanlı Şiirine Etkisi* (Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2006).
58 Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi 3422; Kitābḫāna, Mūza va Markaz-i Asnād-i Majlis-i Šuʾrā-yi Islāmī, Ms. 21013/2.
59 Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şuʾarâ*, 40.

too many words on extolling the virtues of Selīm's poetry. His most important remark is perhaps, that Selīm imitated Ottoman poets but as 'he was attracted more to Persian, he imitated the Iranian style more.'[60]

Šāh Muḥammad Qazvīnī the Iranian court physician already mentioned, knew Selīm very well and according to Āşık Çelebi he became a close companion to the Sultan and participated in many of his private gatherings.[61] In the attachments added to his translation of Navāyī's biographical anthology, he speaks highly of the Sultan's poetry and characterizes his poems as a combination of Kamāl-i Ḫujandī's (d. 1409) imagination, Ḥāfiẓ's poetic skills and Amīr Ḫusrau's burning passion.[62] In order to prove the veracity of his judgement, Šāh Muḥammad Qazvīnī illustrated his description with several ghazals of Selīm he thought to be close to the style of the three above mentioned Persian poets.

Not all Iranian critics were fascinated this much by Selīm's poetry. Contemporary Safavid critics seem to have ignored Selīm's efforts, perhaps due to political reasons. Sām Mīrzā (d. 1566), the son of Ismāʿīl I (d. 1524) for example, does not waste much space on evaluating Selīm's poetry in his anthology. He simply says that the Sultan had a 'balanced talent' and sometimes he composed poetry.[63]

2.2. Selīm's poetic credo

We do not have much information on how Selīm viewed his own poetic accomplishments. The only source revealing his ideas about his poetry and how he composed his lines are a few of his poems included in some of the manucripts of the *Dīvān*. *Qiṭʿa* no. 10 describes how and why he started writing poetry. Selīm relates that he didn't want to become a poet but love filling his heart made him lonely and separated him from his friends looking for joy and pleasure. His only companions were books and once, while he was in solitary contemplation, a few lines of poetry occured to him. One couplet followed the other, ghazals were formed and they became so numerous that finally they filled a book. It is quite clear from this desription that the driving force behind Selīm's poetry was love. Though he calls it *ašq-i ḥaqīqī* 'true love', that is love towards God, many of his poems, especially those that speak of young boys (e.g. ghazal no. 194) indicate that his tender feelings were not always directed towards the Supreme Being.

Qiṭʿa no. 6 depicts an incident when a poet boasting of his unique poetic ideas (*maʿnā*) presented his lines to the Sultan. Selīm reproached him that composing poetry is not just about skilfully handling poetic devices and cramming poems with ideas. Without getting into an altered state of conscoiusness, without being in an inspired state (*ḥāl*) artistically valuable pieces cannot be produced. This story would suggest that Selīm saw himself as a poet for whom inspiration was more important than technical nicities.

60 Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-Şuʿarâ*, 73.
61 Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*, 596.
62 Šāh Muḥammad Qazvīnī, 'Tarjuma-yi Majālis al-nafā'is,' 360.
63 Sām Mīrzā Ṣafavī, *Taẕkira-yi Tuḥfa-yi Sāmī,* ed. Rukn al-Dīn Humāyūnfarruḫ (Tehran: ʿIlmi, n.d.),. 25.

2.3. Views of modern critics

Modern literary historians are of two opposing opinions. Henrich Friedrich von Diez seems to have liked Selīm's poetry and thought that his ghazals of 'erotic content' were in reality the expressions of the Sultan's love for God.[64] Joseph von Hammer-Purgstall was clearly fascinated by Selīm's poems and called him the 'brightest star on the sunlit heavenly way of Ottoman sultan poets'.[65] Elias John Wilkinson Gibb, an unbiased historian of Ottoman poetry seems to have shared Ottoman critics' views and described Selīm's *dīvān* as a collection that contained 'many passages of great beauty'.[66] ʿAlī Emīrī's views on Selīm's poetry has already been mentioned.

The Sultan's two most important 20th century Western critics, however, are not so enthusiastic. Paul Horn in his article on Selīm's poetry written in 1906 considers him a mere imitator of Persian classics, mainly of the ghazals of ʿAbd al-Raḥman Jāmī (d. 1492), Ḥāfiẓ and Šāhī (d. 1453) and claims that there is nothing original in Selīm's ghazals.[67] This very simple, and according to the Western European literary critical standards highly denigrating view was repeated a couple of years later by Sándor Kégl, who in spite of his generally belittling opinion, acknowledged the Sultan's talent and added that in terms of artistic beauty some of Selīm's poems are equal to his models.[68] Ali Nihat Tarlan, though expressed in a more gentle way, seems to have shared the opinion of Horn and Kégl. He stresses the influence of Persian poets on Selīm but adds that the Sultan's talent and personality shines through his poems.[69]

64 Diez, 'Selim I als Dichter,' 241.
65 Hammer-Purgstall, *Geschichte der Osmanische Dichtkunst*, 159.
66 Gibb, *A History of Ottoman Poetry*, 2: 261.
67 Horn, 'Der Dichter Sultān Selīm I,' 104–107.
68 Kégl 'Szelim szultán,' 191–192.
69 Tarlan, *Yavuz Sultan Selim Divanı*, 4.

3. AN ASSESSMENT OF SELĪM'S POETRY

3.1. A general overview

Selīm's oeuvre as it is known from the manuscript tradition consist of eleven qasidas, five hundred and fourty nine ghazals, one *muḫammas*, two *taḫmīs*es, a *naʿt* written in *tarkīb band* form, a *munājāt*, a short *naʿt* and a *tauḥīd*, all of them composed in ghazal form, twelve *qiṭʿa*s, nine *rubāʿī*s and two *fard*s that makes five hundred and eighty-seven poems altogether. The *dīvān* of Selīm contains approximately as many poems as the collection of a well-known near contemporary poet, Kātibī (d. 1434), and in quantity it surpasses the *dīvān*s of acknowledged professional poets, such as Fattāḥī (d. 1448), Šāhī and Hilālī (d. 1529). The bulk of Selīm's poems are *ʿāšiqāna* ghazals centred on the topic of love and only some of his ghazals are composed in *rindāna* style praising wine and wine-drinking. Ghazal no. 335 is a special type of ghazal, mostly known from Ottoman and Chaghatay classical poetry. *Mardāna* ghazals are usually about heroic deeds and martial virtues and are mainly composed by rulers.[70]

A comparative analysis of metre, rhyme and refrain (*radīf*) combinations of Selīm's poems showed that especially his ghazals can be divided into two groups, imitation poems or poetic replies (*naẓīre*, *javāb*) and independent or 'original' poems (*muḫtiraʿ*). In this respect Selīm's oeuvre follows the example of Navāyī's Persian *dīvān* and in this sense Laṭīfī's remark mentioned earlier seems to be correct.

However, unlike Selīm, Navāyī made it very clear that some of his ghazals were composed as poetic replies to poems written either by earlier poets or his contemporaries. There are at least two copies of his collection of Persian poems in which a heading preceding each ghazal very explicitly indicates if a poem is an original composition or a poetic reply and in the latter cases it names the author of the model poem.[71] One of these manuscripts is thought to have been copied during Navāyī's lifetime from the author's copy and thus reflects Navāyī's editorial ideas.

Laṭīfī's remark seems to be also true regarding the range of model poems. Both Navāyī and Selīm have quite a few poetic replies to ghazals by Amīr Ḫusrau, Ḥāfiẓ and Kamāl-i Ḫujandī and thus it is quite understandable why Laṭīfī describes Selīm as *Ḥāfiẓ-beyān* ('speaking like Ḥāfiẓ') and why he calls him the Ḫusrau of Rūm. As it will be demonstrated, in some cases they chose the same poem as a model and Selīm's ghazal was influenced by Navāyī's *javāb*.[72]

It should be mentioned here that besides the above mentioned poets, Selīm composed poetic replies to the ghazals of Jāmī (e.g. ghazal no. 64),[73] ʿImād al-Dīn Nasīmī (d. 1417) (e.g.

70 For more on *mardāna* ghazals see Péri, Benedek, 'Merdāne Ghazals and Rhetoric in 16th Century Turkish Classical Poetry' (forthcoming).
71 Kitābḫāna, Mūza va Markaz-i Asnād-i Majlis-i Šuʿrā-yi Islāmī, Ms. 1035; Bibliothèque nationale de France, Supplément persane 1345. The copy of the Majlis library served as a bases for the printed edition. Navāyī 'Fānī', Amīr Niẓām al-Dīn ʿAlī-šīr, *Dīvān*, ed. Rukn al-Dīn Humāyūnfarruḫ (Tehran: Intišārāt-i Asāṭir 1375/1996).
72 See the analysis of Selīm's poetic reply to the first ghazal of Ḥāfiẓ below. On Navāyī's poetic influence on Selīm see also Péri, 'Mīr ʿAlī-Šīr Navāyī and the First Ghazal of Hāfiz,' 176–183.
73 For an analysis of this poem see Péri, 'I. Szelim szultán kiadatlan versei II,' 116–117.

ghazal no 76),[74] Navāyī (e.g. ghazal no. 27),[75] Šāhī (e.g. ghazal no. 223) and Amīr Suhaylī (e.g. ghazal 221).[76] The comparative analysis done on the whole oeuvre showed that Selīm's ghazals were also influenced by the poetry of Nāṣir-i Ḫusrau (d. ca. 1077), Anvarī (d. ca. 1169), Ḫāqānī (d. ca.1199), Saʿdī (d. 1292),[77] Ḫᵛājū-i Kirmānī (d. 1361),[78] Salmān Sāvajī (d. 1376), Kātibī (d. 1434),[79] Humāyūn Isfaraynī (d. 1497),[80] and Hilālī (d. 1529).[81]

The numerous intertextual allusions scattered in Selīm's poetry reflect the Sultan's profound understanding of classical Persian poetry, a skill that is very unusual for an amateur poet. It's not known whether he was aware of Niẓāmī ʿArūżī's (d. 1161) advice to everyone wishing to become a master poet, but Selīm's seems to have followed it, anyway. Niẓāmī advised young poets to learn twenty thousand couplets from the poetry of their predecessors and it seems quite evident that Selīm read and remembered quite a few lines. The Sultan's poems, especially his ghazals, also show that besides being very-well versed in the textual tradition, Selīm also learnt the written and unwritten rules of classical poetry and knew extremely well how to put the knowledge he amassed to use.

3.2. Poetic imitation and paraphrase networks in classical poetry[82]

Imitation as an accepted method of poetic creation at its highest level was expected to be permeated by the spirit of competition.[83] Thus in classical poetry a seemingly easy way to demonstrate a poet's talent and skill in the art of poetry was to imitate popular or famous models. Imitation in Persianate ghazal poetry, especially in the form of a poetic reply repeating the metre, rhyme and *radīf* combination of a model poem is an acknowledged process of poetic creation that played an important role in the history of the Persian classical poetic tradition. Scholarly writings on the subject tend to treat this type of poetic imitations as one-to-one poetic encounters in which an imitation poem keeps reflecting on and reacting to a previously composed poetic text.[84] The imitation poem is viewed as a text which is in discourse with a single model and according to the technique chosen by the author it repeats or reuses

74 Péri, 'I. Szelim szultán kiadatlan versei II,' 119–120.
75 Péri, 'I. Szelim szultán kiadatlan versei I,' 117–118.
76 Though Suhaylī's *dīvān* is thought to be lost, I discovered two copies in the past few years. One is preserved in a collective volume also containing Selīm's *dīvān* (Süleymaniye Yazama Eser Kütüphanesi, Esad Efendi 3422. See the description below). The other one is kept in the collection of the Ghazi Husrev Beg Library in Sarajevo. (Ms. 4108. The poem is on fol. 12b). I am planning to publish an edition of Suhaylī's *dīvān* in the near future.
77 See e.g. the analysis of Selīm's *javāb* to Ḥāfiẓ's famous ghazal starting with the line *Agar ān turk-i šīrāzī bi-dast ārad dil-i mā-rā* below.
78 See e.g. ghazal no. 302.
79 See the analysis of Selīm's poetic reply to the first ghazal of Ḥāfiẓ below.
80 Péri, 'I. Szelim szultán kiadatlan versei II,' 122.
81 Péri, 'I. Szelim szultán kiadatlan versei II,' 121.
82 This section of the Introduction is a slightly modified version of my article Péri, 'Yavuz Sultan Selīm (1512–1520) and His Imitation Strategies'. The text is reproduced here with the persmission of the publisher.
83 For the different levels of imitation poetry see Kurnaz, Cemal, *Osmanlı Şair Okulu* (Ankara: Birleşik Yayınevi, 2007), 32–57.
84 See e.g. Zipoli's description of the concept of *javāb*. Zipoli, Ricardo, *The Technique of the Ǧawāb. Replies by Nawā'ī to Ḥāfiẓ and Ǧāmī* (Venezia: Cafoscarina, 1993), especially 8–9.

poetic elements, key words, phrases, poetic images, and rhetoric figures of the model text in a slightly changed or a totally different poetic context.

An analysis of a great number of imitation ghazals, however, suggests that the process of composing an imitation of or a reply to a model ghazal tends to be of a more complex nature. When a number of poetic replies are inspired by the same model, a set of paraphrases is established. Poems within a given set, besides being related to the model poem, are often intertextually related to each other as well. The more poems there are in the set or the farther we get in time from the composition date of the original model, the possibility of such textual relations binding a freshly created text to its predecessor poems grows. If many of the paraphrases have connections to other poems within the set a paraphrase network is formed.[85]

Some paraphrase networks are short lived, others, mainly those inspired by famous or popular poems, can have a long life spanning centuries and finally they can even turn into a ghazal sub-genre.

A special feature of a paraphrase network is that the poems of the network share a *mundus significance*,[86] a signifying universe that consists of characteristic poetic contexts, ideas, images, key phrases and a set of rhyming words. The signifying universe of a paraphrase network is like a wide, still, in a sense limited range of poetic patches of different colours and different shapes offering many possibilities for those who wish to sew a verbal patchwork quilt out of them. The parts and bits can be freely used according to the poet's aim and taste. He can freely choose from them and it's not compulsory to use them all. As time passes by the signifying universe of a paraphrase network necessarily grows and as authors of imitation poems composed at a later phase in the life of a paraphrase network have more choices, they begin to use elements borrowed from other *javāb*s within the set. These imitation poems, though they seem to be inspired by a single model, technically speaking, are replies inspired by the paraphrase network as a whole.

Composing poetic replies to earlier models became a very popular technique of artistic creation during the Timurid period, the literary accomplishments of which served as a cultural model for creating the imperial Ottoman literary paradigm. As it has already been referred to, this method was very consciously chosen among others by Navāyī and in his wake by Selīm as well.

3.3. Selīm and his poetic patchworks

It goes without saying that an imitation poem can have the desired effect only if it equals or surpasses its model in terms of artistic value. Quintilian, a Roman author of a much used manual on the art of rhetoric, advised his reader 'to consult his own powers when he shoulders his burden. For there are some things which though capable of imitation may be beyond the capacity of any given individual, either because his natural gifts are insufficient or of a

85 For the concept of 'paraphrase network' in an Ottoman context see Péri, Benedek, '...beklerüz: An Ottoman Paraphrase Network from the 16th Century,' in *An Iridescent Device: Premodern Ottoman Poetry*, ed. Christiane Czygan and Stephan Conermann (Göttingen: V& R unipress, 2018), 147–180.
86 For the concept of *mundus significans* see Green, Thomas M. *The Light in Troy. Imitation and Discovery in Renaissance Poetry* (New Haven and London: Yale University Press, 1982), 20.

different character.'[87] Quintilian's remark appears to have been valid in a Persian and Ottoman literary context as well where the success of an imitation also greatly depended on picking an appropriate model.

Selīm appears to have chosen his models very consciously, mainly from among the works of celebrated authors of 13th–15th century Persian poetry. As it has been already mentioned, following the example of Navāyī he chose his models from the oeuvre of Amīr Ḫusrau, Kamāl-i Ḫujandī, Jāmī, Navāyī, and last but not least from among the ghazals of Ḥāfiẓ.

Ghazals composed by Ḥāfiẓ were often selected as models in the 15th–16th century,[88] and a few Ottoman authors also tried their hands at composing *javāb*s to them. Some of these were considered extremely bad by contemporary critics. ʿAhdī (d. 1593) mentions in his poetic anthology that a poet bearing the nom de plume Nisārī, who was able to versify in three languages, 'composed paraphrases to the complete *dīvān* of Ḥāfiẓ" but he adds that "I wish he had not written poetry in any language at all'.[89] The imitation of Ḥāfiẓ's ghazals was considered very close to a mission impossible and all efforts spent on such an endeavour futile because as Ḳınalızāde Ḥasan Çelebi put it 'Since Master Ḥāfiẓ-i Šīrāzī's eloquent verses were inspired by the sacred spirit they are without any unnecessary circumstantialities and blemish. They might as well be directly translated from the words of the Invisible. Any effort at composing *javāb*s to this kind of pure poetry thus falls very far from the right path.'[90]

The next section is going to provide the reader with an analysis of four imitation ghazals composed by Selīm, two of which have been recently found during the process of preparing the present critical edition of the *Dīvān*. Through analysing Selīm's *javāb*s inspired by several ghazals of Ḥāfiẓ, the famous first ghazal and the poem starting with the words *Agar ān turk-i šīrāzī* ('If that Turk from Shiraz') among them, it will be examined how Selīm fared on the field of imitating famous and less popular pieces by an acknowledged poet and at the same time the basic strategies Selīm used to build up his Ḥāfiẓ imitations will be showcased.

The first ghazal of the *dīvān* of Ḥāfiẓ became a very popular model for imitation during the Timurid period and by the end of the 15th century a well-defined 'Ḥāfiẓ's first ghazal' paraphrase network and a shared *mundus significans* evolved. The *javāb*s of Kātibī, Fattāḥī, Šāhī, Jāmī, Navāyī, Qabūlī (fl. 15th century), Laʾālī (fl. late 15th century), Masʿūd Qummī (fl. late 15th century), Hilālī, Ahlī-yi Šīrāzī (d. 1535) and Ḥaydar Haravī (d. 1552), were linked to their model as well as to each other through an intricate network of intertextual links.[91] Since

87 Butler, Haidd Edgworth (ed./trans.), *The Institution Oratoria of Quintilian with an English Translation*. (Cambridge: Harvard University Press, 1920), 85.

88 Yāršātīr, Iḥsān. *Šiʿr-i Fārsi darʿahd-i Šāhruḫ*.(Tihrān: Dānišgāh-i Tihrān, 1334 [1955]).

89 Bağdatlı Ahdî, *Gülşen-i Şuʿarâ*, ed. Süleyman Solmaz (Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018), 287. Online edition available at https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0 (Accessed 18. 01. 2021).

90 Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretüʾş-Şuʿarâ*, 665.

91 Kātibī Nišāpūrī Turšizī, *Dīvān. Ġazaliyāt*, ed. Taqī Vaḥīdiyān Kāmyār–Saʿīd Ḫū-Muḥammadī Ḥayrābādī and Mujtabā Javādī-Niyā (Mašhad: Bunyād-i Pažūhašhā-yi Islāmī: 1382 [2003]), 23; Fattāḥī Nīšāpūrī (Sībak), *Dīvān-i ġazaliyāt va rubāʿiyāt*, ed. Mahdī Muḥaqqaq va Kabrī Bustān-šīrīn (Tehran: Anjuman-i Āsār va Mafāḫir-i Farhangī, 1385 [2006]), 1; Šāhī, Amīr Sabzavārī, *Dīvān*, ed. Saʿīd Ḥamīdiyān (Tehran: Intišārāt-i Ibn Sīnā, 1348 [1969]), 1; Jāmī, Nūr al-Dīn ʿAbd al-Raḥmān b. Aḥmed, *Dīvān-i Jāmī*, 2 vols, ed. ʿAlāḫān Afṣaḥzād (Tehran: Mīrās-i Maktūb, 1378 [1999]), 1: 194–195; 2: 79–82, 468–469; Navāyī 'Fānī', *Dīvān*, 68–69; Ertaylan, İsmail Hikmet (ed.), *Külliyât-i Dîvân-i Kabulî* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1948), ۲۳۳; . Laʾālī, *Dīvān-i Laʾālī*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi 3422, f.

many outstanding and significant authors of the age composed poetic responses to the first ghazal of Ḥāfiẓ, an acknowledged and thus successful *javāb* might have paved the way for a daring, ambitious and talented poet into an exclusive circle of the literary elite. Poetic responses to Ḥāfiẓ's first ghazal are often met with in *dīvān*s from the first half of the 15th century onwards, which also indicates that poetic replies to the first ghazal of Ḥāfiẓ evolved into a popular subgenre within classical ghazal poetry.

Selīm, who besides having success on the battlefields quite evidently aspired to win poetic laurels, could not resist the challenge represented by such an emblematic model and composed a poetic response to it.[92] We do not have an autograph of his *Dīvān* but in the illustrated manuscript supposedly prepared for him, it is the first poem in the *ġazalīyāt* section.[93] The significant place allotted to the poem in this manuscript seems to suggest that Selīm was satisfied with the result of his poetic efforts.

زهی درد فراق و سوز هجرت راحت دلها — غم عشقت در اقلیم محبّت حل مشکلها
نهنگ اَسا در آب دیده مردان بلا پرور — نهاده رو بسوی قلزم عشقت ز ساحلها
ثواب حج کند حاصل فقیه امّا نمیداند — که در بیحاصلی دارند عشّاق تو حاصلها
سبک روحی که طوف کوی جانان کرد مردانه — بوادی سعادت بی قدم طی کرده منزلها
سلیمی یار لب در نطق واز کاکل گره بگشود — گمانها شد یقین و گشت ثابت جمله باطلها

Even a superficial reading of Selīm's ghazal is enough to notice that except for a few compulsory formal elements such as the metre, rhyme and *radīf* combination and a few shared rhyming words (*dil* 'heart', *muškil* 'difficult', *sāḥil* 'shore' and *manzil* 'station') the model and its imitation have very little in common. Not even the number of couplets is the same.[94] While Ḥāfiẓ's poem and most elements of the 'Hāfiẓ first ghazal' paraphrase network consist of seven couplets, Selīm's *javāb* consists of only five which is quite uncharacteristic of the Sultan's ghazal poetry as a great number of his ghazals consist of seven or nine *bayt*s.

A further essential formal difference between the model and its imitation lies in the fact that though the ghazal of Ḥāfiẓ starts and finishes with Arabic lines, Selīm, like Šāhī, Kātibī and Ahlī before him ignored this emblematic feature of the model poem repeated in most of

236; Sup, Shin Yang, '*Dîvân-i Masʿûd-i Ḳummî*.' (Ph.D. diss. İstanbul Üniversitesi, 1995); Hilālī, *Dīvān-i Hilālī Čaġatāyī*, ed. Saʿīd Nafīsī (Tehran: Kitābḫāna-yi Sanāʾī, 1338 [1959], 15; Ahlī, *Kulliyāt-i ašʿār-i Mavlānā Ahlī-yi Šīrāzī*, ed. Ḥāmid Rabbānī (Tehran: Kitābḫāna-yi Sanāʾī, 1344 [1965]), 4; Ḥaydar Haravī, *Dīvān*, Upsala Univ. Bibliothek, Ms Nova 389, f. 6b.

92 Selim's imitation is contained in almost all the manuscripts used for the critical edition. For details see ghazal no. 48 in the critical apparatus. The poem is missing from two of the manuscripts: National Library of Israel Yahuda Collection Ar. 1128 (Jerusalem), Kitābḫāna va Mūza-yi Millī-yi Malik 4620 (Malek). They might have been written on folios missing from these manuscripts.

93 The ghazal is placed first in the following manuscripts: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi IU1016, IU1330, Millī, Fatih, Revan737, Revan738. It is placed second in the following manuscripts: Majlis13392, Atif2077, Esad, LI, NO, RE, Revan507.

94 Ḥāfiẓ, *Dīvān-i kāmil-i Ḥāfiẓ*, ed. Muhammad Qazvīnī and Qāsim-i Ġanī (Tihrān: Intišārāt-i Ṭahūrī, 1382 [2003]), 75.

the poetic replies. It is difficult to tell exactly why Selīm decided not to add Arabic verses to his poem but if the most famous Ottoman commentator of Ḥāfiẓ, Sūdī Bosnavī (d. 1599?) was right in asserting that poets with Shiite inclination resented the lines in the model poem that contemporary literary criticism attributed to Yazīd ibn Muʿavīya (d. 683), the Umayyad caliph whose army was responsible for massacring the Shiite martyrs of Karbala in 680, Selīm's decision might have something to do with the religious sentiments of Iranian intellectuals, his targeted audience.[95]

As far as its content is concerned, out of the two key topics of Ḥāfiẓ's ghazal, wine and love, Selīm retained only the latter one. Wine, wine consumption and intoxication be it in its real or a metaphorical sense are not often recurring motifs in Selīm's ghazals, so the omission of the topic of wine from his imitation poem fits into the general pattern of his ghazals very well.

The poem in Selīm's version is about a painful relationship. Love is the topic that connects the first three couplets. The semantic field of a religious Muslim's visit to the Kaʿba connects the fourth couplet to the previous one where the term for pilgrimage, *ḥajj***,** occurs. These two couplets elevate the poet's emotions into celestial heights and suggest that his love is not ephemeral human love (*ʿašq-i majāzī*) but an eternal love directed towards the Supreme Being (*ʿašq-i ḥaqīqī*). The last bayt, the *maqṭaʿ* which makes clear that the Sultan's beloved is a human being, is logically not connected to the preceding couplets in any way and makes the reader feel as if the only reason for its being there is the rhyming word *bāṭil* 'rumour' Selīm was determined to use.

In the case of an imitation or emulation poem one would expect to find at least a few intertextual allusions to its supposed model but in Selīm's ghazal there are none. However, when Selim's ghazal is compared to the whole set of poems of the 'Ḥāfiẓ's first ghazal' paraphrase network it's not difficult to realize that its five couplets are full of allusions linking Selīm's piece to earlier poetic texts.

The second hemistich of the first couplet closes with the noun phrase *ḥall-i muškil-hā* 'a solution for all troubles' which is one of the emblematic expressions of the 'Ḥāfiẓ's first ghazal' network used by Šāhī, Kātibī, Ahlī, and last but not least by Jāmī who applied it in three out of his seven *javāb*s.

Selīm's exquisitely elegant and graceful second *bayt* which is a telling example of the poet's creative talent and imagination also shows how closely connected Selīm's piece is to other poems of the 'Hāfiz's first ghazal' tradition, as the source of inspiration for the second couplet seems to have been the fourth couplet of Kātibī's ghazal.

Selīm II.
***Nahang**-āsā dar-āb-i dīda mardān-i balā-parvar*
Nihāda rū bi-sūy-i QULZUM-i ʿašq-at zi sāḥil-hā[96]
In their tears miserable men, like crocodiles
Turned their faces towards the ocean of your love from the shores.

95 Brockhaus, Hermann , *Die Lieder des Hafis. Persisch mit dem Commentare des Sudi* (Leipzig: F. A. Brockhaus, 1854), 2.

96 Typographic devices are meant to highlight the parallelisms of the couplets compared.

Kātibī IV.
Dar īn DARYĀ ki kam-tar qatra-aš tīġ ast ġavṣī kun
*Ki sar-hā-yi **nahang**-ān-i bī-badan bīnī bi-sāḥil-hā*
Dive into this ocean where even the smallest drop is a sword,
When you see the headless bodies of crocodiles on the shores.

Though the poetic context and the metaphors dominating the two couplets are different, the joint occurrence of two key elements, the image of crocodiles (*nahang*) which is present only in Kātibī's *javāb* and the rhyming word *sāḥil* ('shore') cannot be coincidental. If we add that some of Kātibī's ghazals served as models for Selīm, the connection between the two *javāb*s seems to be firmly established.[97]

The similarities between Selīm's third and Navāyī's fifth couplet does not appear to be coincidental either.

Selīm III.
Ṣavāb-i ḥaj KUNAD ḥĀṢIL faqīḥ ammā na-mī-dānad
*Ki dar **bī-ḥāṣilī** dārand ʿušššāq-i tu **ḥāṣil-hā***
A jurist harvests the fruit of reward for completing a pilgrimage but he doesn't know
That these fruits are useless in the eyes of your lovers.

Navāyī V.
*Man u **bī-ḥāṣilī** ki-z ʿilm u zuhd-am ān či ḥĀṢIL ŠUD*
Yakāyak dar sar-i maʿšūq *u may šud jumla **ḥāṣil-hā***
Me and the uselessness of all that I've harvested from learning and austerity,
All the things I had harvested were spent on my beloved and wine.

The dichotomy of useless orthodox religious practices taking the devotee nowhere closer to his goal and the mystic's successful spiritual quest facilitated by love or wine, a recurring topos in classical ghazal poetry is the basic idea behind both couplets which is expressed by both Navāyī and Selīm in a very similar way, using the same or very similar tropes, words and phrases. The paralellisms between the two *bayt*s, the pair of opposing notions of fruitful (*ḥāṣil*) and fruitless (*bī-ḥāṣil*), the compound verb in the first hemistich with the same none verbal element (*ḥāṣil kunad; ḥāṣil šud*) that serves to secure a poetic focus on the concept of 'fruitfulness', the antithesis of orthodox religion represented by the character of a jurist (*faqīh*) in Selīm's ghazal and by the term 'asceticism' (*zuhd*) in Navāyī's poem and the mystical path symbolized by lovers and beloved respectively, the appearance of two verbal nouns (*ʿušššāq* 'lovers'/*maʿšūq* 'beloved') formed from the same Arabic radicals and last but not least the use of the same rhyming word seems to confirm the reader's suspicion that the basic idea for Selīm's couplet came from Navāyī's *bayt*.

The inspiration for Selīm's next couplet seems to have come from a third *javāb* of the 'Ḥāfiẓ's first ghazal' paraphrase network.

97 For Selīm's ghazals modeled on Kātibī's poems see Péri, Benedek, 'Szelim szultán perzsa ġazaljai I,' 28, 33.

Selim III.
*Sabuk-**rūḥī** ki ṭauf-i kūy-i jānān kard mardāna*
*Bi-vādī-yi saʿādat bī-qadam ṭay karda **manzil-hā***
A light-hearted one who bravely circumambulated the street of his beloved,
Travelled through all the stations in the valley of bliss without taking a single step.

The poetic mixture of the idea that pilgrimage, let it be a religious one or a visit to the street where the poet's beloved dwells, is a spiritual rather than a physical journey, the presence of the semantic field of *ḥajj* represented here by the term (*ṭauf* 'circumambulate'), the occurrence of the word *rūḥ* ('soul') and the presence of the noun *manzil* ('station') as the rhyming word within one couplet might all be interpreted as hints pointing to the direction of a possible model, the third couplet from the first of Jāmī's seven *javābs*.

Jāmī 1/III.
Bi-jān šau sākin-i Kaʿba biyābān čand paymāyī
*Ču nabvad qurb-i **rūḥānī** či sūd az qatʿ-i **manzil-hā***
You should dwell in the Kaʿba in your heart. Why are you treading through the desert?
If spirituality is not close to you, travelling through the stations does not make any sense.

The intertextual links connecting Selīm's poem to the *javābs* of Kātibī, Navāyī and Jāmī highlight Selīm's cunning strategy of imitating the first ghazal of Ḥāfiẓ. Instead of risking a failure and a bad poem by trying to compose a direct response to his supposed model, in other words by trying to imitate the inimitable, he found a way round his problem. He turned to the poems of the 'Ḥāfiẓ's first ghazal' network instead that by his time had developed into a 'Ḥāfiẓ's first ghazal' tradition, picked and reworked several elements of its signifying universe and from these poetic building stones he built up his own *javāb*.

When Selīm set to compose one of his other *javāb*s that at first sight seems to be a poetic response to another ghazal by Ḥāfiẓ, he chose a slightly different strategy. Before we go into details, we should have a short look at the supposed model, Ḥāfiẓ's ghazal starting with the words *Agar ān turk-i šīrāzī...* 'If that Turk from Shiraz...'.

Though it is one of, if not the most analyzed of his poetic pieces subjected to many scholarly attempts of interpretation by literary critics in the 20th century,[98] it has hardly ever been stressed that Ḥāfiẓ's poem itself is part of an intricate network of *javāb*s that possibly started with two long ghazals by Rūmī (d. 1273).[99] The network consists of three intertwined sets of poems relying on the same rhyme (*-ā*) and *radīf* (*-rā*) but different metres. One group of poems is in *mujtaṣ-i muṣamman-i maḫbūn-i maḥẕūf* (. - . - | . . - - | . - . - | - - or . . -), a second group uses the metre *hazaj-i muṣamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -) and the third group is in *ramal-i muṣamman-i maḫbūn* (- . - - or . . - - | . . - - | . . - - | . . - -).[100] The two latter branches were started by Saʿdī (d. 1292) whose four poems, two in *mujtaṣ*, one in *ramal* and

98 Hillmann, Michael C. 'Hafiz's "Turk of Shiraz" Again,' *Iranian Studies* 8/3 (1975), 164–182.
99 Rūmī, Maulānā Jalāl al-Dīn, *Kulliyāt-i Šams-i Tabrīz*, ed. Badīʿ al-Zamān Firūzanfar (Tehran: Intišārāt-i Payām-i ʿAdālat 1388 [2009]), 99–100, 109.
100 Saʿdī's poem is in *ramal-i muṣamman maḫbūn-i sālim* (- . - - or . . - - | . . - - | . . - - | . . - -) but later poets replaced it with a more frequently used *ramal* metre, *ramal-i muṣamman-i maḫbūn-i maḥẕūf* (- . - - or . . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -).

one in *hazaj* became quite fashionable models for oncoming generations of poets.[101] The *hazaj* branch of the network is represented among others by the poems of Amīr Ḫusrau, Salmān Sāvajī, Ḥāfiẓ, Šāhī, Maġribī (d. ca. 1408), Kātibī, Fattāḥī, Qārī-yi Yazdī (fl. 15th c.), Abū Ishāq (fl. 15th c.), Jāmī, Navāyī, Āhī (fl. 15th century) and Hilālī.[102] The *mujtaṣ* branch consists of *javāb*s by Amīr Ḫusrau, Nizārī Quhistānī (d. 1320), Ḥāfiẓ, Maġribī, Kamāl-i Ḫujandī, Jāmī, Navāyī and Ahlī Šīrāzī.[103] The *ramal* group includes *javāb*s by Ḥasan-i Dihlavī (d. 1337), Salmān Sāvajī, Kamāl-i Ḫujandī, Ašraf, Humāyūn Isfaraynī (d. 1496) and Jāmī.[104] The most striking feature of the three sets of *javāb*s is that though they rely on different metres they seem to share the same *mundus significans*, the same signifying universe. Metaphors and other rhetoric devices, motifs, rhyming words, key concepts seem to have been interchangeable between the sets. Ideas used by one poet in a ghazal written in *mujtaṣ* might appear in a later *javāb* by another author composed in *hazaj* or in *ramal*. The names of the two Central Asian cities, Samarkand and Bukhara at the end of the famous first couplet of Ḥāfiẓ, for example, first occur together in a ghazal composed in *mujtaṣ* by Amīr Ḫusrau[105] and the rhyming phrase of the third *bayt* in the ghazal of Ḥāfiẓ (*ḫān-i yaġmā*) is first used by Saʿdī in a context very similar to the one we see in the couplet of Ḥāfiẓ, in one of his ghazals also composed in *mujtaṣ*.

Ḫusrau III.
Naṣīb-i ḥusn girift ān but-i Samarqandī
Ču kišvar-i dil-i mā ḫiṭṭa-yi Buḫārā-rā
The fame of that idol from Samarkand,
Conquered the country of our heart like the land of Bukhara.

Saʿdī X.
Tu ham-čunān dil-i šahrī bi-ġamza-ī bi-barī
Ki bandagān-i banī Saʿd ḫān-i yaġmā-rā
You rob the hearts [of the inhabitants] of a whole city with a wink, the same way,
Like adherents of the Banu Saʿd when they take spoils.

101 Saʿdī, *Kulliyāt-i Saʿdī*, ed. Muḥammad ʿAlī Furūġī (Tehran: Intišārāt-i Hurmus, 1385 [2006]), 523, 524, 1050.
102 For the texts see Amīr Ḫusrau Dihlavī, *Dīvān-i kāmil-i Amīr Ḫusrau Dihlavī*, ed. Saʿīd Nafīsī and M. Darvīš. (Tehran: Intišārāt-i Jāvidān, 1361 [1982]), 4; Salmān Sāvajī, *Dīvān-i Salmān Sāvajī*, ed. Abū al-Qasim Ḥālat (Tehran: Našriyāt-i Mā, 1371 [1992]), 366–367; Ḥāfiẓ, *Dīvān-i kāmil*, 75–76; Šāhī, *Dīvān*, 2; Maġribī, *Dīvān-i Muḥammad Šīrīn Maġribī*, ed. Liūnard Lūizon (Leonard Lewisohn) (London–Tehran: Dānišgāh-i Makgill–Dānišgāh-i Tihrān 1372 [1993]), 9, 11; Kātibī, *Dīvān*, 21–22; Fattāḥī, *Dīvān*, 4–5; Qārī-i Yazdī, *Dīvān-i albisa*. (Qustantinīya: Maṭbaʿa-yi Abū Żiyā, 1303 [1886]), 37; Abū Ishāq Hallāj-i Šīrāzī, *Dīvān-i aṭʿima* (Qustantinīya: Čāpḫānayi Abū Żiyā, 1302 [1885]), 31; Jāmī, *Dīvān*, 1:470–371; Navāyī, *Dīvān*, 72–73; Āhī, *Dīvān-i Āhī*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi 3422, f. 139a; Hilālī, *Dīvān*, 2;
103 Amīr Ḫusrau Dihlavī, *Dīvān-i kāmil*, 18–19; Nizārī Quhistānī, *Dīvān-i Ḥakīm Nizārī Quhistānī bar asās-i dah nusḫa*, ed. Muẓāhir MuṢaffā (Tehran: Intišārāt-i ʿIlmī, 1371 [1992]), 496–497; Ḥāfiẓ, *Dīvān-i kāmil*, 76; Maġribī, *Dīvān*, 21; Kamāl-i Ḫujandī, *Dīvān-i Kamāl-i Ḫujandī*, ed. Aḥmad Karamī (Tehran: Našriyāt-i Mā, 1372 [1993]), 26; Jāmī, *Dīvān*, 1:198, 200, 2:83, 484–485; Navāyī, *Dīvān*, 78; Ahlī, *Kulliyāt*, 10–13.
104 Ḥasan Dihlavī, *Dīvān-i Ḥasan Dihlavī*, ed. Sayyid Bihištī Šīrāzī va Ḥamīd Riżā Qiličˇ Ḫānī (Tehran: Anjuman-i Āṡār va Mafāḫar-i Farhangī, 1383 [2004], 4; Kamāl-i Ḫujandī, *Dīvān*, 26; *Dīvān-i Ašraf*. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Fatih 3777, f. 4b; Jāmī, *Dīvān*, 1:198–199;.
105 Buḫārā as a rhyming word occurs first in a ghazal composed in *mujtaṣ* by Quhistānī: Dīvān, 496–497.

The ghazal of Ḥāfiẓ composed in *hazaj*, he also wrote a poem in *mujtaṣ*, is an important milestone in the history of the '*-ā-rā*' *javāb* network as it exerted a great influence on ghazals belonging to the '*-ā-rā*' tradition from the 15th century onwards and it inspired many poets to compose poetic replies to it. Let it suffice to mention the poetic lampoons of Qārī-i Yazdī, Abū Ishāq and Asrārī (another *taḫalluṣ* used by Yahyā Sībak 'Fattāḥī')[106] and the poetic replies of Navāyī and Jāmī. It should be added here that eight further '*-ā-rā*' ghazals composed in *hazaj* are known from the post-Ḥāfiẓ period but they were not necessarily meant as direct poetic responses to the ghazal of Ḥāfiẓ.

The analysis of Selīm's ghazal should be done against this literary background with a view to the above-described poetic context and the comparative research should include all the poems of the '*-ā-rā*' network of *javāb*s.

براه غم گذر نبود بخود هر بیسر و پا را — دلیل عشق در کوی ملامت میکشد ما را
بسرمستان چه میگویی حدیث دینی ای زاهد — در آن منزل که باشد حال قدری نیست دنیا را
میفگن کار با فردا بدور آور قدح ساقی — که فرقی نیست پیش باده نوش امروز و فردا را
اجازت شد حریفان چشم ساقی گشت خواب آلود — بمجلس یک اشارت بس بود رندان دانا را
سلیمی در مدرسخانه می نوشید از مشرب — روانی کرد می پالا سر و دستار مولا را

Selīm's ghazal is in *hazaj* and it consists of five couplets.[107] Two main topics dominate the poem: love and more importantly wine and wine drinking, which is very atypical of Selīm's ghazals. Though key subjects and the main heroes, the *sāqī* 'cupbearer' and the drunkards lend a very Hafizian atmosphere to the poem, intertextual allusions scattered throughout the text of the poem, however, suggest that some of the couplets were inspired by other poets' '*-ā-rā*' ghazals.

The *maṭlaʿ* seems to resemble the first *bayt* of Šāhī's response to Saʿdī's ghazal.

Selīm I.
Bi-rāh-i ġam *guzar nabvad* ***bi-ḫud har bī-sar u pā-rā***
Dalīl-i ʿašq dar kūy-i malāmat MĪ-KAŠAD MĀ-RĀ
Not all those who are miserable can find their way on the path of sorrow alone,
A sign of love draws us to the street of scorn.

Šāhī I.
Bi-ḫud *rah nīst* dar kūy-i tu ***muštāqān-i šaydā-rā***
Ḫum-i zulfat bi-qullāb-i muḥabbat MĪ-KAŠAD MĀ-RĀ

106 Fattāḥī's work *Asrārī and Ḫumārī* mentioned by Rypka (Rypka, Jan, History of Iranian Literature (Dordrecht: D. Reidel, 1968), 285) is not on a 'quarrel between a hashish-smoker and an alcoholic' as Rypka thought. In reality it is two separate texts, two collections of poems, *Dīvān-i Asrārī* and *Dīvān-i Ḫumarī*. Both works are supposed to have been lost. I am planning to publish the text of the *Dīvān-i Asrāri* containing poetic lampoons full of terms borrowed from contemporary cannabis subculture. Fattāḥī's 'ā-rā' ghazal is a poetic reply to the ghazal of Ḥāfiẓ. For the poem see Fattāḥī, *Dīvān-i Asrārī*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Fatih 5399, f. 60b.

107 For the list of manuscripts containing the poem see ghazal no. 7 in the critical apparatus.

Lovers mad with desire cannot enter your street on their own,
Your curly locks, the hooks of love, draw us there.

The method Selīm used to imitate Šāhī's first *miṣrāʿ* is one of the basic techniques of creating a close replica of a chosen model. The key elements of the model line are either retained, as it happens in the case of the phrase *bi-ḫud* 'on his own', or they are replaced with synonymous or near synonymous expressions. Selīm replaced the phrase *rah nīst* ('there is no way') with *guzar na-buvad* ('there is no passage'), the noun phrase *muštāqān-i šaydā* ('people who are mad with desire') with *har bī-sar u pā* ('every powerless one') and the phrase *dar kūy-i tu* ('in your street') with *bi-rah-i ġam* ('to the road of sorrow') which all might be interpreted as synonyms of each other in the context of lyric (*ʿāšiqāna*) ghazal poetry.

Selīm's strategy for composing his second *bayt* was somewhat different and thus the result is not a close replica but more of an emulation evoking the sixth couplet of Saʿdī's ghazal:

Selīm II.
Bi-sarmastān či mī-gūyī ḥadīṣ-i dīnī ay zāhid
Dar ān manzil ki bāšad ḥāl QADRĪ NĪST ***dunyā-rā***
Ascetic, why are trying you talk about religious tradition to the intoxicated ones,
In a house where ecstasy rules, people do not care for this-worldly matters.

Saʿdī VI.
Murād-i mā viṣāl-i tu-st az dunyā u az ʿuqbā
Va gar na bī-šumā QADRĪ *NA-DĀRAD dīn u* ***dunyā-rā***
Our only desire in this world and the next one is to be with you,
If it does not come true, religion and worldly matters do not have any value for us.

Selīm seems to have been inspired by the core idea expressed in Saʿdī's couplet: those who are truly intoxicated by love, are overwhelmed by their emotions so much that they do not care for this-worldly matters like material goods or orthodox religious practices. While Selīm slightly reworked the topic through shifting the focus of the couplet more towards stressing the dichotomy of the mystical spiritual experience and orthodox religious practices he labels this-worldly, he retained the rhyming word and several of the key words and phrases present in the model couplet, like *dīn* ('religion') and *qadrī nīst* ('it does not have any value'). Through the new poetic context he created by introducing the opposing pair of the 'intoxicated ones' (*sarmastān*) and the 'ascetic' (*zāhid*), an antithesis often met with in the ghazals of Ḥāfiz, he manages to give a very Hafizian touch to his emulation of Saʿdī's bayt.

Though the basic idea of Selīm's third couplet that we should live in the present and cherish every moment of it because the future is insecure and shaky also comes from Saʿdī's ghazal. The wording of the couplet, the inclusion of the phrase *bā fardā* ('with tomorrow') and the rhyming word *fardā* ('tomorrow') within the same *bayt* suggests that besides being inspired by Saʿdī, Selīm was also influenced by Šāhī's fourth *bayt*. The Saʿdī–Šāhī poetic mixture received a very Hafizian flavouring through adding the character of the cup-bearer (*sāqī*) and the wine drinking poet who calls out to the *sāqī* to bring more wine because this intoxicating substance helps him to reach an ecstatic state of mind where this-worldly matters such as time don't count any more.

Selim III.
Ma-yafgan ***kār*** *BĀ FARDĀ bi-daur āvar qadaḥ sāqī*
Ki farqī nīst pīš-i bāda-nūš imrūz *u fardā-rā*
Do not worry about tomorrow! Sāqī, give the cup around!
Because for someone who drinks wine the difference between today and tomorrow doesn't exist.

Šāhī IV.
Ġam-i nā-āmada ḫurdan bi-naqd-am ranja mī-dārad
Hamān bihtar ki BĀ FARDĀ guzāram ***kār****-i fardā-rā*
Worrying about problems that have not arrived yet would unnecessarily burden my soul,
It is much better if I left tomorrow's problems to tomorrow.

Saʿdī VIII.
Bi-yā tā yak zamān imrūz *ḫuš bāšīm dar ḫalvat*
Ki dar ʿālam na-mī-dānad kasī aḥvāl-i fardā-rā
Come and let's have a good time today, only you and me alone,
Because nobody in this world knows what tomorrow will bring.

The analysis of Selīm's '*-ā-rā*' ghazal suggests that Selīm very consciously tried to avoid the inclusion of direct textual allusions to the ghazal of Ḥāfiẓ. Except for a very vague hint at the end of the fourth couplet where the phrase containing the rhyming word and the *radīf* (*rindān-i dānā-rā* 'for the wise drunkards') evokes the image of the wise old man, another character from the tavern, whose advice the blessed young people cherish in the seventh couplet of the '*-ā-rā*' ghazal of Ḥāfiẓ, he succeeded in his efforts. Though at a first glance Selīm's poem seems to be a poetic reply to the ghazal of Ḥāfiẓ, in reality it's an imitation poem inspired by the entire '*-ā-rā*' paraphrase network. Selīm took the poetically rich *mundus significans* of classical poetry and focused his attention on elements available in the signifying universe of the evolving '*-ā-rā*' subgenre. Like an expert sewing patchwork quilts, he used choice elements of the set available to him and created an original poem. His *javāb* is in constant discourse with previous poems of the '*-ā-rā*' network and it should be considered a personal synthesis based on the work of earlier poets. Selīm mixed textual elements used earlier by Saʿdī and Šāhī, included his own choices and flavoured the mixture with the topic of wine-drinking, a topic introduced by Ḥāfiẓ to the '*-ā-rā*' *javāb* network. In this way he could join the distinguished company of acknowledged poets like Navāyī and Jāmī who composed successful poetic replies to the ghazal of Ḥāfiẓ and at the same time he could successfully avoid having to cope with the difficulties the imitation of a famous and practically inimitable poem presented.

The third and fourth poems were selected to show how Selīm imitated a model when it was a relatively lesser known ghazal. There are common features both imitation poems share: both of them are contained in the same group of manuscripts, both of them belong to relatively small paraphrase networks, the base poems of both networks were written well-before Ḥāfiẓ, both models were originally panegyrics and neither of them were written in ghazal form.

The imitation poem composed in *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -) using the rhyme *-ištī* has an additional feature. It contains a hint that makes at least an approximate dating possible, which is quite rare in the case of lyric ghazals. The appearance of the place name Trabzon in the first couplet suggests that the ghazal was composed during Selīm's stay in the city. He was seventeen when he was appointed governor in 1487 and he remained posted to the city until 1510 so this ghazal might have been composed during this period.[108]

هر گوشه بتی هر طرفی حور سرشتی — از ماه و نشاتست طربزون چو بهشتی
بازار ز نسرین پر و دشتش ز بنفشه — روییده گل و نسترن از هر لب کشتی
کافر شدن و باده کشیدن چه خوش آید — با دلبر ترسابچه در کنج کنشتی
صد سجده کنم پیش بت ار مغبچه گوید — در دیر مرا نیزچه بودیکه بهشتی
زنار بلا گر نه افتدی بکف دل — شایسته بپیوند غمش رشته که رشتی
از چهرهٔ خوب ار طلبی معنی نقاش — انکار مکن نیز بهر صورت زشتی
یک حرف نمی گشت کم از لوح ارادت — کسی نامهٔ عصیان سلیم ار ننوشتی

The base poem of the paraphrase network is a qasida by the well-known Ismaili poet Nāṣir-i Ḫusrau (d. 1088) possibly addressed to a local dignitary in Khurasan.[109] Though qasidas in most cases aim at praising the addressee and extol his virtues, Nāṣir-i Ḫusrau's poem keeps blaming the person he addresses, and the poem is full of reproach. As far as its tone and wording is concerned it resembles a love poem, an *ʿāšiqāna* ghazal rather than a qasida. Perhaps it was this feature that caught the attention of Saʿdī who saw the poetic potential in the text and composed a poetic reply to it. Though Saʿdī wrote his poem in the form of a lyric ghazal he retained both the formal framework represented by the metre, rhyme and *radīf* combination and the reproaching, moralising tone.[110] The next poem in the paraphrase network, composed in the same mood, is a ghazal by Auhadī (d. 1338) that was followed by a ghazal composed by Ḥāfiẓ.[111] Ḥāfiz's poem represents a milestone in the history of the paraphrase network from two essential points of view. First because Ḥāfiẓ introduced a new motif, wine, and secondly because he slightly changed the rhyme. While earlier the rhyme was *-štī* as Nāṣir-i Ḫusrau, Saʿdī and Auhadī also used words like *guẕaštī* 'you've left' *bi-kuštī* 'you've killed', *duruštī* 'coarseness' as rhyming words, Ḥāfiẓ narrowed the range of rhyming words and applied only those of the original set that have a penultimate front vowel (*na-nivištī* 'you haven't written', *na-kištī* 'you haven't sown', etc.). The poem of Ḥāfiẓ became a model for an

108 For the list of manuscripts containing the poem see ghazal no. 507 in the critical apparatus.
109 Nāṣir-i Ḫusrau. *Dīvān-i aśʿār-i ḥakīm Nāṣir-i Ḫusrau*, ed. Mujtabā Mīnovī va Mahdī Muḥaqqiq (Tehran: Muʾassasa-yi Muṭālaʿāt-i Islāmī-yi Dānišgāh-i MakGīl, 1357 [1978]), 365–366.
110 Saʿdī, *Kulliyāt*, 859.
111 Auḥadī Marāġaʾī , *Dīvān-i kāmil-i Auḥadī Marāġaʾī* (Tehran: Intišārāt-i Pīšrau, 1376 [1997]), 365; Ḥāfiẓ, *Dīvān-i kāmil*, 278.

Ottoman poet of Meḥmed II's reign (1444–1446, 1451–1481), Ḥāmidī (d. after 1488) who saw so much poetic potential in Ḥāfiẓ's ghazal that he composed three poetic replies to it.[112]

Selīm followed in the footsteps of his Ottoman predecessor in the sense that his poem was clearly also meant as a reply to the ghazal of Ḥāfiẓ. It should be stressed however, that the version of the poem of Ḥāfiẓ Selīm imitated was slightly different from the poem found in modern editions because the ghazal in the Ottoman Ḥāfiẓ tradition included a few additional couplets.[113] Selīm's *javāb* doesn't contain any direct intertextual references to Ḥāfiẓ's ghazal; still the choice of rhyming words and motifs characteristic of the poetry of Ḥāfiẓ create an atmosphere that evokes the mood and tone of the model poem very well. However, when it comes to details, it seems that Selīm relied on other poems of the paraphrase networks as well and borrowed elements from their *mundus significans*. Selīm's first couplet with the rhyming phrases, *ḥūr-sirištī* 'houri natured' and *ču bihištī* 'like a heaven' appear in the same order in the first couplet of Ḥāmidī's second poem. The syntactic arrangement of the first hemistich with two phrases covering almost the same metrical space connected by an *u* 'and' in one case and a 'comma' in the other and the appearance of the word *butī* 'a beauty' and the noun phrase *ḥūr-sirištī* within the same *miṣrāʿ* suggest that Selīm was aware of Saʿdī's poem.

Selīm Ia
Har gūša butī, har ṭarafī ḥūr-sirištī
An idol in every corner, a houri-natured one in every direction...

Saʿdī VIIIb
Sarvī saman-andām u butī ḥūr-sirištī
A jasmin bodied cypress and a houri-natured one...

The closing couplet of the two poems also contain paralellisms as three key concepts, all present in Saʿdī's fist hemistich re-appear in Selīm's first *miṣrāʿ*.

Selīm VII.
Yak ḥarf NA-MĪ-GAŠT kam az lauḥ-i ***irādat***
Kasī nāma-yi ʿiṣyān-i Salīm ar na-nivištī
Not a single letter would have disappeared from the paper of God's will,
If someone hadn't written a report on Selīm's disobedience.

Saʿdī X.
Saylāb-i ***qażā*** *NA-STARAD az daftar-i ayyām*
Īn-hā ki tu bar ḫāṭir-i Saʿdī bi-nivišti
The flood of God's will hasn't deleted from the copy book of fate,
Those [things] that you wrote there for Saʿdī.

112 Ertaylan, İsmail Hikmet, *Külliyāt-i Dīvān-i Hāmidī* (İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1949), 507–508.
113 Sūdī's commentary contains thirteen couplets, five more than the version in the critical edition. Sūdī, *Šarḥ-i Sūdī bar Ḥāfiẓ*, 4 vols, transl. ʿIsmat Sattārzāda (Tehran: Intišārāt-i Zarrīn–Intišārāt-i Nigāh, 1366 [1987]), 4: 2346–2352.

The notion of *qażā* meaning God's will that decides all created beings' fate in Saʿdī's poem appears through the word *irādat* 'will' in Selīm's. The concept of a surface containing the will of God in a written form is represented by the noun *daftar* 'copy book' in Saʿdī's couplet and by the word *lauḥ* 'a sheet of paper' in Selīm's bayt. The verb *na-starad* 'doesn't delete' conveys the idea of a process that leads to the deletion of some parts of a written text in Saʿdī's poem and so does the verb phrase *yak ḥarf kam na-gašt* 'not a single letter has disappeared' in Selīm's first line. The fact that the parallelisms occur in a couplet that has the verb *nivišt* 'wrote' as the rhyming word seems to further confirm the theory that in the case of the last couplet Selīm was heavily influenced by Saʿdī's *bayt*. However, some key motifs of Selīm's *maqtaʿ*, including the past conditional expressing an unreal condition, the motif of the surface containing a written text, the presence of the noun *nāma* 'letter', the concept of heavenly will are elements also found in Ḥāfiẓ's poem.

Ḥāfiẓ I.
Ān ġāliya-ḫaṭ gar sūy-i mā nāma nivištī
Gardūn varaq-i hastī-yi mā dar na-nivištī
If that person with fragrant peach fuzz had written a letter to us,
The Sky wouldn't have crossed out [the writing on] the page of our existence.

Except for these intertextual hints hidden in the first hemistich and the last couplet and the set of rhyming words used, Selīm didn't include further textual allusions to any of the poems constituting the paraphrase network. The lack of a *radīf* that could confine a poet into a narrow poetical space, the diversity of semantic fields defined by the set of rhyming words and the flexibility of the poetic moods present in the poems of the paraphrase network created a vast poetical playground for Selīm and made it possible for him to freely choose from the wide range of poetic elements available in the *mundus significans* of the literary tradition. The result is an emulation poem composed in awareness of the existence of other poems within the '*-štī* paraphrase network'. Through a special focus given to poetic features characteristic of the poetry of Ḥāfiẓ, this poetic reply inspired by the entire network receives a very Ḥāfiẓian tint.

The fourth poem chosen for analysis is also part of a relatively small paraphrase network. The poem is composed in the metre *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -) and relies on the rhyme *-ā* and the *radīf kunad* 'he/she does, makes, etc.'. It is preserved only in a small number of manuscripts.[114]

114 For the list of manuscripts see ghazal no. 198 in the critical apparatus.

هر چند جور بیش کشم تا وفا کند — آن مه زیاده با من مسکین جفا کند
دیگر نخواهم آه و فغان کرد از غمش — که خویش را ملامت مردم چرا کند
منّت برای عیش و تنّم نمیکشم — باید که مردی خوی به درد و بلا کند
جانا برآر حاجت عشّاق بینوا — تا حاجتی که هست ترا حقّ روا کند
انجا که هست شاه حقیقت مراد بخش — ناکس بود کسی که بغیر التجا کند
تیر ترا بجان طلبم هر دم از خدا — ترسم ولی که درد دلم را دوا کند
مسکین سلیم بی تو بجان آمده ز غم — آن بخت کو گه در قدمت جان فدا کند

As in the previous case the initial poem in the paraphrase network was a panegyric, a short *qiṭʿa* written by Ḫāqānī.[115] Ḫāqānī's poem composed in the second person singular is dedicated to the Eldigüzid Muẓaffar al-Dīn Qizil Arslān (1186–1191) and its main message wrapped up in elaborately worded praise was to call the ruler's attention to the poet's *dīvān*.

Anvarī retained the formal framework and composed a lyric ghazal relying on the metre, rhyme and *radīf* combination seen in Ḫāqānī's *qiṭʿa*.[116] Except for the shared framework and a rhyming word (*vafā* 'faithfulness') there is no connection between Anvarī's love poem and the '*-ā kunad*' poem of Ḥāfiẓ composed in a moralising *rindāna* tone.[117] A heading preceding Navāyī's poem in his *dīvān* clearly shows that his *javāb* was meant as a poetic reply to the ghazal of Ḥāfiẓ.[118] It seems that the ghazal of Ḥāfiẓ initiated another paraphrase network that consists of poems relying on the same metre and rhyme but using a slightly different *radīf*. Instead of *kunad* 'he/she does', the third person singular of the present form of the verb *kardan* 'to do', its plural, *kunand* 'they do' is applied. As a line in Navāyī's poem indicates, the signifying universe of the two paraphrase networks had melted by the second half of the 15th century and elements present in the *mundus significans* of one of them could be used in poems belonging to the other. The first *miṣrāʿ* in Navāyī's ghazal focusing on the poetical potential inherent in the combination of two concepts, *vaʿda* 'promise' and *vafā* 'faithfulness', was clearly conceived under the influence of Kātibī's opening couplet.[119]

Navāyī Ia.
Vaʿda kunad vafā va bi-vaʿda vafā kunad
He/She promises faithfulness and he/she keeps his/her promises

Kātibī I.
Zulf va ruḫ-at ču vaʿda-yi javr u jafā kunand
Ān vaʿda ham ḫuš ast či bāšad vafā kunand
Your plaits and face promise torment and pain
The promise [itself] is lovely how nice it could be when it's kept

115 Ḫāqānī. *Dīvān-i Ḫāqānī Šīrvānī*, ed. Żiyā al-Dīn Sajjādī (Tehran: Kitābfurūšī-yi Zavvār, 1346 [1967]), 849.
116 Anvarī, *Dīvān-i Anvarī. Bā muqaddima va taṣḥīḥ va maqābila-yi hašt nusḫa*, ed. Saʿīd Nafīsī (Tehran: Intišārāt-i Pīrūz–Sikka, 1364 [1985]), 503.
117 Ḥāfiẓ, *Dīvān-i kāmil*, 154–155. Ahlī-yi Šīrāzī, *Kulliyāt*, 10–13.
118 Navāyī, *Dīvān*, 145–146
119 Kātibī, *Dīvān*, 85.

Ḥāmidī also joined the line of poets who composed an '*-ā kunad*' poem in *mużāriʿ*.[120] Though wine, a key element of Ḥāfiẓ's piece, makes its appearance in the last couplet, Ḥāmidī's poem is closer to the *ʿāšiqāna* mood of Anvarī's ghazal that is totally devoid of *rindāna* elements praising wine as an entheogen. Wine doesn't appear in Selīm's ghazal either. But this is not the only common feature Selīm's and Anvarī's ghazal share. Selim's *maṭlaʿ* contains several hints like the phrase at the beginning of the first *misrāʿ* and the pair of rhyming words that suggests the influence of Anvarī's couplet.

Selīm I.
Har čand javr-i bīš kašam tā VAFĀ KUNAD
Ān *mah ziyāda bā man-i miskīn* ***jafā kunad***
[It doesn't matter] however much torture I tolerate [hoping] that he/she will be faithful
That moon [faced one] torments me the wretched one all the more

Anvarī I.
*Harč ar jafā bi-jāy-i man ān bī-*VAFĀ KUNAD
Ān-*rā vafā šumāram agar či* ***jafā kunad***
If that faithless one torments someone else instead of me
I count this as an act of faithfulness though it torments me.

Beside the apparent intertextual allusions to Anvarī's poem Selīm's ghazal contains another couplet that includes more subtle allusions to the *matlaʿ* of Ḥāfiẓ's '*-ā kunad*' ghazal.

Selīm IV.
Jānā bar ār ***ḥājat****-i ʿušš̄āq-i bī-navā*
Tā ***ḥājatī*** *ki hast tu-rā* ḤAQ *ravā kunad*
Darling fulfill the needs of [your] helpless lovers
[If you wish] God to satisfy the needs you have.

Ḥāfiẓ I.
Gar may furūš ***ḥājat****-i rindān ravā kunad*
Īzad gunah bi-baḫšad u dafʿ-i balā kunad
If the wine-seller satisfies the needs of the vagabonds,
God forgives [all] sins and averts trouble.

The basic idea underlying both couplets is that if someone satisfies the needs of the destitute, God will grant his wishes. Though the two couplets are seemingly very different, there are many similarities between the two *bayt*s and there is a level of interpretation where Selīm's couplet can be seen as a paraphrased version of Ḥāfiẓ's lines.

In the context of *rindāna* ghazals *rind*s are people on a spiritual quest trying to attain a personal experience of God (*Īzad*). Lovers (*ʿušš̄āq*) in Selīm's ghazal can be of a very similar flock, people who aren't in love with another human being (*ʿašq-i majāzī*). Their love is real love (*ʿašq-i ḥaqīqī*) directed towards the Ultimate Truth (*Ḥaq*). The difference between the two couplets lies in the poets' different perspectives. While Ḥāfiẓ's statement is a general one

120 Ertaylan, *Külliyāt-i Dīvān-i Hāmidī*, 384.

claiming that an action helping friends of God to get closer to their goals earns God's approval and results in a blissful state, Selīm's *bayt* put into the context of a love poem is more specific and promises heavenly reward to the beloved if he/she takes notice of his/her lovers.

Except for these intertextual allusions Selīm's '*-ā kunad*' poem doesn't contain further textual references to any of the poems of the paraphrase network. The case of this ghazal is very similar to the previous one. The not too difficult metre, the set of rhyming words that have many possibilities for semantic bonding and the easy to use *radīf* guarantee that the poet's imagination can freely and creatively work within these very wide boundaries.

These examples very tellingly demonstrate that Selīm's poetic replies analysed above are emulations and not simple slavish imitations. Though the four cases are different because in the first two cases Selīm targeted two well-known poems written by an acknowledged poet and in the third and fourth case his models were lesser known ghazals, Selīm aplied a very similar strategy in all the cases. Using the space allowed by the poetical framework, he tried to go round the problem. He stepped back and focused not to his model but to the paraphrase network as a whole. He kept a distance from his models and instead of trying to compose a direct reply to them, he turned to the signifying universe of the paraphrase networks containing his models and used whatever was available there. He picked several choice elements of these networks, reworked, reshaped them according to his own taste, added his own ideas and out of this mixture created his own poems. The results of his efforts are *javāb*s that are typical emulation poems. These poetic patchworks are in constant discourse not with a single poem but with a full tradition, however, rich or poor in poetic choices it may be.

3.4. Selīm and creating a close copy

Though a great number of Selīm's imitation poems are composed this way he also has ghazals meant as poetic replies to a single poem and they follow the method also observable in the Persian *dīvān* of Selīm's role model, Navāyī or in the poetic lampoons of Būsḥāq, Qārī-yi Yazdī and Fattāḥī ('Asrārī').

In these poetic replies the poet aims at creating a close copy of the model while he interprets and reworks the chosen couplet in such a way that the words or phrases he uses would serve as intertextual allusions constantly evoking the model poem in the reader's mind. This technique is going to be illustrated here with ghazal no. 187, an imitation poem inspired by a ghazal of Kamāl-i Ḫujandī.

خونم گر از دیده بر آن خاک پا چکد	بی حال عشق نیست گذارید تا چکد
هر گه مرا کشد بجفا تا بروز حشر	خون دلم ز خنجر آن دلربا چکد
بر من صبا چو بگذرد آنگه بکوی او	اشکم ببرگ گل ز نسیم صبا چکد
دودی کز آتش دل من بر هوا رود	ابری شود وزو همه درد و بلا چکد
گشتم کباب از غم و از گریهٔ فراق	خونم ز دل جدا رود اشکم جدا چکد
اشکم بروی زرد هوادار قد اوست	پاک است قطره ای که ز روی هوا چکد
هر لحظه از دو لعل لب آبدار دوست	تا چند ای سلیم بلا بر بلا چکد

The *radīf* of the ghazal, *čakad* 'drips, is dripping', together with the chosen metre, *mużāriʿ-i musamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -) and the rhyme *-ā* is a rare combination previously applied only by two poets, Amīr Ḫusrau and Kamāl-i Ḫujandī. However, a great number of direct and more subtle intertextual references scattered in Selīm's poem make it clear that the ghazal is meant as a *javāb* only to Ḫujandī's poem.[121] While Selīm's poem resembles Amīr Ḫusrau's ghazal only at one point, Ḫujandī's and the Sultan's couplets display several similarities in the choice of rhyming words, key words and key motifs.

Selīm I.
***Ḫūn**-am gar az du dīda* **bar ān ḫāk-i pā čakad**
Bī-ḥāl-i ʿašq nīst guẕārīd tā čakad
If my blood drips to the dust to your feet,
It is because of the ecstasy of love, let it drip.

Ḫujandī I.
Har qaṭra ***ḫūn** ki az muja bar rūy-i mā čakad*
Āyad davān davān ki **bar ān ḫāk-i pā čakad**
Every drop of blood dripping from our eyelashes to our face,
Gushes forth fast till it drips to the dust to your feet.

Selīm's first couplet is full of intertextual allusion to Ḫujandī's *bayt*. It serves as an unofficial 'title page' announcing what is to come. It prepares the reader that the poem he is about to read is going to be a direct reply to Ḫujandī's ghazal. The direct allusion is created through repeating a combination of several key elements of Ḫujandī's couplet. These are the closing phrase of Ḫujandī's second hemistich, *bar ān ḫāk-i pā čakad* ('drips to the dust to your feet'), the presence of the poet in the couplet, the word *ḫūn*, the semantically related pair,

121 For the poems see Amīr Ḫusrau Dihlavī, *Dīvān-i kāmil*, 282; Kamāl-i Ḫujandī, *Dīvān*, 193.

dīda ‘eye’ in Selīm’s poem and *muja* ‘eyelashes’ in Ḫujandī’s line and the key motif of bloody tears caused by the pain of unrequited love.

Ḫujandī’s couplet gives the description of a lover’s sorrowful state. He is pain and the bloody tears are flowing from his eyes first to his face and from there it drips to the ground to the feet of his cruel beloved. Selīm’s *bayt* depicts the same situation but while Ḫujandī’s couplet is centered on the quantity of tears that reflects the seriousness of the situation, Selīm puts the focus of his *bayt* to somewhere else. He reworks a topos of classical love poetry when he makes it clear that he doesn’t mind the grief and the pain brought by the extasy of an unrequited love.

Blood is the key motif of Selīm’s second couplet similarly to Ḫujandī’s second *bayt*.

Selīm II.
Har gah ma-rā kušad bi-jafā tā bi-rūz-i ḥašr
Ḫūn-i dil-am zi ***ḫanjar****-i ān* **dilrubā** *čakad*
Until the Day of Judgment, whenever he/she tortures me to death,
My blood is dripping from that heart-robber’s dagger.

Ḫujandī II.
Az ġamza ***nīš*** *zad bi-jigar* **sāharī-nigār**
Gū nīš az kujā zad va ḫūn az kujā čakad
He/she has a magic look; he/she thrust his/her dagger of a coquettish glance into my heart,
Tell me, where he/she has thrust the dagger and where blood is dripping from!

As Selīm repeats key elements of Ḫujandī’s first *miṣrāʿ* through using their synonyms, it’s clear that his hemistich was meant to imitate the model line. Selīm’s *ḫanjar* ‘dagger’ matches Ḫujandī’s *nīš* ‘lancet’. Ḫujandī has *jigar* ‘liver, heart’ that occurs in Selīm’s poem as *dil* ‘heart’ and the compound *dilrubā* ‘heart-robber’ in Selīm’s line matches Ḫujandī’s *sāharī-nigār* ‘a person having a magic look’. By chosing the word *ḫanjar* ‘dagger’, Selīm very skilfully inserts a rhetoric figure, an *istiʿāra-i muṣarraḥa* into the line. In the classical poetic tradition the beloved’s coquettish glance (*ġamza*) is often compared to a sharp and pointed object, an arrow, a spear or a dagger. The noun *ḫanjar* creatively evokes the image of the glance of the beloved and this also serves to remind the reader of Ḫujandī’s line.

The third couplet doesn’t contain direct allusions to any of Ḫujandī’s *bayt*s. The fourth couplet of Selīm’s ghazal is a rather ingenious and resourceful paraphrase of Ḫujandī’s closing couplet (*maqṭaʿ*).

Selīm IV.
Dūdī k-az ātaš-i dil-i man bar havā ravad
Abrī šavad v-az-ū hama dard u ***balā čakad***
The smoke of my heart’s fire goes into the air,
It becomes a cloud and pain and trouble drips from it.

Ḫujandī VII.
Abr-i balā-st hijr-i tu va girya-yi Kamāl
Bārān-i miḥnatī ki zi abr-i ***balā čakad***
Separation from you is a cloud of sorrow and the tears of Kamāl,
Are the rain[drops] of trouble that are dripping from the cloud of sorrow.

The model *bayt* is built upon two very simple, though intertwined metaphors: the absence of the beloved is a dark cloud, the cloud of sorrow and the poet’s tears are raindrops that start pouring down from this cloud. Selīm keeps the rhyming word (*balā*) and the key concept of ‘the cloud of sorrow’ but very skilfully extends the metaphor with the help of a trope, a *ḥusn-i taʿlīl* (‘fabulous aetiology’) that besides explaining how the cloud came into being also contains a subtle reference to its colour. The heart of the poet burns from the fire of love; the smoke produced by this fire gathers in the sky and finally it turns into a stormcloud.

The *bayt* is phrased very carefully. All the words and phrases used in the couplet are selected with the intention of setting a train of thoughts into motion. The word *dūd* ‘smoke’ is traditionally associated with the colour ‘black’ in classical poetry. The notion of ‘blackness’ and the phrase ‘*ātaš-i dil*’ reminds the reader of one of the many words of classical poetry denoting ‘love’. *Saudā* ‘melancholy, love’, an Arabic loanword in Persian, is etymologically connected to the adjective *asvad* meaning ‘black’ in Arabic. The notion of ‘longing’ takes the train of thoughts to the next stop, to the word *havā* meaning not only air but ‘yearning, longing, strong desire’ as well. From here it goes on to the second hemistich. The notion of ‘blackness’ combined with the concept of air quite naturally evokes the image of a dark storm cloud rolling in the sky. And at last the train of thoughts gets back to its point of departure: since these clouds are formed in a very unusual way, from the smoke emitted by the poet’s burning heart, the precipitation they produce is befitting to them. It is not rain but woe and sorrow.

The couplet is very typical of Selīm, whose creative talent lies not in inventing original ways of poetic expression but rather in the ability to creatively and very ingeniously rearrange a vast array of traditionally accepted elements and thus create something new, something unique.

Selīm’s fifth couplet is a reply to Ḫujandī’s third couplet.

Selīm V.
Gaštam kabāb az ġam u az girya-yi firāq
Ḫūn*am* zi dil judā ravad *aškam* ***judā čakad***
Sorrow and the tears of separation made me a kabab,
Blood is seeping from my heart here and my tears are dripping there.

Ḫujandī III.
Ān dam ki tīġ-i firqat-i ū sāzad-am judā
Az dīda ***hūn*** judā čakad az dil ***judā čakad***
When the sword of separation, makes us part,
Blood is dripping from my eyes here and from my heart there.

The similarities in the two couplets observable in the use of keywords and the structural paralellisms make it evident that Selīm modelled his *bayt* on Ḫujandī's lines. However, the role of the two couplets and the place they occupy in the ghazal is quite different. Ḫujandī's *bayt* is a reinterpratation of the previous couplet and has an identical structure. Sharp tools (*tīġ* 'sword', *nīš* 'lancet') are mentioned in the first *miṣrāʿ*, which inflict various wounds on the poet, and the second hemistich describes from where and how blood is dripping.

Selīm's couplet on the other hand, is a logical sequence to the previous *bayt*. The appearance of the image of 'roast meat' is a natural consequence of the fire described in the preceding couplet. The poet's heart is being roasted by the fire of unrequited love while blood is seeping from it and finally it becomes similar to a piece of *kabāb*. The appearance of the other liquid mentioned it the second hemistich, tears, can also be explained with the effect 'smoke', a keyword present in the preceding couplet, can exert on human eyes.

The sixth couplet of Selīm's ghazal seems to be a paraphrase of Ḫujandī's sixth *bayt*.

Selīm VI.
Ašk-am bi-rūy-i zard havādār-i qadd-i ū-st
Pāk ast qaṭra-ī ki zi rūy-i havā čakad
Tears on my yellow face are the admirers of his/her body,
The drop that desire makes to drip is chaste.

Ḫujandī VI.
Har šab du dīda āb čakān az havā-yi tu-st
Šabnam ki dīda hama jā az havā čakad
The desire I feel for you makes my two eyes water every night,
It is like the night dew you can see everywhere; it drips from the air.

Selīm retained the most important elements of the model couplet. Two elements, air (*havā*) and water (*ašk* 'tear', *qaṭra* 'drop') appear together in both couplets and both of them contain a keyword that has a double meaning. In Ḫujandī's couplet it is the noun *havā*, which is present with both of its meanings, and in Selīm's ghazal it is the noun *rū* 'face' that occurs as part of the phrase *az-rūy-i* ('from the face of'; 'because of').

Ḫujandī's *bayt* evokes the image of a sorrowful lover yearning for his beloved and reduced to tears by desire. This poetic situation is present in Selīm's couplet as well. However, while Ḫujandī's beloved appears in the first hemistich, at least this is what the use of the second person singular pronoun would suggest, Selīm's beloved remains a distant character spoken of in the third person singular and this way it reflects better the passionate grief felt by the poet. In contrast with Ḫujandī Selīm doesn't include an adverb of time in his couplet and this way the message of his couplet isn't restricted to a certain period of time. On the contrary, it becomes a general statement.

The poetic force present in the previous couplet is missing from Selīm's *maqtaʿ*. It isn't logically connected to the previous verses and compared to earlier *bayt*s it is only loosely related to Ḫujandī's closing couplet. This connection is established by the use of the same rhyming word and perhaps by inserting a very creative game of letters. The last word before the rhyming word in Ḫujandī's second hemistich is *abr* 'cloud'. In Selīm's last *miṣrāʿ* the

preposition bar (بر) and the last letter (ا) of the word *balā* 'trouble' preceding it together also give the word *abr* (ابر).

Speaking of Selīm's *javāb*s mention must be made here briefly of the mysterious case of ghazal no. 209. The problem with this ghazal preserved only in a few manuscripts is that it seems to be a poem originally composed by a classic of the Persian literary tradition, Auḥadī Maraġā'ī (d. 1338). The number of couplets included and names of the poets appearing in the last bayt doesn't match; otherwise the two ghazals are identical. The fact that not only the third but the last couplet of Auḥadī's ghazal, which contains the poet's nom de plume (*taḫalluṣ*), is also missing from Selīm's poem suggests that the inclusion of the poem into Selīm's *dīvān* was a conscious act of plagiarism, one of the most despised sin a poet could commit.[122] The question that remains unanswered is why Selīm, a talented poet capable of skilfully using the full arsenal of classical poetic tradition resorted to stealing a ghazal composed by a well-known poet of the classical canon.

Selīm's poetic replies or imitation poems very tellingly indicate that their author was extremely well-versed in the Persian poetic tradition. He must have known many poems by heart, had a deep understanding of how the system worked and learnt the written and unwritten rules of poetry very well. Moreover, he was talented and could use his resources in a very creative way.

As far as the artistic value of Selīm's ghazals is concerned, it would be most befitting to conclude this analyzis with T. S. Eliot's thoughts on tradition and individual talent.

'One of the facts that might come to light ... is our tendency to insist, when we praise a poet upon those aspects of his work in which he least resembles anyone else. In these aspects or parts of his work we pretend to find what is individual, what is the peculiar essence of the man. We dwell with satisfaction upon the poet's difference from his predecessors, especially his immediate predecessors; endeavour to find something that can be isolated in order to be enjoyed. Whereas if we approach a poet without this prejudice we shall often find that not only the best but the most individual parts of his work may be those in which the dead poets, his ancestors, assert their immortality most vigorously.'[123]

122 On *sariqa* 'plagiarism' see Zipoli, *The Technique of the Ǧawāb*, 5, 8–13.
123 Eliot, Thomas Stearns, 'Tradition and the Individual Talent,' *Perspecta* 19 (1982), 36.

4. MANUSCRIPTS OF THE *DĪVĀN* DIRECTLY CONSULTED DURING THE EDITING PROCESS[124]

4.1. Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi 586 (= Amasya)

The manuscript written in plain *nastaʿlīq* consists of 44 unnumbered folios with an average of 13 lines per page. The manuscript is undated, the name of the scribe and the place of copying are not known. A short note dated 1086/1675 on f. 46a suggests that the volume was copied not later than the 1670s. The ownership stamp of the *vaqf* of Seyyid ʿAbd al-Laṭīf Imām on the first flyleaf recto also suggests that the volume might have been copied in Amasya. The person mentioned on the stamp may be identical with ʿAbd al-Laṭīf Amāsī (d. 1721) who served as an imam at the Bayezid mosque in the city. He was the member of an old family from Amasya and he was known as a collector of books owning a private library (*kütübḫāne ṣāḥibi*).[125]

The volume begins as most copies of the *Dīvān* do, with the *tauḥīd* (f. 1b), (*Ay tu-rā pardayi ʿizzat ʿalam-i yaktāyī* 'The veil of glory is the sign of your uniqueness'). Due to several fallen folios the last six couplets of the poem are missing, together with an unknown number of ghazals. The next folio (f. 2a) starts with the second *bayt* of ghazal no. 7 (*Bi-rāh-i ġam guẕar na-bvad bi-ḫud har bī-sar u pā-rā* 'Not all those who are miserable can find their way on the path of sorrow alone'). Besides the *tauḥīd*, the Amasya copy contains a *taḫmīs* inspired by a ghazal composed by Amīr Šāhī (d. 1453, ff. 44a–44b), 162 ghazals, some of which can be found only in this copy of the *dīvān*, such as the poem starting with the line *Dar jihān bas ki bi-ġam ṣuḥbat-i man dar payvast* ('There are many sorrowful people in the world who have [already] joined my company'; f. 11a). A few of the poems are fragmentary, two *miṣrāʿ*s are missing, for example, from the ghazal beginning with the line *Mastāna čašm-i yār dar āmad zi-ḫʷāb surḫ* ('The intoxicated eyes of the beloved became red from sleeping', f. 15a). The manuscript is not mentioned by Şadi Aydın.[126]

4.2. Ankara Üniversitesi Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi 321/4 (= Ankara)

The *Dīvān* is part of a collected volume containing the following items: 1. *Ġazaliyāt-i Amīr Ḫusrau Dihlavī* (ff. 1b–109b); 2. Idrīs-i Bidlīsī, *Rabīʿ al-Abrār* (ff. 114b–137a); 3. *Dīvān-i Amīr Humāyūn* (ff. 140b–171a); 4. *Dīvān-i Selīmī* (ff. 172b–191a). The four parts seem to have been written by different hands and none of them is dated. The name of the scribe and the place of copying are not known. Selīm's *dīvān* is copied in clear *nastaʿlīq*, the rule borders are drawn in red ink. There is an average of 17 lines on each page. The text starts with the *tauḥīd* and the short *naʿt* and it contains almost only ghazals. The 94 ghazals are grouped into

124 An earlier version of this section was published in Péri, 'Towards a New Critical Edition of Yavuz Sultān Selīm's Persian Dīvān,' 132–146.

125 Yerkazan, Hasan, 'Halil b. Seyyid Abdullâtif Amâsî (V. 1196/1782) ve Câmi'u'l-Asğar Adlı Eseri,' in *Uluslararası Amasya Âlimleri Sempozyumu. 21–23 Nisan–Amasya. Bildiri Kitabı 1*, ed. Şuayip Özdemir, Ayşegül Gün (Ankara: Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu, 2017), 105–116.

126 For Aydın's book see footnote no. 35.

three units and within each unit they are arranged in alphabetical order. The manuscript is not mentioned by Şadi Aydın.

4.3. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü, F 929 (= IÜ929)

The volume written in *nasḫī* consists of 53 numbered folios with an average of 19 lines per page. The manuscript is not dated, the name of the scribe and the place of copying are not known. However, a short note on f. 1a states that the manuscript was copied for Murād Paşa, the *beylerbeyi* of Yemen. The list of Ottoman governors in Yemen in the 16th–17th century contains only two pashas by the name Murād. The first Murād Paşa (d. 1567) governed the province for two years between 972–974/1565–1567.[127] The other Murād Paşa (d. 1611) who had the *laqab* Kuyucu, was governor in Yemen between 983/1575 and 988/1580,[128] which means that the manuscript was copied either in the late 1560s or a decade later, in the late 1570s, perhaps in Yemen. There is a decorated *ʿunvān* on f. 1b. Rule borders are drawn in gold and blue.

The text starts with the *munājāt* (f. 1b), followed by the *naʿt* in *tarkīb band* form (ff. 1b–3a). The *qaṣāʾid* section (ff. 3a–11a) contains 6 qasidas. The *ġazaliyāt* chapter begins with the *tauḥīd* (f. 11a) and the short *naʿt* (f. 11b) and contains 218 ghazals and a *taḫmīs* inspired by a ghazal by Šāhī (f. 30a).

4.4. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü, F 1016 (= IÜ1016)

The manuscript written in well-calligraphed *nastaʿlīq* contains 42 numbered folios with an average of 13 lines per page. There is a decorated *ʿunvān* on f. 1b. Rule borders are drawn in green, gold and blue.

Though the date and place of copying are not given in the manuscript, it seems to be sure that it was copied during the reign of Ḳānūnī Sulṭān Süleymān (1520–1566) as the copyist was ʿAbd al-Vāḥid Mashadī, a disciple of the famous calligrapher, Sulṭān ʿAlī Mashadī.[129] Muṣṭafā ʿĀlī (d. 1600) in his book on calligraphers and painters writes that ʿAbd al-Vāḥid came to Istanbul during the reign of Süleymān and 'He achieved an illustrious post from the shah of shahs'.[130] Two other manuscripts copied by him, one of them dated 969/1561 and kept in the Nuruosmaniye Kütüphanesi in Istanbul and the other one from 972/1564 preserved in

127 Yavuz, Hulûsi, *Yemende Osmanlı İdâresi ve Rumûzî Târihi, 923–1012/1517–1604*, vol. 1 (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2003), CXV. For a list of Ottoman governors in Yemen in the 17th century see Kara, Ayşe, *XVII ve XVIII Yüzyıllarda Osmanlı Yönetiminde Yemen ve Kasimiler Dönemi*, MA Thesis, İstanbul Üniversitesi, 2011.

128 Yavuz, *Yemende Osmanlı İdâresi*, CLXV. For his life see İşbilir, Ömer, 'Kuyucu Murad Paşa,' in *TDVA İslam Ansiklopedisi* , vol. 26 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2002), 507–508.

129 Akın-Kıvanç, Esra, *Mustafa ʿÂli's Epic Deeds of Artists. A Critical Edition of the Earliest Ottoman Text about the Calligraphers and Painters of the Islamic World* (Leiden–Boston: Brill, 2011), 459. On ʿAbd al-Vāhid Mashadī see also Bayānī, Mahdī, *Aḥvāl u āsār-i ḫušnavīsān*, vol. 1–2, *Nastaʿlīq navīsān* (Tehran, ʿIlmī, 1358/1979), 417–418.

130 Akın-Kıvanç, *Esra, Mustafa ʿÂli's Epic Deeds of Artists*, 226.

the Beyazit İl Halk Kütüphanesi in Amasya suggest that he was still alive in the first half of the 1560s.[131]

The first poem in the *dīvān* is the *tauḥīd* (ff. 1b–2a). It is followed by the short *naʿt* (ff. 2a–b), the *munājāt* (ff. 2b–3a) and the *naʿt* in *tarkīb band* form (ff. 3a–5a). The *qaṣāʾid* chapter (ff. 5a–6b) contains only one poem, qasida no. 3. The *ġazaliyāt* section (ff. 6b–41a) includes 131 ghazals. The manuscript ends with qasida no. 11 (ff. 41a–42b) containing couplets that are not included in Horn's edition.

4.5. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü, F 1330 (= IÜ1330)

The manuscript written in elegant *nastaʿlīq* consists of 67 numbered folios with an average of 11 lines in the main text space and 12 lines in the margins. The volume is undated, the place of copying is not known.

It is an exquisite copy, which according to Ahmed Ateş was prepared for Selīm himself.[132] Authors of the book *Ottoman Painting* describe the volume as 'a masterpiece of the Ottoman royal studio' and they assume that the volume decorated in 'Khurasan-originated decorative style' was prepared between 1515 and 1520.[133] As Selīm's *vaqf* seal with the royal tughra appears on f. 67a both assumptions can be right. The imprint of the seal is surrounded by a golden frame indicating that it was part of the design, a further clue suggesting that the volume was prepared for the Sultan. The colophon gives the name of the copyist as Šahsuvār al-Salīmī (f. 67b). The scribe hasn't been identified yet.

There are four full-page paintings in the volume. The painting on f. 27b depicts Selīm during a hunting expedition; on f. 28a he is shown listening to two young men reading out a book. On f. 59b and 60a he kills a leopard with his sword and fights a lion that had attacked his horse. Folios 1b–2a and 5b–6a contain decorated double pages (*sarlauḥa*). Almost each page contains smaller paintings or decorated floral panels. On both sides of the closing couplets of the poems written in the main text area painted angels are standing facing towards the lines. The margins are either freckled with gold paint or are decorated with floral patterns and the images of animals. Rule borders are drawn in blue, green and gold. A few pages are mixed up after f. 24b. The folio with the number f. 25m should fall between f. 24b and f. 25a.

The text starts with the *tauḥīd* (ff. 1b–2a), the short *naʿt* (f. 2b), the *munājāt* (f. 3a) and the longer *naʿt* (ff. 3b–5b). The *ġazaliyāt* section (ff. 5b–63 in the main text area; 5b–67a in the margin) contains 230 ghazals. The last text unit (ff. 63a–67a) contains the *taḫmīs* inspired by the ghazal of Jāmī, several *rubāʿīs* and *qiṭʿas*.

131 Yazmalar.gov.tr, http://yazmalar.gov.tr/eser/divan/108633; Yazmalar. gov.tr, http://yazmalar.gov.tr/eser/nesimur-rebi/75986 (Last accessed 08. 08. 2020)

132 Ateş, Ahmed, *İstanbul Kütüphanelerinde Farsça Manzum Eserler* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1968), 466.

133 Bağcı, Serpil–Çağman, Filiz–Renda, Günsel–Tanındı, Zeren, *Ottoman Painting* (Ankara: Ministry of Culture and Tourism, The Bank Association of Turkey, 2010), 61.

4.6. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü, F 1331 (= IÜ1331)

The volume written in *nastaʿlīq* contains 78 numbered folios with an average of 15 lines on a page. The text was copied by Seyyid ʿAbdī in 1229/1814.[134] The text of Selīm's *dīvān* is preceded by a prose introduction (ff. 1b–5a) giving a summary of Selīm's reign and military campaigns. There is a full page painting on f. 6b depicting a young boy and the Sultan reading a book in a library. Painted *ʿunvāns* decorate folios 1b and 8b. Rule borders are drawn in gold. Not counting the prose introduction the volume seems to be an almost exact copy of the Millet Kütüphanesi manuscript (see below).

4.7. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü, F 1607 (= IÜ1607)

The manuscript written in *nastaʿlīq* consists of 48 numbered folios with an average of 15 lines per page. There is a decorated *ʿunvān* on f. 1b. Rule borders are drawn in gold. The volume is undated, the name of the scribe and the date of copying are not known.

The first poem in the *dīvān* is the *munājāt* (f. 1b), which is followed by the *naʿt* composed in *tarkīb band* form (ff. 2a–3a). The *tauḥīd* (ff. 3a–3b) is termed *naʿt* in a heading. The short *naʿt* is on f. 4a. The *ġazaliyāt* section (ff. 4a–48b) contains 214 ghazals, and two *taḫmīs*es, one inspired by a ghazal of Amīr Šāhī (f. 24a) and one by a ghazal of Jāmī (ff. 34b–35a). A later hand copied a ghazal of Selīm in the margin of f. 32b. Except for this later added poem, almost all the ghazals in this copy contain only five couplets.

4.8. Kitābḫāna, Mūza va Markaz-i Asnād-i Majlis-i Šuʾrā-yi Islāmī, Ms. 13392 (= Majlis13392)

The volume written in *šikasta-nastaʿlīq* contains 110 numbered folios with an average of 21 lines in the main text area and 17 lines in the margin. F. 46 is missing from the digital copy. The text starts on f. 1b, it continues written upside down in the right margin, goes to the main text area on f. 2a and from the bottom of the page goes up to the top and continues in the left margin. The text is written in one column. The manuscript is undated. Though the name of the copyist and the place of copying are not given, a short note in Turkish by a later hand on f. 1a claims that the manuscript was written by Selīm and it was purchased by a certain Mīr Sīfāyī Baġdādī. The ownership note of Meḥmed ʿIffetī Kefevī (f. 110b) an inhabitant of Istanbul suggests that the manuscript might have been copied in that city. The title given on f. 1a is *Dīvān-i Fārsī li Sulṭān al-Ġāzī al-Marḥūm al-Sulṭān Salīm Ḫān*. Another note on the same page dated Jumāẕā al-avval 1336/March 1918 also claims that the text was written by the Sultan. There are further ownership notes on f. 1a together with an ownership stamp which is illegible in the digital copy. Rule borders (ff. 1b–10b) are drawn in gold.

As a folio is missing from the digital copy between ff. 45b–46a, the number of poems included can only be estimated. The collection contains ca. 532 ghazals, 8 qasidas (ff. 60b–61b, 65b–67b, 68a–70a, 98a–99b, 99b–101b, 100b–101b, 106b–107b, 108a–110a) and the *taḫmīs*

134 According to Aydın the date is 1222 but the numeral '9' is clearly visible in the colophon, See Aydın, *Türk Edebiyatında Farsça Divânlar* , 81.

inspired by the ghazal of Jāmī, which makes it the most comprehensive among the copies of the *Dīvān*. The manuscript consists of two parts. The basis of the collection is a full *dīvān* of ghazals (ff. 1b–49a) arranged in alphabetical order. The second section contains poems that seem to have been collected from various manuscripts the editor managed to lay his hand on. Poems belonging to various genres are not separated in this section and they are not in alphabetical order. The copy is not mentioned in Aydın's book.

4.9. Kitābḫāna, Mūza va Markaz-i Asnād-i Majlis-i Šuʾrā-yi Islāmī, Ms. 21013/2 (= Majlis21013)

The collected volume written in *nastaʿlīq* contains 204 numbered pages. There is an average of 15 lines on each page. The first text in the volume is the *dīvān* of Amīr Šāhī (pp. 2–72) whose poetry was compared to the Sultan's ghazals. Selīm's *dīvān* (pp. 75–200) is the second text in the volume. The date of copying, the name of the copyist and the place of copying are not known. The text is written on silhouetted paper decorated with coloured images of various plants (tulips, carnations, leaves, cypresses, etc.). Rule borders are drawn in gold.

While the first specimens of manuscripts written on silhouetted paper were produced in Iran in the 15th century, Ottomans started using this type of paper only in the late 16th century and it didn't stay long in fashion,[135] which means that this copy cannot be later then the early 17th century.

The beginning of Selīm's *dīvān* is missing; an unknown number of pages must have fallen out. The text starts abruptly (p. 75) with the fourteenth couplet of qasida no. 11. The section ends with the twelfth couplet of qasida no. 6. This section contains the full text of two qasidas and the fragmentary text of two other panegyric poems. The next section, which is preceded by a decorated *ʿunvān*, starts on p. 84 with the *munājāt*. It is followed by the *tauḥīd* (pp 84–85), the short (p. 85) and the long *naʿt* (pp. 86–89). The section contains the full text of qasida no. 2 and the fragmentary text of qasida no. 3. The structure and contents of other manuscripts that have the qasida chapter, such as AE, makes it clear that the second text unit beginning with the *ʿunvān* should precede the current first text unit of the manuscript. It is quite evident that the *qaṣāʾid* section is in a jumbled state, with folios mixed up and a few pages missing.

The *ġazaliyāt* chapter (pp. 100–200) begins with a decorated *ʿunvān*. It contains 208 ghazals and the *muḫammas* (pp. 149–150). The manuscript is not mentioned in Aydın's book.

4.10. Kitābḫāna va Mūza-yi Millī-yi Malik, Ms. 4620 (= Malek)

The volume written in clear *nastaʿlīq* contains 116 numbered pages with an average of 11 lines per page. The manuscript is undated, the name of the scribe and the place of copying are not known. On p. 1 there is a nicely decorated *ʿunvān*. Rule borders are drawn in gold.

The text starts with the *tauḥīd* (p. 1) that stops abruptly. An unknown number of pages are missing between p. 1 and p. 2. The *ġazaliyāt* section (pp. 2–116) contains 186 ghazals in its present form. The manuscript is not mentioned in Aydın's book.

135 Gacek, Adam, *Arabic Manuscripts. A Vademecum for Readers* (Leiden: Brill, 2009), 90.

4.11. Millet Kütüphanesi, Ali Emir. Farsça 324 (= AE)

The volume written in *nastaʿlīq* consists of 81 numbered folios with an average of 14 lines per page. The manuscript was copied by ʿOs̱mān el-Futūḥī in 980/1572 (f. 80a). The place of copying is not known. Rule borders are drawn in gold (ff. 1b–2a), in blue (ff. 2b–3a) and black (ff. 3b–8b) ink.

The manuscript starts with a modestly decorated double page. The first text in the volume is the *munājāt* (f. 1b) followed by the long *naʿt* in *tarkīb band* form (ff. 2a–3a). The *qaṣāʾid* section (ff. 3a–14a) contains six qasidas. Folios 14b–17a contain the *tauḥīd* (ff. 14b–15a), the short *naʿt* (ff. 15a–b), a *muḫammas* (ff. 15b–16a) and two *taḫmīs*es, one inspired by Šāhī (ff. 15b–16b) and one by Jāmī (ff. 16b–17a).

The *ġazaliyāt* chapter starts on f. 17b and contains 221 ghazals, a *rubāʿī* and a *fard*. A few ghazals were written in the margin (ff. 18b, 33b, 36b, 39a, 55b, 58a, 58b, 63b, 75b) by a later hand. Ghazals on ff. 18b and 33b were added by a reader who compared the contents of the volume up to f. 49a with Horn's edition and recorded his observations in the margin. These notes are written in *riqʿa* suggesting a 19th century reader/owner who may have been ʿAlī Emīrī the founder of Millet Kütüphanesi. Though Tarlan mentions this copy in the preface of his translation, the manuscript is missing from Aydın's list.

4.12. Sāzmān-i Asnād va Kitābḫāna-yi Millī-yi Īrān, Ms. 2495 (= Millī)

The volume written in *nastaʿlīq* contains 58 numbered pages with an average of 13 lines per page. Though the manuscript is undated and the name of the copyist and the place of copying are not known, it is clear that the manuscript is a late copy. The text starts with the *tauḥīd* (pp. 1–3), followed by the short and the long *naʿt* (pp. 2–3, 3–5). The *ġazaliyāt* chapter (pp. 5–58) contains 104 ghazals. The last poem in the volume is qasida no. 10. The manuscript is not mentioned in Aydın's book.

4.13. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Atıf Efendi 2077 (= Atif2077)

The manuscript written in well-calligraphed *nastaʿlīq* consists of 27 numbered folios with an average of 21 lines per page. According to a decorated colophon on f. 27b the manuscript was copied by Seyyid Ibrāhīm el-Müderris in 1211/1796. The place of copying is not mentioned. A dated ownership note on the recto side of the first flyleaf suggests that a few years after its completion the volume got into the possession of ʿOs̱mān ʿĀṭif in 1216/1801. The same page contains the ownership note of a certain ʿAbdullah Efendizāde and the ownership stamp of the *vaqf* of Muṣṭafā ʿĀṭif Efendi dated perhaps 1213/1798. The manuscript starts with a decorated double page (*sarlauḥa*). The first three poems are preceded by a decorated *ʿunvān*. Rule borders are drawn in gold and blue.

The first poem in the volume is the *tauḥīd* (ff. 1b–2a). It is followed by the short *naʿt* (f. 2a), the *munājāt* (ff. 2a–2b) and the *naʿt* composed in *tarkīb band* form (ff. 2b–3b). The *ġazaliyāt* section (ff. 3b–27b) contains 139 ghazals. The manuscript is not mentioned by Şadi Aydın.

4.14. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Atıf Efendi 2078 (= Atif2078)

The manuscript written in *nastaʿlīq* consists of 64 numbered folios with an average of 15 lines on each page. The manuscript is undated, the name of the scribe and the place of copying are not known. An ownership note of a certain Ibrāhīm Ḥilmī and the ownership stamp of the *vaqf* of Muṣṭafā ʿĀṭif Efendi bearing the date 1283/1866 is on f. 1a. The title of the volume is given on the same page as *Dīvān-i Sulṭān Selīm*. There is a decorated *ʿunvān* on f. 1b and another one on f. 13b. Rule borders are drawn in gold and blue.

The text begins with the *munājāt* (f. 1b) followed by the *naʿt* composed in *tarkīb band* form (ff. 3a). The *qaṣāʾid* section (ff. 3a–12b) contains 6 poems. The *ġazaliyāt* section begins with the *tauḥīd* (ff. 13b–14a) and the short *naʿt* (ff. 14a–14b). The section contains 208 ghazals and a *muḫammas* (ff. 39a–39b). The manuscript is not mentioned by Şadi Aydın.

4.15. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi 3422 (= Esad)

This copy is one of the Istanbul manuscripts Horn consulted. However, since it is part of a unique collection of texts and it seems to have been compiled very consciously, it should be described here in detail. According to Aydın the manuscript was copied in 926/1520, which is the year the Sultan passed away. However, he fails to support his claim with any references and I wasn't able to find any clues in the volume that would have suggested an exact date for its completion. The local online catalogue doesn't mention the date of copying either. The name of the scribe and the place of copying are not known. The volume written in Ottoman *nasḫī* contains 263 numbered folios with an average of 17 lines in the main text area and 31 lines in the margin. The title of the volume, *Majmūʿa-yi davāvīn-i Fārsī* ('A collection of Persian *dīvān*s') is written on the recto side of the front flyleaf and it makes clear that the volume contains several collections of poems in Persian. All the titles are given in a decorated list of contents on f. 1a. The first main text is Selīm's *Dīvān* (ff. 1b–48b). The text is preceded by a decorated *ʿunvān*. The first poem is the *tauḥīd* followed by the *munājāt*. This copy of the *Dīvān* contains 231 ghazals and a *taḫmīs* inspired by a ghazal of Jāmī (d. 1492).

The text written in the margin is Amīr Šāhī Sabzavārī's *dīvān* (ff. 2a–36a). The choice to pair Selīm's with Šāhī's collection of poems seems to be consciously made and it seems to confirm what Laṭīfī wrote about Selīm's style in his poetic anthology, because as it has already been mentioned above, according to Laṭīfī Selīm's ghazals reminded contemporary Persian literary connoisseurs of Amīr Šāhī's poems.[136] Šāhī's *dīvān* is followed by Yārī's (fl. 15th c.) collection of poems (ff. 36b–46b). The next unit of *dīvān*s bearing the same structure is preceded by a qasida (ff. 49b–51b) by Farīd al-Dīn ʿAṭṭār (d. c. 1220). The qasida is composed in *ramal-i muṣamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -), the rhyme is *-ar* and the *radīf* is *ast* 'is'. The next unit consists of the *dīvān* of Āẕarī (d. 1462) as the main text (ff. 53b–88b) and Fattāḥī's poems (ff. 55a–88b) in the margin. The next qasida composed in the same metre and with the same rhyme and *radīf* as the previous one, is Amīr Ḫusrau's *Daryā-yi abrār*. The next text unit contains the *dīvān* of Āṣafī Haravī (d. 1517) as the main text (ff. 93b–130b) and the ghazals of Humāyūn Isfaraynī (ff. 94b–124b) in the margin. The qasida following this

136 Latîfî, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, 107.

section is Navāyī's *Tuḥfat al-afṭār* using the metre, rhyme and *radīf* combination mentioned before. The next unit of *dīvān*s contains Ahlī Šīrāzī's (d. 1535) poems as the main text (ff. 135b–167b) and Āhī's (d. 1501) and Hātifī's (d. 1521) ghazals in the margin (ff. 136b–155b; ff. 156a–176b). Between folios 168a–176b the main text space is filled with Persian poems by various Ottoman authors. The next text unit consists of the *dīvān* of Suhaylī (fl. 15th c.) as the main text (ff. 177b–197b) and the *dīvān* of Bannāʾī (d. 1512) in the margin. It is followed by another qasida using the above-mentioned metre, rhyme and *radīf* combination that still needs to be indentified. The structure of the manuscript changes from this point on; the text of the *dīvān*s written in the main text box continue in the margin. This part contains the *dīvān*s of Hilālī (d. 1529; 201b–217b), Riyāżī (d. 1479; ff. 220b–233b), Maulānā Laʾālī (ff. 234–246) and Mānī (d. 1508; ff. 247b–263a).

The authors of the *dīvān*s included in the volume all flourished in the Timurid period (ca. 1405–1508), which served as an important cultural model for Ottomans, and they were well-known and acknowledged representatives of poetic art. The list of authors included and the place allotted to Selīm's *dīvā*n seems to have been the result of a very consciously made decision that aimed at defining the Sultan's place in the Persian literary tradition. The unnamed editor displayed great proficiency in literary criticism and instead of measuring Selīm's poetry against the literary accomplishments of the unsurpassable master of the age, Jāmī, assigned him the first place among the poets of the Timurid 'second line'.

4.16. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Fatih 3830 (= Fatih)

The volume written in nicely calligraphed *nastaʿlīq* consists of 30 numbered folios with an average of 13 lines on each page. There is a decorated *ʿunvān* on f. 1b. Rule borders are drawn in gold and blue.

Horn saw this manuscript but judged it unimportant and decided not to use it,[137] which was a mistake because the Fatih manuscript, though not dated, is one of the earliest manuscripts of Selīm's *dīvān*. Since the volume was copied by the same ʿAbd al-Vāḥid Mašhadī (f. 30a) as the IÜ1016 copy, this manuscript must have also been copied during the reign of Süleymān. An ownership stamp and note on f. 1a suggests that the volume was part of Sultan Maḥmūd I's (1730–1754) library.

The first poem in the volume is the *tauḥīd* (ff. 1b–2a) followed by the short *naʿt* and the long *naʿt* composed in *tarkīb band* form (ff. 2b–3b). The *gazaliyāt* section contains 104 ghazals. The manuscript ends with a qasida no. 11.

4.17. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Haci Mahmud Efendi 3630 (= HM)

The manuscript written in clear *nastaʿlīq* consists of 65 numbered folios with an average of 17 lines on each page. The volume was copied by Muḥammad Fikrī el-Ḥüseynī in 1293/1876 (f. 65a). The place of copying is not given in the colophon.

The text starts with the *munājāt* (f. 1b), followed by the *naʿt* in *tarkīb band* form (ff. 1b–3a). The *qaṣāʾid* section (ff. 3a–11a) contains 6 qasidas. The *ġazaliyāt* chapter begins with the

137 Horn, 'Der Dichter Sultān Selīm I,' 99.

tauḥīd and the short *naʿt*. It contains 247 ghazals, some of which are not found in any other collections, a *muḫammas* (f. 39b–40a), and a *taḫmīs* inspired by a gazel of Šāhī (ff. 37a–37b).

4.18. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Lala Ismail 449 (= LI)

The manuscript written in *nastaʿlīq* consists of 38 numbered folios. It is undated, the name of the scribe and the place of copying are not known. There are two short notes in Ottoman Turkish on ff. 38b and 39a, which are not dated but the style of writing suggests that they were written in the late 17th– early 18th century.[138] The ownership stamp of Sultan ʿAbdulḥamīd I. (1725–1789) appears on f. 1a, which suggests that this is the 'Hamidiye' copy Horn used for his edition. The headings preceding the *tauḥīd*, the *munājāt,* which is labelled *tauḥīd* in this copy, and the long *naʿt* wrongly termed *tarjīʿ band* instead of the correct *tarkīb band* confirms this assumption.

The text starts with the *tauḥīd* (ff. 1b–2a), followed by the short *naʿt* (f. 2a), the *munājāt* (f. 2b) and the *naʿt* in *tarkīb band* form (ff. 2b–4a). The *ġazaliyāt* chapter (ff. 4a–38a) contains 148 ghazals.

4.19. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye 3827 (= NO)

The volume written in *nastaʿlīq* contains 73 folios with an average of 12 lines on a page. The manuscript copied in Mekka is undated, the name of the copyist is not known. The ownership stamp and ownership note of ʿOsmān III's (1754–1757) *vaqf* is on f. 1a. There is a decorated *ʿunvān* on f. 1b. Rule borders are drawn in gold and blue. One folio seems to be missing between ff. 37b–38a.

The text starts with the *tauḥīd* (ff. 1b–2a) followed by the shor *naʿt* (ff. 2a–2b), the *munājāt* (ff. 2b–3a) and the long *naʿt* in *tarkīb band* form (ff. 3a–5a). The *ġazaliyāt* section (ff. 5a–73a) contains 233 ghazals.

4.20. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Reşid Efendi 762 (= RE)

The volume written in *nastaʿlīq* contains 57 numbered folios with an average of 15 lines on a page. The manuscript was finished by an unnamed scribe on 1 Rabīʿ al-avval 974/26 September 1566. According to Aydın the manuscript was copied in Kayseri.[139] The colophon, however, says that the manuscript was copied in the year when Sulṭān Süleymān went on a campaign against Beç (Vienna) and Pīrī Paşa camped near Kayseri (f. 57b). Pīrī Paşa was the *sancakbeyi* of Adana in 1566 who was charged with the defence of Kayseri and its vicinity while the army was on campaign in Hungary.[140] Though the colophon mentioning Pīrī Paşa's duties in Kayseri

138 I am deeply grateful to my colleague Nándor Erik Kovács for his expert opinion on the short notes.
139 Aydın, *Türk Edebiyatında Farsça Divânlar*, 78.
140 Aköz, Alaattin, 'Karaman'dan Sigetvar'a: Bir Eyalet Ölçeğinde Kanuni Sultan Süleyman'in Son Macaristan Seferi,' *Perspectives on Ottoman Studies. Papers from the 18th Symposium of the International Committee of Pre-Ottoman and Ottoman Studies (Ciepo)*, ed. Ekrem Causevic–Nenad Moacanin–Vjeran Kursar (Münster: Lit Verlag, 2010), 41.

in 1566 may suggest that the copyist was close to the Pasha, it doesn't necessarily means that the manuscript was copied in Kayseri.

The text of the *Dīvān* starts with the *tauḥīd* (ff. 1b–2a), followed by the short *naʿt* (ff. 2a–2b), the *munājāt* (f. 2b) and the long *naʿt* in *tarkīb band* form (ff. 2b–4a). The heading preceding the poem erroneously states that this last poem is a *tarjīʿ band*.

The *ġazaliyāt* section (ff. 4a–57b) contains 230 ghazals.

4.21. The National Library of Israel, Yahuda Ms. Ar. 1128 (= Jerusalem)

The manuscript written in elegant *nastaʿlīq* contains 65 numbered folios and a blank page.[141] The average number of lines on a page is 12. The copy was finished at the beginning of Rabīʿ al-avval 961/mid-February 1554 in Constantinople by a master calligrapher, Muẓaffar ʿAlī. According to a contemporary source 'besides painting, he had a most wonderful hand in calligraphic copying (*muṣannā*), wrote *nastaʿlīq* well, excelled in gold sprinkling and gilding, and was outstanding in his time in coloring and lacquer work. Few have been as versatile as he. He also compiled an album (*muraqqaʿ*)'.[142]

As the text is written on paper sprinkled with gold the paper may also be the work of Muẓaffar ʿAlī. There is a decorated *ʿunvān* on f. 1b. Rule borders are drawn in gold. On f. 1a the seal of Selīm II (1566–1574) appears.

The text starts with a *munājāt* (ff. 1b–2a) and the *naʿt* in tarkīb band form (ff. 2a–3b). The *qaṣāʿid* section (ff. 3b–11a) contains three qasidas. The *ġazaliyāt* chapter starts with the short *naʿt* but contains only the first three couplets (f. 11a). On the verso side of the same folio (f. 11b) it is followed by the last two couplets of the ghazal no. 10. The structure of the manuscripts makes it clear that there aren't any pages missing here. The only explanation for the missing lines can only be that for reasons unknown the copyist simply omitted several couplets or even a few poems. As a folio is missing from the the digital copy and at least one folio is missing from the manuscript between pages ff. 57b–58a, the number of ghazals included in the volume can only be estimated. Originally it must have been slightly over 180. Aydın was not aware of the existence of this copy.

4.22. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan 507 (= Revan507)

The volume written in *nastaʿlīq* consists of 32 numbered folios with an average of 15 lines on a page. The date of copying, the name of the copyist and the place of copying are not known. There is a decorated *ʿunvān* on f. 2b. Rule borders are drawn in gold.

There are two dated ownership notes and two stamps on fol. 2a. Only the last two digits of the year are given in the ownership note of Seyyid Aḥmed Nūri, a clerk working for the Ottoman financial administration. His stamp dated 1251/1835 makes it highly probable that

141 F. 28 is missing from the digital copy I have.
142 Minorsky, Vladimir, *Calligraphers and Painters. A Treatise by Qādī Aḥmad, Son of Mīr Munshī (circa A.H. 1015/1606)* (Washington: Smithsonian Institution, 1959), 186. For more on Muẓaffar ʿAlī see Akın–Kıvanç *Mustafa ʿÂli's Epic Deeds of Artists*, 442, 474.

the number 54 refers to the year 1254/1838. If this assumption is correct the digit 5 above the word *sana* 'year' in Ġālib Zühdī's ownership note may refer to 1255/1839.

The text of the *Dīvān* starts with the *tauḥīd* (ff. 2b–3a), followed by the short *naʿt* (ff. 3a–3b), the *munājāt* (f. 3b) and the long *naʿt* in *tarkīb band* form (ff. 3b–4b). The *ġazaliyāt* section contains 117 ghazals.

4.23. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan 737 (= Revan737)

The volume written in well-calligraphed *nastaʿlīq* consists of 42 numbered and one unnumbered folios with an average of 13 lines per page. The undated manuscript was copied by a scribe named ʿAbd al-Vāḥid. This ʿAbd al-Vāḥid must be identical with ʿAbd al-Vāḥid Mašhadī who has already been mentioned,[143] and if this assumption is correct the manuscript was copied during Süleymān's reign in Istanbul. The ownership stamp of the *vaqf* of Maḥmūd I (1730–1754) is on f. 1a. There is a nicely decorated *ʿunvān* on f. 1b. Rule borders are drawn in gold and blue.

The text of the *Dīvān* starts with the *tauḥīd* (ff. 1b–2a) followed by the short *naʿt* (ff. 2a–2b) titled a *munājāt* in this copy, the *munājāt* (ff. 2b–3a) and the long *naʿt* in *tarkīb band* form (ff. 3a–4b). Folios 4b–6a contain qasida no. 3. The *ġazaliyāt* section (ff. 6b–40b) contains 139 ghazals. The manuscript ends with qasida no. 10 (ff. 41a–42b).

4.24. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan 738 (= Revan738)

The volume written in *nastaʿlīq* contains 32 numbered folios with an average of 12 lines per page. The undated manuscript was copied by ʿAbd al-Vāḥid Mašhadī and thus it was copied during the reign of Sultan Süleymān in Istanbul. The ownership stamp of the *vaqf* of Maḥmūd I (1730–1754) is on f. 1a. There is a nicely decorated *ʿunvān* on f. 1b. Rule borders are drawn in gold and blue.

The text of the *Dīvān* starts with the *tauḥīd* (ff. 1b–2a) followed by the short *naʿt* (ff. 2a–2b) and the long *naʿt* in *tarkīb band* form (ff. 2b–4a). The *ġazaliyāt* section (ff. 4a–31b) contains 100 gazels. The manuscript ends with qasida no. 10. (ff. 31b–32a).

143 See the description of Fatih.

5. RESULTS OF THE COMPARATIVE ANALYSIS OF THE MANUSCRIPTS

5.1.

There isn't a verified autograph manuscript among the copies of the *Dīvān* known today. Though the earliest copy (IU1330) was prepared for Selīm during his reign, it includes only half of Selīm's poetic ouvre.

5.2.

IU1331 was copied from AE. However, it seems that except for these two manuscripts, a close relationship cannot be established between the existing copies, and this is true even for the five manuscripts copied by ʿAbd al-Vāḥid Mašhadī.[144] This would suggest that during the past centuries quite a few more manuscripts were prepared, which could fill the gaps between the manuscripts known today.[145] This assumption appears to be confirmed by contemporary accounts of Selīm's poetry. It has been mentioned earlier that the poetic anthologies of Sehī bey, Laṭīfī and Kınalızāde Ḥasan Çelebi contain sample couplets from Selīm's *dīvān* and some of these are not included in Horn's edition. These *bayts*, mainly *maṭlaʿ*s, are not included in any of the manuscripts either. The structure of Majlis13392 also indicates that several manuscripts are missing. As it has been suggested earlier, the copy was compiled from several manuscripts by someone who was apparently an admirer of the Sultan's poetry. A copy very similar to IU1330 served as a basis of this unique collection which was later supplemented with poems the editor found in other manuscripts. This late copy preserved a great number of the poems that cannot be found anywhere else and the sources they were copied from haven't been discovered yet. The same is true for HM also containing several poems not included in any other copies.

5.3.

Five of the manuscripts known to me were copied by the same person, ʿAbd al-Vāḥid Mašhadī, a well-known expert calligrapher of Süleymān's time who worked in the imperial capital. As these manuscripts were prepared after Selīm's demise one would expect that by the time ʿAbd al-Vāḥid started copying the texts, the *Dīvān* already had a standardized version and the manuscripts he copied are directly linked to each other. However, it doesn't seem to be the case, and it is clear even at a first sight that they are different. Though all of them end with qasida no. 10, their contents are not exactly the same.

144 These are Fatih, IU1016, Revan737, Revan738 and the Paris manuscript preserved in the Bibliothéque National. For the description of this last copy see Blochet, Edgard, *Catalogue de la collection de manuscrits orientaux arabes, persans et turcs formée par M. Charles Schefer* (Paris: Ernest Leroux, 1900), 81.

145 I was unable to consult the manuscripts preserved in the Râşid Efendi Library in Kayseri (Ms. 1289/2) and the copy of the National Library of Egypt. This latter one is a late copy prepared in 1259/1843. http://yazmalar.gov.tr/eser/divan/94532 (Last accessed 10. 08. 2020).

Besides the panegyrics mentioned above, Fatih contains the *tauḥīd*, the *munājāt*, the two *naʿt*s, 104 ghazals and qasida no 10 at the end of the volume. IU1016 contains the *tauḥīd*, the *munājāt*, the two *naʿt*s, 131 ghazals, qasida no. 3 in the *qaṣāʾid* section and the same qasida as Fatih at the end of the volume. However, this version of the poem is much longer and contains several couplets that are missing from Horn's edition. Revan737 contains the *tauḥīd*, the *munājāt*, both *naʿt*s, 139 gazels and the same qasidas as IU1016, the *šīniyya* in the qasida chapter, the other one at its usual place, at the end of the volume. Revan738 includes only a relatively small number of poems, like the Fatih copy. It contains the *tauḥīd*, the two *naʿt*s and the closing qasida. The number of ghazals in this copy is only 100. The Paris copy contains the introductory poems (the *tauḥīd*, the two *naʿt*s and the *munājāt*), the *šīniyya* in the qasida chapter, the closing panegyrics at the end of the volume and 136 ghazals.

Contentwise the five manuscripts form two distinct sub-groups. The first consists of Fatih, Revan738 and the other one includes IU1016, Revan737 and the Paris copy. A sixth one should be added to group of ʿAbd al-Vāḥid copies. Though Millī is a late copy and it was not copied by the master calligrapher, still, it seems to be close to Fatih and Revan738. As manuscripts of the first group contain fewer poems, it would be reasonable to assume that they were compiled earlier but this assumption cannot be confirmed.

The two groups would suggest that text of the poems included in the manuscripts within a given group are the same or at least are close to each other. However, a comparative analysis of the copies shows a more complex picture. In order to give an idea in what ways the contents and the poetic texts included in the ʿAbd al-Vāḥid manuscripts differ, a few examples will be presented here.

Ghazal no. 334 is missing from Fatih and Revan738. These two copies have a relatively small number of ghazals ending in the letter *mīm*.

Ghazal no 437 is present in all the copies belonging to this group, but the number of couplets is not the same in every copy. While the poem has nine couplets in some of the manuscripts, Fatih and Revan738 have seven and Revan737 five. One would expect Millī to have the same number of couplets as Fatih and Revan738 and IU1016 to be similar to Revan737. However, it is exactly the other way round. It should be mentioned here that the Paris copy also has seven couplets.

Ghazal no. 279 consists of seven *bayt*s in some of the copies. The number of couplets in the ʿAb al-Vāḥid group changes. While Fatih, IU1016, Millī, Revan738 and Paris have six couplets, Revan737 has only five. There are some minor differences in the text of the poem as well. The first hemistich of the fifth couplet starts with phrase *bar īn ṣūrat* 'this way' in IU1016, Revan737 and Paris. In Fatih, Revan738 and Millī we find a synonymous, though slightly different expression, *bad-īn ṣūrat*.

Though Ghazal no. 307 is included in all the six manuscripts there are differences between the versions. While the poem consists of seven couplets in other manuscripts, Fatih, IU1016, Millī, Paris, Revan738 have six, *bayt* IV is missing from all of them. Revan737 consist of only five couplets.

Couplet V, which has a metrical mistake,[146] ends with noun phrase *kaz ḫūy-i bad u mastī* 'because of a bad disposition and the habit of being intoxicated'[147] in Horn's edition. Though Horn doesn't give the textual variations for this line, two of the manuscripts he used, LI and Paris, have the correct reading. As far as the other manuscripts belonging to this group of copies are concerned, the line is missing from Revan737. Fatih, Revan738 and Millī have *bad-mastī*, and IU1016 has correct form.

IU1330, the earliest known copy prepared for the author himself, has *ḫūy-i bad-mastī*. It would be very comfortable to accept this version as the original, however, there are serious doubts about it. Selīm was a meticulous poet striving for technical perfection. Except for occasional slips in prosody, like failing to observe the rule of overlong syllables, Selīm's poems are usually free from serious metrical mistakes, like a missing syllable. Thus, it is not without reason to believe that the original version of the second half of the hemistich was *kaz ḫūy-i bad u mastī*. As the word *bad-mastī* is an integral part of the *mundus significance* of classical poetry, and as such, an often occurring element in ghazal poetry, the phrase *ḫūy-i bad u mastī*, though grammatically correct, may have sounded strange to the scribe who thought it was a mistake and amended it. The textual variation *kaz ḫūbī u bad-mastī* 'due to [your] beauty and intoxication' preserved in some of the other manuscripts, such as in Berlin and Malek,[148] seem to confirm this theory.

The variations in the text of the ʿAbd al-Vāḥid group of manuscripts may indicate that at the time when these volumes were copied, that is not long after Selīm's death, during the reign of his successor, Süleymān, the Selīm canon hadn't been firmly established yet and there wasn't an authoritative version of the *Dīvān*.

5.4. The manuscripts of Selīm's Dīvān can be divided into two major groups.

The first group consists of Atif2077, Esad, Fatih, IU1016, IU1330, LI, Malek, Millī, NO, RE, Revan507, Revan737 and Revan738. The first part of Majlis13392 should also be added to this group. The manuscripts Horn used were mainly from the first group.

As the critical apparatus was being prepared, it became clear that there are four subgroups within the first batch of manuscripts. 1. Atif2077, LI, Revan507, (Esad); 2. The ʿAbd al-Vāḥid copies (Fatih, IU1016, Revan737, Revan738, Millī); 3. IU1330, the first part of Majlis13392, Malek 4. NO, RE.

This grouping was made based mostly on the contents of the manuscripts, however, in certain cases textual similarities can also be observed. Though manuscripts belonging to these subgroups are similar in many ways they are not directly connected. In order to show the

146 The author failed to observe the rule of overlong syllables. (See Thiesen, Finn, *A Manual of Classical Persian Prosody with Chapters on Urdu, Karakhanidic and Ottoman Prosody* [Wiesbaden, Otto Harrassowitz, 1982], 15.) As the last syllable of the phrase *jafākār ast* is an overlong syllable, a short syllable should be inserted between *ast* and *kaz*, which would mean an extra syllable and instead of - - . | . - - - ., the metrical pattern of the first two feet would be - - . | . - - - . .

147 Grammatically the word *mastī* can be interpreted either as being part of the nounphrase *ḫūy-i (bad u) mastī* 'the habit of being intoxicated' or being part of another noun phrase *kaz (ḫūy-i bad u) mastī* 'because of being intoxicated'. The second half of the line thus can be translated also as 'because of a bad disposition and because of being intoxicated'.

148 Berlin f. 41b; Malek p. 81.

relationship between the manuscripts belonging to each subgroup, a few examples should be presented here.

While most manuscripts have several poems ending in the letter *rā*, the three manuscripts of the first subgroup have only three which are included in the same order in each of the copies. As far as the next letter is concerned Atif2077 and LI both have the same four poems (ghazals no. 277, no. 274, no. 281, no. 282) ending in *zā*, while no. 281 is missing form Revan507. However, when it comes to the letter *sīn* all of them have the same single ghazal (no. 287).

The similarities can be observed on a textual level as well. Ghazal no. 185 is included in Atif2077, IU1330, LI, Majlis13392, Malek, NO, RE, Revan507 and according to Horn also in the Berlin and the London copy.[149] Out of these only Atif2077, LI and Revan507 have the following very special textual variations. The first hemistich of the third couplet ends with the utterance *na-bvad ġamī* 'no regret is going to be felt'; only the three copies mentioned above have the ending as *z-ān-am či ġam* 'why should I feel regret for it'.

The first hemistich of the next couplet shows more tellingly that these manuscripts are somehow related, because it contains a very special mistake. In most manuscripts the line is *Az fiġān u nāla u faryād jānam rīš šud* 'My soul has become scarred from [my] wailing, complaining and crying'. The version we find in Atif2077, LI and Revan507 is clearly wrong as instead of the fifteen syllables necessary for the metre *ramal-i musamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -) the line contains eighteen: *Az fiġān nāla u faryād u jānam rīš šud nabvad ġamī*.

The similarities connecting the manuscripts of this group indicate that the connection between Atif2077 and LI are of a closer nature while Revan507 differs from them in quite a few cases. Ghazals no. 107, no. 113 for example, are preserved in only a handful of manuscripts. Though they are available in Atif2077 and LI, they are missing from Revan507.

These similarities and differences can be seen on a textual level as well. The first hemistich of the fifth couplet in ghazal no. 177 is *Tā zi čašm abrūyat ay ḥūr-liqā nāz āmūḫt* 'Ah, houri-faced [beloved]! When [your] eye[s] learnt from your eyebrow[s] how to flirt,'. While in Atif2077 and LI the line is *Tā zi čašm u abrūyat āmūḫt ay ḥūr-liqā nāz* 'When the houri-faced one learnt from your eye[s] and eyebrow[s] how to flirt,' the version of Revan507 is a slightly changed and metrically incorrect version of the standard line: *Tā zi čašm abrūyat ay ḥū[r]-liqā āmūḫta nāz*.

Ghazal no. 200 shows that though in some cases the three manuscripts are close to each other, Revan507 differs from the other two at some points. The first hemistich of the third couplet is *Dušman-i jānam buvad ān bī-muruvvat tā bi-ḥašr* 'That cruel [person] is going to be the enemy of my soul till Judgement Day' in most of the manuscripts. The three copies of this subgroup instead of the word *bī-muruvvat* 'cruel' all have *tund-ḫū* 'short-tempered'. The closing couplet of the poem in most manuscripts is *Dar-ḫur-i fitrāk gar na-bvad Salīmī kāš dūst/Surḫ-rū az rang-i ḫūn čūn ṣayd-i fitrāk-am kunad* 'Though Selīm isn't worth [to be hanged] on the saddletraps, I wish my friend/Made [my] face red like the colour of the blood

149 Horn, *Dīvān-i balāghat-ʿunvān*, 129. On the list of manuscripts that include the poem, Berlin, London and Esad appear. Esad, however, doesn't contain this poem. Horn might have mixed LI, the Hamidiye manuscript with Esad here, because among the textual variants, the version available only in LI is given.

of the game hanged on [his] saddlestraps'. While instead of *ḫūn čūn* Atif2077 and LI have *čūn ḫūn*, Revan507 has simply *ḫūn*.

Esad seems to be loosely connected to this subgroup because, though it greatly differs from the copies of the subgroup, in a few cases it displays textual similarities to them and preserved textual variations that can be found only in Atif277, LI or Revan507. The first couplet of ghazal no. 164 is *Majnūn-vašī ki lāf-i vafā ʿāšiqāna zad/Har jā ki yār būsa bar ān āstāna zad* 'When someone, who resembled Majnūn, was bragging of loyalty, as lovers [tend to] do/Everywhere where the Beloved stepped kissed the threshold' in the earliest copy, IU1330 and several others as well. Instead of *lāf-i vafā* 'boasting of loyalty', only these four manuscripts have *rāh-i vafā* 'the road of loyalty'.

The first hemistich of the fifth couplet in ghazal no. 166 is *Ḫušam gar sūzad-am ṣad bār rūzī ātaš-i hijrān* 'I feel fine if the fire of separation burns me hundred times a day'. Esad, like the three members of this subgroup has *sūzīm* 'we burn' instead of *sūzad-am* 'it burns me', which is clearly a mistake, and instead of *rūzī* 'a day' it has *rūz* 'day'.

Ghazal no. 233 illustrates well that, besides certain similarities, there are also differences between the four copies. While in other manuscripts the poem consists of seven couplets, in Atif2077, Esad, LI and Revan507 it has only six as couplet no. III is missing from all of them. Another feature the four copies share is that couplet no. VI appears as the third *bayt* in all of them. However, the differences they show are great. While in Atif2077 hemistichs Vb and VIIb are interchanged, LI has the standart version, Revan507 repeats hemistich Vb as VIIb and Esad has VIIb as Vb and repeats Ib as VIIb.

The second subgroup, the subgroup of the ʿAbd al-Vāḥid copies has already been dealt with in detail. The third subgroup consists of the earliest and most exclusive copy, IU1330, the first part of Majlis13392 and Malek. They are very similar both textually and contentwise, though Malek preserved considerably less poems than the other two. The differences between IU1330 and Majlis13392 on one hand, and Malek on the other, is all the more evident when it comes to the poems ending in *yā* because Malek has only four such ghazals.

Since the textual variations found in these copies represent the main text of the present edition, examples showing their similarities will not be highlighted here.

Manuscripts of the fourth subgroup, NO and RE are very similar as far as their content is concerned. Poems that appear in NO are usually available in RE as well. Ghazal no 490 is a good example to show that in some cases these two copies contain versions of the text that cannot be found elsewhere in the manuscripts I used for the new critical edition. The text versions found in these two manuscripts are very similar to Horn's text variant based on the London and the Berlin copy. While in most manuscripts the ghazal has seven couplets, in NO and RE it has only six. Compared to the standard version not a full couplet is missing as it would be expected, but two hemistichs, *miṣrāʿ*s IVb and Va and thus hemistichs IVa and Vb make up for couplet IV.

Though the text of the two copies differ in the first *miṣrāʿ* of the second *bayt*, because RE contains a copyist's mistake, and instead of *vīrāna šud jismam* 'my body was ruined', it starts as *dīvāna šud jismam* 'my body became mad', they share a very special copyist's error in the next *bayt*, that may go back to a common source The standard version of the first hemistich of couplet no. III is *Sar-fitna šud bahr-i balā abrūy-i šūḫ-at az jafā* 'In order to create problems and torment [me] your eyebrows became furious'. However, instead of *sar-fitna* and *abrūy-i*

šūḫ-at NO and RE have *sar-ḫasta* and *bar rūy-i šūḫat* making the line unintelligible. NO has a copyist's error in the next *miṣrāʿ* as well and instead of *bi-gšā jibīn* 'unwrinkle your brow' it has *bi-gšā čunīn* 'open it this way' that doesn't really fit into the context of the couplet.

The first hemistich of couplet no. IV also has very similar mistakes in both manuscripts. The standard version of the couplet is *Dar kūh-sār-i ibtilā muftī rahāndī-š az jafā/Ay jān-i šīrīn būsa-hā bar tīša-yi Farhād dah* 'You have generously freed him from the pain on the mountain of troubles/Ah, soul of Šīrīn place kisses on the chisel of Farhād'. Instead of muftī 'gratuitous' NO has *maʿnī* 'meaning' and RE has a very similar version, *yaʿnī* 'that is'.[150]

The second major group of manuscripts seems to include Amasya, AE, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem, the second half of Majlis13392 and Majlis21013. They contain quite a few poems, both ghazals and qasidas that cannot be found in Horn's edition. The difference between the two main groups of manuscript is quite apparent. In the 'rā' section of the *ġazaliyāt* chapter, for example, manuscripts belonging to the second group tend to have considerably more poems ending in the letter 'rā'.

Manuscripts belonging to the second group are more closely connected than those of the first group; both as far as their contents and their text are concerned. However, it is clear that some of them are closer to each other than to other copies of the group.

Though IU1331 seems to have been copied from AE, the two copies are not identical. The copyist of IU1331, besides having added a prose preface to his copy, supplemented it with a few pomes: ghazal no. 473, for example, is missing from AE but it's available in IU1331. However, some poems, ghazal no. 4 for exapmle, that available in AE are missing from 1331.

Atif2078, IU929, Jerusalem and Majlis21013 are very similar but they were apparently not copied from the same source.

The three remaining copies of the second group, Amasya, HM and Majlis13392 are exceptional as they preserved quite a few poems that cannot be found anywhere else. Suffice it to mention only a few examples here. Ghazal no. 8 is available only in Amasya, no. 20 only in HM, no. 9 only Majlis13392.

Ankara with its content not arranged in three units and IU1607 containing ghazals with only five couplets are not part of these groups. Contentwise IU1607 is close to the second group of manuscripts.

In spite of their differences the contents of the two groups seems to overlap at some points and there a large number of poems that are present in all the manuscripts. The first group includes the earliest copies. *Qiṭʿa* 10 suggests that the poems for the first version of the *Dīvān* were collected by the Sultan himself. It cannot be decided whether this first version is identical with IU1330 prepared for Selim himself. This copy is followed by the four manuscripts copied by ʿAbd al-Vāḥid (Fatih, LI, Revan737, Revan738), which were all Süleymān's reign. These manuscripts reflect the first redaction of the *dīvān*. The type of *nasḫī* used in Esad and the structure of the whole manuscript suggest that this is also an early copy and perhaps it was edited either during Selīm's or in Süleymān's reign with the aim of defining the Sultan's place in the Persian literary tradition.

150 Horn's version is also *maʿnī*, which he must have taken from the London manuscript as this line is missing from the Berlin copy (f. 55b).

The Jerusalem copy finished in 1554 in Istanbul indicates that some thirty years after the author's demise a second redaction of the *dīvān* was prepared. It contained many poems that were not present in the first redaction, which would suggest that during the reign of Süleymān a serious research project was going on to collect the still scattered poems of Selīm and incorporate them into a second edition of his *dīvān*. This project could have been done in the royal palace, at least this is what the quality of the Jerusalem copy and the fact that the copy was part of Selīm II's private library would indicate.

6. **THE CRITICAL EDITION**

6.1. The basic principles of the present critical edition

The present critical edition is a *kulliyāt*, a 'collected works', in the sense that it contains all the poems I've found in various copies of Selīm's dīvān. During the process of compilation, it became clear that Horn's edition, used with care, serves as a good and reliable starting point. However, it should be noted here that Horn's edition is not a real critical edition. Though it contains a list of text variants at the end of the book, this list is not comprehensive and doesn't contain all the available text versions. In Horn's defence it needs to be added that in some cases the textual variations are due to a copyist's inability to read or interpret the text he was supposed to copy. Out of many such mistakes only one typical example is mentioned here. The phrase *kaz ḫūy-i bad u mastī* in line Va of ghazal no. 307 mentioned above was changed to *kaz ḫūbī u badmastī* 'due to its beauty and because it's deeply intoxicated' by the scribe of Malek. Scribes especially tend to make mistakes if a line contains an unusual poetic image. *Miṣrāʿ* Va of ghazal no. 329 illustrates this point well. The line reads as *Mardum u gird-bād-i hijr az sar-i marqad-am raft* 'People and the whirlwind of separation passed over my grave'. Seeing the many textual variants makes it clear that the line caused difficulties for some of the scribes.

In spite of all its shortcomings Horn's work was used as a reference point for the present edition and it was supplemented with material found in manuscripts that were unknown to him. The text of Horn's edition was carefully checked and collated with the text variants found in other manuscripts, especially with the text of the older copies such as IU1331 or the Mašhadī group of manuscripts, and whenever it was deemed necessary, Horn's text was corrected. In case there wasn't a good reason to replace Horn's version his variant was kept.

Line IIIa of ghazal no. 334 is a good example for this procedure. While Horn's text reads *Čašm-i čašma gašt pīrāhan ma-rā misl-i zirih*, IU1330 has *Čašma čašma gašt pīrāhan ma-rā misl-i zirih* 'My shirt became covered with tiny holes and resembles a chain-mail'. The simile at the end of the *miṣrāʿ* is understandable only if the first phrase is read as *čašma čašma* 'full of tiny holes' because the rows of tiny holes look like the rings of the chain-mail. Moreover, the phrase *čašma čašma* form a *tanāsub* ('congruency') with the phrase *ṣad pāra rauzan* 'hundred holes' present in the second line and thus they enhance the poetic force binding the two lines together. So in this case Horn's version was replaced.

In some cases, neither Horn's nor IU1330's version was selected as other manuscripts, e.g. copies prepared by Mašhadī, had a better version. In the second couplet of ghazal no. 314 the difference between the variant preserved in Horn's edition and IU1330 and the version found in several copies is only one dot. While the second hemistich starts with the verb *bi-mānda* 'remained' in Horn and IU1330 the same *miṣrāʿ* starts as *na-mānda* 'didn't remain' in Fatih, IU1016, Revan737, Revan738. This latter version was included in the critical edition because with *na-mānda* the whole couplet makes more sense.

Bi-kūy-i dard zi Majnūn u Vāmiq u Farhād
Na-mānda nāmī u man gašta-am nišān-i firāq

In the street of pain Majnūn's and Vāmiq's and Farhād's,
Name didn't stay (i.e. was forgotten) and I became the symbol of separation.

Poems preserved only in one of the copies caused problems in some cases because the occasional mistakes, made either by the copyist or the poet himself, couldn't be corrected with the help of a better version. Let it suffice to mention one example here. Ghazal no. 188 is composed in *ramal-i muṣamman-i maḫbūn* (- . - - or . . - - | . . - - | . . - - | . .- or - -). The second hemistich contains a metrical mistake: *Gašt čūn kušta-yi hijrān bā ḫīš āmad* (- . - - | . . - -| - - - -). It is clear that two short syllables after the word *hijrān* 'separation' are missing from the line. In such cases the mistakes were not corrected even if in more simple cases it would have been possible.

6.2. The entries in the critical apparatus

The entries in the critical apparatus were prepared to show how a given poem was preserved in the manuscript tradition. Each entry starts with the 'call number' of a given poem followed by its 'licence plate' containing its most important features: the metre, the rhyme and the *radīf*. The metre plays an important role as it often shows how a line should be read and thus it helps to decide the correct reading.

The next part of each entry lists all the manuscripts used for this edition that contain the poem. All the items are arranged into alphabetical order according to their abbreviation. If a poem is included in Horn's edition, the list starts with Horn's 'call number' and page number. The 'textual variation' section of the entries begins with listing the major differences such as missing lines or a different order of lines. The next section contains the textual variants of each individual line. The Roman numerals refer to the place of the line in the poem and the letters 'a' or 'b' indicate whether it is a first or a second hemistich.

THE PERSIAN DĪVĀN OF YAVUZ SULṬĀN SELĪM

مناجات در بارگاه قاضی الحاجات

خدایا ترا زیبد این پادشاهی
که هر پادشه را تو پشت و پناهی

کنی پست آن را که نبود پسندت
دهی سرفرازی بهر کس که خواهی

بغیر از تو شاهی نشاید کسی را
که اسرار هر بوده دانی کاهی

در اثبات ذاتت که در هر صفت هست
گواهند اشیا ز مه تا بماهی

اگر عاصی‌ام من تو رحمت مکن کم
چو کس نیست در دعوای بی گناهی

تو ده استقامت در اقلیم عدلم
که هستم براه غمت مرد راهی

ز شرم گنه چون شفق با کواکب
کنم سرخ از اشک رخسار گاهی

شده دود دل پرده در پیشه چشمم
مرا خود چو نامه بس این رو سیاهی

بغیر از توام نیست از کس امیدی
ببخشا سلیمی خود را آلهی

نعت شریف

خورشید عکس آینهٔ روی مسطفا
پیوند هر دو کون بیک موی مسطفا

این شعله‌های مه و مهر صبح و شام
دندانه‌های شانهٔ گیسوی مسطفا

عالم که دارد از نفس صبح روشنی
گردی ز خاک راه سگ کوی مسطفا

روز و شب جهان که مدار زمانه است
از دل غلاف هیکل بازوی مسطفا

باشد پناه امت هر دردمند را
گر قوت دلیست ز پهلوی مسطفا

پردل کسی که داد دل و جان بمهر او
خوش خاطر آن که خاطراو سوی مسطفا

جان صبا ز طوف چمن تازه گشت و گفت
کین بوی جان ز سنبل گلبوی مسطفا

او شاه مرسل است و رسولان تمام خیل
مقسود اوست کون و مکان در رهش طفیل

خوبی عالم از گل رخسار مسطفا
انوار هر دو کون از دیدار مسطفا

دایم دل شکستهٔ من در هوای اوست
وارسته از بلای خود و مبتلای اوست

ای دل حیات روح بانعام مسطفا
وآغاز کاینات ز انجام مسطفا

سیمرغ جان من که رمیدست از دو کون
منت خدای را که بجان رام مسطفا

کوثر نمی از چشمهٔ احسان و رحمتش
آب حیات قطره‌ای از جام مسطفا

گردون چگونه راست کند قد همچو چنگ
کو تا بروز حشر در اکرام مسطفا

بو جهل منکر سخن اهل حق چراست
این گفت و گوی ما چو بالهام مسطفا

با این زبان ز بردن نامش حیا کنم
دایم اگرچه ذکر دلم نام مسطفا

خورشید گرم کام درین چارمین قفس
پر آن کبوتریست که در دام مسطفا

ای شه بامتان خود اجر عظیم بخش
وانگه شراب عشق بجان سلیم بخش

قصیده‌ها

۱

چند بر حال خودم چشم تو گریان سازد
عید قربانت مرا کاش که قربان سازد

چون مرا سر ببرد یار بجرم نگهی
بترم بر رخ خود واله و حیران سازد

هر زمان بی سر و پا سر فکنم در پاش
تا ازین بیشترم بی سر و سامان سازد

نتوانم که بگویم که تو بردی دل من
بر منش زآنکه دگر آرد و تاوان سازد

از غم عشق تو ای نخل وفا خار و خسی
تا بکی سوزد و با آتش هجران سازد

همچو نی دم ز وفای تو زنم تا دم حشر
استخوانهای مرا خاک چو عریان سازد

دوستان دوست پشیمان شده از کشتن من
کاشکی قهرش ازین نیز پشیمان سازد

بوفا برد دلم لیک ندانستم حیف
کاخرم از ستم و جور بدینسان سازد

التماسیست ازان گلبن نازم که بلطف
بلبل طبع مرا باز غزلخوان سازد

جگرم را غمت ای کاش که بریان سازد
کاتش هجر دلم سوزد و با جان سازد

صد سر بجبه و دو صد جان بنیم جو
آنجا که عشق گری بازار مسطفا

شاهنشه آن گدا که بود خاک راه او
آزاد بنده‌ای که گرفتار مسطفا

این روشنی که هست ظهور کمال عشق
یک لمعه از شعشع انوار مسطفا

طوبی گرفته دست بسر ایستاده محو
حیران نخل قامت رفتار مسطفا

جبریل از آن ز چرخ فرو ناید این زمان
که شرمسار مانده ز گفتار مسطفا

آن سینه شاد کز غم او سوخت دل حزین
وآن جان عزیز کز پی ایثار مسطفا

دور از درش فعان که بجانم ز زیستن
خاشاک بحر غم شدم از خون گریستن

قصر بهشت بهر محبان مسطفا
موجود هرچه هست ز احسان مسطفا

پا بر سر سپهر نهد همچو آفتاب
دست امید هر که بدامان مسطفا

نوری که دفع ظلمت عصیان ما کند
آخر طلوع او ز گریبان مسطفا

چندین حکایت شب معراج و قدر آن
شرحی ز وصف موی پریشان مسطفا

بدر منیر را که بانگشت ساخت شق
یک خشک پاره‌ایست که از خوان مسطفا

لعل و گوهر ز کان بدر آرید امتان
کان خونبهای گوهر دندان مسطفا

آن دل منورست که خونست در غمش
وآن دیده روشنست که حیران مسطفا

معشوق عشق و عاشق جانبخش دلنواز
شاه شفیع احمد و محمود و هم ایاز

صبح امید طلعت زیبای مسطفا
اسرار غیب در دل دانای مسطفا

گو هیچ کس مکن طلب خلعت کمال
کین جامه راست بر قد و بالای مسطفا

آنجا که هست منزل و حال کمال عشق
صد سر فدای خاک کف پای مسطفا

از نور اوست روشنی چشم مردمان
آری که چشم اهل نظر جای مسطفا

گر آگهی ز معنی و الشمس و الضحی
تعریف ماه روی دل آرای مسطفا

بی شک خداشناس بود در ره یقین
درویش عاشقی که شناسای مسطفا

بنگر بچرخ و کوکبهٔ لشکر نجوم
کانها فروغ گوهر والای مسطفا

یا رب از حرمت درد دل پر خون سلیم
گر غمت هر نفسی عالم طوفان سازد

که بصد مرتبه و دولت شاهی برسی
حق غلامان ترا یوسف کنعان سازد

بکرم حضرت حق از نظرم تا باشم
هر چه باشد بجز آن نقش تو پنهان سازد

باد باد ای تو بهر وقت موافق اقبال
تا ترا آقه و شاهنشه و خاقان سازد

گر همه قتل من عاشق رسوا خواهی
هر چه رای تو برانست خدا آن سازد

۲

بدین خرامش و شوخی مرو ز پیش نظر
چو میرود دل من هم ز پی بخون جگر

گر ز سر بنهی بار کبر با من نه
چنین که فرق تو می رنجد ای مه از افسر

پس از هزار فراق چو وصل نمایی
چنان کنی که شود از فراق وصل بتر

دل ار تو دور که ماند مرا کند مجنون
بگو چگونه کنم من بدین دل ابتر

ترا از لطف جمالی چو ماه نورانی
مرا ز عشق تو اشکی چو لاله احمر

جزاین امید نباشد مرا از آن لب لعل
که گه گهی که گهر بشکنی ز درج درر

کرم نمای و برای خدا بکش زارم
بدین جنون نیم ار لایق ای پری پیکر

شدم بمرگ خود از حسرت رخت راضی
ترحمی بکن ای سنگ دل بما بنگر

ز درد چند فغان ای دل آه نالهٔ خود
همان بپادشه عادل نکویان بر

سپهر لطف و نیکویی و ماه برج شرف
که آفتاب بود بنده‌اش چه جای قمر

امیر ملک وفا خسرو شهان عباس
که لعل ناب بر آید بنام او ز حجر

گهی ز خدمت ادب او خرد حیران
گهی ز وصف خط دلکشش قلم مسطر

خدنگ غمزه تیرش بهییت غم هجر
نهنگ چو هر تیغش بهیئت اژدر

ز تاب سنبل زلفش شب زمانه سیاه
ز نور عارض او روی روزگار انور

قدش ز عایت خوبی نهالی از رضوان
لبش ز رحمت و پاکی زلالی از کوثر

دمی که عشوه نماید ز گوشهٔ چشمی
دهد ز جان و دل عاشقان زار خبر

تبارک الله ازین لطف و خلق دانایی
نفوذ الله ازآن غمزه‌های پر خنجر

زهی تو کان ملاحت که جملهٔ خوبان
همی برند ز خوانت نمک بتنگ شکر

کشتهٔ نرگس جادوی توایم کز شوخی
بر سر هر مژه صد لشکر پیکان سازد

بر بیاض ورق مصحف جنت چه بلاست
که بژنگار خطت دفتر ایمان سازد

ابرویت از سر کین چین بجبین چون افکند
بر قمر کاش که هم زلف پریشان سازد

خود بگو ای مه بیرحم که چون جبر کنم
خانهٔ عقل مرا عشق چو ویران سازد

شهر ماندست چه گر خالی و تو بدمستی
بود آن روز که شاه آید و دیوان سازد

خسرو ملک وفا حضرت سلطان کرم
کش فلک نعل فرس از مه تابان سازد

صد سلیمان زمان را کند از خشم چو مور
مور را همت او باز سلیمان سازد

عاشق غمخور و دیوانه‌اش از خون سرشک
سنگ را خوبتر از لعل بدخشان سازد

نیست چو آن گل گلزار وفا دامن پاک
جیب خود غنجه چه گر چاک چو دامان سازد

عشوه را امر کند تا که بریزد خونم
ناز را باز بران عشوه نگه بان سازد

بگذر از کین و کمین شاه غضنفر فرمن
ور نه با خاک مرا هجر تو یکسان سازد

روز دیدار تو تا کی شودم بیش فراق
چند دلخستهٔ تو درد ز درمان سازد

اینچنین گر نظر افکده‌ای این مسکین را
خویش را قابل تو وه بچه امکان سازد

پیش چشمت به نگاهی چو نمی ارزم آه
نرخ من بیشترک گوی که ارزان سازد

شه گهی گرچه کند خشم و غضب با بنده
باز کارش بکرم نیز فراوان سازد

یا بروز من بدروز نگر یا بگذار
تا فلک کار من از خنجر بران سازد

مرگ هم نیست که بی منت درد و المی
هر مهمی که مرا هست خوش آسان سازد

چند از وصل تو ای عمر حجاب دوری
نا امیدم کند و کشتهٔ حرمان سازد

بگذار از کین و جفا عید مسلمانانست
کین محلیست که کافر بمسلمان سازد

بخدا بی تو مرا خاک لحد بهتر از آن
بهر من چرخ اگر قصر نه ایوان سازد

دل از کین من این عید اگر در گذرد
یک غلامیست که آزاد ز زندان سازد

حیف نبود که تو در کار هلاکش کوشی
کار انرا که بدرگاه تو دربان سازد

من دعای تو کنم هر چه تو خواهی مسکین
بنده چون منع کند هر چه که سلطان سازد

تا بهار آید و گلزار و چمن را از فیض
گلستان ارم و روضهٔ رضوان سازد

تا شهان بندهٔ خود را بنوازند بعید
تا روا حضرت حق حاجت خلقان سازد

تو فارغ از من و من خود بروز مرگ از تو
نه همدمی که توان گفت راز دل با او
غم ترا که از جانش عزیزتر دارم
بدلبران جهان بس نمود میل دلم
یقین بدان که مرا با تو نیست عشق مجاز
بمن همیشه جفا گر کنی نمی رنجم
بلطف طبع که دادت خدا مرنج از من
من شکسته بلای دگر ازین دارم
غرض ازین سخنان آن که زار چون میرم
چو روز حشر سر از خاک تیره بردارم
ز شعر و شاعری‌ام خود چه با تو لاف زنم
چو خاک پیش تو پستم اگر چه زمزمه‌ام
همیشه تا که بگیرند تخت دلهارا
ز دلبران جهان تا وفا نماید خوش
زیاد باد ادب و اعزت و نیکوپی خلق
ارادت تو مبادا از دل سلیمی کم
مباد هم بمنت کم عتاب و خشم و جفا
بدان رسی که غلامان درگهت باشند
تو سرفراز جهان باش و چاکران تو هم

۳

اینک بغمزه صف‌زده مژگان کافرش
هم عکس او مگر شود آن روی را مثال
کم جو وفا در آن لب شیرین که از جفا
خطست یا لبش شده آزردهٔ نسیم

تو فارغ از من و حالم ز حال مرده بتر
نه یاری و سرم از بیم دشمنان بخطر
برم بخاک که آورده‌ام ز پشت بدر
ولی نکرد چنین صید کس مرا از بشر
نه صورتیست که معنیست عشق سر تا سر
که دیده‌ام ز تو الطاف بی حد و بی مر
چو بر جنون دلم رحم میکند کافر
که هیچ یک سخنم را نمی کنی باور
بدان که بهر تو گشتم هلاک و بازاز سر
بخاک پای تو خواهم نهاد روی چو زر
چو این می‌است که عشق تو باشدش ساغر
صد افکنده درین هفت گنبد اخضر
شهان مملکت ناز و حسن بی لشکر
مدام سنگ کند عاشق تو با پستر
چنانکه تابع رایت شود قضا بقدر
شود بمهر تو پادشاه هر کشور
ولی محبت من با تو باد افزون‌تر
همه چو رستم و اسفندیار و اسکندر
که بندهٔ تو بود نیز دایما سرور

در دیده‌ها نمود سیاهی لشکرش
او نیز لیک از آیینه باشد برابرش
پروردهٔ ادب شده سی و دو گوهرش
خضرست یا که ز آب حیاتست شکرش

زلطف هر سخنت جان اهل دل تازه
ضمیر پاک تو هر دم بدرک قوت عقل
بجان هلاک شکرخندهٔ صد چو مصیحی
گرفتم آنکه ترا مادر آفتاب بود
ز کار ناز تو ودران همیشه کارآموز
بکاه مرحمت و خلق و لطف فرخ رخ
بهادران و دلیرند خیل مژگانت
زبان ز وصف تو قاصرست شاه کسی
همان به است که احوال خویش عرض کنم
بحق پرتو خورشید و ماه ولیل و نهار
بلمعهٔ که ز رویت فتاده بر خورشید
بحق کاکل شوخت که افسر حسن است
بدان دو ابروی مشکین که صورت طاقش
بحق نرگس مخمور و لطف نظرت
بحق آن مژه‌های دلاور جنگی
بحق مهر جمالت که نور دیدهٔ ماست
بحق آن لب شیرین و خندهٔ نمکی
بگفت و گوی لطیفت که جان بخلق دهد
ذولفقار ولایت که تیغ غمزهٔ تست
بحق آنکه چنین صورت آفرید ز نور
باشک سرخ و رخ زرد و جان محزون هم
بحال حضرت محمود و دوستی ایاز
بحق عزش که هست آستانهٔ تو
بحق صور و بحق بهشت و طوبی هم
که روز من ز غمت آنچنان سیاه شدست

بزیر هر شکرت آیت وفا مضمر
چو جبرئیل امین وحی آور ز داور
گدای کوی تو هر روز حضر پیغمبر
مناسبت چو مسیحا و لیک نیست پدر
ز ناز عشق تو کوه سپهر خاکستر
که سواری میدان کین غضنفر فر
که وقت معرکه هستند هر یکی صفدر
اگر براه تو ریزیم گنج گنج گهر
اگر نه درد سری باشدت ازین دفتر
که هست هیکل حسن تو جمله را زیور
بدان سحر که پیراهنت برآرد سر
بحق لوح جبینت که جان ماست مگر
بکلک مو توان بست دست صورتگر
بمستی که درو میکند زنار اثر
که جان به تیغ برند از دل رمیده بدر
بحق آنکه مرا نیست با تو تاب نظر
بدان درر که در آب حیاتشانست مقر
بنازکی مزاجش که هست چون آذر
بکیمیای سعادت که یافت از تو نظر
بحق احمد مرسل بخواجهٔ قنبر
بعشق من که درو نیست هیچ نوع ضرر
بعاشقان ستم دیدهٔ بلاپرور
بخاک پات که ماراست کیمیای بصر
بحق حق تو ای ماهروی و پاک سر
که روزگار کند رحم بر من غم‌خور

تشبیه آن دهن مکن ای دل دگر بجان
دودی که سر زند ز دلم در محل آه
زد راه عقل و دین من آن چشم نیم مست
آن پادشاه عالم و جور ستمگری
شوخ ایازسیرت و محمود صورتان
صاحب قران ملک دلبری که هر زمان
آنجا که گل ز غنجهٔ پیکان او دمد
آشفته‌ایست زلف رخش را ولی خدا
خواهم هلاک غمزهٔ صیاد او شوم
زین گونه کز سخن لب او عار میکند
خون دلم حلال که او می‌خورد نهان
صاحب دلان ملک بلا را دل خراب
دیوانه شد بنفشه ببوی دو زلف او
ای ماه برج سعد و سعادت جبین تو
در حلقهٔ سگان تو هرکس راه یافت
آن کو غلام عشق تو گردد بصدق پاک
تا دل بخاک پای تو از جان و سر گذشت
هر لحظه دارد ابروی شوخت کرشمه‌ای
گر دانم آن که حلقهٔ گوشت که ساختست
رویت عتاب میکند و سرخ میشود
گویند کز وصل تو دارد نشان صبا
تا کرد راست سو قد خود به بندگیت
هرکس که نیست بندهٔ تو باد نیست سر
زاهد چو از سجود تو منعم کند سزاست
خط تو نادمیده جهان را خراب ساخت

از سایهٔ مگس مده آزار شکرش
چون خنجریست از شرر آه جوهرش
گویی شه سپاه بتانست رهبرش
کز جان بود کمینه گدا شاه خاورش
احمد که هست ملک دل و جان مسخرش
از تیغ غمزه فتح شده ملک دیگرش
باشد خزان ز پردهٔ چشم غضنفرش
دادست بهر سوز جهان طور اژدرش
هر چند عار باشد ازین صید لاغرش
چون می‌نهاده بر لب او سینه مادرش
نبود رها که باده دهد کس بساغرش
شد شرحه شرحه از مژه‌های دلاورش
از گل اگرچه بود دماغ معطرش
کز هر طرف هلال بود سایه پرورش
بالله فراغتست ز نه چرخ چنبرش
باشند خاک راه هزاران چو قیصرش
ملک سعادت ابدی شد میسرش
شرمنده‌ام بسی ز عطاهای بیمرش
می‌ریختم بآتش دل خون زرگرش
بازوی من هنوز نگردیده بر سرش
تا کی بما رسد نفس روح پرورش
دارند دلبران چمن جمله سرورش
وآن سر که نیست خاک رهت خاک بر سرش
گر سرنگون کنند ز بالای منبرش
ای وای آنکه بر رگ جان خورده نشترش

هر روز می‌زنی بجگر زخم دیگرش
از سوز نظم دلکش چون در ازهرش
خود هست ملک شعر چو خسرو مقررش
چشم غنی شد و نبود حاجت زرش
این عقل خرده‌بین شده حیران مظهرش
هر چند هست نخل فراوان مصورش
آگه چو نیستی ز دل و جان ابترش
مپسند بار تفرقه بر جان لاغرش
کز داغهای تازه دمیده گل ترش
تا کی برد بهر طرفی باد صرصرش
کین عاشقست و هست جفاکار دلبرش
سوگند گر دهیم بدادار داورش
من از بهشت فارغم و آب کوثرش
شاها قسم بحیدر و شبیر و شبرش
لعنت برین جهان و همه زیب و زیورش
رحمی بکن بخاطر مجروح غمخورش
گر شرم هم کنی ز زبان سخن‌ورش
هرگز ز من چو این سخنان نیست باورش
تا ابر آسمان نشود سایه گسترش
تا عندلیب هست مقیم ثناگرش
بی نور عشق تا نبود چرخ اخضرش
گردید آسیاصفت افلاک بر سرش
نامد بدیده خوبی سرو و صنوبرش
کآیینه کی کند بسحر مهر انورش
گرچه گذشته از سر افلاک افسرش

آن را که خون شده دل مسکین چرا بناز
داری دل رحیم بدان محنت سلیم
تعریف طبع خویش بمدح تو کی کنم
وز بس که لعل اشک بود پیش من عزیز
نازم بمظهری که چنان صورت آفرید
جانا خرد ز وصف کمال تو عاجزاست
درد دلی اگر کنم اظهار عیب نیست
محزون دلی که هست گرفتار زلف تو
پر خار درد تست نهال قدم ببین
این جسم خاکی‌ام که چو گاهی شد از غمت
هر کس که روی زردش زار دید و گفت
لعل تو ساحری که سخن هم نمیکند
خواهم بخاک پای تو از وصل بهره‌ای
بیشم ز جان عزیزتری بلکه جان تویی
بالله ز سلطنت گذرم گر رضا دهی
جانم چنین ز جور تو سرگشته گشته‌است
لطفی نما بعاشق خود زآنکه لایقست
آن به دگر که ختم بر دعا کنم
از پرده‌های چشم منش چتر سر کنید
تا هر بهار چهره نماید گل از نقاب
تا عشق یار زندگی اهل دل بود
یا رب بسوز سینهٔ مجنون که جمله عمر
یا رب بعشق و حالت فرهاد کز وفا
گر نور حسن ماه رخت انچنان شود
صد چون سر سلیم بود خاک پای تو

خود گو بدوستی که چرا ظلم میکنی
باآنکه داده‌است ترا کردگار عدل

ظلم اینچنین مکن شه من ز آنکه عیب نیست
نیکو بود ز پادشاه کامکار عدل

یارب بدان که ظلم بدشمن روا نداشت
صدری که مانده‌است ازو یادگار عدل

تا بگذری ز ظلم بمن مرحمت کنی
هرگز ندیده گرچه دل بیقرار عدل

٥

جانم بسوخت از غم و دل شد فگار هم
نتوان نمود سوختن خود بیار هم

پنهان چه سان کنم غم دل کز جنون عشق
رسوا شدم ز دست دل و خوار زار هم

وه چون کنم که جز ز یکی نیست حاصلم
صبر و سکون ز هیچ بت گلعذار هم

غیر از حبیب خود نپرستم کس ار برند
خلق جهان بقتل مرا سوی دار هم

هر مرغ شاد و من که ز اندوه مرده‌ام
نگشایدم دل از گل و باغ و بهار هم

مجنون دشت غم شده‌ام وقت شد که مست
گیرم چو کوه کن طرف کوهسار هم

صد درد و غم خود از دل بدنام میکشم
درمانده‌ام ازین مژه اشکبار هم

ز اندوه عشق بس که ندانم که چون کنم
بیرون قرار نیست مرا در حصار هم

نزدیک شد چو طاقت صبرم نمانده‌است
کاوارگی قبول کنم زین دیار هم

این گفت و گو خوش است دلم را ولی بعشق
خواهم ادا کنم غزلی آبدار هم

ای برده دل ز من غم عشقت قرار هم
در سینه‌ام ز هجرصد صد خار خار هم

جان از شکنج طره‌ات آزردهٔ بلاست
باری بده ز ناز به نرگس خمار هم

غم گفتن مرا به تو بسیار مانع است
افغان غم گریستن زار زار هم

روزم تویی به پیش ندانی چه میرود
در دل گذر کنی چو به شبهای تار هم

در جان هراز سلسلهٔ مهر بیش بست
موی مسلسل تو که شد مشکبار هم

چون دامنت بگریه بگیرم شب وصل
کافتد زبان دوست و دل آن دم ز کار هم

زین غم فغان برم به پری پیکر که هست
عالیجناب و ماه رخ و کامکار هم

آن اختر سپهر نیکویی که مهر او
نور دلست دیدهٔ امیدوار هم

یوسف جمال احمد عیسی نفس که هست
حور بهشت قدرت پروردگار هم

بادا دران مقام کمال تو نغمه‌ساز
کان لحظه نه فلک نه نماید یک اخترش

یا رب نماند صبر مرا طاقتی بده
یا دور ساز تاب ز زلف معنبرش

٤

نارد مرا ز ظلم و ستم در شمار عدل
یارب کجا شدست ازین روزگار عدل

پامال ظلم گشته کسم دستگیر نیست
آیا بود که بر سرم آرد گذار عدل

دایم سپهر تابع خوبان ظالم است
زان روشن نیست که با من مسکین زار عدل

از ظلم یار پرسش حالم نمی‌کند
با من مگر فرشته کند در مزار عدل

مجنون بخشکسال جفایش کشید و ظلم
ای ابر بر مزار شریفش ببار عدل

ای طبع برق ریز بگو شعر سوزناک
وی دل بظلم ساز و توقع مدار عدل

چون میکند کسی که گه گهم از ظلم میکشد
ساقی ندیده‌ام که کند در خمار عدل

ای ظلم پیشه ده بر اسیران ترحمی
وی شاه حسن داد برین دلفگار عدل

ظلم این قدر بجان فگارم گاشتی
یک روز نیز بر دل غمگین گار عدل

ظلم اینچنین رواست که تو میکنی بمن
دارد بدین ضعیف شه تاجدار عدل

شاه احمد آنکه هست به از عدل ظلم او
شوخی که تیغ غمزهٔ اوراست کار عدل

جایی که ترکتاز ستم آرد از عتاب
آنجا بگرد ظلم رود صد هزار عدل

تا اهل عشق بر سر عذرست از جفا
نادیده‌است چرخ ازان شهسوار عدل

از بس که ظلم اوست خوش آینده چون وفا
زنهار گویمش که مکن زینهار عدل

بر خاک ظلم آتش سوزان نمی‌رسد
افروخت تا ز گلشن حسنش عذار عدل

ای ظلم برفتاده بدور وفای تو
آورد ای بجور تو صد افتخار عدل

برداشته بظلم فراقت ز جان شکیب
وصل تو کرده بر سر جانها نثار عدل

چندان وفا نمودی و احسان که عاقبت
از ظلم ترک چشم تو شد شرمسار عدل

با من جفا مورز که نزدیک آمده است
کز زلف ظلم جوی تو گردد عقار عدل

تا چند ظلم عشق به بینم حبیب من
بهر چه نیستت بمن خاکسار عدل

در دل قرار نیست ولی دیر میکنی
این ظلم نیست کز تو کشد انتظار عدل

خورشید اوج حسن مه آسمان لطف
خاقان ملک خوبی و اقلیم نیکویی
زیبنده صد چو خسرو و شیرین اسیر او
در غایت کمال به خوبی کمال او
بر تخت دل نشسته و دارد ز عز و ناز
دارد ز غمزه لشکر و شاهانه لشکری
یا رب چه آدمی که شهان بندهٔ تواند
شاهان روزگار کنند ار چه قتل خلق
ترکیست چشم تو که بعین بهادری
جانها بسوختی چه کنم چون فتاده‌است
از لطف تو نسیم سحرگاه نگفتی
ناگفته یک سخن دل و جان صید میکنی
بالله بخاک پای تو چشم حسد برد
نه خسرو زمانه همین دردمند تست
در حسن نیست همچو توپی گرچه نیز نیست
قابل بوصف نیست بسی کارهای تو
وصفت چه سان کنم که تو از نازکی بخش
دیگر بگویمت سخنی گوش کن
شکر خدا که قد چو صنوبر کشیده‌ای
رحمی بکن که کار بدیوانگی رسید
بالله ترا چو داد من خسته دل دهی
هر بیخودی من که ز ناز و حجاب تست
یکدم نه ز دیدهٔ من غایب ازو وفا
ور نیست باورت که کسم نیست همچو تو
پیش رقیب تا نه کند گفت و گوی ما

دردانهٔ جهان صدف روزگار هم
سلطان دلبران و مرا غمگسار هم
گر بنده‌اش شوند چو یوسف هزار هم
عهد و وفا و دوستیش استوار هم
در چین زلف صد حبش و زنگبار هم
هر یک به تیغ و ناوک و خنجر گذار هم
ای من سگ تو صد چو خوداوندگار هم
حشم و حکمشان به صغار و کبار هم
مردم کش است و صف شکن جان شکار هم
در مهر و مه ز آتش حسنت شرار هم
یک نسبتی ز زلف تو مشک تتار هم
ای ناز و دلبری بتو لایق وقار هم
از دستهای سایهٔ برگ چنار هم
هستند بندگان تو لیل و نهار هم
مظلوم عاشقی چو من خاکسار هم
مهرت فزون بود ز حساب و شمار هم
کردی ملول زان بودت ننگ و عار هم
هر چند شوخ و عشوه‌گری حیله کار هم
گیسوت دلگشا شده و تابدار هم
در وصل چند غم کشم و انتظار هم
در حشر رحمتست ز آمرزگار هم
پنهان چه سان کنم که شد آن آشکار هم
در بزم ار نشسته و باشم سوار هم
سوگند ده مرا بخود و کردگار هم
گفتم هزار بهر خدا زینهار هم

لایق بخدمت تو مرا هیچ نیست لیک
بهر خدا از وصل خودم بهره مند ساز
از دولت غم تو شدم پیش دیگران
از غم شدم هلاک بدفع جنون خویش
میگفتمی اول که بمستی بسی بدی
استغفر الله از می عشق تو بیخودم
این لطف و مردمی که داری عجیب نیست
گرچه کجا شود اما ز درد هجر
زین بیش گفت و گو نکنم زان که نازکی
اما شدند والهم از یمن مدح تو
زین گونه نظم نیست بدیوان هیچ کس
هر بیت من چو بیت مقدس ز روی حسن
گر این قصیده را ندهی جایزه بمن
تا رسم بهجر هست در آیین اهل عشق
تا بلبل جفاکش و غمگین مبتلا
یا رب بحق زهره و خورشید و مهر و ماه
کز نخل زندگی که قدتست برخوری
صفت زیاده باد و مرا مهر عشق تو
رحمی دهد خدات بر احوال زار من

٦

ابرویانش جنگ جویانند و زلفش پرشکن
گوشهٔ ابرو مگر در عشوه کاری جانفریب
کی گذارد صبر و آرام و قرار جان و دل
از سخن آزار می یابد لب جان پرورش

دل صرف راه تست جان نثار هم
در دست من نماند دگر اختیار هم
دیوانه و سلیمی و بی اعتبار هم
نگذاریم که باره کنم زهر و مار هم
نه مستم این زمان و ندارم خمار هم
چند از حجاب نیست نیم هوشیار هم
از من اگر ادب کندت شرمسار هم
نزدیک شد که دل ز تو یابد غبار هم
گویم دگر دعا و کنم احتصار هم
صد چون ظهیر و بلک چو سلمان هزار هم
انصاف میدهند دراین روزگار هم
محتاج نیست هیچ بنقش و نگار هم
بیزار شاعری شوم و هر شعار هم
تا دلبری نکوست ز هر گلعذار هم
خرم بود ز وصل گل و نوبهار هم
یا رب بحق هر بت پرهیزگار هم
باشند بندهٔ تو شه و شهریار هم
اقبال همنشین بودت بخت یار هم
ور ممکن است صبر بدین بیقرار هم

گوشهٔ چشمی نگاه ناز و چندین مکر و فن
نرگس مخمور بین در خواب مستی غمزه زن
چشم و ابروی سیاه و زلف و آن چاه ذقن
یا رب آن لب را چه کس میدارد آزار از لبن

کرد ضرب خنجرش صد چاک غم در سینه‌ام
گشته زلف کافرش در گردن جانم رسن

خسرو از شیرین اگر بیند عتابی باک نیست
وای بر حال کسی کوراست درد کوه کن

چون تو در عالم ندیدم چون کنم ای مه کسی
کو وفادار و پری رو باشد و شیرین دهن

سوختم در دوزخ هجران دگر رحمی نمای
سنگ دل تا چند باشی با چنان سیمین بدن

تا بکی بیدادی ای ظالم بفریادم برس
ور نه جایی می برم افغان و زار خویشتن

کز شرف سلطان مهرویان ملک حسن اوست
عیسی ثانی سلیمان زمان شاه زمن

ویس یوسف روی آن شوخی که در وادی عشق
هست هر مجنون صحرای غمش ویس قرن

خسرو جم قدر خوبان ساقی عیسی وشان
خضر خوش الهام بزم عیش او میر انجمن

نی بگلشنها گلی همچون عذار نازکش
چون نهال فامتش نی تازه سروی در چمن

جان فدای آن در دندان چون یاقوت او
نی بکان لعلیست میگون نی عقیق اندر یمن

چون رود ابروی و چشمش برسر خشم و عتاب
غمزه‌اش نیز از کمین گاه بلا ناوک فکن

چشمش از مژگان چو بر دلها شود خنجرفشان
تا کند آشفته سنبل را بروی نسترن

ای بسا ملک دل و دین کان زمان یغما شود
وی بسا جانها که آن ساعت جدا افتد ز تن

هر حدیثت از لطافت میدهد جانی مرا
جان من این لولو مکنونست یا در عدن

نیستت ای شاه تخت دلبری یک جا قرار
گاهی در جان خانه کن و در دل ویران وطن

با توام در دوستیها اعتقاد دیگرست
گرچه بس عاشق شدم بر هر نگار سیم تن

من کیم تا رخ توانم بر کف پایت نهاد
ای نشان پنجهٔ پای سگ کویت برن

زلف مشکین تو عالم را معطر ساختست
بس که میبیزد عبیر خال بر برگ سمن

ای مرا هم روز و هم شب تیره در اندوه تو
وی ترا رخسار و زلف هر دو بر وجه حسن

من چنین کز درد عشقت در زبان افتاده‌ام
قصهٔ حسن تو هم خواندند در هر انجمن

عقل خود از وصف نیکویی حسنت عاجزاست
گوش کن از لطف یکدم شرح حال راز من

چند باشم از تو من محروم چون بیگانها
تاکیم داری بدرد نامیدی ممتحن

گه گهی آخر باحسانی مشرف کن مرا
ور نه در وصلم بهجران نیست ثابت زیستن

پیش ازین هم با منت دایم جفا و جور بود
وه که جان را تازه میگردد دیگر داغ کهن

آتشم در جان و از سنگ ملامت تن کبود
استخان شمع سوزان شد درین نیلی لگن

غافل از حالم مشو کز غم نگریم زار زار
یک نگاهی تازه کن تا عیش و رزم صد تمن

ای سلیمی چند درد سردهی جانانه را
دست بردار و بگو یا رب بحق ذوالمنن

هم بحق مصطفی و مهر او با امتان
هم بحق اهل بیت و آبروی بوالحسن

تا بود در وصل گل بلبل ز هجران در فغان
تا زند گل نیز چاک از درد بلبل پیرهن

آن دو ابرو باد محراب دعای عاشقان
باد عاشق کش نگاه آن دو چشم پرفتن

خون من هرگز مبادا آنکه گیرد دامنت
داغ عشقت گرچه بود از روز اول بر کفن

۷

باز ار عکس قد هر سرو رشک گلرخان
همچو گلزار سرشکم گشته طرف بوستان

اشکی از گردون به صحن خاک میریزد سحاب
رنگی از گلها بروی باغ می آرد جهان

کرده خوش مشاطه گی حسن گلشن روزگار
حیف ازین اما که دارد عاقبت رو در خزان

لاله خونی دل ز درد عشق کبک آشفته گو
چشم نرگس خسته گل در عشوه بلبل با فغان

هر طرف سروی بهر جانب مهی هر سو گلی
این زمان بالله شرف دارد زمین بر آسمان

غنجه را از ناز با بلبل نهانی خنده هاست
آشکارا ریخت از هر سو سرشک ارغوان

از می و محبوب اکنون ای که منعم میکنی
تو بفرما ما گذشتیم از بهشت جاودان

داشتیم وقت سحر در سیر گلشن گریه‌ای
کز غم خواند این غزل مرغی بدرد افغان کنان

دور از آن گلچهرهٔ سنگین دل نامهربان
چند نالم سوخت همچو سوسنم تیغ زبان

آه از روزی فراق آن سهی قد آه آه
داد و فریاد از بلای عشق صد داد و فغان

زینهار از درد هجران صد هزاران زینهار
الامان زین بی امان اندوه و حسرت الامان

هر دمی صد بار میرم نیست از هجرم خلاص
چارهٔ کارم کنید ای همدمان ای دوستان

گشته‌ام از ناله کوه ماتمی در دشت غم
مانده‌ام از اشک در گرداب بحر بی گران

چون منی در صد بلا تا چند بیدادی کشد
باوجود عدل شاه خسرو صاحب قران

میر ملک بیوفایی شاه بیدادان حسن
پادشاه تخت خوبی احمد عیسی بیان

آن ملک خلق و پری رخسار و حوری وش که هست
چتر زلفش بر مه و خورشید انور سایه بان

لشکری از هر صف مژگانش با دلها بجنگ
عالمی از غمزه اش پر خنجر و تیغ و سنان

آسمان و سدره را بر خاک درگاهش حسد
مشتری و زهره را پیشش سری بر آستان

حضر یوسف روی عیسی نطق احمد منزلت
جم دل قیصر فر خسرو ور و دارا نشان

خوشه چین گلشن لطفش چو پروین صد هزار
باغ حسنش را ز قهر دلبری صد پاسبان

این چه قد عشوه جویی وین چه ناز شوخی است
وین چه گفتار و چه رفتارست ای خشمت ز جان

آن که او دایم اسیر تست شاه عالمست
وانکه کمتر خاکسار توست بی مثل زمان

وصف ذاتت از هزاران چون یکی سازم ادا
من کیم تا گشته باشم چون تویی را مدح خوان

یار دشمن روی من دانم که با من گر گهی
صد جفا داری همه عین وفاداریست آن

لیکن از بهر خدا دیگر هم از بهر خدا
در ره یاری مباش این نوع با من بدگمان

ای سگت من تا قیامت از وفاداری تو
وی مرا حشر سوز و حسرتت در استخوان

باورت گر نیست عمر من بحق ایزدی
کافرید از صنع خود همچون تو شوخی دلستان

هم بحق حضرت پیغمبری کز معجزه
امتی همچو تو دارد فاضل و نیکو بیان

هم بحق جملهٔ اولاد و اصحاب کبار
کز خردشان نیست مخفی آشکارا و نهان

هم بعز و عزت اقبال حسنت گر شرف
گرد راهت هست با انوار عزت تو امان

کارزویم نیست جز سر باختن در راه تو
بی غمت هم نیست در جانم شکیبی یک زمان

بی ریا از جان سگت را بنده‌ام تا زنده‌ام
تو مرا خواهی بسوی خویش خوان خواهی بران

خسروا در دوستی‌ات گر گناهی کرده‌ام
جز دعا پیشت بصد زاری چه آرم ترجمان

ناوک مژگانت تا باشد بکین اهل درد
تا دو ابرویت بود در فتنه جویی چون کمان

خار باشد تا ز گلزار رخت در چشم حور
تا سلیمی را بجز دگر تو نبود در دهان

یا رب از روح رسول الله و اولادش که باد
بر مرادت هر چه جویی وانچه خواهی انچنان

حق دهد چون حسن روز افزونی صد اقبال و جاه
صبر و آرامی دگر با این فقیر ناتوان

۸

دیگر ز وفا جانب گلزار بنفشه
آمد بصد آزردگی و زار بنفشه

بنشست فرورفته بخود ز ستم دهر
بیچاره و سر گشته و غمخوار بنفشه

گردیده رسوای سر زلف نگاری
شیدایی و مظلوم و گرفتار بنفشه

رقاص وش از باد بصد رندی و مستی
بگشود بسر طرهٔ طرار بنفشه

بنهاده سرخویش به انواع ملامت
بر زانوی درد از غم دیدار بنفشه

پا در گل و دل در غم و جان و جگر ریش
دیوانهٔ عشقست و دلفگار بنفشه

بویی ز خم گیسوی آن غالیه مو داشت
شگفت گر امسال و اگر پار بنفشه

از بس که بسی با سر زلفیست مشابه
پیچی‌است مگر از رگ زنار بنفشه

بسیار فرو رفته بخود واله و حیران
کارد مگر این شعر تکرار بنفشه

ای سرو مزن در سر دستار بنفشه
خیفست که آرد بسرت بار بنفشه

شرماندهٔ زارست درین باغ که صد بار
داده بکف پای تو آزار بنفشه

بویی ز گل و سنبل باغ تو ندارد
دیدیم بسی سنبل و بسیار بنفشه

گرد ره تو همچو سر زلف بنفش است
زین راه چه گر هست شرمسار بنفشه

دود دلم از دامن زلفت شود دور
گر چه دمدت ز آتش رخسار بنفشه

قلاب ملامت شده کارد گره عدل
در ابروی سلطان جهاندار بنفشه

شاهنشه اقلیم وفا خسرو خوبان
کش در چمن حسن بود خار بنفشه

آه عشوه نمایی که بود گاه کرشمه
با آینهٔ رویش بگفتار بنفشه

شاه احمد محمود وفا کز رخ و زلفش
گل هست مثالی و نمودار بنفشه

شوخی که بود در چمن حسن و جمالش
با درد دل خلق هوادار بنفشه

آنجا کادب غمزهٔ او ساقی دورست
بی زهره بود زهره و بی کار بنفشه

استاده که فرش رهش افکند از گل
بر سینه زده چوب چو معمار بنفشه

ای گلبن دولت که شود زندهٔ جاوید
سر گر کند از عشق تو بر دار بنفشه

تا یافته از خاک سر کوی تو بویی
بردن نتوان بر سر بازار بنفشه

وز نگهات گیسوی تا یافت نسیمی
دارد ز هم آغوش گل عار بنفشه

از عدل تو امروز فلک بر سر عشاق
چیزیست که دارد بسر خار بنفشه

شوریده و مظلوم و فقیریست بلاجو
در عشق تو سالک اطوار بنفشه

دایم برکاب تو دویدی چو غلامان
میداشت اگر قدرت رفتار بنفشه

سر پیش چرا داشته کز تیغ غمت را
نبود به سر خویش خریدار بنفشه

بر خاک رهت تا که نشسته به گدایی
بر داشته صد پردهٔ پندار بنفشه

بر دیدهٔ بیدار من افکن نظر لطف
ای پیش تو با دیدهٔ خونبار بنفشه

گر آه کشم روی مپوشان دمی ای ماه
بر گل چه گرت هست چو ژنگار بنفشه

جانا چه غبارست ترا از من مجنون
یا از چه دمیدت ز سمن زار بنفشه

زان دم که شد از چیدن آن دست تو رنجه
بالله که با من شده اغیار بنفشه

صد سجدهٔ شکر از چه نه آرم که بصد لطف
کارد بمن غمزده دلدار بنفشه

بگرفته گریبان که مکن قتل سلیمی
هر دم طلبد پیش تو زنهار بنفشه

با گریه دعا گر کنمت عیب مفرمای
نیکو بود از مردم عطار بنفشه

تا بر دمد از خاک چمن سبزه و باشد
بر گلشن رخسار تو دیوار بنفشه

یا رب بگل و گلشن اسلام که باشد
خاک ره آن سرور سالار بنفشه

وآنکه بوفا داری فرهاد بلاجو
کز تیشهٔ او ریخت بکهسار بنفشه

کافروچته بادا سمنت تا دهد از باغ
بوی عرق احمد مختار بنفشه

هر کس که بود دشمن تو باد نگونسار
تا هست چو اغیار نگونسار بنفشه

۹

هر طرف باز بخون دل شیدا لاله
رخ برافروخته چون بادهٔ خمرا لاله

تا بدامن زده صد چاک گریبان ز فراق
عاشق و واله و دیوانه و رسوا لاله

زان چه حاصل چه اگر همچو سلیمان نبی
زده برابر سراپردهٔ والا لاله

نیست در سرو و گل و لالهٔ این باغ وفا
آه ای سرو دریغا گل و دردا لاله

داغ بر سینه و از زخم ملامت مجروح
نیست آزرده چو من باز بداینها لاله

نازک و تازه و رنگینست ندارد لیکن
رنگ آن روی فروزندهٔ زیبا لاله

سر بزرگی بودش از همهٔ گلها پیش
به تن زار چه گر هست توانا لاله

قرمزی پوش برانداخته رنگ از می لعل
همچو خوبان فرنگ و بت ترسا لاله

هست در خون دل آغشته مگر کرده بنو
شعر دلسوز مرا بر ورق انشا لاله

ای که از جان بودت بنده و لالا لاله
چند پوشی بسر زلف سمنسا لاله

مست و شیدایی آن سنبل و مجنون غمست
که گرفتست بیابان تن تنها لاله

حستهٔ چشم بلاجوی ترا نرگس مست
علمی شاه شهیدان غمت را لاله

وه که ار تیغ غم و خنجر بی رحمی تو
شده صد پاره ز هجران چو دل ما لاله

حسرت زلف و بناگوش و رخ تست مرا
چکنم از سمن و سنبل و گل یا لاله

لاله زاری شده چشم من گریان که کند
خسرو مملکت حسن تماشا لاله

شاه خوبان جهان احمد محمود خصال
گش برد از دل و جان خاک کف پا لاله

آن که از هیبت حکمش نتواند کردن
در بهاران هوس بادهٔ صهبا لاله

بس که حیران جمالش شده از حیرت آن
پنجهٔ خویش بریده چو زلیخا لاله

دیده تا مرحمت عشوهٔ پنهانی او
نخورد هیچ بروزی غم فردا لاله

نیست مانند بناگوش سمن سیمایش
گرچه باشد ز لطافت چمن آرا لاله

ندمیدست گلی چون مه رخسارهٔ او
در گلستان جهان تا شده پیدا لاله

سفراز آمده تا سرزده بیرون از خاک
بهواداری آن قامت و بالا لاله

باشد از غنجه تبسم کنی ای گل کرده است
تاج صوفی بسر نیزه بعمدا لاله

گل فردوسی برد رشک که در خدمت او
ایستادست شب و روز بیک پا لاله

گرفتد پرتوی از شمع جمالت بروی
مشعل نور شود در شب یلدا لاله

تا بجان خاک نشین سر کوی تو شد است
سرفرازست چو کیخسرو و دارا لاله

تا وزیدست برو از تونسیم ادبی
زنده گشتست مگر از دم عیسی لاله

گوییا پیک بیابان رو شوریدهٔ تست
تاج گلگون بر و چابک و رعنا لاله

مثل پیکان شکاریست بخون آلوده
که فتادست ز تیر تو بصحرا لاله

هرگز از روی تو عکسی نتواند بردن
گیرم آخر که شود آینه سیما لاله

این دگر هم اثر معجز حسن تو بود
که خبر میدهد از آتش موسی لاله

روی بنمای که گل آب شود از خجلت
بگذر آنگاه بصحرا و چمن تا لاله

پاره پاره دل پرخون فکند در قدمت
تو هم از لطف کنی مرحمتی با لاله

گل صد برگ طراوت ندهد همچو رخت
وین نکویی نبود در سمن اما لاله

اندکی هست به اشک من مجنون تشبیه
نبود گرچه که چون عقد ثریا لاله

بشنو احوال من ای جان دگر از لطف و کرم
چشمم از خون شده دریا و درو میروید
لالهٔ گلشن اندوه و فراق و الم
رحم فرما که ز صحرای وفای تو خسیست
در دل سنگ تو گاهی کند آهم اثری
چه شود کم ز تو ای گلبن دولت که کند
غیر مدح تو نه آید بزبان قلمم
بعد ازین به که دعای تو کنم از دل و جان
تا بهار آید و روید ز زمین سبزهٔ تر
یا رب از رفع رسولی که بیک پا شب و روز
که مبادا چمن حسن ترا روز حزین
کس نبیند بجز از چشم سلیمی رویت
جز پلاس سگ کویت نبود پوشش من
کس بجای تو مبادا من خونی دل را

۱۰

این خوش دمی که در سیر با دردمند یاری
آمد بهار و بلبل شوریده گشت و شیدا
فصل خزان ز نوروز به بود خاطر ما
هر مرغ گلستانی دل کوی دوست خواهد
سیل سرشک حسرت کو بست راه خوابم
هر کس میان گلشن گل چیند و من رند
از سیر باغ و گلشن این آتشین دلم را
دل بیقرار و دلبر بی رحم و حیله کاری
او پادشاه حسنی با صد هزار حشمت

که دلم سوخته چون ز آتش سودا لاله
چون حبابی که بود بر سر دریا لاله
گشته پژمرده ولی از دل دانا لاله
ای پری هست گر اعلا و گر ادنا لاله
زآنکه روید به بهار از دل خارا لاله
درد خود را ز وصال تو مداوا لاله
ورق خود هم ازین کرده مجلا لاله
هم برآرد بدعایت ید بیضا لاله
تا دهد از شفق این گنبد حضرا لاله
هست در حرمت آن شاه معلا لاله
چون رخت سرخه بود تا که بدنیا لاله
باد از دیدن دیدار تو اعمی لاله
تا که پوشد بچمن اطلس و دیبا لاله
به گل روی تو تشبیه بود تا لاله

گریان بنفشه چینم بر یاد گلعذاری
این هم بلای دیگر از بهر دلفگاری
امید خرمی داشت از نوبهار یاری
ما و فغان و ناله هر کس بکار و باری
در پیش دیدهٔ من باشد بنفشه زاری
خار فراق چینم از گوشه و کناری
نبود مراد دیگر جز شعر آبداری
زیبا دلی اسیری بس اهل لطف یاری
من عاشق فقری وز بخت شرمساری

در کنج نامرادی خواهم مقیم گردم
دردم غمست وه چیستم کیم من
گر نیکم و آگر بد هستم بحالت خود
احوال ما و دل هم خواهیم کرد عرضه
سلطان بخت و عزت خاقان ملک و دولت
ماه سپهر خوبی شاه احمد وفادار
آن فتنه جو که دارد با شوخ چشمی و ناز
آنها که خاک پاشان از چرخ تنگ دارند
چون او بروزگاران کم آمدست ماهی
هر ناوکش ز مژگان برهم زن سپاهست
ای دل بر آی از جان بنگر بچشم و ابروش
آثاری از حدیثش نطق مسیح باشد
ای شاه ماه رویان وی میر جمله خوبان
کاریت نیست جز جور با غمزهٔ تو گفتم
گاهی بجنگ داری که صلح و قهر چشمت
هر چند مشک و عنبر بو زان دو زلف دارد
حسن ترا چگونه گویم که نقش چینست
گر عاشقی بپیشت افغان کند عجب نیست
می میرم از غم تو دیگر مرنج جانا
خوارم ز بس که کردی پیش همه عزیزان
برگشتهٔ ملامت صد نوع رشک دارم
انصاف ده کرم کن با من بگوی از لطف
چندین جفای پنهان مپسند بر دل من
صد نوع لطف و رحمت امید چو ندارم
از جایزه چه گویم زیرا که دانی این هم

دردا که در کفم نیست از صبر اختیاری
کز چون منی بعالم گیرد کس اعتباری
درویش سینه ریش مظلوم خاکساری
فریاد گر کند گوش سلطان کامکاری
کورا گدای راهند هر شه و شهریاری
کز راه اوست خورشید برخاسته غباری
از تیر غمزه هر دم بر جان و دل نثاری
در بند کیش دارند هر وقت افتخاری
مشکل اگر هم آید دیگر بروزگاری
خوش تیر نی خطایی بی رحم شهسواری
وی دیده ماه و خور بین با جعد مشکباری
هر چند نیست پیشش آن نیز درشماری
وی خاک پات گشته هر شاه و نامداری
داری مگر غباری فی الحال گفت کاری
یا رب چه خوب خلقی بالله غریب یاری
کی نسبتش توان کرد با نافهٔ تتاری
خود نیست نسبت این با نقش با نگاری
هر جا گلیست باشد هم نالهٔ هزاری
کز حال خود بگوید مجنون جان سپاری
از من سگان کویت دارند نیز عاری
کو زخم یار خود دید باری بزیرداری
چون من اگر که دیدی در عشق خوار زاری
کافر گناه من چیست جز مهر آشکاری
از چون تو دلنوازی چون من امیدواری
کامروز شاعری نیست چون من بهر دیاری

وقت دعا دیگر درد سر تو هم بس
غیر از دعا چه گوید بیچاره سرمشاری

نوروز تا بروید گلها ز خاک و باشد
چشم مرا ز رویت هر لحظه نوبهاری

یا رب بنام احمد و آنگه به آل پاکش
کز نور گیسوی اوست هر لیل را نهاری

کز دولت و جوانی وز عمر برخوری تو
کردند هر غلامت میر و بزرگواری

جز من محب مبادت کس گرچه عیب نبود
باشد اگر بهر مو پیوند دوستداری

از یاری سلیم هر چند عار داری
غیر از تو تا قیامت اورا مباد یاری

۱۱

تو ای ماه بتان احوال ما خود نیک میدانی
توحم کن بر احوالم که شاه دردمندانی

سواد دیده را سویت بسیل خون روان کردم
بر آتش مفکنش چون جان پرغم گر نمیخوانی

مرا بس نامرادیهای عشق و حسرت فرهاد
ترا بخت مراد و صد هزار اقبال ارزانی

بچوگان سر زلف سری دارم ولی کز عشق
چه داند قدر سربازی من آن ترک میدانی

بخواب ناز شبها چشم مست او چه میداند
که یادش میکند در خاطر مجروح پیکانی

مرا آن حور یوسف‌رویرا یا رب میسر کن
که او گردد عزیز مصر و من چون پیر کنعانی

ندیدم لذتی از چاشنی وصل جانان حیف
اگرچه درد دردش را کشیدم بس به آسانی

ازین درد و فراق و محنت و اندوه بیپایان
عجب گر کس خلاصی بخشدم جز رحم رحمانی

چه گر آن کافر بیداد احوالم نمی‌پرسد
تو باری عدل فرمایی و پرش از من که خاقانی

شه ملک وفا سلطان مهرویان که در عالم
که وصفت در وفا هرچند گویم بیشتر زانی

بلاد فتنه و آشوب تخت خسرو شاهان
که هم عاشق‌وش و هم بر سریر حسن سلطانی

هنر بر پیشهٔ مردی پلنگ کوه استغنا
مه برج سعادت آفتاب نور یزدانی

وفای خاطر مردان بلای جان نااهلان
خدنگ سینهٔ اعدا نهنگ بحر انسانی

تویی آن کس که نطقت مرده‌را جان میدهد در تن
که زلفت میکند خورشیدرا از چشم پنهانی

هم اخلاق نبی داری و هم نطق کلیم الله
هم اوصاف علی دارد کفت ای یوسف ثانی

تعالی الله چه نیکو صورتی داری که در صد سال
نیارد صورتی برداشتن زو خامهٔ مانی

چنان شد جمع از لطف و وقارت جمع خاطرها
که عاشق گشت فارغ بی تو از خواب پریشانی

چه سازم از دلم جز میوهٔ دردت که حاصل نیست
درین جایی که تیغ غمزهات کردست دهقانی

مرا لایق غم و درد و بلا و حسرت هجران
ترا قابل نشاط و عیش و آن رخسار نورانی

به چون من بندهٔ ظلم و ستم تا کی کنی ای شاه
کسی کو بر سر کویت نمی ارزد بدربانی

دلم خون شد ز هجرانت مدار از من نهان دیدار
زهی اهل محبت را فراقت همدم جانی

نیارد مدحت ذات شریفت خود کسی گفتن
خصوصا من که هستم معترف پیشت بنادانی

بخاک درگهت آن به که حال خود دهم عرضه
بشرط آن دلی کز من دل خود را نرنجانی

دلم شد چاک چاک و سینه هم صد پاره از عشقت
غمت را تا بکی دارم نهانی چو گوهر کانی

نماند آن طاقتم دیگر که پنهان دوستی ورزم
فضیلت گرچه بسیاری بود در عشق پنهانی

درین عالم مرا جز عشق رویت نیست مقصودی
گرم بیدار میسازی و گر از شهر میرانی

بحق ابروی شوخت که هست آگه ز هر پنهان
که هم فرمان ربانیست هم طغرای ربانی

بحق حضرت معبود کو یکتا و بی همتاست
بحق حرمت مصحف کلام او که میدانی

که در عشق تو من از کشتن و مردن نمی ترسم
ولی تا زنده‌ام هستم سگ کویت بهمانی

مرا غیر از غمت بالله که پروای دو عالم نیست
فدای خاک پایت یاد مال ملک عثمانی

ندارد فکر عالم غیر دردت را من مجنون
کرا کز عمر خود سیرم چه پروا باشد از جانی

ندارم جز نگاهی آرزو زان نرگس رعنا
مدار از من دریغ این لطف را چندانکه بتوانی

اجازت ده که با هر وحش بازی خو کنم در دشت
بصحرای فراقت کرده باشم نیز چوپانی

جز آن رخسارهٔ نیکو نخواهم حور و رضوان هم
که بهر اهل عشقت میکند کلخن گلستانی

بیک جام شرابی گه گهی بنواز ساغر را
چه شد شکر خدا کز دولت تو هست ارزانی

دعا گویم سلیمی زآنکه گستاخی ز حد بگذشت
وگر از بخت داری شکوهٔ آن هست دیوانی

الهی تا جهان باشد جهان بادا بکام تو
خداوندت دهد اقبال و شاهی و جهانبانی

هزاران در رکابت چون جم و قیصر دوان باشد
ولی با اهل ادراکت بود عدل نوشروانی

من مسکین چو موری در رهت پامال غم باشد
ترا بادا میسر دولت و تخت سلیمانی

سر شاهان عالم در سجود خاک پایت باد
کند با آستانت تا مه و خورشید کیوانی

در توحید حضرت باری عز و جل

ای ترا پردهٔ عزت علم یکتایی
همچو دارا بدرت بنده هزاران خسرو
جلوهٔ حسن تو ظاهر ز رخ هر زیبا
تو نهان در تتق نور و ظهورت همه جا
در طلبکاری انوار تو همچون مه و مهر
هیچ بی امر تو از بنده نیاید امری
سربسر هستی ما جمله چو مشتی خاک
کرده حکم تو روان از عدم آباد ازل
قدرتت را که نهادست بحکمت بر طاق
مثل موسی بسر طور ترا صد عاشق
هر کرا حکم تو راند ز سراپردهٔ حال
چون دهد قهر تو پرواز بشاهین قضا
یک گدا بود سلیمان بعصا و زنبیل
مصطفی بود یتیمی ز عرب پست درت
پسر نوح نبی را غضبت رسوا کرد
رستم زال زیک پیرزنی کم بودی
پادشاها بسلیمی که گدای درتست
بدهش شاهی از سلطنت دهربری

نعت

ای برافراشته ذاتت علم بالایی
سایه کردی بسرت ابر که با این عظمت

آدم اول که گنه کرد همی دانستی
عرش زان کنگره بر کنگره شد زیور نور
بت پرستی بجز از مهر تو هر مهر که هست
روحت از جسم مجرد شده و روحانی
حالتی کان بتو نبود هوس و باد هوا
جز ره شرع تو رفتن چه بسی گمراهی
هست امید سلیمی شهنشاهی تو

غزلها

۱

تنم افگار شد از تیغ غم افگارتر بادا
دعای خیر اگرگویی مرا ای همنشین این کو
بخون خویشتن لب تشنه‌ام در عاشقی یا رب
غم عشقش کشیدن تا نباشد بر کسی آسان
بوادی وفا کانجا دوا جویند اهل درد
چرا نشنید پند پیر و دل خود شد برسوایی
سلیم از کوی او بازت رقیب آواره گردانید

۲

دلم گر درد میدارد غمت درمان او بادا
اگر خواهد سرمرا خاک راه خود کند آن شوخ
چه حاجت کز برای قتل من شمشیر بردارد
تنمرا گر بخنجرچاک سازد منتش بر دل

که تو آخر بسر تخت شفاعت آیی
تا تواش در شب معراج بقدر آرایی
هر خیالی که بغیر تو همه سودایی
ذاتت از عالم سفلی بدر علیایی
دانشی کان بتو نبود عبث آن دانایی
بتو منسوب گنه‌کار زهی رسوایی
که بیابد ز وصالت شرف بینایی

بلا و محنتم بسیار شد بسیارتر بادا
که پهلویم ز تیغ عشق پرآزارتر بادا
که چشم شوخ آن ابروکان خونخوارتر بادا
چنین کامروزدشوارست دشوارتر بادا
آلهی هر که شد بیمار ازو بیمارتر بادا
سیه دل دیدهٔ من دمبدم خونبارتر بادا
که دایم همچو دامن دیدهٔ اغیار تر بادا

بلای عشق جانان مومیای جان او بادا
مرا این مژده بس سر در ره فرمان او بادا
که صد چون من فدای ناوک پیکان او بادا
چه گویم کش دل و جان صدقهٔ دربان او بادا

کس نه همتای تو در ملکت بی همتایی
ای تو دارنده و زیبنده‌تر از دارایی
این چه حسن و چه ظهورست بدین زیبایی
رویت از غیر نهان وز همه رو پیدایی
از شفق دیدهٔ افلاک بخون پالایی
من بامر تو کنم هر چه توام فرمایی
که ز دست کرمت ریخته در بینایی
روز و شب را چو دو قاصد بجهان پیمایی
همچو یک شیشه بود نه فلک مینایی
بر زبان لانه و بیهوش شده در آلایی
نه ز تقوی بودش بهره نه از مولایی
پشه در کلهٔ نمرود کند عنقایی
یافت از لطف تو آن حشمت و ملک آرایی
دادش انعام تو تاج شرف والایی
ور کنی امر کند ارمنی عیسایی
گرنه از پشت تو می یافت چنان برنایی
دانشی بخش که افزون بود از دانایی
شاهی آنست که راهش سوی خود بنمایی

سایهٔ از عامت نه فلک والایی
رشک بردی که بخورشید تو سر فرسایی

از دل ریشم بفکر زلف جانان درد رفت
وای بر زخمی که در شب افتد از مرهم جدا

وه که هر دم بیشتردر بند عشقم میکشد
خط جدا کاکل جدا آن زلف خم در خم جدا

گر سلیمی گشت از مجنون بتر نبود عجب
کو شده در عشق از جنس بنی آدم جدا

٦

ای مهر عالم جان بنما جمال ما را
برقع ز رخ برافگن ملک جهان بیارا

کم کن جفا که چندان از نیکوان نکو نیست
بیگانه وار دیدن یاران آشنا را

بر خاطرت گه فکری از ما گران نماید
چون میکشد وجودت پیراهن و قبا را

تا کحل دیدهٔ غیران خاک در نسازد
خواهم که راه نبود بر درگه‌ات صبا را

در نیستی سلیمی آیین جور و غم نیست
هستیٔ ما سبب شد رسم غم و جفا را

٧

براه غم گذر نبود بخود هر بیسر و پا را
دلیل عشق در کوی ملامت میکشد ما را

بسرمستان چه میگویی حدیث دینی ای زاهد
در آن منزل که باشد حال قدری نیست دنیا را

میفگن کار با فردا بدور آور قدح ساقی
که فرقی نیست پیش باده نوش امروز و فردا را

اجازت شد حریفان چشم ساقی گشت خواب آلود
بمجلس یک اشارت بس بود رندان دانا را

سلیمی در مدرسخانه می نوشید از مشرب
روانی کرد می پالا سر و دستار مولا را

٨

بکشف حال دوران نیست جام جم هوس مارا
همان جامی که ساقی عکس روی افکند بس مارا

نشسته فارغ البالیم بر دور طغار می
برندان دور نتوان کرد از آنجا چون مکس مارا

بفریاد خمار ای پیر دیر افتاده بد حالیم
تو خواهی بود یا خود مغبچه فریادرس مارا

بجز نام بتانم بر زبان ناید چو در مستی
خوش آن رندی که او از دور ساغر خواند اسمارا

سلیمی غرق می گشتیم لیکن عاقبت ماند
حریفان برکنار افکنده این دریا چو خس مارا

چنین کز سبزهٔ خط خوان حسن آراست آن گلرخ
مدام از خندهٔ شیرین نمک در خوان او بادا

گهی کز ناز خواهد تازه نخل جسم و جانم را
گل عیشم نشان کوکب دندان او بادا

سلیم از پای بوس یار میخواهد سر و سامان
و گر نه خاک بر فرق سر و سامان او بادا

٣

مران ز کین بمن ای دلربا برای خدا
چنین مدار ز خویشم جدا برای خدا

غم و ملالی اگر داری از من محزون
بصدقهٔ غم خود کن مرا برای خدا

مگو که بهر خدا میکنم جفا با تو
که کرده‌است بعاشق جفا برای خدا

تو گر ز بهر خدا رحم میکنی بکس
هزار بار برای خدا برای خدا

بصد برای خدا از تو یک سخن پرسم
بگوی تا نکنم بارها برای خدا

مکن برای خدا گفته‌ای که می کشمت
چه کرده‌ام هله ای بی وفا برای خدا

چه شد سلیمی اگر شد فزونتر گنهت
شفاعتی طلب از مصطفا برای خدا

٤

من کـیم دلدادهٔ از درگـه جانان جـدا
در بیابان غم و حسرت تنی از جان جدا

آن چنان خو کرده با محنت که شبهای فراق
سوزدم جان گر بماند یکدم از هجران جدا

دوستان از من بجان ماندند تا کی بشنوند
ناله‌های غم جدا آهم جدا افغان جدا

ترک جان کن ای دل اندر عشق کز شمشیر هجر
صد سر از تن بیش شد هر دم درین میدان جدا

کس نداند حال زارم لیک داند اندکی
هر کرا افگنده باشد چرج از یاران جدا

بس که یار از من گریزانست وز مکر جفا
میشود شبها خیالش هم ز من پنهان جدا

ای سلیمی یاردارد دایما تیغی بدست
خاصه بهر آن که از دستت کند دامان جدا

٥

گر بداند غم که من چون میزیم از غم جدا
روز و شب هرگز نگشتی از دلم یکدم جدا

جان زارم را نمی پرسد ز غم جان میکنم
هیچ کس هرگز مباد ازیار در عالم جدا

۹

شد نگران دیده ام کج کلهی چند را
کشور دل ساخت تخت پادشهی چند را

از خط و خالش دگر مهر چه جویم چو نیست
رحم بر احوال من دل سیهی چند را

پرده نشین شد مهم از چه نسوزد سپهر
آتش غم زن دلا بارگهی چند را

جان و دلم را مدار دور ز خود ای حبیب
چند برانی ز در خاک رهی چند را

عاشق رسوا شدست در غم خوبان سلیم
وه که چه نامهربان کرده مهی چند را

۱۰

ز آه و ناله تا کی پیش مردم بد کنم خودرا
پراپر ده قدح ساقی که تا بیخود کنم خودرا

چو خوانم وصف خط یارخود بر کاغذی خواهم
که از جان صدقهٔ یک حرف آن کاغذ کنم خودرا

برسوایی و بدنامی برآرم یاد در ایّام
بدین فن باشد از خلق دو عالم رد کنم خودرا

ز افغانم سگ جانانه یک دم چون بتنگ آید
زنم سر بر زمین و صد دعای بد کنم خودرا

چنان خواهم سلیمی کزهمه کونین باشم فرد
میان عاشقان باری چنین مفرد کنم خودرا

۱۱

نمودی ای پری روی نکو دیوانهٔ خود را
به شمع وصل واصل ساختی پروانهٔ خود را

جفا کردی بسی با من وفا هرگز نکردی هیچ
نهانی عشوهٔ چشم و فن رندانهٔ خود را

بیاد گلشن کوی تو ای ماه بهشتی روی
به از فردوس دانم کنج محنت خانهٔ خود را

اگرچه آشنا بیگانه شد در عاشقی از من
ولی کردم بسی هم آشنا بیگانهٔ خود را

در آ در دل ز راه چشم گریان ای خیال او
مشرف کن چه باشد یکدمی کاشانهٔ خود را

مرا پیش تو مردن به که بودن زنده در جنت
بدان ای شوخ طور عاشق مردانهٔ خود را

ازان ترسم که هر کس بشنود از من بتر گردد
سلیمی گر نه ظاهر کردمی افسانهٔ خود را

۱۲

رحم ده بر حال زارم یا رب آن دلدار را
یا قرار و صبر و تسکینی دل افگار را

پیش مردم لب توان بستن ز فریاد و فغان
منع نتوان کرد لیکن دیدهٔ خونبار را

هم بجانان خواهم آخر گفت شرح حال خود
گرچه نتوان کرد ظاهربا کس این اسرار را

کم صبوری آید از من بعد ازین ای دوستان
من که عادت کرده ام نالیدن بسیار را

صد هزاران وعده فرمود و نشد یک قول راست
یاد ده ای باد آن شوخ فرامشکار را

وه چه حالست این که از هر کس وفا کردم طمع
از جفا او میکشد آخر من بیمار را

سوخت از حسرت سلیمی رحم کن بر حال او
ماه من تا کی فروزی آتش رخسار را

۱۳

چون نی ز من ای شوخ نگه دار نفس را
بشنو سخن من مشنو گفتهٔ کس را

راز دل خود را مکن آوازهٔ خلقان
کان درد جگر از دل خویش است جرس را

مگذار که خط از لب لعل تو بر آید
بر شکر خود جای مده پای مگس را

گر ماه کند شب عسسی بر سر کویت
بنما رخ و شرمندهٔ خود ساز عسس را

اشکم که شد رشته کش از حلقهٔ دیده
از بهر سگت ساخت چنین حلقه مرس را

مرغ دل رم کرده بتن انس از آن یافت
کزتیر تواش تعبیه کردیم قفس را

جای عبث است این هوس دهر سلیمی
بگذار بهمت هوس و فکر عبس را

۱٤

چو از خود میروم گاهی که یاد آرم وصالش را
ز چشم خویش هر دم عذر میخواهم خیالش را

چه سان یابم ز وصلش بهره چون بیهوش میگردم
اگر بینم گهی از دور خورشید جمالش را

عجب نبود بر آن رو گرنباشد نقطهٔ خالی
که دادش صنع حال و معنی و حک کرد خالش را

زروی مردمی هر روز چشمش میکشد زارم
چه گویم عشوه‌های ابروان چون هلالش را

سلیمی را بر آمد جان ز تن در حسرت رویش
گر احوالش نمیپرسی ببین ای ماه حالش را

۱۵

خواهم از یاران نهان دارم ملال خویش را
لیک نتوانم تغیر داد حال خویش را

پرسم از دل بارها حال غم جانانه را
نشنوم لیکن جواب یک سوال خویش را

گه حساب روز روزه گه غم شام فراق
چند ضایع بگذرانم ماه و سال خویش را

وه که عید آمد دگر وز بهر سوز جان من
می فروزد هر پری نوعی جمال خویش را

وای نومیدی که نتواند دعا گفت آشکار
گه گه ار بیند مه ابروی هلال خویش را

گر نمی پرسی دلم را بی خیالت گشت خون
رحم کن ای جان برس آخر خیال خویش را

از دل زار سلیمی نیستی یکدم برون
عمر من دانستهٔ قدر وصال خویش را

۱۶

مهربان ناکرده ماه دلستان خویش را
وه که کردم مبتلای درد جان خویش را

آنچنان گشتم ضعیف از غم که چون کرمی در آب
میتوانم دید مغز استخوان خویش را

خسرو خوبان کرم کردی که خونم ریختی
ساختی از گرد خالی آستان خویش را

می برد نام تو و آتش بجانم میزند
خواهم از غیرت بسوزانم زبان خویش را

چون پشیمان گشتی از قتلم مگر رحم آمدت
یا ندادی زحمتی تیر و کمان خویش را

بی رهی کردی دلا پایت چنین بر سنگ خورد
بعد ازین دیگر نگه داری عنان خویش را

گر فتاد آتش سلیمی در دلت از غم سزاست
تا ز ذکرغیر بر بندی دهان خویش را

۱۷

گاه میتابی ز من روی چو ماه خویش را
گاه می پیچی سر زلف سیاه خویش را

بس نبود اینها که کردی امر بر جان و دلم
تیر باران بلا چندین سپاه خویش را

خون دل از گریه بیرون ریخت چشمم بر رهت
گر گناهی بود کردم پاک راه خویش را

یک گره از ابرویت بس ماه من زحمت مکش
کج مکن در کشتنم طرف کلاه خویش را

بر رقیبان افکنی هر دم نظر حیف و دریغ
اینچنین ضائع چه میسازی نگاه خویش را

تا بکی در پیش هر بیدرد از عجز و نیاز
خاک ره سازم رخ چون برگ کاه خویش را

در محل دلرا مدد کردی غمت بر وی حرام
گر نداند قدر لطف پادشاه خویش را

چرخ و کوکب را بسوزد گر ز چشم خونفشان
آب بر آتش نریزم برق آه خویش را

بیگنه کشتی سلیمی را واز سنگین دلی
یک دهن هرگز نپرسی بیگناه خویش را

۱۸

رفت یک ماه و ندیدم مهلقای خویش را
چون کنم تدبیر جان مبتلای خویش را

در پریشان حالی اکنون درد بر دردم فزود
با که گویم حال درد بیدوای خویش را

ای سگان کوی آن رعنا مرانیدم ز در
کی چنین دارند مردم آشنای خویش را

طوطی طبعم که از باغ جنان بودی بتنگ
عاقبت در دوزخ غم دید جای خویش را

میدهد دل جان که یک ره سوی او بینی بلطف
شاه خوبان التفاتی کن گدای خویش را

گر گنه بود آنک روز وصل میکردم نشاط
دیدم اینک در شب هجران سزای خویش را

بیدلی چند ای سلیمی آن پری رو حاکمست
گر بخواند گر براند بینوای خویش را

۱۹

از تبسم پر نمک کردی درون ریش را
کشتی ای سلطان مه رویان من درویش را

هر زمان بر من رقیبی را مسلط میکنی
چند خاک راه سازی نامراد خویش را

درد عشق خوب رویان را دوا چون کمترست
من چه سان جویم دوا این درد بیشابیش را

عقل میگوید که از عشق و جنون بیگانه باش
آشنا کس چون کند این عقل شوم اندیش را

ای سلیمی گر تو صد افسانه میخوانی ازین
یک سر مو نیست رحم آن ترک کافرکیش را

۲۰

در غریبی غم از اندوه حبیب است مرا
با که گویم جکنم درد غریب است مرا

ای دریغا که درین عالم پر درد و فراق
نه ز خود بهره نه از بخت نصیب است مرا

در جهان نیست دوای من دل خستهٔ هجر
تو مپندار که جز مرگ طبیب است مرا

قتل من روز بشب آورد و شب با روز
وه که هر دم ز اجل نوع قریب است مرا

وصل چون جویم من از کس یا وفا و دوستی
یک نمونه است از دل صد چاک و جان پرغمم
ای سلیم از کشتن و زستن ندارم هیچ باک

۲٤

تب چه گرمی می دهی خورشید رخسار مرا
در تن جانان چو کرد آسیب بیماری اثر
گو مبر آن زلف کج دیگر دل اهل بلا
رنگ و بوی مهر گر یک ذره داری ای فلک
راست آور این قدر تا جان خود سازم فداش
حیف کانجا بهر جان دادن مرا خود راه نیست
گر نکردم پرسش آن مه سلیمی عیب نیست

چون نصیب از بخت طالع درد هجران شد مرا
آنکه از دست ملامت با گریبان شد مرا
تا حمایت عشق آن سلطان خوبان شد مرا

تا بکی سوزی در آتش جان بیمار مرا
تیز از عالم ببر ای هجر آثار مرا
زانکه از دل میکند در تاب دلدار مرا
زعفرانی از چه سازی باغ گلزار مرا
از قضا تا چند برهم میزنی کار مرا
کس بسویش هم نبرد از ننگ ایثار مرا
زانکه قدر پرسش او نیست مقدار مرا

۲۵

سوخت هجران تو ای شوخ جفاکار مرا
وه که هر لحظه بتر میکندم مست و خراب
بگشا لب بتبسم که بغایت نیکوست
چه بلاهاست غم و درد ترا از دل من
بس که در گوشهٔ غم بی تو شدم زار و ضعیف
وعدهٔ دیدنت افتاد بفردا لیکن
گر ترا قتل سلیمیست مراد ای بدمهر

بکشد عشق رخت عاقبت کار مرا
چشم جادوی تو با عشوهٔ بسیار مرا
لب پر خنده ترا دیدهٔ خونبار مرا
چه طربهاست از آن طرهٔ طرار مرا
نکند فرق کس از صورت دیوار مرا
ترسم اندوه تو امشب بکشد زار مرا
کاش هر لحظه کشد درد تو صد بار مرا

۲٦

کس نیست غیر ناله و غم همنفس مرا
احرام کعبه داشت دلم کاربان عشق

لیک این شرف چه از غم یارست بس مرا
از راه برد باز ببانگ جرس مرا

تا جدا مانده‌ام از خاک در دوست سلیم

۲۱

وه که باز آرزوی آن خط و خالست مرا
هر دم از تشنگی وصل مزن تیغ جفا
کشتن خویش هوس می کنم از پابوست
گاه در خواب ترا بینم و گاهی بخیال
نی مرا طاقت وصلت و نه تاب ستمت
بنگاهی بکشم زار که بینم بمراد
کم مکن اشک ازین دیده برای مژگان
چون سگان بهر چه خاک سر کویت نشدم
چون سلیم از صفت چشم تو سرگردانم

حق علیم است که جان نیز رقیب است مرا

نیم آگاه ز عشقی که چه حالست مرا
که دگر آرزوی آب زلالست مرا
حاصلا از تو همین فکر محالست مرا
کام و مقصود دل از خواب و خیالست مرا
بعد ازین زندگی و عمر وبالست مرا
چون بغیری نه جواب و نه سوالست مرا
کارزوی قد آن تازه نهالست مرا
غیر عشق تو بعالم چه کمالست مرا
گرچه در شعر بسی سحر حلالست مرا

۲۲

ای صبا از من خبر بر ناز پرورد مرا
گر چه خواهم خاک گشتن در بیابان فراق
کی ز تاب آفتاب آن زلف و رخ میشد بتاب
یا رب ازلطفم بخاک تربت مجنون رسان
چشم من بر هر حزان کافتد سلیمی دور ازو

۲۳

در وفای آنکه سر با خاک یکسان شد مرا
ای رفیق از من دگر جمعیت خاطر مجو
هر کس از نادانی دلدار خود دارد بلا
زیستن گر تلخ شد بر من ز هجرانت خوشم

تا بداند زنده ام افزون کند درد مرا
جز بکوی او نخواهد دید کس گرد مرا
گر اثر بودی سر مویی دم سرد مرا
بیش ازین از من جدا مگذار همدرد مرا
گویم آیا هیچ باد آید رخ زرد مرا

چون نظر کردم در آخر دشمن جان شد مرا
زانکه حال از حسرت زلف پریشان شد مرا
آفت جان گلعذار شوخ پردان شد مرا
باری از یمن فراقت مردن آسان شد مرا

۲۹

در جهان زیبا نگاری و می نابی مرا
از بهشت و حور و کوثر به بهر بابی مرا

سجده گر پیش بت آرم ور بمسجد بعد ازین
غیر طاق ابروی او نیست محرابی مرا

آتشم در جان گرفت و با چنین سوز درون
نیست جز اشک آنکه بر آتش زند آبی مرا

روز و شب در ناله‌ام چون بلبل از عشق گلی
من نه آن مرغم که باشد خوردی و خوابی مرا

شام زلفش را نسیم صبح زان رخ دور کرد
بود زین ظلمات غم امید مهتابی مرا

سنبلش بر خویش تا پیچید از دود دلم
رشتهٔ جان داد از هر موی او تابی مرا

جانم آمد بر لب و گفتی که آیم بر سرت
زودتر آ قاصد جانها که دریابی مرا

دل صراحی باشد و خون جگر نقل و کباب
نیست در مجلس جز این از عیش اسبابی مرا

از نی کلک ای سلیمی دمبدم طوطیِ طبع
میدهد در وصف آن لب شکر نابی مرا

۳۰

انداختی بوادی بیچاره گی مرا
کشتی ز خشم و ناز به یکباره گی مرا

میرم ز درد کاش رقیب تو تا بکی
ترساند از ملامت آواره گی مرا

آن کس که داد حسن ترا داده است نیز
سوز فراق و محنت و غمخواره گی مرا

در دور کوهکن من اگر بودمی یقین
میساختی قبول به همکاره گی مرا

دیدار مینماید ام از لطف چون سلیم
دردا که نیست طاقت نظاره گی مرا

۳۱

تا ز عرق تهی کند آن رخ همچو سیم را
شانه شود ز سنبلت رشتهٔ جان نسیم را

دوزخی ملامتم سوی جنان چه سان روم
بلک ز سوزش تنم تنگ بود جحیم را

حال دگر شد و ز تو عشق نمیشود دگر
کاتش مهر عارضت سوخت دل دو نیم را

بخت بدم چو تیره شد وصل چه سان طمع کنم
صبح وصال کی دهد مرد سیه کلیم را

گرچه شهید و عاشقم نیست بچشم من فراق
زانک بباد داده‌ام فایدهٔ نعیم را

ای که برای درد من فکر علاج کردهٔ
مردنم از خدا طلب رنجه مکن حکیم را

آهی کشم بیاد مه خویش و جان دهم
اینست در زمانه هوا و هوس مرا

دور از رکاب او شرفی بس که گه گهی
گردی رسد بدیده ز راه فرس مرا

گلزار شد جهان ز سرشکم ولی چه سود
زین گلستان کسی چو نگیرد بخس مرا

گه میزنم طپانچه برو گه بسینه سنگ
در عاشقی جز این نبود دسترس مرا

شکر خدا سلیم که در دوستی دوست
رفتیم ازین جهان و ندانست کس مرا

۲۷

وه که هر ساعت بصد درد این دل بد خو مرا
میدهد در ناله یاد از عشوه های او مرا

بندهٔ آن چشم فتانم که با صد شرم و ناز
یک طرف اغیار را می ساید از یک سو مرا

بس که سحر دلبریها دید ازو این خسته دل
در حدیث عشق بازی ساخته جادو مرا

همچو مویی گشتم از هجران زلفت تا بکی
داری ای سلطان خوبان بستهٔ یک مو مرا

بر ندارم دست خود از سینه در آداب عشق
بی تو شبها گر چه دیوارست هم پهلو مرا

بس که در آیینهٔ دل جز تو نقشی غیر نیست
دیده محو خویش کرده روی بر با رو مرا

چون روم سویش بصد فن میرم از رشک ای سلیم
کاش بگذارید باری بر سر آن کو مرا

۲۸

دل از آن سلسلهٔ غالیه بو مانده مرا
بچه رو بینمت ای دوست چه رو مانده مرا

با که این قصه توان گفت که در راه وفا
دل دیوانهٔ صد پاره ازو مانده مرا

بود دل را بتو اظهار محبت هر دم
دل نماندست ولی عادت و خو مانده مرا

رو ندارم که نهم در کف پایش رخ خویش
نظری از ستمت سوی به سو مانده مرا

روبرو گفت سخن با من مسکین دل گفت
آه با خویش عجب روی برو مانده مرا

دل من همچو سلیم از نظرت افگندی
در نظر حسرت آن روی نکو مانده مرا

یک ره ای شاه پری رویان نظر بر من فکن
بر جراحتهای جانم ریز پیکان بلا
عشق را زین پیش یا رب هیچ درمانی نبود
ای سلیم آن ماه بی مهراست از گردون منال

۳۵

افکنده ز شوخی پس سر یار کله را
حسنش بسی افزود از آن گیسوی پر تاب
خواهد سحری رفت بسیر آن شه خوبان
هر ناله نفیری شودم وقت سواریش
دیدن سوی آن مه ادب عشق نباشد

۳۶

ای شده آیینه داغ مهر عشقت سینه را
هیچ کس را داغ دردت غیر من بر جان مباد
جان افگار مرا تیر غمت مرهم نشد
عیب نبود ای شه خورشید رویان در وفا
ای سلیم از من شبان عشق اگر آگه شدی

۳۷

خواهی که کنج عشق کنی لوح سینه را
گر آورند رو بتو مجموع کاینات
بی دانه گشته صید تو مرغ دل ای پری
چشمم منورست ز محراب ابرویت
هر جا که یار کعبهٔ جانها مقام اوست

تا کی اندازی بخواب آن نرگس عیاره را
لاله زاری آرزو کن سینهٔ صد پاره را
یا بدور من فلک برداشت رسم چاره را
نیست چندان جرم بخت و طالع و سیاره را

تا فتنهٔ ابرو کند آن زلف سیه را
زان رو که شب قدر بود پرتو مه را
ای دیده مخواب آب زن امشب همه ره را
باشد که خبردار کنم خیل و سپه را
زنهار سلیمی که نگه دار نگه را

همچو مصقل نعل روشن کرده آن آیینه را
کی روا دارم بغیری نقد این گنجینه را
تا نکردم چون کمان از سینه بیرون کینه را
گاه گاهی گر بپرسی عاشق دیرینه را
بهر من کردی وصیت جامهٔ پشمینه را

از دل بشوی آینه سان گرد کینه را
آیینه وار گیر ببر هر کمینه را
دیگر مچین بدام خط از خال چینه را
از طاق زینت است بلی آبگینه را
بگذار طواف قدس خلیل و مدینه را

نی بوصال خوش بود نی ز فراق دل حزین
قصهٔ کوه کن کجا سوز سرود من دهد
من ز تو میکنم حیا تو ز جفای خویش نی

۳۲

ای دیده مگو کافر زلف سیه اورا
سویش بچه سان بینم یا زو چه نظرخواهم
وصلش چه مجال من این فکر محالم بس
ای دیده اگر خواهی کان زلف ترا خواهد
بنمود سلیم آن مه در شامگهی ابرو

۳۳

خداوندا مده رحم و وفا آن ترک بدخو را
دمی گر هم نشین گردد بمن خواهد پریشان شد
بدل زخم ملامت بیشتر میبایدم چون هست
چرا از رشک در دل رخنه‌ها دارم من مجنون
ز خد و عارض او زلف مشکین بر ندارد سر
ربودی آنچنانم کز خود آگه نیستم جانا
مباد از دور جز چشم سلیمی کس ترا ناظر

۳٤

بر مراد ای دل چو نتوان دیدن آن مه پاره را
نیست درد عشق را خود چاره در ملک جهان
دل بدان کاکل فتاد و من بوادی فراق
بر سرم جز سنگ بیدادی نزد آن تند خو

آنک نهاد یک طرف یاد امید و بیم را
بستهٔ درد کی بود لابهٔ هر ندیم را
گر چه نه آگهی ولی سوختهٔ سلیم را

کز مذهب او دیدم روی چو مه اورا
زان روی که لایق نیست جانم نگه اورا
کز دور توان دیدن خیل و سپه اورا
زنهار که نگذاری طرف کله اورا
بهتر ز سحر دانم این شامگه اورا

مبادا رحم دل رنجیده سازد خاطر او را
همیشه ننگ باشد یا رب از من آن سگ کو را
ز خاک کوی او مرهم جراحتهای پهلو را
نه گر رنجیده کرد از گرد غم فرهاد بازو را
بلی باشد سری با پرتو خورشید هندو را
کرم کن بعد ازین زحمت مده آن چشم جادو را
نگه دارد خدا از چشم بدبین روی نیکو را

چشم مگشا در جهان ضایع مکن نظاره را
در عدم جویید از فرهاد و مجنون چاره را
ای غم آگه کن ازین آواره آن آواره را
گرچه بر حال من آید گریه سنگ خاره را

در درج غیب گوهر خود داشتی نهان
از بهر در که همچو مه آری بکف سلیم

۳۸

تو ای مه تا ز زلفت میگشایی تاب تاری را
پس از صد انتظارم مینمایی روی خود لیکن
نی بی تو صبر دارم نی بسویت ره چه سازم آه
غم دل چون کشم یا چون کنم سودای آن کاکل
سلیمی دل منه بر باغ و گلزار جهان چندان

۳۹

گر همچو مه اظهار کنی جلوه گری را
آن به که کند تیر تو مسکن بدل من
گر تحفه دهم جان بخیالت ز ره صدق
کس هیچ وجودی ننهد در همه آفاق
بر روی چو زر سکهٔ عشقت که نهادیم
رخسار نمودی بهمه خلق چو خورشید
گر در طلب قد تو پهلو نشدش زخم
باشد که بنوشیم ز دستت قدح پر
شد یار من دلشده ماندم برهش خوار
اشکم که بر آمیخت بخون جگر از غم
هر چند مسلم شودت دهر سلیمی

آخر بحرف باز نمودی دفینه را
شبها به بحر فکر روان کن سفینه را

ز غم خون میکنی صد بار خاطر دلفکاری را
هزاران مرگ پیشت از غمت هر انتظاری را
ز هجرانت بحسرت می سپارم روزگاری را
نه سامان و سری می باید آخر کار باری را
درین عالم خزانی هست آخر هر بهاری را

بینی تو زما غایت صاحب نظری را
در شهر چو حرمت نبود ره گذری را
ای جان جهان رد مکن ماحضری را
بی خاک سر کوی تو باد سحری را
پیشانی دل میکند این سکه بری را
در عالم اگر حسن تو میبود پری را
از بهر چه پر خون شده پا کبک دری را
کردیم بهانه بمیان باده خوری را
ای باد خبر بر تو ز من آن سفری را
نیکو بقمی ساخته رنگ جگری را
در دیده میاور تو چنین مختصری را

۴۰

مه و خورشید نشاید که بود افسر ما
گر یکی برق زند جمله جهان میگیرد
سایهٔ عدل و حمایت فکنیمش بر سر
نیست غم روی زمین لشکر خصم ار گیرد
ما بخود پا ننهادیم درین ره هرگز
غیرت عشق سلیمی که ز خود ما را برد

۴۱

چو خاک راه سگان در تو شد سر ما
گر آتش دل ما اینچنین فروزد برق
بموجهای حوادث نمیرویم ز جا
بسیم و زر چه مقید شویم در عالم
بتخت قیصر و کاوس نیست مایل دل
امید هست که تا دور مهر و ماه بود
سلیم خصم سیه دل چه داند این حالت

۴۲

افلاک نیست لایق تخت و سریر ما
توغ شهاب و لشکر سیاره را چه قدر
ما چون سکندر پی حیوان نمی رویم
شکر خدا که تیز چو تیر پریوشان
نابود بود جام شراب ازل هنوز
در حسن اگر چه یار ندارد نظیر خویش
بر لوح پاک طبع سلیمیست از ازل

تاج فتح است ز سلطان ظفر بر سر ما
هست چون شعلهٔ خورشید سر خنجر ما
هر که چون مهر نهد روی بخاک در ما
همت عالی عشقست چو سر لشکر ما
همه جا مرشد توفیق بود رهبر ما
کس چه داند که چه سوداست ازو در سر ما

زمین قلعهٔ افلاک شد مسخر ما
عجب که چرخ تواند شدن برابر ما
که بهر کشتی عشقست کوه لنگر ما
بس است از علم آه سنجق زر ما
که آستان در دوست شد میسر ما
ببزم عشق نه استد ز دور ساغر ما
که ظهور آلهیست فتح لشکر ما

زیر قدم سپهر بود یک حصیر ما
طالع شود چو کوکب مهر منیر ما
عشق و توکلست درین راه پیر ما
دردم رسید هر چه گذشت از ضمیر ما
کامیز بود با شکر عشق شیر ما
در ملک عشق نیز نباشد نظیر ما
حرفی که نقش بست بکلک دبیر ما

۴۳

آه است و ناله از سپه غم نفیر ما
قلاب ماه نو بود ودار آسمان
گردون بگوش خویش نهد پنبهٔ افق
بر ما اگرچه ملک جهان عرضه داشتند
تا مقبلی ز بندگی عشق یافتم
دیدیم نور وصل و فشاندیم جان روان
در پای غم فتاد سلیمی ز دست هجر

۴۴

گر سراپردهٔ هستی نشدی حایل ما
وه که در سحر فراقیم کنون چون گرداب
در ره کعبهٔ مقصود بامید وصال
ترک سر سهل بود در ره عشقت جانا
بود در بحر عدم کاسهٔ سرها چو حباب
تا بما سلطنت عشق مسلم کردند
ای سلیمی بسخن کوش که بر تخت وجود

۴۵

ناکامیست بی لب آن ماه کام ما
روزی هزار شکر که از دولت فراق
اکثر شراب ساقی ما چون به شب دهد
جانا بخود بناز که نیکو بود بسی
درد تورا ز هر که بود خواستم نهان
تا سر بر آستان محبت نهادهایم

ای ترک شوخ چشم حذر کن ز تیر ما
روز قضا بمعرکهٔ دار و گیر ما
گر بشنود بصبح فغان و صفیر ما
جز درد عشق یار نشد دلپذیر ما
خورشید و مه شدند ز کیوان اسیر ما
پروانه شد ز مجلس عشاق پیر ما
وقتست ای پری که شوی دستگیر ما

کی جدا میشدی از صحبت جانان دل ما
مانده سرگشته و پیدا نبود ساحل ما
ای خوش آن روز که تابوت بود محمل ما
گر شود باز سر کوی تو سرمنزل ما
که غم عشق تو زد خیمه بآب و گل ما
ازپی نور بود ترک فلک سایل ما
گفت و گویست در آفاق همین حاصل ما

او کام غیر داده و بدنام نام ما
یکدم ز درد درد تهی نیست جام ما
روشنتر است از آینه دور شام ما
ناز تو گه گهی و نیاز مدام ما
در عاشقی نبود جز این اهتمام ما
زانو زد سپهر برای سلام ما

بودن گناهکار به است از غرور زهد
بر مسند و سعادت و اقبال جای تو
ما را سلیم جز غم جانان مراد نیست

۴۶

ای ز سودای سر زلف تو حیرانی ما
شانهٔ سنبل مشکین تو شد پنجهٔ غیر
هر دو زلفت که بود مطلع دیباچهٔ حسن
دور از خاک درت رونق شاهی جستم
یا رب از غیر نهان دار چو سر ابدی
صید کردیم بافسون سخن خوبانرا
چو نسیمیم کم آزار سلیمی که دهند

۴۷

در سفر گشتن و این بی سر و سامانی ما
کوه فریاد بر آرد پی آهو راندن
کرد در سایهٔ ما نخل فلک را خرم
کشور دهر گرفتیم بهمت آسان
ترک خورشید که چوگان زرش ماه شده
جسم ما گشت به پیکان بلا جوشن پوش
خوان عشقست سلیمی فلک و جمله جهان

۴۸

زهی درد فراق و سوز هجرت راحت دلها
نهنگ آسا در آب دیده مردان بلا پرور

طعنه مزن فقیه بر آب حرام ما
در کوی بینوایی و رندی مقام ما
هر چند گشت شادی دولت غلام ما

بر سر کوی غمت حشمت سلطانی ما
حق علیمست کز آنست پریشانی ما
سر خط عشق ازو شد خط دیوانی ما
بجز این نیست در ایام پشیمانی ما
عشق آن عارض و غم خوردن پنهانی ما
تا بدانند مه و مهر پری خوانی ما
همه آفاق گواهی بمسلمانی ما

بهر جمعیت دلهاست پریشانی ما
در شکار ار شنود نوبت سلطانی ما
صانع صنع که می بود بدهقانی ما
گرچه دشوار نماید بتو آسانی ما
هست لایق که بود بندهٔ دربانی ما
که بود حفظ الهی بنگهبانی ما
کاش آیند همه خلق بمهمانی ما

غم عشقت در اقلیم محبت حل مشکلها
نهاده رو بسوی قلزم عشقت ز ساحلها

ثواب حج کند حاصل فقیه امّا نمیداند
که در بیحاصلی دارند عشّاق تو حاصلها

سبک روحی که طوف کوی جانان کرد مردانه
بوادی سعادت بی قدم طی کرده منزلها

سلیمی یار لب در نطق و از کاکل گره بگشود
گمانها شد یقین و گشت ثابت جمله باطلها

٤٩

زهی بزلف تو پیوند رشتهٔ جانها
بباد رفته ز هر موی دین و ایمانها

ز بس که تیر تو بر سینه آیدم هر دم
بخون نهان شده دل در میان پیکانها

بصد دهان ز طرب خنده میزند جسمم
که دارد از سک کوی تو زخم دندانها

منم چو سایهٔ ابر بلا تن بی جان
نهاده سر بهوای تو در بیابانها

چه جای دامن جان سلیم و جامهٔ تن
که هست چاک ببزم غمت گریبانها

٥٠

ای رخ گلناریت رشک مه و آفتاب
حیف چنان عارض روز و شب اندر نقاب

حسن رخت گلستان زلف بر او سایبان
همچو مربای جان عکس لبت در شراب

چرخ زنانست جام کز دهنت برده کام
وز می لعلت مدام آتش تر گشته آب

نیست در آب و گلم جز غم دل حاصلم
برده ز جان و دلم عشق تو آرام و خواب

دور ز کویت مقیم رشک برم از نسیم
عمر چنین را سلیم کی کند آن جان حساب

٥١

افکند تاج نمد آن مه پس سر چون سحاب
تا بود بر گردن او سایبان از آفتاب

همچو کوکب از پی او میدود اشکم روان
مثل مه در ابر هرگه میرود در اضطراب

آفتی گردد که کوکبها بروی مه روند
از عرق چون بر گل رویش شود پیدا گلاب

بر خدنگش بس که پیچد رشتهٔ جان در فغان
سینه ام زآمدشد تیرش شده مثل رباب

بر خدنگ خویش چون پیکان خونین در شکار
سوخته دلهای غمگین را که میسازم کباب

نیست آن مه را سلیمی شیوهٔ مهر و وفا
گر چه میداند بهر مویش دو صد ناز و عتاب

٥٢

فکر میکردم شبی کان ماه را بینم بخواب
من درین بودم که ناگاه شد طلوع آفتاب

وه چه حالست این که آن کافر ز استغنای حسن
صد سخن گر پرسمش هرگز نمیگوید جواب

بعد ازین القاب بر نام پریرویان کنند
آنکه میگویند شاهان را کسان عالیجناب

به که خون گردد دلم از گلرخان تا کی کشد
گه بلا گاهی جفا گه خشم و گه ناز و عتاب

ای سلیم از عشق در هر ذره ظاهر دان وصال
نیست حرفی غیر ازین والله اعلم بالصواب

٥٣

دهنت مثل حقه باز عجب
کرده در حقه سی و دو کوکب

بهر یک بوسه از لب و دهنت
آمد صد هزار جان بر لب

هست در دیده ام خیال لبت
همچو شکر بشیشه‌های حلب

نعرهٔ یاربم بچرخ رسید
هیچ داری خبر ازین یا رب

تاب غم داد گرمی عشقم
که حرارت بود علامت تب

چشم تو هندویست آینه دار
ترک رومیش کرده اند لقب

تا دلت هست تخت عشق سلیم
مسند تخت سلطنت مطلب

٥٤

بوسه جستم گزیدی ای جان لب
یعنی از بینشان نشان مطلب

تا چشیدست شربت غم تو
دل بتنگ آمده ز عیش و طرب

هم مرباست هم مفرح جان
عکس لعل لبت در آب عنب

بس که حیران زلف و روی توام
نشناسم صباح را از شب

ترک چشمت چه فتنه ها افکند
هم بملک عراق و هم بعرب

در غمت غم ندارم از غم خویش
غم من از تعینست و نسب

تاج از ترک جاه جوی سلیم
مکن اما بترک عشق و ادب

۵۵

هر دمش هست بدین خسته نگاهی به ادب
کار من گریهٔ پنهان غم و پیشهٔ او
گر نشان از مه من میطلبی چو روشیست
گفت جایی که منم ناله و فریاد مکن
چون کنم سجدهٔ ابروش ز شوخی گوید
بعد مردن هم امیدست که از بهر نماز
بدعا و به ثنا چشم و دل هر ساعت
که چه مجنون چو سلیمی ندویده ره عشق

۵۶

بصد اندوه دل تا چند میرم هر زمان یا رب
من بدروزرا روزیست کز روزم شب غم به
ز من برگشته دلبر نامساعد بخت و طالع هم
سگ دیوانه را گلریز عشرت نیست خود لایق
چه گر در من حیات و زندگانی تلخ شد هرگز
سگت را خاطر از من ریش شد چند آورم زاری
از آن ترسم که داند درد من ناگه شود غمگین
فغان و نالهام هر کس شنید افغان کنان گفتا
مرا از مهربانی چون سلیمی کشت شد بی مهر

۵۷

زهی فراق و غمت بر من زبون شده غالب
هلاک ساختیم زان لب و دهن گه خنده
چو خط که از لب لعلت دمد رقم نتوان کرد

وه که دیدست چنان چشم سیاهی به ادب
گاه با شرم و حیا بودن و گاهی به ادب
بر سر از نور الهیش کلاهی به ادب
و گرت نیست تحمل بکش آهی به ادب
هر زمان میکند این مست گناهی به ادب
آورد بر سر من خیل و سپاهی به ادب
نو کنند از رخ چون ماه تو ماهی به ادب
ایستادست بسی بر سر راهی به ادب

خلاصی ده مرا ازین غصه های بی امان یا رب
چنین روزی مگردان روزی کس درجهان یا رب
عجب بد طالعی دارم من بی خانمان یا رب
به سر سنگ بلا ریزان مرا از آسمان یا رب
مبادا تلخی در کار آن شیرین دهان یا رب
گلو افگار شد تا کی کنم آه و فغان یا رب
نگه دارش ازین درد و بلای ناگهان یا رب
چه نیکو مینماید زین غریب و ناتوان یا رب
نسازی هیچ ماهی را بعاشق مهربان یا رب

میان جانی و از دل نه حاضری و نه غایب
بنکته های عجیب و لطیفه های غرایب
اگر شوند چو یاقوت قدسیان همه کاتب

درست رشتهٔ امید ما بدان خم زلفت
سلیم را مه من از حریم وصل براندی

۵۸

در دل این دارم که جان خود کنم صرف حبیب
زود می آمد که دردم را دوا سازد مگر
صد ملامت میکشد در بند زلف او دلم
بس که من از دیدهٔ دل محو روی آن مهام
زاهد از دیرم چه می خوانی بمسجد عالمست
چون ببینم روی یار از خود رود صد بار دل

۵۹

جان دهم تحفه روم چون بسر کوی حبیب
دید چشم تو مرا خسته شد از دیدن من
دل چو بردی نفسی باش که جان هم بدهم
سخنترا بچه سان گوش کنم روز وصال
چون سلیمی ادب عشق نگه میدارم

۶۰

ما را که روز خوش شده است از خدا نصیب
بهبود چون طمع کنم و روز دلخوشی
ای دل چه گر هلاک شدی آن قدر منال
از دور چرخ و گردش دوران مرا همین
جانا تو خوش بزی که ندارم بهیچ نوع
دردم زحد گذشت و بمردن کشید کار

میپرس سلسلهٔ ما ز شیخ و مفتی و تایب
اگر نمیرد ازین غم بدام هجر عجایب

من بر آنم تا چه باشد از قضا آخر نصیب
باز گشت از در بچشم در فشان مسکین طبیب
وای بر شخصی که هم مظلوم باشد هم غریب
مینماید پیش دل این دیدهٔ ظاهر رقیب
شیخ گوید الصلوة و رند گوید الصلیب
با چنین دل ای سلیمی من که و وصل حبیب

تا بکویش نرود هیچکسی بیتقریب
وه که بیمار شد از دیدن بیمار طبیب
تا بود در قدمت صحبت ما بر ترتیب
مینماید ز دهانت چو مرا نطق عجیب
چه کنم هیچ دگر یاد ندارم ز ادیب

دادیم دل بدرد و غم عشق یا نصیب
از بخت و طالعی که نباشد مرا نصیب
زیرا که اینچنین شده است از قضا نصیب
زهر ملامتست و شراب جفا نصیب
از زندگی خویش من مبتلا نصیب
من بعد هم مبادم آهی دوا نصیب

در قصر عافیت چه نشینیم ای سلیم
مارا که هست معرکه های بلا نصیب

٦١

هر دل که دارد درد و ملامت پسند ساخت
در دار عشق پایهٔ همت بلند ساخت
فارغ بد از بلا دل عشاق ناگهان
عشق از کمینگه آمد و در ره کمند ساخت
قناد صنع چاشنی از جان ما گرفت
لعل لب بتان حوز حلوای قند ساخت
روی چو آتش مه من بهر چشم زخم
بسیار سوخت جان وز دلها سپند ساخت
چندان نساختند بمن صبر و عقل و هوش
جز غم که او همین بمن دردمند ساخت
وی حورپیکری من شوریده حال را
چون لام زلف خویش بیک حرف بند ساخت
گفت ای سلیم بین ز شهانی که آمدند
با هر یک این جهان فنا تا بچند ساخت

٦٢

خوش مینماید آن شه خوبان بتاج و تخت
من در مقام محنت و شوریدگی بخت
بر تخت غم نشسته و از پرده‌های چشم
افکنده‌ایم لایق این تخت نیز رخت
ای سرو دستگیری من کن که مانده‌ام
در دست و پای تفرقه چون سایهٔ درخت
در خاک و خون به اشک نهم سر چو بی لبت
ریزد ز دیده‌ام جگر پاره لخت لخت
با هجر خوش دل و بی و درد سرخوشم
من نیستم سلیم مقید بتاج و تخت

٦٣

باز هنگام خزان شد برگهای تاک ریخت
روی زرد شرمساران وفا در خاک ریخت
در چمن هر برگ ریزانی که شد عشاق را
پرده‌های دل بود کز سینه‌های چاک ریخت
واله آن خط دلجویم که بهر چشم زخم
عود دلسوزی بران رخسار آتشناک ریخت
دی گذشت آن سرو وز بهر نثار اشک ما
برگهای گل ز نخل قامت چالاک ریخت
نیست کوکب ای سلیمی بر طبقهای شفق
اشک من چندین گهر در دامن افلاک ریخت

٦٤

بحمد الله که دیدم در برابر زلف و رخسارت
دو چشمم کوکب افشان باز روشن شد بدیدارت
نیارستیم پرسیدن پریشانی زلفت را
چگونه عذر خود خواهیم آه از چشم بیارت
بکوی عشق هر کس از جفای یار خود ناید
من از جور و جفای اندک الطاف بسیارت
نیم یک لحظه هرگز از دعای دولتت فارغ
دعای چون منی لیکن کجا باشد سزاوارت
مبادا ناتوانی نرگس شوخ ترا یا رب
که نبود در جهان جز شیوهٔ عشاق کسی کارت
ز افغان دل بی خانمان بس درد سر دیدی
مبادا نالهٔ زار سلیمی هم دل آزارت

٦٥

چند روزی برده بودم زحمت از خاک درت
رسته بود از دیدن من چشم شوخ کافرت
بیتو نی می مردم و نی زنده بودم چون کنم
آمدم تا باز از افغان دهم درد سرت
در غمت هر جا که می بودم شبی از خون چشم
میفشاندم گل بیاد خوابگاه و بسترت
رفته از من زندگی دور از تو و خون گشته دل
عیب کم کن جان من گر تنگ گیرم بر درت
این همه خون خوردم از هجرت بپرس آخر گهی
کای سلیمی بی لبم چون بود دور ساغرت

٦٦

یار رفت و بدل از غمزه خدنگی نشکست
در میان دل و او نازکی غالب هست
دور نبود که بود مایل خونم چشمش
بت پرستم من و او می زدهٔ باده پرست
من غم روزه خورم مغبچه‌ها بادهٔ ناب
سوختم آه درین شهر مسلمانی هست
کرد تابوت کسی جز سگ لیلیش نبود
رخت مجنون چو ازین عالم فانی بربست
بهر پابوس تو خواهد همه کس عید ولی
حیف کان دولت عیدی ندهد ما را دست
تا نشد مردم چشمم برخت محو وفا
دردمندانه بخلوتگه عزلت بنشست
آفرین بر نظر و همت آن مرد سلیم
که گذشت از همهٔ عالم و با او پیوست

٦٧

در جهان بس که بغم صحبت من در پیوست
باورم نیست که جز غم بجهان چیزهست

دل پر از خون هوس کوی سلامت چه کنم
قسمت ما که بلا آمده از روز الست

تا شد از سینه دم تیغ تو کم دانستم
که دگر هجر برویم در شادی در بست

نخل امید شد و مهر و وفا بار آورد
هر خدنگت که به پهلوی من زار نشست

ای سلیم از دل و جان طالب یار[ی]اند هم
گر مقیم حرم زهد و اگر باده پرست

٦٨

دل حسرت بر من آبلهٔ چشم بلاست
که پر از نشتر خار غم و خوناب جفاست

نی ز دوزخ بودم بیم نه از مرگ الم
این همه سوختگی غم و محنت که مراست

در دلم راز فراوانست ولی در عالم
اهل دردی که بدو راز توان گفت کجاست

در ره عشق اگر خاک شدم زان غم نیست
جسد خاکی من بر گذر از باد صباست

سرو من از تو سلیمی بجفا دل نبرد
بر سر کوی غم آن سوخته دل اهل وفاست

٦٩

گوش آن ماه که در حلقهٔ گیسوی دو تاست
صدف گوهر و در در دهن اژدرهاست

گل رویش زخط سبز بهی رونق یافت
زانکه در باغ گل و سبزه بغایت زیباست

رو مگردان ز من ای حور که در پاکی عشق
نظر من برخ خوب تو بی روی و ریاست

بی سر و پا ز غمت بس که دویدم هر سو
بر سرم مو نبود خار بیابان بلاست

گر سگت سوی سلیم آمده ای شوخ مرنج
کز وفا پای سگ کوی تو بر دیدهٔ ماست

٧٠

جان بسختی میدهم آرام جان من کجاست
گریه می آید مرا سرو روان من کجاست

از محبت سوخت جانم مردم و کس را بمن
مهربانی نیست وه نامهربان من کجاست

صد چو مجنونند و فرهاد از وفای عشق را
من کیم یا در جهان نام و نشان من کجاست

خوردهٔ پیکان او میریزد از مژگان مرا
یا رب آن ابرو کمان خورده دان من کجاست

هر سگت را خدمتی دیگر کنم هر روز و شب
گر چه تو هرگز نپرسی پاسبان من کجاست

زنده کردم گر لحد هم گشته باشد مسکنم
چو بپرسی کان غریب تاتوان من کجاست

ای سگت را چون سلیم ازبنده عاراما به لطف
گه گهی میگو که خاک آستان من کجاست

٧١

شام هجرم گشت آن بی مهر ماه من کجاست
سوختم از روز غم ظل آله من کجاست

مست گشتم بی رخش تاب نشستن هم نماند
ای سگ آن کو بگو تا خوابگاه من کجاست

دشمن جان من اند این خوبرویان دگر
آن که هست از نیکویی پشت و پناه من کجاست

حد عشق او ندارم نیست او معشوق من
من غلام کمترینم پادشاه من کجاست

بی گنه کشتی مرا ای شوخ و ز بی شفقتی
یاد نامد هر کزت کان بیگناه من کجاست

چون سلیمی پایت ار آزار یابد از زمین
لطف کن بهر خدا کو خاک راه من کجاست

٧٢

سرو من نرگس مخمور تو می برده چراست
سوختم برگ گلی روی تو آزرده چراست

زندگی چیست مرا چون تو چنین غمگینی
جان زارم به سگ کوی تو نسپرده چراست

لب پر سحر تو ای غنجه دهن باز بمن
در پی مکر و فن و نازکی و خورده چراست

اگر آن زلف سیه بر سر بیرحمی نیست
غمزه ات در فن عاشق کشی افسرده چراست

از چه هر دم نکنی چاک مرا سینه به تیغ
بیقرار تو چنین خسته دل و مرده چراست

جای هر قطرهٔ اشکم بمنت قهری بود
گو که چندین درر اکنون همه بشمرده چراست

به سلیمی به گرت ناز و عتابیست به نو
سر به دیوانگی از درد برآورده چراست

٧٣

چشم و رویت را بهم در قتل من احوالهاست
وه که در بی حالی حسن تو هم بس حالهاست

گه غمت می پرسدم گاهی خیالت گه ملال
دمبدم از دولت عشقت مرا اقبالهاست

هر که عاشق شد وصالش بیش سوزد از فراق
کرده‌ام بس امتحان عشق بتانرا سالهاست

بس که چشمم خیره شد بر مهر رویش در نظر
سایه های نوک مژگان تو کوهی خالهاست

بهر تیر غمزه‌ات کز ناز ریزی بد سلیم
هر نفس جان را بصد تعظیم استقبالهاست

٧٤

در خاطر او وه که ز ما یاد نماندست
آشفتگی لطف و دل داد نماندست

بس کز همهٔ خلق جهان دل تو ربودی
بالله که بعالم دل آزاد نماندست

بر نالهٔ من چرخ فلک میکند افغان
جز گریه مرا حسرت فریاد نماندست

گفتی که تو چون شاد شوی من بکشم غم
بالله که بیا کان دل ناشاد نماندست

نامش بجهان زندهٔ جاوید نویسند
گویند چه گر آه که فرهاد نماندست

خواهم که پیامی بستانم ز لبش لیک
دردا که هم اندر نفسم باد نماندست

جانا مددی کن ز سلیمم بستان جان
کین روی سیه را دگر مداد نماندست

٧٥

اگرچه خسته مجنون شحنهٔ دشت بلا بودست
نه همچون من بمهر ماه رویان مبتلا بودست

مرا نامد حسد برهیچ چیزی لیک بردم رشک
که رسم عشق پیش ازمن درین عالم چرا بودست

نگه میداشتم از غم دل خود را و آگه نی
که من نابود و او خود با دل و جان آشنا بودست

دلا خوبا جفا کن ز آنکه در عشق رخ خوبان
وفا دیباچهٔ هجرست و حالت در جفا بودست

دمی کز جور میزد تیر لیلی بر دل مجنون
دل دیوانهٔ من آن زمان یا رب کجا بودست

سرم ای کاش رفتی و نگشتی فاش سر عشق
بخوبان کردن اظهار محبت بس بلا بودست

سلیم از وادی غم گر بتخت شاهی افتادی
چه رنجی کز ازل این نوع تقدیر خدا بودست

٧٦

دمبدم آن روی نزک را ضیایی دیگرست
هر دمش نوری و هر ساعت صفایی دیگرست

نه نظر آگه نه لب نی عشوهٔ کز موی زلف
با غلام کمترینش مرحبایی دیگرست

او بچشم و ابروان در گفتن راز و مرا
جان بجایی دیده جایی دل بجایی دیگرست

چون نسازم جان فدای او که هر روزش بتو
از برای فتل این افتاده رایی دیگرست

بی وفا چون گویمش اما وفایش نیز نیست
وآن که کم سازد جفا آن هم جفایی دیگرست

من نمی خواهم که دردش را دوا سازم سلیم
زانکه دردش هم برای من دوایی دیگرست

٧٧

در دلم باز از غم تو گفت و گویی دیگرست
ماهرویان را هلال ماهرویی دیگرست

جان ز تن خواهد که بهر پرسشش بیرون رود
دیده و دلرا ولیکن آرزویی دیگرست

جلوهٔ خوبی مزن ای شمع بر چشمم بسی
کاتشم در جان ز عشق عشوه جویی دیگرست

گر ترا خوبا جفا و جور و بیدادی شد ست
بیدلانرا نیز با هجر تو خویی دیگرست

چون سلیمی یک دل و یک روی عشق آن مهم
گرچه اورا دل بسویی رو بسویی دیگرست

٧٨

گر دل نماند در تنم از عشق اثر بس است
گو جان بر آی سوز تویم در جگر بس است

کی در حریم وصل ره چون منی بود
افتاده‌های درد ترا خاک در بس است

گفتی بس است خوب کشیدی جفای من
ای دوست زنده بودن من هم دگر بس است

گر خوانیم سگ در و گاهی گدای کوی
پیش تو قدر و حرمت من اینقدر بس است

من کیستم که با تو سخن گویم آشکار
ناگه نهان بمن افتد نظر بس است

در عاشقی مرا سروسامان مباش کو
سامان حال خسته دلی درد سر بس است

صبر و صلاح عیب بود پیش من سلیم
در کوی عشق بی سروپا هنر بس است

٧٩

دوستی کردن بخوبان دشمن جان بودنست
زندگانی کشتهٔ عشق جوانان بودنست

شادمانیهای اهل عشق در ملک وفا
دل نهادن بر غم و قانع بهجران بودنست

یار رسوا کردنست احوال خود گفتن بخلق
دوستداری عاشق جانانه پنهان بودنست

کافر عشقم اسیر خود نمی سازی مرا
ای شه خوبان گناه من مسلمان بودنست

ای سلیم امید بستن در سر زلف بتان
از سیه روزی چو دل دایم پریشان بودنست

۸۰

پادشاهی بر رخ محبوب حیران بودنست
سلطنت دیوانهٔ دیدار جانان بودنست
سرفرازی نامداران سپاه عشق را
بر سر کوی وفا با خاک یکسان بودنست
وه چه دل دارم من این یا رب که دایم حال او
در حریم وصل از هجران هراسان بودنست
هر کرا کیش وفاداریست اصل عاشقی
بهر یک تیر جفا با یار قربان بودنست
فاش می کردم سلیم اول بآه و ناله عشق
عاقلی زان کارها اکنون پشیمان بودنست

۸۱

نه سایه است که همراه قد یار منست
من از وفا شده‌ام خاک و آن غبار منست
کجا روم من مهجور جز براه عدم
برای من چو همین منتظر مزار منست
بدین صفت که ز سرتا بپا غم و دردم
ببزم عشرت جانان چه اعتبار منست
شبی که ابر سیه آتش بلا بارد
نشان بخت بد و روز روزگار منست
چنین که خاک رهش گشته‌ام عجب روزی
بخاطرش گذرد این که خاکسار منست
ز تیر او چه شکایت کنی دلا هر دم
تو بیوفایی و او غایبانه یار منست
سلیم گر ز غمش زنده مانده‌ام چه عجب
که زنده بودن و مردن نه اختیار منست

۸۲

زلف درهم شده‌ات واقف احوال منشت
بلکه از روی وفا سلسلهٔ حال منست
تا خدنگت نرسد جان نکند پروازی
ناوک هجر تو گویی پر و بال منست
مست نزدیک سگان تو شدم زلفت گفت
امشب آشفته مداریش که ابدال منست
بعد ازین تربت مجنون طلبم کان منزل
قبلهٔ اهل غم و مرقد امثال منست
گفتی ای سرو سهی قد که سگ ماست سلیم
گر پشیمان نشوی دولت و اقبال منست

۸۳

آنکه در پای غم افتادست دامان منست
وانکه افتادست بر دامن گریبان منست
هر کجا گویند حرف هجر و گریند اهل درد
خلق پندارند کز حال پریشان منست
زخمهای سینه را از غیر میپوشم بداغ
زانکه اینها یادگار تیغ جانان منست
بس که با کس غم نیارم گفت و گویم روز و شب
صد قیامت آشکار از درد پنهان منست
بیش سوزد جان من هر کس که سوزد بهر او
چون کنم ای دوستان جان شما جان منست
لب مگز جانا که عیبست از غمم کردن فغان
دل برای خویش مینالد نه افغان منست
صحبت می گر نهی در باغ جنت ای سلیم
چون نباشد ساقی گلچهره زندان منست

۸٤

بس که رشک عاشقی در جان بریان منست
هر که ورزد مهر خوبان دشمن جان منست
آشکارا آنکه هر دم میکُشد چشم بتیست
وآنکه در وی نیست عیبی عشق پنهان منست
قصهٔ فرهاد و مجنون چند بر من خواندند
کان همه یک شمه از حال پریشان منست
خواب را در جویبار چشم تر چون ره دهم
خاصه کین منزل گه سرو خرامان منست
بهر سلطان خیالت ای مه خرگه نشین
خیمه شد چشمم طناب خیمه مژگان منست
من در افغانم که از فریاد من آید بتنگ
وان پری خود فارغ از فریاد و افغان منست
آنکه جسمم را دمی صد چاک میسازد غمست
وانکه بی خار ملامت نیست دامان منست
سیل اشکم نیست جایز کاتش دل را کشد
ز آنکه این آتش چراغ شام هجران منست
چون نسازم صرف ره جان و جهان را سربسر
ای سلیمی پادشاه عشق مهمان منست

۸۵

خاک ره محنتم خجر گیاه منست
ابر بلا بر سرم چتر سیاه منست
روضهٔ رضوان تمام عکس گل عشق من
گرمی نار جحیم ز آتش آه منست
غم بودم کوه کوه لیک نگویم بکس
بلکه بلا و ستم پشت و پناه منست
گر دهم از غصهٔ جان سر نگشایم ز عشق
مرتبهٔ عاشقی سر آله منست

از غم ماه رخش گشته چو کاهی تنم
وین شرر کهکشان ز آتش کاه منست

یار گذشت از سلیم باز که آمد بناز
گفت سلیمی هنوز بر سر راه منست

۸۶

شه ممالک دردم بلاپناه منست
غمم که بی حد و پایان بود سپاه منست

شبم ز روزن اگر ماه آسمان آید
جهم ز جای تصور کنم که ماه منست

براه عشق تو جانا بسی بلا دیدم
هنوز تا ز فراقت چه‌ها براه منست

دم از محبت زلفت زدم خطایی شد
ولیک عفو تو افزونتر از گناه منست

ز دود دل ورقی نقش کرده‌ام سویت
قبول ساز که سرنامهٔ سیاه منست

سلیم بر سر کویت بخاک یکسان شد
روا بود که بگویی که خاک راه منست

۸۷

چنان بلای تو در جان مبتلای منست
که وصل نیز درین ابتلا بلای منست

مرا جفاست مراد از تو زانکه می دانم
که اعتماد جفای تو بر وفای منست

نشاط وصل تو با اهل عیش ارزانی
مرا بس که غمت خاصه از برای منست

ببزم درد ز بس کز غمت همی میرم
کنم خیال که هر نوحه در غزای منست

بتاج چرخ سلیمی فرو نیارد سر
اگر بلطف بگویی که او گدای منست

۸۸

سبزپوشی که دلم شیفتهٔ حالت اوست
شرف خضر همینست که هم کسوت اوست

صد چو ادریس نبی با همه حوران بهشت
جان و دل بسته بیک رشته که در خلعت اوست

جامه‌اش رنگ کند عیسی و هر روز برش
ره خورشید بگرمی زپی خدمت اوست

سرو از سایه که سجاده بخاک افکندست
روزها سجده کنان در طلب قامت اوست

بهر تعظیم سگش جان و دلم رفت هنوز
جان مقصر شده و دل بخجل از عزت اوست

بخدا صنع خدا را بخدا می بینم
تا مرا مد نظر آینهٔ طلعت اوست

ای سلیمی نظر از صورت او باز مدار
زآنکه پیرایهٔ معنی همه در سورت اوست

۸۹

خون میکند آن جامهٔ آلت ببر ای دوست
تا در دل پر خون که کردی گذر ای دوست

در تاب شود زلفت اگر یاد من آری
بسیار پریشانم ازین رهگذر ای دوست

خواهم ز تو چندان نظر لطف که گه گاه
دانم که ازین بنده نه‌ای بیخبر ای دوست

دارم بچنین بی سر و پایی ز فلک عار
تا خاک ره توست مرا تاج سر ای دوست

گاهی سگ خود خوانم و بنواز بسنگی
چه بود اگرم شاد کنی این قدر ای دوست

هر روز چو مه روی مپوشان مکشم زار
دیوانهٔ خود را مفکن دربدر ای دوست

باکم نبود گر چو سلیمی بکشی زار
دارم ز ملال تو ولی صد حذر ای دوست

۹۰

نهان شدی و زدی آتشم بجان ای دوست
روا نبود چنین قتل دوستان ای دوست

نگشنه رشتهٔ امید کوته از زلفت
ز جان خویش بریدن نمی توان ای دوست

درین جهان نرسیدم بوصل و خاک شدم
مگر که پای تو بوسم دران جهان ای دوست

دگر برسم گدایی بیایم و بوسم
هزار بار بران خاک آسمان ای دوست

در آر پا برکاب وفا که بی تو کنون
به آفتاب کسی نیست همعنان ای دوست

بگفتگوی خیال تو تا بکی باشم
بکام دشمن از اندوه بر زبان ای دوست

ز خویش بی خبرم چون سلیم عیب مکن
که گویم از دل پر درد هر زمان ای دوست

۹۱

ما نه بر طوریم در عشقش خدا دانسته است
این قدر بس کان پری رو حال ما دانسته‌است

دوستی گر جز وفاداری ندارد شیوه ای
چون بکام دشمنان مارا روا دانسته‌است

نامهٔ درد مرا هرکه که خواند سوختست
پادشاه کامران قدر دعا دانسته‌است

تا بهجرانت گرفتارم من برگشته دون
درد دل هجران و دل قدر بلا دانسته‌است

هست بیگانه سلیمی از خود و هر دو جهان
با سگانت خویش را تا آشنا دانسته‌است

۹۲

زآنکه دیدی سوی من چشمت پشیمان گشته است
همچو بیماری که خودرا دشمن جان گشته‌است
کرده در هر مو گره صد جنگ و آشوب و بلا
زلفش از دود دلم گویا پریشان گشته‌است
او نمود اول وفا بازم بجورم میکشد
باز من دلخوش که دشواریش آسان گشته‌است
جای موی کاکل اکنون چین فکنده در جبین
لطف بسیارش به اندک قهر پنهان گشته‌است
از سر ما سایهٔ رحمت چرا دارد دریغ
آنکه قدش رشک صد سرو خرامان گشته‌است
گر شدم بی آب روی خلق اما چهره‌ام
شکر کاندر راه او با خاک یکسان گشته‌است
دل نمیخواهد دوای خویش با عیش وصال
زانکه ما را غم نشاط و درد درمان گشته‌است
هر که بیند در مزارم بعد گرید که آه
موجب آن کشته را اندوه هجران گشته‌است
بس که غم دارم سلیمی دور ازو با محرمی
یک سخن تا گفته و ناگفته گریان گشته‌است

۹۳

زلف بر روی چو مه پوشیده‌است
نور چشم من سیه پوشیده‌است
همچو کعبه جمله جانها را خطش
پرده بر روی گنه پوشیده‌است
از خط او چون رود دل سوی زلف
شام تاریکست ره پوشیده‌است
هست روشن بر دل پاکان عشق
هر چه زین نه بارگه پوشیده‌است
بر مه روی تو خط از نازکی
گاه ظاهر گشته گه پوشیده‌است
میکشد ظاهر سلیمی جام لیک
پیش اهل خانقه پوشیده‌است

۹٤

در جهان بس که به غم صحبت من در پیوست
باورم نیست که جز غم بجهان چیزی هست
دل پر از خون هوس کوی سلامت چکنم
قسمت ما که بلا آمده از روز الست
تا شد از سینه دم تیغ تو کم دانستم
که دگر هجر برویم در شادی دربست

نخل امید شد و مهر و وفا بار آورد
هر خدنگت که بپهلوی من زار نشست
ای سلیم از دل و جان طالب یارند همه
گر مقیم حرم زهد اگر باده پرست

۹۵

یار رفت و بدل از غمزه خدنگی نشکست
در میان دل و او نازکی غالب هست
دور نبود که بود مایل خونم چشمش
بت پرستم من او می زدهٔ باده پرست
من غم روزه خورم مغبچه ها بادهٔ ناب
سوختم آه درین شهر مسلمانی هست
کرد تابوت کسی جز سگ لیلش نبود
رخت مجنون چو ازین عالم فانی بربست
بهر پابوس تو خواهد همه کس عید ولی
حیف کان دولت عیدی ندهد مارا دست
تا نشد مردم چشمم برخت محو وفا
دردمندانه بخلوتگه عزلت بنشست
آفرین بر نظر و همت آن مرد سلیم
که گذشت از همهٔ عالم و با او پیوست

۹٦

ز من رنجیده‌ای جانا سبب چیست
بهجرم سوختی چندین غضب چیست
نگویم دشمن جان منی لیک
بدندان میگزی هر لحظه لب چیست
سیه کردی بخونریزی دگر چشم
گره بر ابروان داری عجب چیست
چو آن مه خشم دارد مطربا خیز
بیفگن چنگ و دف عیش و طرب چیست
سلیمی گر غم و دردی رسیدست
دوای آن بجز آب عنب چیست

۹۷

رخ چه میپوشی که از خون دیده‌ات نمناک چیست
لایق روی نکویان غیر چشم پاک چیست
دور از آن رو شکر کورا نیست یک مو آگهی
کز ملامت حال این دیوانهٔ غمناک چیست
دوستان پرسید از یاری که با چندین کرم
کرده با دامان آن سرو روان زین خاک چیست
خلق گویندم که عاقل شو گر ادراکیست مست
من نمیدانم که عاقل کیست یا ادراک چیست
گرچه خون صد چو من می ریزد از فتراک او
سرنگون صیدی چه میداند که بر فتراک چیست

۹۸

من خود از بی طالعی و جور ماهی مرده‌ام
این جفای مهر و ماه و اختر و افلاک چیست

گر نه دامن از سلیمی میکشد حوری وشی
هر طرف رندان صحبت را گریبان چاک چیست

۹۹

بس که می خواهم که داند عاشقانرا حال چیست
حال زارم بیند و می پرسدم کاحوال چیست

ریزمت خون گفت تا گردد سگم مایل بتو
گفتمش ای من سگ کوی تو بس اهمال چیست

پار خود امید کشتن داشتم حاصل نشد
وه نمیدانم خدایا درد من امسال چیست

گشته‌ام دیوانه ای شاه پری رخسار من
بر امید آنکه روزی گوییم ابدال چیست

بر لب آمد جانم اکنون پای بیرون می نهی
بهر پابوست رسیدم من خود استقبال چیست

گر نمی خواهی که گردم مست و بوسم پای تو
عشوه های هر زمان و جام مالامال چیست

دولت و اقبال عشقت چند گویی بر مزید
من ز شاهی ننگ دارم دولت و اقبال چیست

نامه‌ام گر شد سیه چون هم از آنست آه من
شعلهٔ آهم که باشد نامهٔ اعمال چیست

ای سلیمی نیست گر هر مرغ را از گل خبر
هر کجا مرغی بود صد کاغذش بر بال چیست

۹۹

غم دل با تو چه گویم که پریشانی چیست
که تو درد من دیوانه نمیدانی چیست

گر زبان همه مرغان چو صبا بشناسی
با تو آن روز بگویم که سلیمانی چیست

رغبت کوی خرابات کنند اهل بهشت
که بدانند که در بی سر و سامانی چیست

همچو یعقوب شد از گریه مرا چشم سفید
ای عزیزان خبر یوسف کنعانی چیست

گر نخواهی که بجورم کشی ای گلبن ناز
خشم و کین تو و این نامهٔ پنهانی چیست

چون کشندم به سر دار به نظاره میا
خون ما ریخته ای باز پشیمانی چیست

ای سلیم از من رسوا مطلب زهد و صلاح
ساکن دیر چه داند که مسلمانی چیست

۱۰۰

یا رب نهال قد نو از گلستان کیست
نخل کدام گلشن و سرو روان کیست

پیکان غمزهٔ تو بلطف کرشمه‌ای
جان مرا بسوخت ندانم که جان کیست

گویی بغیر من بت دیگر گرفته‌ای
دانم من این که فکر چنین در گمان کیست

رحم ار چه نایدت شنوی چون فغان من
باری بگو بچشم که آه و فغان کیست

من در خمار درد ز نامهربانیت
تا نیم مست نرگس تو مهربان کیست

ای سیل هجر خاک وجودم مده بباد
بنگر که غبار غم از آستان کیست

شب هر که ناله‌های سلیم از درت شنید
بگریست زار زار که این ناتوان کیست

۱۰۱

نکتهٔ عشق ار کنم ظاهر نه از دیوانگیست
راست گفتن راز با همدرد خود فرزانگیست

در محل احوال خودرا پیش صاحب حال عشق
شرح دادن بی خیانت غایت مردانگیست

ننگ میداری ز من ای خسرو خوبان از آن
با سگ کوی توام دایم سر بیگانگیست

گرد سر کردم غمت را تا بسوزم چون کنم
پرتو شمعی که بیند کار جان پروانگیست

من که و وصل تو هرگز چون سلیمی در جهان
دولتم این بس که با درد توام همخانگیست

۱۰۲

به تکلم نگشایی لب و مشکل حالیست
یک سخن گو که درین دغدغه مارا فالیست

نعل گر برم و صد داغ پیاپی چه عجب
که بپای دلم این هم ز غمت خلخالیست

ز آتش عارض و عکس لبت ای خسرو حسن
خط سرسبز تو گویی که نشان آلیست

رغبت کشتن عشاق بود چشم ترا
عجب اینست که در قتل منت اهمالیست

هیچ دانی که سلیمی که بود در ره عشق
دردمندی بسر کوی بلا ابدالیست

۱۰۳

خواهم کسی که در دلش از عیش یاد نیست
آن مه مرا به خنجر بیداد گر کشد
تعلیم حسن گو مدهم دیگر ابرویت
گفتی که ساغری بمن از دست خود دهی
من هرچه هست در غم قرهاد دیده‌ام
هر بیت من بخون جگر دیده پرورش
بر آه و اشک من چو سلیمی نه بگذری

دردا کسی ولی چو من نامراد نیست
فریاد بر کشند جهانی که داد نیست
مارا بغیر درد کسی اوستاد نیست
اما که بر وفای توام اعتماد نیست
خسرو ولیک بر سر یک اعتقاد نیست
سرخی خون اشک همین در مداد نیست
ای سرو در قدت اثری هم ز باد نیست

۱۰۴

هیچگه با من فلک جز بر سر بیداد نیست
با فراق و نامرادیها نسازم چون کنم
با که راز خویشتن گویم کز کوی حبیب
لیلی و مجنون بسی و خسرو و شیرین ولی
هر دم از ظلمی دگر ای جان دلم خون میکنی
داشتی صد دلبری هردم که آهی کردمی
گه سلیمی دارد افغان که دل صد پاره اش

جاطرم هرگز ز بند درد و غم آزاد نیست
شادمانی چون نصیب این دل ناشاد نیست
خاکساران بلارا همدمی جز باد نیست
در وفاداری کسی را حالت فرهاد نیست
قطرهٔ خونست این آخر از پولاد نیست
آه پنداری ترا ای شوخ کانها یاد نیست
کیست کزسنگین دلان چون کوه درفرهادنیست

۱۰۵

جز غم دوری هلاک عاشق بیمار نیست
گر چه عالم بر سر کینند با من سر بسر
دور از او من مست و خلقی در تماشای منند
نیست آن قدرم به پیش او که یاد من کند
گر چه با او از جنون دایم غم دل گفته‌ام
این چنین ای مهوشان کز عشق من رسوا شدم

نیست بیمی از اجل گر هجر با او یار نیست
باش دشمن گو جهان چون یار با من بار نیست
نرگس خوشخواب آن رعنا مگر بیدار نیست
هیچ کس چون من به پیش آن سهی قد خوار نیست
پیش او حال دل زارم هنوز اظهار نیست
این همه جور و جفا هم از شما بسیار نیست

بس که زاهد را خیال کوثرست و باغ خلد
چون سلیم اما مرا جز حسرت دیدار نیست

۱۰۶

جدا زان مه اگرچه یکدم از من درد وغم کم نیست
زمانی گرچه مجنون کرد در ملک جنون شاهی
پریشان حالی فرهاد و مجنون خود همه دانند
چنان صاحب نظر گشتم که هرجا یک نظر بینم
سلیمی رو متاب از پادشاه عشق و شاهی کن

دم آخر اگر امید وصل او بود غم نیست
بجز من ملکت عشق این زمان بر کس مسلم نیست
ولی اکنون چو من شوریده‌ای در جمله عالم نیست
بغیر از صورت جانان من نقشی مرقم نیست
چو هر کس کو نورزد عشق میدانی که آدم نیست

۱۰۷

رسید ایام عید و نیست دل کز یار خرم نیست
چه دانم من جدا زان مه قیامت خاست یا عیدست
بیار خویش اگر چه عید هر کس عالمی دارد
ندیدم ماه نو لیکن سر دیوانگی دارم
مشو غمگین سلیمی عید گر دستش نبوسیدی

مرا با یار امید مبارکبادی هم نیست
که بهر بیدلان عیدی چنین جز روز ماتم نیست
مرا هم با خیال یار خود پروای عالم نیست
که فکر ابروی جانانه هم از ماه نو کم نیست
چو هرگز هیچکس را قدرت پابوس او هم نیست

۱۰۸

مرا بعشق تو جز آه و نوحه کاری نیست
از آن کسم بجهان اعتباری کس نکند
چنان بمردن خود قابلم من محزون
اگر چه گشته‌ام از وصل نیز مستغنی
بخاک چهره یکی ساختم و لیک چه سود
مرنج از سخنم ای شه سخندانان
سلیم یار نخواهم که آرد از من یاد

بغیر ناله و افغان زار زاری نیست
گه پیش من دو جهان را هم اعتباری نیست
که بی چراغ فراقم سر مزاری نیست
چه حالتست که یک ساعتم قراری نیست
چو یار را وفا بر سرم گذاری نیست
که هیچ در سخن خویشم اختیاری نیست
که یاد من بدل او کم از غباری نیست

۱۰۹

خوش آن عاشق که در بزم وصالش روی و راهی نیست
هزاران ناله از وصلی که گاهی هست و گاهی نیست

بجرم عاشقی گر میکنی چندین جفا بر من
توخود دل بردی ای دلبر مرا چندین گناهی نیست

دلم را کرد زلفت پایمال و دم نیارم زد
چه مظلومی که اورا دست هندوی سیاهی نیست

چنان دردادهٔ جانا صلای فتنه در عالم
که ایمن از بلای چشم شوخت هیچ راهی نیست

مکن گاهی خدنگی از من بی جان و مان تقصیر
چو غیر از کوه پیکان غمت جان را پناهی نیست

بهر صحرا که گریان کرده‌ام ره دور ازان کاکل
یقین میدان که بی بوی غم عشقت گیاهی نیست

سلیمی را همی پرسی که از من چیست مقصودت
اگر دل طاقت آرد آرزویم جز نگاهی نیست

۱۱۰

امشب شب من بود که بیدارترم داشت
وز هر چه بود غیر تو بیزارترم داشت

میجستم ازان چشم نگاهی چو نگاهی
میگفت که بیمار و بیمارترم داشت

تا دیده بدیدار تو از کار نه افتد
هر ناوک ناز تو خبردارترم داشت

از بس مه شدم منفعل از روی نکویت
وصل تو هم از هجر دلفگارترم داشت

هر چند شدم خاک رهش همچو سلیمی
آن شاه بتان وه که گناهکارترم داشت

۱۱۱

جور آن مه با من بی اعتبار از حد گذشت
جان بده ای دل که بالله لطف یار از حد گذشت

نادمیده می نماید خط ز مرآت رخش
نازگیهای رخ آن گلعذار از حد گذشت

شادمانم کن بیک حرف ای سرافراز بتان
زآنک اندوه و غم این خاکسار از حد گذشت

در قیامت گفتهٔ دادت دهم کان حد توست
سرو من بنمای قامت کانتظار از حد گذشت

صد جفا گفتی ببین از من که بینی یک وفا
بیوفای من جفارا خود شمار از حد گذشت

جز فغان و ناله و زاری ندارم هیچ کار
کارسازا کارسازی کن که کار از حد گذشت

نیست مارا فتنه غیر از نرگس یار ای سلیم
گرچه آشوب و بلای روزگار از حد گذشت

۱۱۲

بعد از این هرنامه سوی او که من خواهم نوشت
عذرها زان هر دو چشم پر فتن خواهم نوشت

هر شکایت کز خطش هم باشدم پیش صبا
تا تواند برد بر برگ سخن خواهم نوشت

گه به تقریب گدایی گه برسم دادخواه
رقعه‌ها سویش بچندین مکر و فن خواهم نوشت

حال خود با او نگفتم هرگز اما بعد مرگ
تا برو خواند فرشته بر کفن خواهم نوشت

خواهد از مجنون شکایت کرد لیلی روز حشر
بس که من نیکی یار خویشتن خواهم نوشت

تا دمی پیشش به تقریبی ز من باشد سخن
یک سخن هر که فرستد صد سخن خواهم نوشت

گر فتد راهم بگلشن در هوای وصل او
حال دل بر برگ گلهای چمن خواهم نوشت

چون بری ای باد سویش نامه‌ام بگریز تیز
کز وی این نوبت شکایت صد تمن خواهم نوشت

خامهٔ مژگان سلیمی ساز پر شنگرف اشک
زان که وصف لعل آن شیرین دهن خواهم نوشت

۱۱۳

نیست اشک از چشم پر خونم که باریدن گرفت
پاره پاره لعل از کان روی غلطیدن گرفت

چشم خود سرگشته مجنون پاک کرد از اشک خون
روی بر پای سگ لیلی چو مالیدن گرفت

عرض جنت کرد ناصح واله دیدار را
لیک عاشق خاک کوی دوست بوسیدن گرفت

بلبلی کز بوی وصل گلرخی پر حال شد
داغ غم در دل نهاد آنگاه گل چیدن گرفت

ای سلیمی بگذار از جان در طلبگاری دوست
جان حجابست آنکه راه دوست پوییدن گرفت

۱۱٤

هر که با زلف چلیپا عشق ورزیدن گرفت
ترک تقوی کرد و راه بت پرستیدن گرفت

و آنکه او در گلشن عشق و ارادت سیر کرد
سیر چرخ و اختر اورا هرزه گردیدن گرفت

تا نسیم عشق بر دلهای مشتاقان نزد
در گلستان وفا کی غنچه خندیدن گرفت

بود چون بلبل دل ما بر گل وصل حبیب
ابر رحمت بر گل آدم چو باریدن گرفت

تا ابد دوران بکام اوست جام چرخ هم
چون سلیمی هر که دور باده نوشیدن گرفت

۱۱۵

روی ترا برنگ وفا خط فرو گرفت
حسن ترا نقاب و مرا آرزو فرو گرفت

میگفت روی غیر ندیدست روی من
آیینه‌اش ولی عجبی روبرو گرفت

ای صد هزار جان بفدای خطی که او
راه هزار دل به یکی تار مو گرفت

عمرش دریغ ازین که نخواهد وفا نمود
بیچاره عاشقی که بجور تو خو گرفت

آشفته است دامن زلف ترا اعجب
آه کدام خسته دل چاره جو گرفت

میخواستم که با تو تکلم کنم هوس
کردی تبسم و نفسم در گلو گرفت

مسکین سلیمی از غم عشقت بحال مرگ
افتاده بود لیک خدا دست او گرفت

۱۱۶

گر کم شود از یار بما لطف و عنایت
در آرزوی وصل بمیریم نهایت

یا رب شب هجران چه بلایست که هرگز
در وی نکند جز نفس صبح سرایت

ای ماه سفر کرده که دل بردی و رفتی
باز آی که مشتاق جمالیم بغایت

روشن کنم از خاک درت دیدهٔ گریان
گر بدرقهٔ ره شوم نور هدایت

هرگز سخن از خط سبزت نشنیدم
هر چند که طوطی بود از بهر حکایت

صد شکر که در خیل سگانت شمارم
عاشق نیم ار باشدم از یار شکایت

مست می حسنی بسر مسند شاهی
و آگه ز سلیمی نه که جان کرد فدایت

۱۱۷

بجانم عشق جانان گشت باعث
که آسود از بلیات حوادث

برد سیل می از هر کس خباثت
چرا گفتش فقیه ام الخبایث

ز آدم تا باین دم بحث عشقست
شد آگه کس از اصل مباحث

براه عشق منزل بی شمارست
نباشد واحد و اثنی و ثالث

غم فرهاد و مجنون را در ایام
کسی غیر از سلیمی نیست وارث

۱۱۸

هر زمان بر درگه یارست از اغیار بحث
نیست جایز اینچنین دایم بکوی یار بحث

روز میدان از زبان تیغ باشد بحث ما
کار طفلانست کردن بر سر هر کار بحث

حاسدی در غیبتم صد حرف گر گوید دروغ
من نخواهم کرد با آن نوع بدگفتار بحث

عاشقم مجنون صفت افتاده در ویرانه‌ای
گه کنم با خود سخن گه با در و دیوار بحث

ای سلیم از شاهی عالم غرض آوازه ایست
کی بود مارا پی این دنیی مردار بحث

۱۱۹

ساکن کوی تو نبود بگلستان محتاج
نیست مشتاق تو با روضهٔ رضوان محتاج

کافر عشق که در کاکل و زلفت دل بست
نه بجانست مقید نه بایمان محتاج

جان سرگشته که آشفتهٔ سودای تو شد
نیست هر گز بسر زلف پریشان محتاج

هر شب از فکر سر زلف تو در گوشهٔ غم
بمه و مهر نباشم من حیران محتاج

نیست آن سر من سودازدهٔ رسوارا
که بود در صف عشاق بسامان محتاج

ای خوش آن عاشق درویش که در ملک جنون
ساخت با درد و غم و نیست بدرمان محتاج

خسرو لشکر عشقست سلیمی امروز
نه بجانیست مقید نه بخاقان محتاج

۱۲۰

ای گل بجمال چمن آرای تو محتاج
طرفی بخرام قد رعنای تو محتاج

بخرام که بر راه وفا چشم جهان بین
عمریست فتاده بکف پای تو محتاج

دل شد ز خدنگ تو بصد دیده و اینک
هر دیده بصد دل بتماشای تو محتاج

بگشا گره از نافهٔ کاکل که حریفان
دارند سری چند به سودای تو محتاج

۱۲۱

بملک عشق گرفتم ز شرق و غرب خراج
شه سپاه غمم نیست باکم از لیلاج

رسیده از کرم عشق دولتم جایی
که همتم از اقالیم سبعه گیرد باج

برای تخت جهان فنا چه فکر کنم
مرا که بخت بود تخت فتح و نصرت تاج

بود ز جوهر دریای تیغ لشکر من
نیم بهمت عالی بهیچ شی مهتاج

نه آیدم سخن میر یا وزیر پسند
ز حیله گرچه نکو حرف میزند بمزاج

بدردمندی و اندوه خو گرفته دلم
بلا و درد مرا گو مکن طبیب علاج

سلیم کوه بلا و حسود شیشهٔ حرص
معین است چه باشد بپیش کوه زجاج

۱۲۲

سرمست دگر میرود آن سرو بره کج
دامن بمیان برزده بنهاده کله کج

ز آتش می روی برافروخته چون گل
وز طرف کله کرده برون زلف سیه کج

صد عاشق دل سوخته از خوف دهد جان
چون بنگرد از گوشهٔ آن چشم سیه کج

درهم شده از آه من آن زلف عجب نیست
کز باد گه آشفته شود سنبل و گه کج

ای سرو روان سوی سلیمی نظری کن
اما مکن از بهر خدا تند نگه کج

۱۲۳

ساقیا دارد سحرگه حالت دیگر قدح
خیز و مجلس را بیارا خوش بدور آور قدح

کشتهٔ عشق و وفارا زندگی دیگرست
سرخوشان هر دم گرفتن از کف دلبر قدح

زینت ظرف صراحی نیست رندانرا بکار
باده باید گر سفالینست گر از زر قدح

لب بدندان میگزد در دادن می یار و من
میزنم صد بوسه از شوق لب او بر قدح

ای سلیمی به که باشد دایما در بزم ما
می ز خون کافران و کاسه‌های سر قدح

۱۲٤

ای خطت مدح عشقرا ممدوح
نسخهٔ خوبی از رخت مشروح

نیستم بی خیال زلف و رخت
خواه در شامگاه و خواه صبوح

درد عشقت دوای خسته دلان
زخم تیغ غم تو راحت روح

دمبدم از خدنگ جان سوزت
صد در فیض بر دلم مفتوح

دل بیچارهٔ سلیمی را
بخیال تو صد هزار فتوح

۱۲۵

ساقی می شبانه بیاور دم صبوح
کز سر برد خمار و دهد صد فدح بروح

در پیش رند تختهٔ میخانه به ز تخت
یکدم که بگذرد بخوشی به ز عمر نوح

زاهد مگو که توبه کن از عاشقی و می
زین نوع توبه‌هاست مرا توبهٔ نصوح

بی بادهٔ محبت و نقل لب حبیب
یکدم نمیرسد بدل عاشقان فتوح

در شیشهٔ هر چه هست بریزید در قدح
کاید برون بدور سلیم از سحاب یوح

۱۲٦

ای ز سر تا بقدم حسن تو موزون و ملیح
خال رخسار ترا بر مه تابان ترجیح

بیلبت بس که کشم لعل بسررشتهٔ اشک
روز و شب دیده ز ذکر تو بود در تسبیح

دارم از باد شکایت که من محزونرا
یک خبر هرگز از آن زلف نیاورد صحیح

دل و جانم همه پر زخم ستم شد لیکن
چون بشمشیر تو شد این همه ننمود قبیح

خواهمت بوسه زنم بر کف پا نگذاری
بر سلیمی مکن ای شوخ چنین ظلم صریح

۱۲۷

مستانه چشم یار در آمد ز خواب سرخ
خوی کرده روی گشته ز تاب شراب سرخ

بگذشت خنجرش ز دل پاره پاره‌ام
وز سوز سینه گشت چو سیخ کباب سرخ

رنگ مه از سپهر که زرد میشود
گاهی که میشود رخ او از عتاب سرخ

روزردیم نگر که چو پرسد سخن ز من
گردم ز انفعال بوفت جواب سرخ

رویش ز باده سرخ شود همچو گل ز مل
آری مدام در شفقست آفتاب سرخ

پر خون نکوست دیدهٔ یاقوت یار من
زیباست در قدح چو نماید شراب سرخ

اگر بخون چشم سلیم بلا کشست
اوراق شعرها که بود در کتاب سرخ

۱۲۸

بی سر زلف تو شد رشتهٔ جانم نخ نخ
که رود از مژه‌ها اشک روانم نخ نخ

تیغ پر خون ترا دی بزبان کردم پاک
قیمه گردید لب و گشت زبانم نخ نخ

ریسمان بهر پلاس سگت ار ریسندی
از رگ دیده پیاپی برسانم نخ نخ

جز رگ و پی ز تنم هیچ نمانده و آن هم
شده از حسرتت ای سرو روانم نخ نخ

تار جانرا بسر زلف تو خواهم پیوست
چون سلیمی شب وصل ار بتوانم نخ نخ

۱۲۹

دل که از عشق تو شیدا شده شیداتر باد
بر سر کوی غم آشفته و رسواتر باد

سرو قدت که ازو رسته گل زیبایی
دمبدم تازه تر و خوشتر و زیباتر باد

چشم شوخت بفن مکر اگر کشت مرا
بفن عشوه گری زیرک و داناتر باد

من اگر خاک شدم در ره غم روز بروز
مسند و مرتبهٔ حسن تو اعلاتر باد

گرچه غم بهر تو بسیار مهیاست سلیم
بیش ازین و به ازین نیز مهیاتر باد

۱۳۰

بر امید روز وصل شام هجران کس مباد
شمع وار از زندگی خود پشیمان کس مباد

کافری هر دم زند از غمزه تیرم بر جگر
بیگنه یا رب نشان تیر یاران کس مباد

آتشم در سینه نتوانم که آهی برکشم
یا آلهی چاره جوی درد پنهان کس مباد

صد هزار آشفتگی بیش است در هر موی من
کز سر زلف پریشانی پریشان کس مباد

دل ز من افگار و جان بیمار و تن در صد بلا
وه چنین شرمنده و زار از دل و جان کس مباد

سوختن را هم نیم لایق بکوی عاشقی
ای سلیمی همچو من در عشق جانان کس مباد

۱۳۱

کس همچو من غریب دیار کسان مباد
از یار هر که دور فتد در جهان مباد

جانم بلب رسید آلهی بهیچ کس
بیمار عشق دلبر نامهربان مباد

رسوای خلق کرد دل بی سکون مرا
چون من کسی ز پهلوی خود درزیان مباد

دانم که شاد بودن من نیست مصلحت
جز غم نصیب جان و دل ناتوان مباد

مسکین دلم که مانده ز دلدار خود جدا
بالله بحالتیست که کافر چنان مباد

مارا بغیر خار جفا خود نصیب نیست
یا رب بهار حسن بتانرا خزان مباد

عمرم شد ای سلیم ندیدم ز یار مهر
بهیچ آفریده را بدل این زمان مباد

۱۳۲

راز عشقش بین که چون از دیده‌ام بیرون فتاد
نیست پیش مردمان بر چشم خود هم اعتماد

غیر من مؤنس ندارد درد من هم غیر او
من ز غم شادانم و غم هم بمن بودست شاد

وصل او دیدن خیال و دور ازو بودن محال
چون کنم یا رب من آشفته حال نامراد

گرد راه درد و خاک آستان عاشقی
به ز تاج و تخت کیکاوس و ملک کیقباد

چون ز هر تیرش بجان من حیاتی میرسد
بر سلیمی به که نگشاید دگر شصت گشاد

۱۳۳

آن خسرو جهان که مرا کشت ز بیداد
بازم بشکر خندهٔ شیرین دل و جان داد

آن پادشه کشور حسن ار کشدم زار
پیش که برم آه و فغان از که کنم داد

ای کاشک گیرد نفسم تا بکی از من
آید عسس شهر که فریاد فریاد

هر چند جفا از تو وزین بنده وفا بود
تا بود چنان بود و تا باد چنان باد

مجنون اگر اشعار سلیمی بشنیدی
فی الجمله از درس وفا یافتی ارشاد

۱۳٤

نه دل از غمزهٔ آن نازنین آزار می یابد
نهان دل میبرد جانم از این آزار می یابد

نمی رنجد سر آن مه عجب از افسر و دستار
چنین کز چین ابرویش جبین آزار می یابد

گر از آهم گر از غم گفتنم ور از فغان من
مرا هرکس که می بیند همین آزار می یابد

بکینم گر کشد خونم هلال آن غمزه را لیکن
کمان ابروی او از کمین آزار می یابد

۱۳۷

چه گر هر دم ز مژگانش دل من ریشتر گردد
آلهی درد او هر دم بجانم بیشتر گردد

مدام این شرحه شرحه سینه ریش نیز آزارم
چنین کز حسرتش ریش است یارب ریشتر گردد

ز بدکیشی مرا در عاشقی چون اینچنین کردست
خوشم گر آن مه نامهربان بدکیشتر گردد

نه آسایم بجز در بیخودی از محنت هجران
چه باشد جان مهجورم اگر بیخویشتر گردد

بسی درویش کرده عشق او مسکین سلیمی را
خدایا بیش کن عشقش کزین درویشتر گردد

۱۳۸

سرم بر آستان دوست گر پامال میگردد
دل بدطالعم از بخت خود خوش حال میگردد

بکوی خود مرا آشفته دید آن حورپیکر گفت
که این سرگشته بس دیوانه و ابدال میگردد

بزیر آسیای چرخ آگه نیستم از غم
چه‌ها بر سر مرا از دور ماه و سال میگردد

بدل گر صد سخن دارم مرا ای مه چه حالست این
که چون پیش تو می آیم زبانم لال میگردد

بتیر غمزه‌ات مرغ دلم را ساختی بسمل
ترحم کن که در خون بی پر و بی بال میگردد

چه میپوشی مه من از سلیمی روی چون خورشید
که از رویت بیک دیدار خوش احوال میگردد

۱۳۹

مه من که رخ نماید ز جهان نظاره بارد
چو عرق کند جبینش بقمر ستاره بارد

بسرم ز چرخ بارد غم و درد بی رخش لیک
چو ز دل برآرم آهی همه بر کناره بارد

گل ارغوان دهد بار و شرار آه آن دم
ز سرشک لاله گونم چو بسنگ خاره بارد

بگریستی و کردی سر کوه پاره فرهاد
که بقطره‌های همه سنگ پاره بارد

چه کند سلیمی چشمت چو نماند آب و خون هم
مگر از حرارت دل بس ازین شراره بارد

اگر سویش نگاهی میکنم از بار می رنجد
همیشه از من مسکین چنین آزار می یابد

بکام دل سرم شد خاک راهش لیک میدانم
که روزی پای او زان سرزمین آزار می یابد

گهی از داستانم گاه از فریاد و افغانم
بسی دل کز من اندوه گین آزار می یابد

بپایش اشک چون ریزم چه سان گویم با او
که گوشش از در و دست از نگین آزار می یابد

بگستاخی مبین هردم سلیمی سوی رخسارش
کزین آن چشم شوخ خورده بین آزار می یابد

۱۳۵

نمی خواهم که ابرویت مرا مد نظر گردد
که از وصل تو درد و فرقت من بیشتر گردد

بداغ دوریت خوش حال باشم چون ترا بینم
برم صد رشک و حسرت از خود و دردم بتر گردد

نظر چون افکند سوی رخت درویش دلریشی
که چون بیند ترا فی الحال از خود بیخبر گردد

چه میدانی تو ای لیلی صفت حال اسیررا
که از عشقت چو مجنون روز و شب درکوه و بر گردد

همی خواهم نهم سر در بیابانها ز غم لیکن
رفیقی نیست جز هجران که مارا همسفر گردد

کیم من تا تو یاد آری مرا بس دولت آنم
گهی در خاطرت ناگه خیال من اگر گردد

چو یاد آرم که غیری می برد نام تو از غیرت
روان خوناب دل در گوشه های چشم تر گردد

درین حسرت سلیمی جان بلب آورده‌ام باشد
که تیغ یار روزی بر سر ما جلوه گر گردد

۱۳۶

بیار احوال خود گفتم که با من یارتر گردد
چه دانستم کزین دشوارتم دشوارتر گردد

بحال خویش حیرانم نمیدانم چه حالست این
که هر روز از غم دل حال زارم زارتر گردد

بصد فن گریه را تسکین دهم ناگه بتقریبی
دلم آهی برآرد دیده‌ام خونبارتر گردد

مرا عشقیست روزافزون آلهی حس آن مه هم
بدین صورت که بسیارست بس بسیارتر گردد

مبین گو سویم از عین وفا وه چون روا دارم
که از من نرگس بیمار او بیمارتر گردد

اگر ریش دلم را خواهم از وصلش کنم مرهم
جراحتهای هجران دمبدم افگارتر گردد

بخواری سلیمی گرچه کم دیدست کس در عشق
بپای دلبران یا رب ازین هم خوارتر گردد

۱۴۰

خزان کاندر چمنها برگهای زرد می بارد
نثار قبر فرهاد بلاپرورد می بارد

هر آن گردی که از خاک شهیدان وفا خیزد
بلا و محنت و آشفتگی زان گرد می بارد

بسوی قبر مجنون میروم تا رحمتی خواهم
که باران وفا بر تربت آن مرد می بارد

دلم خون میشود از رشک هر که آن کمان ابرو
خدنگ غمزه بر جان ستم پرورد می بارد

شده دود دلم بر آسمان و ابر غم گشتست
که اشک کوکب از گردون به آه سرد می بارد

بیاد قد جانان در چمنها سبزه میروید
زاشکی کز دو چشم عاشقان فرد می بارد

برای ناوک ابروکانی کز وفا جان داد
بمجلسها زاشعار سلیمی درد می بارد

۱۴۱

بس که خون دلم از دیدهٔ تر می بارد
هر دم اشکم ز مژه رنگ دگر می بارد

برق مرگی زندم کاش بزودی بر جان
ابر باران ز چه بر کوه و کمر می بارد

چشم خونریز من اشک فشانرا چو بهار
چه هواییست که هر روز بتر می بارد

ز آرزوی نظر یار برآمد جانم
بر دلم گرچه همه تیر نظر می بارد

دل که در مزرع امّید زد آتش چه غمست
گر نبارد نم و بارانی وگر می بارد

دلم از جور که خون شد همه کس می پرسد
آه ازین دیدهٔ خونی که جگر می بارد

کوه حسرت شده سیلاب بلا میریزد
سنگ محنت فلکم بس که بسر می بارد

چیست این عمر که از غمزهٔ غماز تو باز
جنگ عاشق کشی و خوف و خطر می بارد

صید کو بستهٔ فتراک تو بوسید رکاب
خون او حیف که بر راهگذر می بارد

نرگست گرچه بقهرست ز من می بینم
که همه کوکب پنهان بقمر می بارد

ای سلیمی ز فلک غیر بلا چشم مدار
گیرم از کیسهٔ او لعل و گهر می بارد

۱۴۲

آنکه از بهر بتی نعل در آتش دارد
قاصد عشق برایش خبر خوش دارد

مژده بادا برفیقان غم عشق که یار
قصد جان و دل عشاق بلاکش دارد

گرچه عاشق ز غم یار پریشان حالیست
زلف او نیز ازین حال مشوش دارد

ناوک عشق پیاپی رسد از چشم نگار
عاشق از سینهٔ پرزخم چو ترکش دارد

ای سلیمی بجهان پاک نظر باش چو مهر
عاشق آنست که او خاطر بی غش دارد

۱۴۳

دلم پرداغ حسرت گشت از خالی که او دارد
مبادا هیچ کافررا چنین حالی که او دارد

در آن زلف پریشان جان مسکینم که در بندش
بغیر از دل نمیداند کس احوالی که او دارد

کند قول وفا زلفش وز او جز کافری ناید
نه از دینست این اوضاع و اقوالی که او دارد

دلم با دیدهٔ گریان که عشقش می کند ظاهر
نخواهد زنده ماند این نوع افعالی که او دارد

چه گویم وصف حسن و زلف و روی آن بت رعنا
ندیده جز سلیمی هیچکس حالی که او دارد

۱۴۴

ز خوبان گرچه بوی دلربایی هر کسی دارد
مه بدمهر من رنگ وفاداری بسی دارد

بباغ خلد نبود تازه سروی چون قد یارم
دریغ اما که میلی سوی هر خار و خسی دارد

ز یادت میشود هر روز در جانش غم و حسرت
دل افگاری که سودای نهال نورسی دارد

تن زار مرا تا پیرهن از گرد راهش شد
نه سنجابی ز کس خواهد نه فکر اطلسی دارد

سلیمی جانم افگارست و دل پر خنجر هجران
عجب چندین غم و اندوه در عالم کسی دارد

۱۴۵

من از دل و دل از جان فریاد بسی دارد
خوش آنکه دلش افغان باری ز کسی دارد

کردم هوس دشنام از آن لب بتبسم گفت
هر چند میسر نیست نیکو هوسی دارد

گویند به دفع غم از دست منه ساغر
باید به کسی گفت این کو دسترسی دارد

با سینهٔ صد چاکم کس ره ندهد جایی
حال دل نالان خوش کو خود قفسی دارد

جانا نفسی بنشین تا با تو برارم دم
کین خسته همین از عمر باقی نفسی دارد

عاشق کند ار زاری پیشت مکن از وی قهر
درویش دعاگوییست هم ملتمسی دارد

پیوند وفا مگسل هر دم به عتاب از من
زیرا که سلیم از تو امید بسی دارد

۱۴۶

ز بس کز جانم آن ابروی پر خم عار میدارد
کشد هر دم مرا وز کشتنم هم عار میدارد
چنانم ز آرزوی عشوهٔ پنهانی آن لب
که از حال من بی آرزو غم عار میدارد
آگرچه غیر ازو هرگز نشد با من کسی همدم
بمرگ من سگ کویش ز ماتم عار میدارد
نیارد یاد چشمش از خمار و ناز و بدمستی
چرا از صحبت یاران همدم عار میدارد
بروی تو سلیمی روی عالم بیند ای بی رحم
و گر نه همت او از دو عالم عار میدارد

۱۴۷

رشته‌های جان خود را ساخت مجنون سرخ و زرد
تا برای خیمهٔ لیلی پلاسی نقش کرد
عشق باز از راه هستی سر نهادی در عدم
گر نبودی در مقام عشق بازی پای مرد
چون نهادم بر تن پر زخم سنگ هجر دوست
کردم از انگشت پرگاری بلوح لاجورد
غنچه اش خون دل من بود جانم بلبلش
لالهٔ در دشت اگر بشگفت و گر در باغ ورد
با دل پر خون شدم پیش سگانش جان بکف
وه که آن بدقول بر حال دلم رحمی نکرد
بس که از سوزش تنم خاکستری شد سربسر
هست همچون گرد خاک سر کشم گر آه سرد
ور ز کوی درد افتادی بملک سلطنت
ای سلیمی چند مینالی خدا تقدیر کرد

۱۴۸

روی تو دل چون بدید شد خجل و جان سپرد
بر سر کوی وفا مرد چه مردانه مرد
داد بگلزار عشق بهر رخت آب و رنگ
دیدهٔ جانم که دوش دامن پر خون فشرد
جسم ضعیف ار کشم پیش سگت عیب نیست
نزد سلیمان چو مور ران ملخ نیز برد
هجر ز اشکم حساب میطلبد هر شبی
کز ازل این لعلها بهر تو بر ما شمرد
یار چو ساقی شود عاشق یکرنگ نیست
هر که بصحرای عشق موی سرشرا سترد
ار سر مجنون ببرد سایهٔ اقبال عشق
هر که می صاف را باز شناسد ز درد

سوخت سلیمی زغم وه که ز خاک درت
بهر قیامت ز خویش سرمهٔ چشمی نبرد

۱۴۹

مارا فلک از یار بصد جور جدا کرد
چشم بد ایام چه گویم که چه‌ها کرد
قسام ازل قسمت هر دلشده‌ای داد
اما غم و خون خوردن دل قسمت ما کرد
هرگز دل بیچاره‌ام از بخت نشد شاد
تا بود بمن هجر بداندیش جفا کرد
بگریخت ز من عیش چو سیارهٔ طالع
جز غم که ز دل نتابید و وفا کرد
با سینهٔ صد پارهٔ من درد جدایی
می بین که چه کردست و مپرس این که چرا کرد
دور از رخ دلدار به پیغام گذاری
مردانگی خوب بمن باد صبا کرد
در خشم بد از من غم آن شوخ سلیمی
آمنة الله که بدل باز صفا کرد

۱۵۰

باز یاد وصل جانان آتش دل تیز کرد
عشق گوناگون بملک جان بلاانگیز کرد
شد سر ماه و زیادت شد مرا دیوانگی
وز مه نو بهر قتلم چرخ خنجر تیز کرد
نیست خط بر عارض جانان که بهر این حسد
زلفرا بر روی مه از مهر عنبربیز کرد
با سگان دوست دیشب میل صحبت داشت دل
رفت و بهر تحفه جان خویش دست آویز کرد
شب که غرق بحر غم گردیم از گرداب چشم
موج از من شد گریزان بحر هم پرمیز کرد
رحم کن ای حور پیکر بر دل و جان سلیم
اینکه از بهر شفاعت چشمرا خونریز کرد

۱۵۱

هر گس هوای طوبی و سرو بلند کرد
عاشق خیال قامت جانان پسند کرد
زد لاف نیشکر بلب شکرین دوست
قناد صنع زان سبیش بند بند کرد
نتوان ز تیغ غمزهٔ جانانه برد جان
چشمش چنین که قصد دل دردمند کرد
پای خیال یار که در راه دل شکست
جراح دیده از مژه‌اش تخته بند کرد
شد سرنگون ز کلک تو امروز ای سلیم
سحری که در کلام کمال خجند کرد

خلعت عیش ار سلیمی را نباشد گو مباش
جیب جان بس کو زغم در راه جانان پاره کرد

۱۵۵

دلا ز هستی خود گر سفر توانی کرد
بکوی مهر و محبت گذر توانی کرد
ز عشوه‌های نهانیش بهره‌ها یابی
اگر بگوشهٔ چشمش خبر توانی کرد
هزار بار کند گر حبیب عرض جمال
نه عاشقی تو اگر یک نظر توانی کرد
من آن زمان بتو ای جان بدوستی بینم
که دوست را ز وفا دوست‌تر توانی کرد
نماید ار دو جهان پیش دیده‌ات تاریک
نظر در آن رخ همچون قمر توانی کرد
چنان بآتش هجران مرا بسوز ای غم
که بعد مرگ بخاکم گذر توانی کرد
مرا بکوری اغیار ازان دو نرگس مست
مراد جز نظری نیست گر توانی کرد
ز عشوهٔ تو بمردم مکن برای خدا
چنان کرشمه که بار دگر توانی کرد
نثار کن دل و جانرا سلیم در ره دوست
ترا بست اگر این قدر توانی کرد

۱۵۶

خطت بزلف که دزدیده سر برون آورد
برای کشتن جمعی خطی بخون آورد
اگرچه دفتر خوبی بنام یوسف شد
حساب دل خط سبزت ازو فزون آورد
بیا که جانب بستان رویم و می نوشیم
که لاله باز بکف جام لعل گون آورد
ز قهر کشت مرا باز زنده ساخت لبت
ببین که جان مرا چون ببرد و چون آورد
بجسم خاکی من ناوکت چو شد مهمان
ز دوستی دل زارش بجان درون آورد
بیاد روی تو اشکم ز جویبار مژه
بجای گل همه پرگاله های خون آورد
چنان فتاد سلیمی بوادی عشقت
که هیچ نوع نیارد کسش برون آورد

۱۵۷

جان را لبت ز غمزه فراموشی آورد
هر خندهٔ تو گریهٔ خاموشی آورد
یک ذره آفتاب جمالت ز عین حال
خورشیدرا بوادی مدهوشی آورد

۱۵۲

جان نثار عشق آن سیمین بدن خواهیم کرد
باز دفع انفعال خویشتن خواهیم کرد
تا بداند زو چه‌ها بر سینهٔ مجروح ماست
جبهٔ تن را به پیشش پیرهن خواهیم کرد
تا نداند کس که با مهری که رسوا گشته‌ایم
خویش را دیوانهٔ هر انجمن خواهیم کرد
خسروانه نقد جان روز تماشای بتان
صرف شیرینی عشق کوهکن خواهیم کرد
چون سلیمی التماس قتل خود داریم ز او
هر چه بادا باد باری یک سخن خواهیم کرد

۱۵۳

یار بینید برای دل اغیار چه کرد
چون به اغیار موافق شد و با یار چه کرد
با که گویم غم دل کان صنم کافر کیش
تیر بر غیر زد و با دل افگار چه کرد
برد زلف کجش از من دل و کاکل بر گشت
وه که روز سیه و بخت نگونسار چه کرد
دل زاندوه بجان آمده پیمان بشکست
چارهٔ خویش ندانسته بناچار چه کرد
کرد دیوانگی باز که آن مه رنجید
عاشق بی سر و پا بین که دگر بار چه کرد
داد مجنون بغم عشق دل و جان لیکن
لایق دوست بگویید که ایثار چه کرد
صنع چون نقطهٔ دور دهن یار نوشت
کس چه داند که بر آن دایره پرگار چه کرد
شیخ صنعان تو چه دانی که بمغروری زهد
از چه تسبیح بیفکندی و زنار چه کرد
از سلیمی بره عشق خبر کم پرسید
دل چو خون گشت مپرسید که دلدار چه کرد

۱۵۴

بس که دلرا خار خار درد هجران پاره کرد
چون چنینم دید دشمن هم گریبان پاره کرد
داد کان بی رحم بردارم بکرد و از جفا
صد طناب محنتم در گردن جان پاره کرد
صد هزاران عقرب غم نیش در جانم شکست
شانه گر یکمو ازان زلف پریشان پاره کرد
نوحه های ماتم بشنید مجنون زیر خاک
وه کنان جیب کفن تا بدامن پاره کرد
دل در آن چاه ذقن از حسرت زلفت بمرد
لیک زنجیر سیاست را بدندان پاره کرد
گفتمش من هم سگ آن درگهم از ننگ و عار
سینهٔ خودرا بدرد و غصه دربان پاره کرد

چشم تو ساقییست که در بزم عاشقان
ناخورده باده لذت می نوشی آورد

خطت رسید کز پی بخت سیاه ما
هندوی زلفرا بقمرپوشی آورد

مجرم غلام تست سلیمی که بعد قتل
خاکش بهر بهایی که بفروشی آورد

۱۵۸

هر که او تیر فراقت بدل پرغم خورد
نه دگر شربت هجران نه غم مرهم خورد

بود با فکر سر زلف توام خلوت دوش
ناگه از پرتو مه مجلس ما برهم خورد

کام هر کس که بزهر غم و حسرت آلود
لقمهٔ عیش در ایام برغبت کم خورد

بحریم حرم عشق تو جان تا ره یافت
دل دیوانه چه غمها که ز نا محرم خورد

همه از عالم فانیست سلیمی غم من
من نه آن نوع کسی‌ام که غم عالم خورد

۱۵۹

ز رویت خضر خط چون در وفاداری رقم گیرد
به دعوی دامن آن هر دو زلف خم بخم گیرد

چو ریزد بر زمین زو نخلهای ارغوان جوشد
بیاد قامتت هر موج کز اشکم علم گیرد

میسر کی شود جانا گرفتن دامن وصلت
مگر با درد و حسرت دامن صحرای غم گیرد

ز چین ابرویت مردم معاذ الله از آن روزی
که مژگانت کمین و غمزه آیین ستم گیرد

بمحشر گر حساب نامهٔ اعمال من پرسند
ز آهم برق غم در کرسی و لوح و قلم گیرد

چو در راه تو دل تخم وفا گردد پس از مرگم
هزاران بیرهی بر مبتلایان عدم گیرد

مرو در پرده یکدم چون نمودی رخ سلیمی را
که در اول طلوع خویشتن خورشید کم گیرد

۱۶۰

دمی کز تاب گرمی روی او افروختن گیرد
ز هر سو پرده های جان عاشق سوختن گیرد

مبارک باد هجران آردم در جان پس از عمری
اگر چاک دلم را ناوک او دوختن گیرد

ازان ترسم که گردد مهربان غیر و با من نی
چه گر روزی وفا و مهر هم آموختن گیرد

غلام زر خریدم لیک کو از خواجه آن قیمت
که این بیقدر را در معرض بفروختن گیرد

سلیمی را نخواهد بود جز دگر غمش دردی
چو در کنج لحد جای فراق اندوختن گیرد

۱۶۱

خط دلجوی ره سنبل پرتابت زد
نفس باد صبا بر گل سیرابت زد

لب پرسیدن من هم بگشا خرسندم
مکسی دم چه شد ار بر شکر نابت زد

کو بخون غلط سرشک مژه کز نادانی
تکیه بر دوستی نرگس خوشخوابت زد

حیف جز مردمک دیده که مشاطهٔ غیب
خال بر روی چو خورشید جهانتابت زد

یا رب آن طرهٔ طرار ز بدکیشی خود
رقم کفر چه بر گوشهٔ محرابت زد

ای دل زار گرفتار پر از آتش درد
پند نشنیدی و آخر دم احبابت زد

چو سلیمی جگرم خون شد و دل از حسرت
فکر خود کن تو هم ای دیده که سیلابت زد

۱۶۲

خط برآوردی و زلفت ره ایمانم زد
چه بلا بود که از عشق تو بر جانم زد

پیش آن تند عنان گریهٔ هجران کردم
چه بسی خنده که بر دیدهٔ گریانم زد

اینچنین زار من دلشده را هر که بدید
طعنهٔ بر دل دیوانهٔ حیرانم زد

بتر از زهر غم چاشنی حسرت بود
برجراحت نمکی کان لب خندانم زد

آه از آن قهر که هر روز شود ظاهرتر
داد از آن ناوک بیداد که برجانم زد

عمر من این همه خوبی و لطافت که تراست
نفسی بی رخ زیبای تو نتوانم زد

ای سلیمی سخن او بزبان آوردم
همت عالی آن شوخ سخندانم زد

۱۶۳

باد هجران تو آتش بدل و جانم زد
رفتم از خویش مگر دیو بیابانم زد

چشم دلجویی تو راه وفا کرد بدل
هر خدنگی که از آن غمزهٔ فتانم زد

پند نشنیدم از آن مه که چنین گشتم خوار
نشنیدم سخن یار دم آنم زد

من چون دیوزده هیچ ندانم خودرا
سایهٔ دولت آن زلف پریشانم زد

شرمسارم پس ازین لطف که چون میرفتم
سگش از راه وفا دست بدامانم زد

وه که بر جان و جگر سوز و دلم مژگانت
اینچنان تیر جفا زد که نمیدانم زد

چه کنم پیش تو فریاد ملامت چو سلیم
من رسوا که دم از عشق تو نتوانم زد

١٦٤

مجنون وشی که لاف وفا عاشقانه زد
هر جا که یار بوسه بر آن آستانه زد

عاشق که خاک شد بره عشق عاقبت
از قدر و جاه پای بفرق زمانه زد

پرتو فکند بر دل من نور عشق دوست
کز سینه شعله چون مه و مهم زبانه زد

دی تیر زد بسینهٔ غیر و من حزین
مردم ز رشک گرچه در اول مرا نه زد

میخواست دل رود ز ذقن سوی زلف او
چشمش بسحر راه وی اندر میانه زد

در خار غصه ماند مرا رشته‌های جان
گیسوی مشک بار چو دلدار شانه زد

از قد چون کمان بفلک زد خدنگ آه
آخر سلیم تیر بلا بر نشانه زد

١٦٥

آن تندخو ز زلف بدل تازیانه زد
جان از فراق سوخت که بر من چرا نه زد

خورشید طالب رخ ماهیست چون صبا
کز روی مهر بوسه بر آن آستانه زد

پر نور جان آنکه ز طور کمال عشق
موسی صفت بحال ترا نی ترانه زد

صوفی مکن فسون لبش گوش زانکه او
راه هزار اهل ورع زین فسانه زد

از خان و مان مگو بسلیمی سخن که او
اول بخود زد آتش و آنگه بخانه زد

١٦٦

همه کسرا فراق دلبران سیمبر سوزد
من دیوانه را وصل جوانان بیشتر سوزد

چه جای جان و تن آنرا که سوز عشق شد حاصل
که جبرئیل امینرا در هوای عشق پر سوزد

چنانم سوخت عشق دوست کاتش پاره شد جانم
خوش آن عاشق که سوزد اینچنین و بیخبر سوزد

چه افغان میکنی صوفی که سوز عشق دارم من
کزین آتش که من دارم ترا زو یک شرر سوزد

خوشم گر سوزدم صد بار روزی آتش هجران
که وصلش زنده سازد بازم و بار دگر سوزد

ندانستم چو قدر وصل میسوزم کنون چو شمع
برو ای غم مرا بگذار تا هجران بتر سوزد

سلیمی را بست از بحر و بر شاهی همین کز عشق
گهی با دیدهٔ گریان و گه با چشم تر سوزد

١٦٧

گر شمع تیر جانان ته ته مرا بسوزد
کوهی شوم ز پیکان هر گه مرا بسوزد

روز وصال ای کاش پروانه وار سوزم
غم بی رخش مبادا ناگه مرا بسوزد

زین رشک سوزدم جان کان شوخ جورپیشه
آتش زند بغیری و آنگه مرا بسوزد

خاکسترم گذارید بر جای من براهش
نبود روا که قهرش بیره مرا بسوزد

رقصم سلیم چون نور در آتش محبت
کز زندگی به است این کان مه مرا بسوزد

١٦٨

مردم و بس که ز هجر تو تنم میسوزد
کفنم بر تن و تن بر کفنم میسوزد

باشد از هر طرفش باد هلاکی بکمین
یک چراغی که به بیت الحزنم میسوزد

برقی از کوه و سر تیشهٔ فرهاد نماند
کین زمان بیشتر از کوهکنم میسوزد

وه که میسوزم از اندوه تو ای ماه چنان
که ندانم دل و جان یا بدنم میسوزد

نتوانم بتو غم گفت و چو گویم بخیال
بی تو گویا که زبان در دهنم میسوزد

او کند ناله و گل با دگران خنده زنان
باز دل بر دل مرغ چمنم میسوزد

ای سلیم آتشم از عشق بجان افتاده
کی توان کشت مگر پیرهنم میسوزد

١٦٩

دمادم آنکه بدل تخم درد و غم ریزد
کرشمه‌هاست که از زلف خم بخم ریزد

غلام غمزهٔ آنم که ساقی مستان
زمان زمان بدهد یار دمبدم ریزد

چو برکشم علم آه روز حشر بخاک
چه شعله‌های قیامت کزان علم ریزد

برغم هجر توهر که بمیرم از گردون
برای مرقد من سنگ درد و غم ریزد

۱۷۳

کلک شد جسمم که از وصفت زبانم لال شد
باور از ناری درون سینه نالم نال شد
روز اهل عشق را دودیست واو کاکلت
هر طرف افتاده زلفین تو بر وی دال شد
دل بفکر سنبلت فارغ شد از سودای خویش
بستهٔ دام ملامت مرغ فارغ بال شد
ریختی خون بسی عاشق بچشم دلفریب
خط سبزت آخر اورا نامهٔ اعمال شد
ای سلیمی گر ز زلف او پریشانی چه عیب
هر که دید آن زلف مفتون را پریشان حال شد

۱۷٤

بجورم خواستی کشتن رقیب از وصل خوشدل شد
نمیخواهم من این دولت که غیری نیز داخل شد
سلامت در کنار آمد دل از چندین بلا در عشق
چو فتح تیغ تیزت گردن جانرا حمایل شد
نمیدانم چه سحرست ای سهی قد زلف رویترا
که عاقل دید مجنون گشت و مجنون دید عاقل شد
مه نو از کمی گر لاف زد با طاق ابرویت
بجز روزردی و خجلت ازین لافش چه حاصل شد
بتیر غمزه‌ای آفت چرا چندین دهی سهمم
سلیمی از عنایت چون بقتل خویش قایل شد

۱۷۵

دلم شب در غم آن گیسوی عنبر فشان گم شد
ببخت و طالعم شمع و چراغ اختران گم شد
عجب روز و شبی دارم که از دود دل ریشم
فرو شد آفتاب و مشعل مه ز آسمان گم شد
بمن غم آشکارا دست هجران در کمر آورد
گرفت آنگه کنار عیش و شادی از میان گم شد
ز حال خویش حرفی خواستم ظاهر کنم ناگه
بر آمد آه دردم از دل و حرف از دهان گم شد
جفای عشق یارم کشت و کس حالم نمیپرسد
مگر رسم وفا و مهربانی از جهان گم شد
ز تیر او مجو یاری دلا با خویش دشمن باش
که آیین محبت از میان دوستان گم شد
سلیم از دل توان در کوی آن مه ساخت صد خانه
ز بس کاندر سر کویش دل بیخان و مان گم شد

۱۷٦

گر من نه حیران توام این دیده گریان از چه شد
ور بستهٔ زلفت نیم حالم پریشان از چه شد

دلم ز دیده بدر رفت پاره پاره سلیم
هنوز از سر مژگان او ستم ریزد

۱۷۰

از دو چشمش سخن راز چه خوش میپرسد
آه احوال مرا باز چه خوش میپرسد
گاه افسون وفا دارد و گه خندهٔ ناز
لب لعلش سخن راز چه خوش میپرسد
در لب آورده ترنم که کنم نالهٔ راز
ناله را باز به آواز چه خوش میپرسد
عذر هر تیر جفایی که بجانم زده است
بر ترانهای وفاساز چه خوش میپرسد
ساحریها که در آن نرگس کافر دارد
طور هر سحر ز اعجاز چه خوش میپرسد
مکن این خواری و گر نه برم افغان کسی
که مرا شاه سرافراز چه خوش میپرسد
نور چشم دل و جان حضرت شاه احمد خان
سخنم آخر از آغاز چه خوش میپرسد
هر چه کرده بسلیمی ز وفا و ز جفا
بیکی غمزهٔ غماز چه خوش میپرسد

۱۷۱

مجنون دشت و شحنهٔ ویرانه میرسد
طفلان شهر مژده که دیوانه میرسد
شادند خیل مغبچگان باده‌ها بکف
کاشوب دیر و فتنهٔ میخانه میرسد
دلرا ز جان عزیزتر آید هزار بار
تیری کز آن دو نرگس مستانه میرسد
گر نامهٔ وفا بود و گر پیام جور
مارا خوشست هر چه ز جانانه میرسد
دور از لبش همیشه سلیمی زار را
سنگ بلا بساغر و پیمانه میرسد

۱۷۲

دل شد زبون و سینه‌ام از غم کباب شد
ای دیده خون گری که جگر نیز آب شد
ای همنشین به پرسش من بعد ازین میای
رو تو بحال خویش که حالم خراب شد
می سوختی مرا و مبند حسنت اینچنین
من چون زیم کنون که مهت آفتاب شد
منعم مکن ز گریه نگار او رحم کن
کز دل قرار رفت چو از دیده خواب شد
در مجلس که خواند کسی گفتهٔ سلیم
از سوز و درد دیدهٔ مردم پر آب شد

ور نیستم مایل که جان سازم نثار ناوک
خوناب دل در سینه‌ام الماس پیکان از چه شد

بر کاکل ار بستی گره جان از چه دارند اهل حال
ور سنبلت نگشوده نرخ دل ارزان از چه شد

گر ماه دارد نور تو روز از چه پیدا شود
ور با تو میاند پری خود گو که پنهان از چه شد

بهر سلیمی گفت یار خواهم لباس عیش برد
با این همه حشمت که اوست یارب پشیان از چه شد

۱۷۷

عید این نوع گذشت و دل من شاد نشد
جان محنت زده از بند غم آزاد نشد

تا بسرحد بلا پا ننهادم من رند
عادت درد درین بادیه بنیاد نشد

ماند ناقص سبق عشق ز مجنون کورا
همچو من دلشدهٔ صاحب ارشاد نشد

بگذار از خسروی ای دل که بعشق شیرین
شهد غم جز بمراد دل فرهاد نشد

تا ز چشم ابرویت ای حور لقا ناز آموخت
هیچ شاگرد چو او برتر از استاد نشد

سرو قد و گل رخسار تو تا دید دلم
گل نبویید دمی مایل شمشاد نشد

کی سلیمی غم ایام خورد کاندر عشق
جز بهجران تو ملک دلش آباد نشد

۱۷۸

غم من کسی شناسد که چو من فقیر باشد
به بلای دلربایان چو دلم اسیر باشد

ز خدا بترس آخر چه جفا کنی نگارا
به رمیده‌ای که جانش ز تو ناگزیر باشد

به رخ تو هر که بیند بجز از دو دیدهٔ من
بخدا بود رقیبم همه گر وزیر باشد

منمای یا آلهی بکس از اهل عالم
غم عشق تو جوانی که وبال پیر باشد

من بینوا ز چندین غم و درد کی نالم
اگر این پری ز حالم قدری خبیر باشد

بفراق و انتظارم شب و روز دیده بر ره
که رسد کسی ز یارم چه اگر که تیر باشد

چه بگویی ای سهی قد که مرا تو چون سلیمی
بکشی اگر به شوخی ز تو دل پذیر باشد

۱۷۹

نکردی یاد از من شیوهٔ یاری همین باشد
دلم خون شد زاندوه تو دلداری همین باشد

ازان دادم بزلفت دل که غم خواری بود اورا
بصد غم مبتلا کردیش غم خواری همین باشد

سلیمان وار ملک دل گرفتی و کس آگه نه
خجل کردی بزیر فن عیاری همین باشد

نمایی چون پری دیدار کردی از نظر پنهان
هلاکم کردی از غمزه جفاکاری همین باشد

سلیمی هستی ما شد حجاب وصل آن دلبر
محل شد کین حجاب از بیش برداری همین باشد

۱۸۰

گرفتی ملک دل ای مه بپنهانی همین باشد
طریق دلربایی نیک میدانی همین باشد

چو زلف خود ز دوری تا کیم داری پریشان حال
ازین پس رحمتی فرما پریشانی همین باشد

سلیمانی بحسن امروز خضر خطت از معجز
سخن گو کرده خاتم را سلیمانی همین باشد

بهجرانت برآمد جان و رستم ز انتظار وصل
عجب گشتم خلاص از غم بآسانی همین باشد

سلیمی دل منه بر عالم و تخت سلیمان هم
گدای کوی دلداریم سلطانی همین باشد

۱۸۱

چه زیبا رنگ و رخساریست زیبایی همین باشد
چه رعنا قد و بالاییست رعنایی همین باشد

پری وار آیی و چون عمر از من بگذری بیره
بدل بردن چه عیاری نمی آیی همین باشد

مرا رسوای عالم گر همیخواهی بعشق خود
شدم رسوای شهر و کوی رسوایی همین باشد

بهر نوعی که میخواهدت آن نوع میرقصی
دگر بگذار ازین اطوار خودرایی همین باشد

سلیمی قصهٔ عشق ترا در کوچه و بازار
تمامت خلق دانستند شیدایی همین باشد

۱۸۲

نشان در عاشقی از خویشتن بیگانگی باشد
فغان و ناله و بیهوشی و دیوانگی باشد

زخاک آستانش برنداری روی خود هرگز
ترا ای آفتاب ار ذره فرزانگی باشد

رخ خوب ترا نسبت بماه آسمان کردن
بعالم ای پری از غایت دیوانگی باشد

کسی کو در ره عشقت نهد پا از سر اخلاص
ز شمشیر ار بتابد رو نه از مردانگی باشد

سلیمی جان برافشانم روان از شادی دیدار
مرا با آن صنم گر ساعتی همخانگی باشد

۱۸۳

عاشق آن باشد که جام زهر غم چون من کشد
دامن اندر خون و خون دل هم از دامن کشد

دل پر از پیکان رود هر دم بکوی یار آه
زخم خورده ره رود یا این قدر آمن کشد

آن جفاجو بس که دارد مکر حسن و دلبری
قصد پابوسش کنم دامان پیراهن کشد

ای اجل جان مرا بستان بیا دل تا بکی
گه جفا گاهی بلا گه طعنهٔ دشمن کشد

سایه بر زلفش مکن ای روح همچون بحر من
من کیم کان سنبل گلبوی یار من کشد

شد شهید غم سلیمی تن پر از پیکان درد
آفرین بر هر که تابوتش بدین جوشن کشد

۱۸۴

روز مجال هجر او بیمجالم میکشد
ور بینم آن روی چو مه فی الحال حالم میکشد

روزی که بینم روی او از حالت مستی عشق
بی اعتدالم لیک او از اعتدالم میکشد

بر پر کبوتر نامهٔ آورد از آن بیمهر دوست
ای دل وبالم بین که چون مرغی ببالم میکشد

وصلش نمیخواهم که من با محنت دوری خوشم
چون بینم آن روی چو مه کز وی خیالم میکشد

سر چون نهم در پای او از غایت طبع سلیم
از شرم گردد منفعل آن انفعالم میکشد

۱۸۵

نه همین اندوه آن آرام جانم میکشد
چون ز بی آراميم میرنجد آنم میکشد

گرچه عالم داند و جوری کند زان باک نیست
بر تغافل میزند خودرا همانم میکشد

زینکه در ملک جنون رسوا شدم نبود غمی
طعنهٔ اغیار و پند دوستانم میکشد

از فغان و ناله و فریاد جانم ریش شد
بعد ازین گردم زنم در دم فغانم میکشد

بس که در میخانهها دیوانه میگردد سلیم
عاقبت در گوشهٔ پیر مغانم میکشد

۱۸۶

نی مرا دوری او نی درد حرمان میکشد
حال عشقمرا نمیداند مرا آن میکشد

چون نباشم کشتهٔ ترکی که صد ره هر دم
گه بچشم و گه به ابرو گه بمژگان میکشد

خوش بود عاشق کشی ابرویش اما مرا
بالله اسطرلاب آن زلف پریشان میکشد

نبودم از چین ابرویش شکایت هیچگه
گه گهم شیرینی آن لعل خندان میکشد

ای سلیمی از جفای آن سهی قد باک نیست
عاشق درویش را طعن رقیبان میکشد

۱۸۷

خونم گر از دیده بر آن خاق پا چکد
بی حال عشق نیست گذارید تا چکد

هر گه مرا کشد بجفا تا بروز حشر
خون دلم ز خنجر آن دلربا چکد

بر من صبا چو بگذرد آنگه بکوی او
اشکم ببرگ گل ز نسیم صبا چکد

دودی کز آتش دل من بر هوا رود
ابری شود وزو همه درد و بلا چکد

گشتم کباب از غم و از گریهٔ فراق
خونم ز دل جدا رود اشکم جدا چکد

اشکم بروی زرد هوادار قد اوست
پاک است قطره ای که ز روی هوا چکد

هر لحظه از دو لعل لب آبدار دوست
تا چند ای سلیم بلا بر بلا چکد

۱۸۸

بس که مدهوشی وصلم بدل ریش آمد
گشت چون کشتهٔ هجران با خویش آمد

خار زاریست مگر سینهام از ناوک غم
که بزخم جگرم هر دم ازو نیش آمد

شد بد احوال ترا ز حال من آخر حالش
دل که در عشق رخت عاقبت اندیش آمد

آنکه از مذهب عشقت ره زهاد گرفت
باز شرمانده بصد رو بهمین کیش آمد

ای پری چهره در آمد شد کویت مارا
وه چه گویم که چه افتاد و چهها پیش آمد

یا رب از غیر غم ماش نگه دار بود
آرزویت که نصیب دل درویش آمد

یار خود صورت و معنیست ولی جان سلیم
از ازل آینهٔ صورت و معنیش آمد

۱۸۹

چه حاجتست که محبوب دلبری داند
کسی که تارک خود را بتاج ترک آراست
بملک دهر فراغت نصیب درویشست
بغیر آن خط مشکین که سوخت جان مرا
نشست تربیت درد مردرا باید
ز رقص صید بفتراک بسته خندانست
بجز تو ازغم ای شوخ نیست کس آگه
چنین که رسم جفا و وفا تو میدانی
چو آینه است عیان رویت از خم هر مو
هرانکه پیش تو از جان نشد غلام یکی
سلیم ما سگ آن سرفراز دار غمم

۱۹۰

رفتیم و دل مقیم بر آن آستان بماند
گشتند شاد جمله رقیبان هزار شکر
ای وای جان آنکه ز جانان فتاده دور
دردا که نیست با خبر آن گلبن امید
گیرم دوای ریش جگر هست چون کنم
گفتم مگر رهم بسفر از بلای عشق
افغان ز دوستی که نپرسد سلیم را

۱۹۱

با که گویم حال دل دلرا چو حالی هم نماند
یاد جانان هر که آرم سوزدم جان حزین

همین بسیست که ناز و ستمگری داند
بکوی عشق شدن خاک سروری داند
که کنج میکده را قصر قیصری داند
خداپرست ندیدم که کافری داند
که در طریق وفا درد پروری داند
بتی که آهوی چشمش غضنفری داند
بلی غم دل دیوانه را پری داند
عجب اگر فلک مهر و مشتری داند
توپی که هر سر مویت سکندری داند
کجا مقام بزرگی و مهتری داند
که کار عشق بتانرا نه سرسری داند

آسمان بخت طالع را هلالی هم نماند
صبر تا کی دوستان از عمر سالی هم نماند
روی زردم را امید اشک آلی هم نماند
بهر این لب تشنه یا آب زلالی هم نماند
شکر کانجا از تو یک گرد ملالی هم نماند

۱۹۲

خوبان خجل شدند و همه خون گریستند
آنها که بر ملامت مجنون گریستند
آگاه چون شدند ز مضمون گریستند
در ماتم بعادت و قانون گریستند
از دوستان زیاده چو جیحون گریستند
کردند ناله کمتر و افزون گریستند
آنها که دور از آن لب میگون گریستند

۱۹۳

دو پاره شد دلم از دست ماهپارهٔ چند
که تاختند ازین رهگذر سوارهٔ چند
بهر درد مرا اگرچه کرد چارهٔ چند
بروی ماه وشان جهان نظارهٔ چند

۱۹٤

ز جان خسته بگیر ای طبیب من خبری چند
مکن مقید زنجیر سیم و داغ زری چند
نگاه داشته‌ام پارهٔ دل و جگری چند

گشته‌ام مجنون و باور نیست کسرا درد من
ماه و سالم در فراق مهوشی آمد بسر
زان سگ کو شرمسارم سوختم سر تا قدم
هر دم ای کافر حیاتی بخش از تیغت مرا
ای سلیمی سوختی خاکسترت را باد برد

در عاشقی دو دیدهٔ من چون گریستند
از غم بسوختند چو دیدند حال من
در خنده خواندند بتان نامه‌ام ولی
مردم من غریب و سگان در حبیب
بر درد من ز رحم رقیبان سنگ دل
شبها بکوی یار فقیران نامراد
در فکرم ای سلیم چون گشت حالشان

طلوع کرد ز برج شرف ستارهٔ چند
نیم بخود ز جنون لیک این قدر دانم
طبیب عاقبت الامر شد زبون ز علاج
سلیم عمر برای همین که طلب کنی

نماز راه وفا در دل حزین گذری چند
مرا بسلسلهٔ عشق ساز بندهٔ محنت
قدم به دیدهٔ ما رنجه گر کند سگ کویت

ز خلد و کوثر نسیه گذر بیا بدم نقد
که می کشیم میان چمن به خوش پسری چند

شبی بخواب ندیده خیال عشرت و شادی
دریغ و درد که مردم بدرد سیمبری چند

عجب نباشد اگر مهربان شود بمنت دل
که هست آه اسیران عشق را اثری چند

بکس مگو سخن حال ای سلیم جز از من
که آب روی گهر میبرند بدگهری چند

۱۹۵

منم از گریه هلاک گل خندانی چند
واله و آشفتهٔ سنبل و ریحانی چند

رخ افروخته گر جانب گلزار روی
بینی از زندگی خویش پشیمانی چند

قدمی رنجه کن از لطف و کرم جانب ما
تا که سازیم نثار قدمت جانی چند

ای صبا بر سر و زلفش چو گذار افتادت
باز گو حال از احوال پریشانی چند

چو ببتخانه برآیی بتماشی رخت
بینی از هر طرفی واله و حیرانی چند

آن چه حسنیست رخت را بفن محبوبی
که بهر عشوه ز هر سوی بود آنی چند

ای سلیمی بیکی دل من دلسوخته آه
چند سوزم ز فراق مه تابانی چند

۱۹۶

مزن تیغ جفا ای بیوفا با مبتلایی چند
مگر کاریست قربان کردن بی دست و پایی چند

چو من کز غم دلم صد پاره و هر پاره را دردیست
مبادا کس گرفتار بلای بیوفایی چند

کسی را کاشنایان هست با هم حال دل گویند
مرا هم کاش بودی ای دریغا آشنایی چند

ندانم چون کنم تا کی کشم درد الم یا رب
ازین بیرحم بدخو جنگجو ترک بلایی چند

بکشت از انتظارم تا بدانم قدر وصلش را
ز شاهان گرچه لایق نیست اینها با گدایی چند

کسش مشکل اگر خرم کند جز حضرت جانان
دل شیدا چه گر امید میدارد ز جایی چند

بجور و ظلم میسازند عاشق را مطیع خود
چه بس نیکوست بیدادی ازین شیرین جفایی چند

چو از دردت رسید ای شاه من کارم به جان دادن
یقین دانم که اکنون کردهٔ فکر دوایی چند

سلیمی به که جان تسلیم سازی و شوی فارغ
کسی تا چند میرد از جفای دلربایی چند

۱۹۷

در وصل توام وه که رسیدن نگذارند
ور زانکه رسم گفت و شنیدن نگذارند

از دود دل ار ابر شوم من بهوایت
باران شدن و باز چکیدن نگذارند

باد نفسی ماند همین از من خاکی
ترسم که بکوی تو وزیدن نگذارند

گر شانه شود پنجهٔ عاشق ز ضعیفی
در سنبل معشوق کشیدن نگذارند

در بحر فراقت که نهنگش اجل آمد
هر کس که در افتاد رهیدن نگذارند

در زلف تو سحریست که صاحب نظرانرا
بی دام ببندند و رمیدن نگذارند

زاهد چو ز اسرار سلیمی خبرت نیست
زین باده ترا به که چشیدن نگذارند

۱۹۸

هر چند جور بیش کشم تا وفا کند
آن مه زیاده با من مسکین جفا کند

دیگر نخواهم آه و فغان کرد از غمش
که خویش را ملامت مردم چرا کند

منت برای عیش و تنعم نمیکشم
باید که مردی خوی به درد و بلا کند

جانا برآر حاجت عشاق بینوا
تا حاجتی که هست ترا حقّ روا کند

انجا که هست شاه حقیقت مراد بخش
ناکس بود کسی که بغیر التجا کند

تیر ترا بجان طلبم هر دم از خدا
ترسم ولی که درد دلم را دوا کند

مسکین سلیم بی تو بجان آمده ز غم
آن بخت کو که در قدمت جان فدا کند

۱۹۹

صد جان بلوح فکر سخن گر رقم کند
آن لب بیک سخن همه را متهم کند

یک دم که نایدم سر زلف تو در نظر
یا رب خدا ز عمر من آن لحظه کم کند

روزی چنان چو شب شده از غم که سایه‌ام
نزدیک شد که از من دیوانه رم کند

گویی که هست شعلهٔ تیغ زبان من
آهم که پای لوح و قلم را قلم کند

زان دلربا خوشست جفا دم مزن سلیم
بگذار تا همیشه جفا و ستم کند

۲۰۰

گه خدنگت جا درون سینهٔ چاکم کند
گه جهد پران برون از پشت و غمناکم کند

تا بسوزد بارها عشق توام خواهم که مرگ
خاک راهت سازد و آنگاه خاشاکم کند

دشمن جانم بود آن بیمروت تا بحشر
کز سجود درگهت گرد جبین پاکم کند

بعد من هر کس که او از عشق دارد بهره‌ای
سجده گاه خویش از لوح سر حاکم کند

هر زمان دیوانه گردم از پری رخساره‌ای
باز خواند یک فسون و صاحب ادراکم کند

کاش تقدیر افکند بیرونم از هستی خویش
تا بکی حیران و سرگردان چو افلاکم کند

درخور فتراک گر نبود سلیمی کاش دوست
سرخ رو از رنگ خون چون صید فتراکم کند

۲۰۱

عشقی کز کوی جانان رغبت رفتن کند
بهتر آن باشد که در کنج لحد مسکن کند

مرد باید کو نماید لعل و گوهر خلق را
گر ز کوی یار چون کان خاک در دامن کند

یار گر گوید که جان ده یا برو از کوی من
عاشق آن باشد که اول برگ جان دادن کند

عاشق بیچاره گر خواهد که دوزد چاک دل
دود گردد آتشش چون رشته در سوزن کند

از میان تا سیم و زر جوید نخواهد برد سود
غنچه را هر چند باد صبح آبستن کند

ای سلیمی بی مه روی بتان باشد عجب
شمع خورشید ار شب تاریکرا روشن کند

۲۰۲

نه به اندوهم کشد گردون نه شادم میکند
وه که دایم از مرادی نامرادم میکند

گرچه گاهی از غلط می افتدش بر من نظر
کافرم گر هرگز آن بیرحم یادم میکند

تا بصد جا ننگرد پنهان نبیند سوی من
در نظربازی چه نیکو اوستادم میکند

هرگزم پیغام نفرستد ز جعد مشک بیز
دایم از جور و جفا محتاج بادم میکند

میشوم دیوانه تر هر روز از غم چون سلیم
واینچنین آن تند خوی جورزادم میکند

۲۰۳

میبرد از من دل و دین قصد ایمان میکند
وه که دیگر سنبل خود را پریشان میکند

آن چه مژگانست یا رب کز پی خونریز من
هر زمان قهری بزیر غمزه پنهان میکند

ناوک ظلمست و شمشیر جفا و تیر هجر
التفاتی گر بحال دردمندان میکند

یا رب این فرضست یا سنت که در عید صیام
قاتل من کارهای عید قربان میکند

هرکسی را شکوه از نادانی دلبر بود
لیک با من هر چه کرد آن شوخ پردان میکند

هر دم دردی دگر بر درد افزاید غمش
این چه دردست آه دردم را چه درمان میکند

قتل من خواهد سلیمی هر دم از رحم آن پری
لیک چشم فتنه جو بازش پشیمان میکند

۲۰٤

باز آن شه بتان به نوم بنده میکند
وز ابرویان عتاب پراکنده میکند

وه چون کنم چه چاره ز عشقش بسوختم
با من چه عشوه های فریبنده میکند

گه زلف میگشاید و گاه از جبین گره
این کار بخت و طالع فرخنده میکند

گوید گه گه من به تو ورزم جفا و جور
هر دم مرا بظلم چه شرمنده میکند

ای من غلام آن خط و ابرو و چشم و زلف
ناز و عتاب و خشم چه زیبنده میکند

هر چند غنجه سان چو گل از ما به سگ بود
اکنون چو گل ز روی وفا خنده میکند

صد بار چون سلیم گرم میکشد چه شد
دردم چو بازم از نظری زنده میکند

۲۰۵

جان من با غمت از حرمت هم محترمند
بهوایی که مگر خسرو و شیرین بهمند

طورهای تو پسندیده بطور دل ماست
لیکن آنها که چنین طور نفهمند کمند

اثری بیش ندیدند ز شوریدگیم
بیدلانی که پریشان دیار عدمند

هر پریرا بتماشای من افتد میلی
شکر دیوانه چنان گشت طفیلان برمند

عاشقان گرچه سلیمی همه مدهوش افتد
نکنی عیب که سودایی و مجنون غمند

۲۰۶

ای خوش آن دم که بتان دلبری آهنگ کنند
پنچهٔ ناز بخون دل ما رنگ کنند

وه چه حالیست که با عاشق خود پنهانی
گره خشم بر ابرو زده صد جنگ کنند

بکش ای هجر مرا زار که این سنگ دلان
دانم از یک چو من بی سروپا ننگ کنند

چه شود گر کنی از ناله و آهم یادی
پیشت ای ماه چو آهنگ نی و چنگ کنند

بمژه صورت فرهاد بر آن نقش کنم
خشت بالین مرا بعد من از سنگ کنند

زنده کردند اگر خسرو و شیرین بخدا
عاشقی بر قد آن سرو قبا شنگ کنند

زرد شد همچو که از تاب فراق تو سلیم
قتل یاران هله ای یار بدین رنگ کنند

۲۰۷

تا چند ابروان تو ناز و ستم کنند
بالله بگو که فتنه و آشوب کم کنند

خوش آن که کشته گردم و پر خون لباس من
اهل فراق پردهٔ خونین علم کنند

آیند عاشقان چو برای زیارتم
حرف وفا بلوح مزارم رقم کنند

جانا بسست ناز که شاهان روزگار
بعد از اعتاب و خشم گهی لطف هم کنند

همچون سلیم کی روم از کوی عاشقی
صد بار بیش پای مرا گر قلم کنند

۲۰۸

خوش آن مستی که شب بیخود رخ دلدار خود بیند
صباح آید بهوش و باز روی یار خود بیند

چه بس نیکوست حال آنکه چون دل گرم شد جایی
گرش جان سوزد آنرا گرمی بازار خود بیند

مسلمانان چه سازم چون نمیرم پیش آن چشمی
که در بیماری احوال دل بیمار خود بیند

غلام لطف آن شوخم که صد جا بیند و وانگه
بسوی عاشق مظلوم بی مقدار خود بیند

مبادا کس بحال من که در شبهای تنهایی
بلای روز هجر از دیدهٔ بیدار خود بیند

از آن ترسم که بیند روی خود بر خود شود حیران
خدا ننماید آن کز آینه رخسار خود بیند

سلیمی آنچنان در عاشقی محو جمال توست
که میمیرد اگر یکدم بحال زار خود بیند

۲۰۹

آنرا که چون تو لاله رخی در سرا بود
میلش بدیدن گل و سنبل چرا بود

سرو و سمن بقد تو مانند روی تو
گر سرو با کلاه و سمن در قبا بود

باری روا کن از دهن خویش کام من
زان پس گرم بجور برانی روا بود

یا زلفرا مهل که کند قصد خون من
یا بوسه‌ای بده که مرا خونبها بود

یکدم دلم ز درد تو خالی نمیشود
من دل ندیده‌ام که چنین مبتلا بود

گر زآنکه خون من بخوری از تو طرفه نیست
آن کو غم شما خورد اینش سزا بود

گویی بصبر چاره کن این درد عشقرا
آخر بروز عشق صبوری کرا بود

با این کمال دوست که ماراست پیش تو
گر تیر بر نشانه زنیم از قضا بود

نام دوا مبر بسلیمی که صبر به
رنجور عشقرا که نظر بر دوا بود

۲۱۰

در هر سرا که حوروشی مه لقا بود
نزدیک اهل عشق بهشت آن سرا بود

در خانه هر که با صنمی گشت همنشین
میلش بباغ و گلشن عالم چرا بود

از بهر آنکi قابل ایثار یار نیست
هر دم بجان خویشتنم ماجرا بود

آن که خون شود دل و جانش بدور دوست
آنرا که جان و دل نه برای فدا بود

هستند اگرچه اهل محبت بسی ولی
همچون سلیمی عاشق و رندی کجا بود

۲۱۱

کس نمیخواهم که پیشم غیر آن دلبر بود
زانکi در خلوت بخوبان حالت دیگر بود

چون بود در کنج خلوت یار با من همنشین
خواهم آن ساعت که خدمتکار ما ساغر بود

یار چون باشد شفیق و شیشه در پهلو رفیق
گر کلیسا باشد از خلد برین بهتر بود

جز بخلوت آن بت شیرین نمیگوید سخن
ای مسلمانان چه سازم یار چون کافر بود

همنشینان گر گریزم من ز مجلس عیب نیست
بهر تسخیر پری خلوت چو نیکوتر بود

خواهم آن ساعت که با او مینشینم در میان
مرغ دل باشد کباب و سینه‌ام مجمر بود

ای سلیمی یک زمان با یار در کنج حضور
بهتر از قصر سپهر و حشمت قیصر بود

۲۱۲

شبها که دیده دور از آن خاک در بود
هر پاس از شبم شب هجری دگر بود
ز اینسان که دل ز تیرگی درد شد هلاک
باشد قیامت ار شب اورا سحر بود
هر کس که ناله‌های مرا بشنود ز درد
افغان کند اگر همه کوه و کمر بود
آن پادشاه خیل بتان تا بکی چنین
از حال زار خسته دلان بیخبر بود
تا هیچ کس نه بیندم این نوع دور ازو
رغبت مرا بکنج لحد بیشتر بود
عار آمدش ز کشتنم از خون من گذشت
حیفست عمر کس که چنین در گذر بود
آنرا که تخت عشق مسلم شد ای سلیم
پیشش متاع هر دو جهان مختصر بود

۲۱۳

جان آگر شایستهٔ ایثار جانانم بود
از سر جان درگذشتن کار آسانم بود
بیش و کم ار هر چه آید روز محشر در حساب
حاصل دنیا و دین سودای خوبانم بود
یار اگر خواهد مرا اندیشه نبود از رقیب
غم ز دربان کی خورم گر لطف سلطانم بود
من که دارم در حریم وصل صحبت با حبیب
کی هوای خلد و میل حور رضوانم بود
ای سلیمی جان و دل خواهم کشم بر خوان وصل
گر شبی آن ماه مهر افروز مهمانم بود

۲۱۴

شراب و مجلس یارست بی فریاد نتوان بود
قد او در نظر از بند عشق آزاد نتوان بود
مرا رسوایی و دیوانگی در عشق شد عادت
برین عادت که من دارم ولی معتاد نتوان بود
سراسر جمله عالم را بنا گویند بر بادست
مقید در چنین وادی بی بنیاد نتوان بود
دل من نیست یکدم بی غم آن شوخ سنگین دل
برا ای جان که هرگز با چنین دل شاد نتوان بود
مرا گویند آرد باد بوئی گاهی از زلفش
من این جایی که دارم بر امید باد نتوان بود
گهی ای شاه خوبان میتوان ترک جفا کردن
بملک سلطنت دایم چنین بیداد نتوان بود

بسی باشند چون مجنون بکوی عاشقی رسوا
و لیکن چون سلیمی پیرو فرهاد نتوان بود

۲۱۵

خوش آن شب کان پریرو همچو جان در پهلوی من بود
مرا پابوس قصد اما سرش بر زانوی من بود
چه فرخ ساعتی کز آفتاب و مه سرم بگذشت
در آن دم کز شرف بالین آن مه بازوی من بود
ز هجران مرده بودم یک سخن گفت و شدم زنده
مگر لعل لب آن حوروش جان داروی من بود
در آن حالت که گیسویش پریشان بود بر دستم
فلک چون پاسبان و ماه تابان هندوی من بود
بزلفش گر رسیدی از سلیم ای دل چه پیچی سر
که چندین کامرانی تو هم از پهلوی من بود

۲۱۶

بدل همیشه غم من از این زیاده بود
که من نشسته و آن سرو ایستاده بود
اگر بپای تو افتم ز من مرنج ای شوخ
که هر که واله قد تو شد فتاده بود
من گدا بهمین زنده‌ام که هر وقتم
خیال آن لب لعل و هوای باده بود
گرفت دست اجل دامن و ندیدم آن
که ابرویان تو با ما دمی گشاده بود
چه آفتست ندانم که چون سلیم مرا
مراد زلف پریشان و روی ساده بود

۲۱۷

گفته‌ای اکنون غم ما نیستت چندان که بود
دوش تا صبح از غمت در ناله و افغان که بود
از سگان خویش میداری مرا هرگه جدا
فکر کن زین پیش دایم همدم ایشان که بود
همچو گل بشگفته هر کس از وصالت شادمان
دیدهٔ من در فراقت همچنان گریان که بود
مردمان هر یک طریق عقل پیش آورده اند
عاشق شیدا همان مجنون سرگردان که بود
گرچه ای بدخو تو هرگز یاد ناری از سلیم
در دل او مهر عشقت هست صد چندان که بود

۲۱۸

دی بگلشن رفتم آنجا گلعذار من نبود
لاله رست از اشکم اما نوبهار من نبود

شربت وصلت دهم فرمود بعد از هجر لیک
غیر زهر غم نصیب جان زار من نبود

دلربایان جلوه گر گشتند در میدان ناز
هیچ کس اما به طور شهسوار من نبود

غیر از آن بدخو که دارد قصد خون من مدام
کس ندیدم از پریرویان که یار من نبود

کی ملولم باشدش گر باز رای دشمنی
خود ز اول نیز چندان دوستار من نبود

بر لب آمد جان من در انتظار قاصدش
گر چه هرگز یکدم او در انتظار من نبود

داشت مجنون محنت و اندوه شبهای فراق
این چنین اما بروز و روزگار من نبود

بی من دیوانه در مجلس عجب آن سنگدل
هرگز آرد یاد کانجا بیقرار من نبود

ای سلیمی گر بسوزم از سموم غم چه باک
بر سر کویش همانا کین غبار من نبود

۲۱۹

هرگز بدوستی بمنت گفت و گو نبود
چندان جفا چه بود گرت جورجو نبود

از چرخ شکوه چند کنی ای زمین زار
با تو کدام روز فلک روبرو نبود

گاهی بنامه‌ای که فرستی بدست باد
رنجیده میشدی قلمت گر ز مو نبود

با های و هوی عشق تو من میکشیدم آه
آن دم که بر فراز مهت حرف هو نبود

یا رب دمی گذشت بدین خسته دل سلیم
کورا بدرد گریهٔ غم در گلو نبود

۲۲۰

زهی هر دم زنم آبی بجان سوزناک خود
نه باده است این که زهری میخورم بهر هلاک خود

منم مجنون صفت در دشت غم مدهوش افتاده
نهاده دام اندوهی ز جسم چاک چاک خود

چگونه وه توانم گشت مانع آه و افغان را
که دارم صد الم از زخم جان دردناک خود

به سنگم چون کشد آن شوخ در کنج لحد هر دم
زنم سر بر زمین در آرزوی سنگ خاک خود

سلیمی تا نظر کم کرده است آن بیوفا از من
خدا داناست بالله کز خدا خواهم هلاک خود

۲۲۱

چو بینم سویت ای بدخو چه می پوشی جمال خود
بروی من مزن عیبم مرا بس انفعال خود

چه گویی از خیالات محالت با من بدنام
که من خود خستهٔ هجرانم از فکر محال خود

نه با من یک دهن گویی سخن نه زلف افشانی
مدد آی خسرو خوبان از آن دو میم و دال خود

مگو از عید و نوروزم مپرس از صحت و عیشم
که من هرگز ندیدم روز خوش در ماه و سال خود

ز یار این شکوه‌های غم که آرم بر زبان هر دم
نیاوردم خدا داناست هرگز در خیال خود

چه سازم با که گویم چون کنم ای دوستان رحمی
ز احوال دل و این چشم خون پالا و حال خود

منم از دار درد آویخته بی پا و سر رندی
بصد اندوه اصطرلاب غم حیران حال خود

ضیا بخشم بعالم همچو خورشید جهان آرا
گرم یک ذره‌ای انعام سازی از وصال خود

سلیمی را اگرچه سوختی چون عود ای بیداد
نوازش نیز فرما ز آن که دید او گوشمال خود

۲۲۲

ز بس کاندوه دارم در دل کم آرزوی خود
سخن میگویم و آگه نیم ز گفت و گوی خود

سیه رویی چو من را نیست راه و روی درگاهت
تو خود هم رهنما گردان مرا یا رب بسوی خود

گرم پیش سگانش آب رویی نیست غم هم نیست
که صرف خاک راه یار کردم آب روی خود

ز زقوم بلا دردا که خودرا مست می یابم
بهشیاری عقل اکنون که کردم جست و جوی خود

فراوان دیده‌ام لطف تو جانا بار دیگر هم
بلطفم کاش سازی صدقهٔ یک تار موی خود

ز بدخویی مرا کشتی نرنجیدم ولی هرگز
من از دل نالم وزین دیدهٔ خونی و خوی خود

بخلق تشنهٔ من نیست در خوراب تیغ تو
طنابی خواهم از دار ملامت در گلوی خود

کجا خواهم شدن خاکم نمیسازد قبول ای دوست
گرم هم بارها رانی بجور از خاک کوی خود

بزلف خود صبارا عمر من گاهی سر مو ده
که باشد زندگی بخشد سلیمی را ببوی خود

۲۲۳

چون مرا از پیش چشم آن جامه گلگون میرود
میکشد خودرا و دل از دیده‌ام خون میرود

بس که دارد چشم آن شوخ بلا نار و عتاب
سوی او از وهم دایم دل به افسون میرود

از نظر چون رفت آن آرام جانم صبر کن
ای اجل یکدم که باری بنگرم چون میرود

به که گریم خون با هجران و ترک جان کنم
چون مرا روز وصالش هجر افزون میرود

چون سلیم از لعل او گستاخ میبوسد قدح
در میان جام مینا زین سبب خون میرود

۲۲٤

یار آید بسرم مست و خرامان و رود
تارسانده بلبم لب بردم جان و رود

چه بلایی که چو در دامن او آویزم
کف دستم گزد از ناز بدندان و رود

از ملامت کشدم زار که هشیار بود
وز ذقن مکر کند شیوهٔ مستان و رود

من بجان دادن وخواهم که ببوسم پایش
رحم نارد بدل خستهٔ بریان و رود

ای سلیمی چو من از گیسوی او در تابم
کاش باری کند آن موی پریشان و رود

۲۲۵

تو صبری خواهی و دلرا قرار نیست چه سود
بکار عشق مرا اختیار نیست چه سود

خوشست مهر ز خوبان و از زمانه وفا
و لیک هیچ درین روزگار نیست چه سود

گرم زمانه بکامست و چرخ هم بمراد
چو یار با من دیوانه یار نیست چه سود

صد انتظار دهد تا نمایدم دیدار
مرا که طاقت یک انتظار نیست چه سود

بسوزد درد تو با خود امیدها دارم
ولی متاع مرا اعتبار نیست چه سود

بسی بطرف چمن هست سنبل و ریحان
چو آن دو سلسلهٔ تابدار نیست چه سود

شدم براه غمت خاک چون سلیم ولی
ترا که بر سر خاکم گذار نیست چه سود

۲۲٦

خواهمش بینم چو نبود طاقت دیدن چه سود
روز بختم تیره است از دیدهٔ روشن چه سود

عشوه‌ای خواهم ز چشم او که در دم جان دهم
نیستش چون گوشهٔ چشمی بسوی من چه سود

چاک کردن سینه بیصبریست در عشق بتان
سوز جان باید ترا از چاک پیراهن چه سود

تا بکی از من وفا بینی و جور افزون کنی
نیکویی کن شاه خوبان از بدی کردن چه سود

صد هزاران گل اگر آیند پیشم جلوه گر
چون نباشد درنظر آن سرو سیمین تن چه سود

خواهم از پایش بمژگان خارها بیرون کشم
ورنه بر پای سگش از روی مالیدن چه سود

عشق سرگردان عالم کرد مارا ای سلیم
ورنه همچون باد هرسو اینچنین کشتن چه سود

۲۲۷

گرچه هر دم ز تو ای شوخ جفا بیش شود
من دلسوخته را مهر و وفا بیش شود

از گلت سبزه بر آمد مه من تا هر روز
بهر جان من بیچاره بلا بیش شود

تا ترا بیش بود ظلم و ستم بر دل من
یا آلهی که غم و درد مرا بیش شود

زان نپویم ره زهاد من بیره و رو
که چو شد زهد فزون روی و ریا بیش شود

ای سلیمی بره عشق غم و درد طلب
عشق کالودهٔ عیشست کجا بیش شود

۲۲۸

مه مرا بشب آنگه که عزم خانه شود
مرا بخود نبرد جان من روا نه شود

گهی که او رود و همرهش نیارم رفت
ز دیده خون دلم در پیش روانه شود

بود که پای سگش هر گهی توان بوسید
خوش آن دمی که سرم خاک آستانه شود

بدوست گفتن راز خود ار چه بی ادبیست
ازان به است که پیش کسان فسانه شود

چه باشد ار کشد از بهر قتل من شمشیر
که بهر دیدن رویش دمی بهانه شود

چنین ملاحت حسن ای پری وشا که تراست
کسی ز عشق تو مجنون صفت چرا نه شود

نماند گرچه بجز استخوان ز جسم سلیم
چه دولتی که خدنگ ترا نشانه شود

۲۲۹

بی لبت یکدم مرا هر جا که منزل میشود
اشک میریزم که لعل از خاک حاصل میشود

در غمت جان میدهم ای عمر بگذر از سرم
ور نیایی کار من بسیار مشکل میشود

همچو من پروانه مجنون نیست از شمع رخت
دود از آن در گردن جانش سلاسل میشود

شام هجر البته منزل در دل من میکند
هر بلا کز چرخ کژرفتار نازل میشود

چند میگویی سلیمی را که دل بر کن ز من
از تو دل برکندن ای رعنا کرا دل میشود

۲۳۰

آه این چه نگاهست بصد قهر غم آلود
این ناز چه نازست چه لطف ستم آلود
گه جنگ کنی با من و گه صلح با اغیار
تا چند چنین جور و جفای کرم آلود
دردا که شده شمع رخت از خط مشکین
همچون علم آه اسیر الم آلود
نی زنده‌ام از هجر تو ای شوخ نه مرده
فریاد ازین نوع وجود عدم آلود
صد ره چو سلیمی سوی او نامه نوشتم
ننوشت غباری بیاض رقم آلود

۲۳۱

سر عشق تو چو حق با دل آگاه دهد
دل چه سان غیر تو در خاطر خود راه دهد
من رخ خوب تو خواهم ز بساط کونین
زانکه بازندهٔ عشقت نه بخود شاه دهد
کرد تیر تو دلم را بپیامی شادان
چون کسی کو خبر راه بگمراه دهد
گر دهد ماه بمهرت خبر از منزل دوست
نکنی باور ازو زانکه به افواه دهد
ای دل از غیر مجو یاری واز خصم مترس
دولت و سلطنت آنست که الله دهد
هر گز از بخت مجو تخت که شاه معنی
شاهی مصر بیوسف ز تگ چاه دهد
بر جهان دل منه ای جان و مشو دور ز دوست
چون سلیمی اگرت صد حشم و جاه دهد

۲۳۲

آن تند خو مراد محبان نمیدهد
بهر مراد تا ندهی جان نمیدهد
رخسار یار گلشن حسنست لیک صنع
آن رنگ و بو بهر گل بستان نمیدهد
دشنام تلخ از آن لب شیرین خوشست لیک
مشکل حکایتست که آسان نمیدهد
درد مرا طبیب مکن بعد ازین دوا
عاشق چو درد عشق بدرمان نمیدهد
سنگ و سفال میکده رندی که مست شد
والله بتاج و تخت سلیمان نمیدهد
دامان وصل یار بخود کی توان گرفت
دولت مجو چو حضرت یزدان نمیدهد

هرگز سلیمی عالم رندی و عاشقی
از عارفی بملکت خاقانی نمیدهد

۲۳۳

در گردن جان زان مو زنار چه خوب آید
دل در غم آن مژگان افگار چه خوب آید
تن از سپه هجران هرگه که شود ویران
گردد چو غم جانان معمار چه خوب آید
یک بوسهٔ شیرینم چون یار دهد وعده
خوردن دو سه وآنگه انکار چه خوب آید
این سان که جفا دیدن رسمیست غریبان را
آیین وفاداری از یار چه خوب آید
چون خشم کند دلبر در غایت زاریها
از عاشق بیچاره گفتار چه خوب آید
دانم که میسر نیست هرگز زلبش بوسه
لیکن چو کند گاهی اقرار چه خوب آید
گر سوی سلیمی دوست سازد قدمی رنجه
از چشم گهربارش ایثار چه خوب آید

۲۳٤

در خیمه چو آن سرو گل اندام در آید
صد پاره کنم پردهٔ جان تا بدر آید
چون عمر رود هر دم و ناید بسر من
عمری که چنینست بهست ار بسر آید
مردم ز شب هجر خدایا سببی کن
کز برج شرف کوکب امید بر آید
از خود خبرم نیست مزن طعنه بر آهم
کین آه جگرسوز ز دل بیخبر آید
بادا ز غم عشق تو محروم سلیمی
بیعشق گرش ملک جهان در نظر آید

۲۳۵

کس نیست که در شام فراقم بسر آید
هر دم بسرم درد و بلای دگر آید
صبحی که نبینم رخ آن ماه دل افروز
سوزد دلم از رشک چو خورشید بر آید
غم کشت مرا لیک شوم زندهٔ جاوید
گر ناگهم از شادیٔ جانان خبر آید
خواهم که بپرسیدن دردم رسد آن شوخ
از در من دلسوخته را درد در آید
تا چند کشم محنت جان با تن مجروح
ای کاش که جان زین تن مجروح بر آید
چندانکه بدفع غم دل بیش بکوشم
غم بر دل افگار حزین بیشتر آید

غمگینست سلیم آن صنم این به که بصد درد
بر سنگ ملامت سر من زین بتر آید

۲۳۶

چه خوش دمی که ز خشم آن نگار باز آید
نهان شود چو پری آشکار باز آید
فتاده بر سر راهم چو صید جان بر لب
در انتظار که کی از شکار باز آید
چو از فراق بمیرم دگر شوم زنده
گرم حبیب بروی مزار باز آید
خزان رسید مکن عندلیب ناله دگر
چو رفت گل که بوقت بهار باز آید
دل سلیم که خون شد پیام وصلش ده
بود که باز دلش بر قرار باز آید

۲۳۷

دلم ز خود برود آن پری چو پیش آید
تغافلی چو کند اندکی بخویش آید
چو عقربیست بمه زلف او که بر جانم
ازو بهر سر مو صد هزار نیش آید
بپیش عشق که ایمان و کفر یکسانست
کسی بمذهب عشق تو از چه کیش آید
بدردمندی خود خوش دلم که در ره عشق
بلا و غم بدل دردمند پیش آید
سوی رقیب مبین بر سلیم رحمت کن
چو بر درت بدل خون چکان و ریش آید

۲۳۸

چه خوش آن غمی که با او دل زار بس نه آید
بخیال آنکه هرگز بخیال کس نه آید
بکل جمال جانان نظر کیست لایق
که جهان به پیش چشمش همه خار و حس نه آید
هوس ار کند که تیرش بدل آیدم آلهی
شب و روز در دل من بجز این هوس نه آید
گه بوسه از دهانش ز حیا و غیرت عشق
ببرم ره نفس را که دگر نفس نه آید
غم عشق گر نباشد من زار را سلیم
غم و فکر دین و دنیا همه جز عبس نه آید

۲۳۹

ترا ای یار گر بر حال یاری رحم می آید
پس از عمری و بعد از روزگاری رحم می آید

چه گر هر دوست بر دوستداری رحم می آید
ز مهر دوستی مردم من و رحمی بکردی تو
که باری گه گهش بر خاکساری رحم می آید
کسی بر من نگرید غیر چشم ای جان فدای تو
گرت من بعد بر بی اعتباری رحم می آید
ز خاک راه بردارم خوشی بردار کاش جانا
بهر سالی و در هر نوبهاری رحم می آید
چه نالی دایم ای بلبل ز فرقت به تو خود گل را
مرا بر حال زار خویش یاری رحم می آید
ترا گر نیست رحمی ای دل صد پاره بر خود هیچ
گر ای بد خو ترا بر بیقراری رحم می آید
ز خود همچون سلیمی ناشکیبی را چه داری دور

۲۴۰

که باز آن سنگ دل بهر چه قهر آلود می آید
صدم تیر بلا بر جان ناخوشنود می آید
ولیک بهر قتلم وه چه زودازود می آید
چو خورشید قیامت رخ نماید جویم از وصلش
اگر دم میزنم گردی مثال دود می آید
کشیدم آه چندانی که خاکستر شدم اکنون
ایاز وقت نقل صحبت محمود می آید
دگر نو ساز ای دل عشق فرهاد و غم شیرین
همه پیکان او زین چشم خون آلود می آید
ز هجر غمزه‌اش چون گریه آغازم که با اشکم
که تیر او دگر بر سینه غم فرسود می آید
غم من در کمان ابرویش کرد اینچنین تاثیر
خیالی بود عالم سربسر نابود می آید
سلیمی پیش چشم همتم بی مهر مهرویان

۲۴۱

بلای عشق را لایق دل ناشاد میباید
خدنگ غمزه‌ات را سینه از پولاد میباید
بلی در هر چه باشد کار را استاد میباید
دل استاد منست و مرشد او دیدهٔ خونین
بغیر عاشقی از هر چه هست آزاد میباید
کسی کو خواهد از وصل پری رویان برد کامی
دل غمگین مردان از وفا آباد میباید
گر آبادی نباشد خان و مان را آن قدر غم نیست
ولی غمخانهٔ عشق تو بر بنیاد میباید
تن خاکی برای خاک گشتن در لحد خوبست
مرا بر سینه زخم تیشهٔ فرهاد میباید
چه گر شیرین وشان سنگدل هستند بسیاری
ترا قاصد برای نامه بردن باد میباید
سلیمی کس نشاید برد سویش گفت و گویت را

۲٤۲

دلم بی یار بر خاک ره و هر شب چنان گرید
که بر حال دلم از درد مجنون زان جهان گرید

گر از احوال من فرهاد در قبرش شود آگه
روان برخیزد و بهر من بیخان و مان گرید

جگرخونی من بین و غم دیرین بی آن مهر
گهی دل نالد و گه سینه سوزد گاه جان گرید

چه باشد حال مسکینی که باشد بزم حالش آن
که گیرد گوشه‌ای و بر دل خود هر زمان گرید

دمادم اشکبار دیده‌ام چون ماتم طفلی
که از مرگ پدر گر یاد آرد ناگهان گرید

مرا هر شب که گرید دیده تا روز غم هجران
عجب بهر چه روز وصل کاید بیش از آن گرید

سلیمی در قیامت زار چون سر بر زند از خاک
ز خلق حشر هر کس بیندش بر سر زنان گرید

۲٤۳

هر گهم دل ز غم آن لب میگون گرید
دامنم پر شود از لعل و گهر چون گرید

جان شبی با سگ جانانه که گوید غم دل
پاره پاره جگر آرد بدر و خون گرید

گو بیا حال مرا بین که تسلیش شود
هر که او بر دل پرحسرت مجنون گرید

یا رب از جور بتان نالدم این جان حزین
باز ظلم و ستم گردش گردون گرید

چمنی خواهد از ایام سلیمی کانجا
جان دهد وز غم آن قامت مورون گرید

۲٤٤

دل گرفتار در آن طرهٔ چون شب نگرید
روزی ما غم آن شوخ شکرلب نگرید

گشته‌ام غرق عرق در تب هجران مهی
دستگیرید طبیبان و مرا تب نگرید

گر ندیدید مه و مهر قران کرده بهم
چشم دارید در آن عارض و غبغب نگرید

میکند سجده بمحراب دو ابروان چشم
دوستان بهر خدا هست مؤدب نگرید

مه من طرهٔ چون شب به رخ روز کشید
ظلمت و نور بهم ساخت مرکب نگرید

خضر وقتست بر آن لب خط سبز و دهنش
چشمهٔ آب حیاتست لبالب نگرید

از سر کوی مناجات سلیمی بیقین
بخرابات مغان آمده مشرب نگرید

۲٤۵

حالم تبه شد از غم احوال من بپرسید
یاران محل یاریست از حال من بپرسید

از بیکسی بجانم بی یار ای رقیبان
گر هست در زمانه امثال من بپرسید

اهل گنه چو سوزد در آتش غم او
من هم گناه کارم اعمال من بپرسید

میجستم از دهانش گم گشته جان خودرا
سر زد خطش که حالش از خال من بپرسید

حال سلیم یاران دیدید بی رخش چیست
احوال یاررا هم ز احوال من بپرسید

۲٤٦

ماه من در عالم خوبی علم خواهد کشید
بر گل سیراب از سنبل رقم خواهد کشید

بر فراز تخت فیروزه چو شد کاووس گل
بر بساط سبزه هر سو جام جم خواهد کشید

نرگس مخمور در گلشن بدور چشم او
همچو لاله ساغر می دمبدم خواهد کشید

بر بیاض صفحهٔ رخسار او خطی ز مشک
کاتب قدرت ز صنعش بی قلم خواهد کشید

دمبدم زین گونه کز چشم رود سیل سرشک
خاک دیوارش همی ترسم که نم خواهد کشید

عاقبت در کوی او خواهد بشادی دم زدن
هر که بر دل چون سلیمی بار غم خواهد کشید

۲٤۷

ای زده در جان خلق از روی چون گلنار نار
عاشقانرا از فراقت در جگر صد خار خار

کم مکن گاهی ز عاشق ای مه بد مهر مهر
گرچه چشمت نیست با اهل وفا بسیار یار

کام جانرا کی رسد زان لعل چون یاقوت قوت
تا کند خطت بسحر غمزهٔ مکار کار

میبرد خال لبت زان طرهٔ شبرنگ رنگ
چشم مستترا بپاس حسن خود بیدار دار

بر سلیمی نایدت ای کافر بیرحم رحم
چند گرید در غم عشق تو مسکین زار زار

۲٤۸

آنکه هست از رشک روی او گل و گلزار زار
چند بر جانم نهد از زلف عنبر بار بار

بس نبود اینم که میزد چشم شوخش چنگ چنگ
کاکلی هم کرده بر پیشانی خود تار تار

عارض آن سرورا همچون گل از مل رنگ رنگ
لعل جانبخشش در و گل قند خوبی تنگ تنگ
مطربا در بزم ما امشب منه از چنگ چنگ

۲۴۹

گه طعن خلق و گاه بلا گه جفای یار
کس همچو من مباد بکوی عدم هلاک
عمری عجب مرا که بود از بلای عشق
با چشم خون فشان چو شدم خاک راه هجر
نی صبر و صل دارم و نی طاقت فراق
غیر از غمت نداشتم ای شوخ همدمی
از چین ابرویش چه شکایت کنی سلیم

۲۵۰

کس همچو من مباد بعالم جدا ز یار
من چون وفا و مهر ز تیرش طمع کنم
دایم بخویشتن بودم مرحبای عشق
بس دولتم همین که خیالم همیکند
میرم سلیم تا سگش از تهمتم رهد

۲۵۱

هر کسی در فکر عیشی و تماشای دگر
خویش را هر جا تماشاییست آنجا افگنم
گر مرادش سیم اشک و چهرهٔ زرد منست
طاقت چون نیست میبینم که رسوا میشوم

وز غم و حسرت مرا در جان و دل صد خار خار
خط او با او رموز دلبری بسیار یار
ای سلیمی باده نوش و دیده بر دیدار دار

بیزار گشته‌ام من ازین روز و روزگار
نی جان و دل نه دلبر و نی صبر و نی قرار
عیشم ببزم حسرت و وصلم در انتظار
روید گیاه درد و غمم از شر مزار
حیران بمانده‌ام من مجروح خاکسار
او هم نمیکند بسرم این زمان گذار
مارا چو کشت شوخی آن چشم پرخمار

گردیده مبتلا بخود و در بلا ز یار
دلرا چو نیست هیچ امید وفا ز یار
در فکر این که کی شنوم مرحبا ز یار
گه گه جگی جگی و برای خدا زیار
تا چند بشنوم سخن ماجرا زیار

در دل من این که چون بینم رخ آن سیمبر
باشد آید وز غلط بر من هم اندازد نظر
جان و دل بادا فدای او چه جای سیم و زر
میکنم یک چند روز از شهر او عزم سفر

وصل گر نبود سلیمی در طریق عاشقی
خوش بود آن هم که از حال دلت یابد خبر

۲۵۲

بهر خورشید رخ خوب تو ای رشک قمر
میجهد چشم کواکب همه شب تا بسحر
سیر چون بینمت ای حور کزان زلف سیه
گم شده چشم مرا در شب تاریک نظر
خال رخسار تو هرگز ننماید چه عجب
در شعاع مه و خور کی بنماید اختر
ای پری از من مجنون خبر خویش مپرس
من بیصبر و سکون را چو ز خود نیست خبر
گرچه صد بار سلیمی بدهد جان روزی
بوی وصل تو دهد زندگیش روز دگر

۲۵۳

صباح عید چون خورشید انور
نمود آن ماه رو الله اکبر
رخی افروخته از آتش ناز
به شوخی تاج سیم اندود بر سر
بصد جور از برای کشتن من
میان بسته لباس ناز در بر
مرا این عید غیر ماتمی نیست
چه گر شادند درویس و توانگر
سلیم ایمن ز مژگانهاش منشین
که ناید صلح هرگز زان دو لشکر

۲۵۴

روز و شب گردد سگ کویت ز من بیگانه تر
زان من دیوانه باشم هر زمان دیوانه تر
نیست حالی چون من و دل در بلا مردانه‌ای
او بغم مردانه و من هم ازو مردانه تر
بس که دور از آستان یار گریم در فراق
دایم از اشکم بود دیوار و بام و خانه تر
بر سرم زین سان که هر دم ابرویت فتان تر است
بهر خونم باد چشمت دمبدم مستانه تر
چون سلیمی گرچه خود را سوخت بر شمع رخت
بد هنوز از گریهٔ حسرت پر پروانه تر

۲۵۵

شد آخر عمر من دردا شب هجران نشد آخر
ز جانم این غم و اندوه بیپایان نشد آخر

۲۵۸

تراست ابروی پرناز و خشم و چین بر سر — چه چین ز هر طرفی صد کمان کین بر سر
تو بر زمین شده مه منفعل چه باشد حال — چو آفتاب گر آیی ز پشت زین بر سر
رخ تو یوسف ثانی کدام شه بیند — که سر فدا نکند افسر و نگین بر سر
خدایرا که جهانی ز فتنه درهم شد — مساز موی خود آشفته اینچنین بر سر
ز بهر آن که نسازم غم تو فاش بغیر — مبادا جز تو کنم روز واپسین بر سر
بیاد عارض و زلف تو سوی باغ شدم — گل آتشم بدل افکند و یاسمین بر سر
سلیم را روش زلف خویش تلقین کن — که جان و دل بغمت داد عقل و دین بر سر

۲۵۹

دل چون کند سلسلهٔ موی او نظر — زان رو که شرم میکند از روی او نظر
این بس مرا که هست امانت بدل غمش — باشد خیانت آن که کنم سوی او نظر
از رشک میشود دل پر درد من کباب — گرغیر میکند بسگ کوی او نظر
صد تیر غمزه باشدش اندر کمان کین — کس چون کند بچشم بابروی او نظر
هرگز دل سلیم مباد از بلا خلاص — کاندر بلا فتاده ز پهلوی او نظر

۲٦۰

چند سوزد ز فراقت بدل پاره جگر — خون شد از حسرت دیدار تو یکباره جگر
شده آن نوع فگار از ستم هجر که هست — چاره خواهان ز دل خستهٔ بیچاره جگر
با تن خشک سگترا بچه مهمان سازم — چو ازین غمکده با اشک شد آواره جگر
با غم دل عجب ار صبر تواند کردن — گر شود همچو دل سخت از خاره جگر
گشت دل آتش و خاشاک تن لاغر من — شد کباب غم خوبان ستمکاره جگر
ای سلیمی سوی آن ماه لقا چون بینم — زان که میسوزدم از دل گه نظاره جگر

دل صد پارهام گر شد شرار آتش دوزخ — مرو ای مرگ یک ساعت که کار جان نشد آخر
ز جان پیکان آن ابرو کمان کم شد روان من — گره از درد من نگشود تا درمان نشد آخر
نهان گشت آن پری فریاد مشتاقان زیادت شد — گل اندر پرده رفت و نالهٔ مرغان نشد آخر
ز شرم چشم او بودم بقصد کشتن خود گفت — جگر پیش آر مارا ناوک پیکان نشد آخر
سلیم از دیده چندین لعل ایثار رهش کردم — هنوزم گوهر و یاقوت از دامان نشد آخر

۲۵٦

شد امشب نالهٔ اهل وفا در کوی او آخر — من و این غم که خواهم دید یا رب روی او آخر
برشک دیدنش اول سپیدش سازم از گریه — اگر دانم که خواهد دید چشم سوی او آخر
اگر شد استخوانم نرم از سنگ جفا شادم — بامیدی که خواهم گشت خاک کوی او آخر
اگرچه بوی زلفش جان اهل عشقرا بربود — خوش آن عاشق که گردد زنده دل از بوی او آخر
بماه رویش ای خورشید تا کی دعوی خوبی — سخن بشنو که خواهی شرم کرد از روی او آخر
ز تیری ای کمان مارا بیا می ده از آن ساعد — مشرف گشته ای یک روز از بازوی او آخر
ندانم با که گویم جور زلف آن پری رو را — که شد عمر و نمیگردد حساب موی او آخر
دلا تا چند از جان سلیمی داد میخواهی — مکن این نوع روزی بوده در پهلوی او آخر

۲۵۷

مکش بقصد من ای شوخ دلستان خنجر — که ننگ دارد از این جان ناتوان خنجر
ز ترک چشم تو دارم خطر که غمزهٔ او — بزیر دامن خود میکند نهان خنجر
تو چون ز لب بنمایی زبان همه خوبان — بزینهار بگیرند در دهان خنجر
خوش آن دمی که تو دانی همین و من کز ناز — بقهر خنده کشی هر دم از میان خنجر
هزار هم چو سلیمی کنند جان قربان — بدست گیرد اگر یوسف زمان خنجر
شه ممالک حسن و ستمگری احمد — کز آتش غضبش هست یک نشان خنجر
هزار سال بعاشق کشی بقا بادش — همیشه غمزهٔ او باد خون فشان خنجر

۲۶۱

هر دمی از تو مرا حسرت و آزار دگر
وه که بر غیر نظر میکنی و میفکنی
از گرفتاری عشق تو اگر ناله کنم
عهد کردیم که بیدرد دلی جان بدهیم
یک خرامیدنت از ما دل و دین برد روان
لب او عاقبتم زنده بدشنامی ساخت
هر کسی را سروکاریست سلیمی لیکن

۲۶۲

ساز برخوردار وصل ای دیده زان ماهم دگر
همچو اشکم یا رب از اوج سعادت اختری
گرد هستی کاش بردارد ز جانم چون ز درد
تا کی آن شاه همه خوبان شود پیدار دور
بیخبر ناگه چو تیر حسرتم بر جان زدی
گرچه راندی بارها چون سگ ز کوی خود مرا
روی زردم کاه دیوار سرای او نشد
خاک ره گشتم من و دامان او کردم گرفت
چون سلیمی عمرم اندر محنت و خواری گذشت

۲۶۳

گشت چشم کافرش غارتگر ایمان دگر
چون بوصلم زنده گردانید محو او شدم
تیغ قهر او دل پرداغ و دردمرا شکافت
اینچنین کز شربت غم زنده گشتند اهل عشق

جان و دل را بهر آزار تو بازار دگر
دمبدم بر دل پر محنت ما خار دگر
خیزد از هر طرف افغان گرفتار دگر
مهربانی ز تو بینیم اگر بار دگر
خاصه از بهر خدا شیوهٔ رفتار دگر
جان نبخشید مسیحا چو بگفتار دگر
ما نداریم بجز درد کسی کار دگر

زندگی بی عشوه‌های او نمیخواهم دگر
ره نما کن چشم برهم را که گمراهم دگر
گشته خرمن سوز عصیان آتش آهم دگر
منتظر بنشسته حیران بر سر راهم دگر
به که برداری ز خاک تیره ناگاهم دگر
دردمند و بندهٔ مظلوم درگاهم دگر
با همین امیدواری گرچه میکاهم دگر
از قبولان رکاب حضرت شاهم دگر
یا آلهی من چنین عمری نمیخواهم دگر

فتنه ها افگند در دین مسلمانان دگر
باز پنهان شد که مرد این واله و حیران دگر
غنچهٔ گلزار غم از عیش شد خندان دگر
کافرم گر زنده ماند بیغمش یک جان دگر

آن لب شیرین ز من هم تلخ و هم آزرده شد
گرچه کردی قهر بنما رخ که آسان جان دهم
جان دهد هر کس چشد جام از کف ساقی درد
ای فلک بیرون رو از میدان که دور از کوکبی
مثل مجنون بیدلان هستند اما چون سلیم

۲۶۴

روی تراست هر نفسی طلعتی دگر
هر تیر غمزه کز تو رسد بر دل فگار
در صحبتی که بینمت ای حور یک زمان
آیینهٔ جمال تو ای صنع لایزال
جانم شد اینچنان ز ضعیفی غم که هست
مارا نشاط و شادی عالم غمست و درد
هستم غلام یار سگ خویش خواندم

۲۶۵

ای غمت هر دم برای اهل دل بندی دگر
راست ناید و صف گیسویت بشبهای دراز
هر زمان صد نکتهٔ شیرین که از جان خوش ترست
کرده‌ای سوگند یاد ای جان که خواهم کشتنت
پردهٔ چشمم پر از خونست بر یاد لبت
آفتاب عالمی گر داشتی غیرت فلک
ای سلیمی کرد رسوا غمزهٔ چشمش ترا

بود دشنام تو لطف ای خسرو خوبان دگر
کز تو این جان کندن مشکل شود آسان دگر
لیک یا رب نرخ این شربت مکن ارزان دگر
خواهم آتش زد ز آه امشب درین میدان دگر
بس عجب باشد اگر پیدا کند دوران دگر

هر لحظه لمعهٔ دگر و حالتی دگر
در سینهٔ حزین دهدم لذتی دگر
جانم رود زار روی صحبتی دگر
هر دم نماید بنظر صورتی دگر
در هر شکنجه موی توش حرمتی دگر
باشد فتاده‌های ترا عشرتی دگر
این هم بود سلیم مرا دولتی دگر

هر رگ جانرا بپیکان تو پیوندی دگر
بهر هر مو گر کند فکری خردمندی دگر
زیر لب داری و با هریک شکرخندی دگر
تا کند باور دلم بالله سوگندی دگر
زانکه نبود پیش ازینم بیتو گلقندی دگر
ساختی روشن برویت مهرمانندی دگر
خیز تا از فتنه بگریزیم یک چندی دگر

۲٦٦

هر زمانم میدهد آن شوخ دشنامی دگر
از محبت میکند هر دم مرا نامی دگر

گه به افسون گه به سحر از من رباید عقل و هوش
از لب لعلش دمادم بخشدم کامی دگر

قصّهٔ جان سوز مجنون سرد شد در دور ما
از من ویاریست اکنون حرف ایامی دگر

هم بنازم مینوازد هم بچشمم میکشد
با گدا هر روز دارد شاه انعامی دگر

زیر سنبل سبزه میروید بر اطراف گلش
مینهد بهر گرفتاری ما دامی دگر

زهر هجرانرا برغبت میخورم دردا که نیست
بهر من چون می حریف درد آشامی دگر

آن که میگویی تو آرامش مرا نبود سلیم
از خدا جویی مگر بهر من آرامی دگر

۲٦۷

با آن که نیست غیر توام محرمی دگر
هر لحظه با خیال تو گویم غمی دگر

کاشم اجل رسد که بمیرم به پیش تو
جانا چو خواهم از تو جدا شد دمی دگر

هر دم بحال دیگرم از حسرت رخت
خوش آن که ره برم بسوی عالمی دگر

از بهر آنکه نیست بکوی تو ماتمم
دارند کشته‌های عدم ماتمی دگر

هنگام وصل آمد و بازم زیاد بهجر
افزود برغم دل حیران غمی دگر

مسکین رمیده‌ای که بعشق تو هر شبی
جز نالهٔ خزین نبود محرمی دگر

جان سلیم گشته به تیغ جفا فگار
از تیر غمزه لطف نما مرهمی دگر

۲٦۸

دل صد پارهٔ من آتش حالست مگر
یا گرفتار بزلف و خط و خالست مگر

خلق گویند که مجنون ز تو عاشق تر بود
آه رسوایی معشوق کمالست مگر

گشته‌ام بیخود و واله نکنی رحمی هیچ
ای پری حالت ما خواب و خیالست مگر

گفته‌ای گشته دلت مایل ماهی دیگر
کوکب بخت مرا روز زوالست مگر

نتوانی که ببوسی لب و دستم گفتی
ترک جان کردن عشاق محالست مگر

پردهٔ خونی جانم که در او نقش قدیست
بهر آن سرو روان جامهٔ آلست مگر

بدعا آه مرا خیل ملک میخواند
آتشین شعله از نور و صالست مگر

جور تو کم شد ازین بنده و الطافت هم
از منت ای بت بیرحم ملالست مگر

باز در جان سلیمیست خدنگی کاری
آرزوی قد آن تازه نهالست مگر

۲٦۹

ای دیده مکن گریه آن روی چو مه بنگر
وی دل مگریز از قتل چشمان سیه بنگر

از غبغب زلف او در خط شوی زنهار
گردن برسن بسته پا بر سر چه بنگر

در بزم وصال ای ماه غافل مشو از عاشق
وز چشم بد ار ترسی گه منگر و گه بنگر

دل رو ز خطت پیچید وانگه برهت سر باخت
آن نوع سیه رویی وین عذر گنه بنگر

افتاده سلیمی زار در پای سگ کویش
او میرود و سرخوش کج کرده کله بنگر

۲۷۰

شرار آه حسرت از جگر افروختم دیگر
دل من آتشست از آتش خود سوختم دیگر

شدم از گریه کور ای سنگدل بر یاد تو صد شکر
که چشم از دیدن غیر تو خوش بردوختم دیگر

تو در من یک نگه کردی واز جا رفت دل جان هم
بیک عشوه متاع صبر را بفروختم دیگر

ز تو ای عمر امید وفا دارم پس از عمری
عجب درد و بلایی بهر خود اندوختم دیگر

نمیخواهم که بینم سوی کس بی او سلیم از خشم
وفاداری از آن چشم سیه آموختم دیگر

۲۷۱

برای دیدن آن مه کنم هر دم فنی دیگر
چو ناگه بینمش حسرت برم بر دیدنی دیگر

گرم صد چشم باشد شب سفیدش میکند گریه
کجا پیدا کنم هر روز چشم روشنی دیگر

دمی هر جا کنم منزل ز دردم خلق مینالند
از آن هر شب کنم مسکن بکنج گلخنی دیگر

بتنگ آمد ز من روی زمین و چرخ از آهم
نماند اکنون بغیر از گور تنگم مسکنی دیگر

نیارد دوختن چاک دلم را رشتهٔ تدبیر
اگر بر تن شود هر تار مویم سوزنی دیگر

تسلی میدهم دل را بذکر ماه رخساری
که هر دم میکنم وصف رخ سیمین تنی دیگر

سلیمی گرچه تا بردم ز لعلش کام دل مردم
چنین ای کاش باشد هر زمانم مردنی دیگر

۲۷۲

تا دید دل برفتن آن مه گذار عمر
در دست خود ندید دگر اختیار عمر
تا چند خار خار فراقت بود بجان
ای عارض تو باغ دل و نوبهار عمر
بر روی همچو ماه پریشان مباد زلف
دور قمر شدست مکن تار و مار عمر
خواهم بروزگار جوانی خورم غمت
وانگه کنم بعالم پیری شمار عمر
امشب وصال دوست غنیمت شمر سلیم
زان رو که زود میگذرد روزگار عمر

۲۷۳

مباد از دهن من دمی زبان تو دور
که از لبم نشود ذرهٔ دهان تو دور
گهی بگوشهٔ چشمم کشی که از ابرو
گه باد چشم بد از چشم ابرویان تو دور
بران شدم که کنم دست در کمر با تو
ولی نشد کمر ناز از میان تو دور
من ار چه در غم عشقت بریدم از دو جهان
مباد سرکشی از زلف دلستان تو دور
در انفعالم ازین بس که بر درت یک شب
نگشت درد سر ما ز آستان تو دور
بر آفتاب کند سایه سنبلت نه رواست
که باشد این همه مظلوم ناتوان تو دور
اگر برای [تو] میرند چون سلیم هزار
بلا و محنت و آزرده گی ز جان تو دور

۲۷٤

آیم چو بخاک سر کوی تو بسر باز
معلوم تو گردد که منم عاشق سرباز
هر کس که در آیینهٔ رویت بصفا دید
صد رحمت حق باد بران رند نظرباز
یکره بسرم آمدی و کار تمامست
گر بر سرم آیی بکرم بار دگر باز
چون شد غم عشق تو بما همره جانی
کردیم بعشق غمت از شهر سفر باز
آن کو بره عشق فرو شد چو سلیم
زو هیچ خردمند نیاورد خبر باز

۲۷۵

نمیکنی نظری سوی اهل عشق زناز
تو ناز کن که نداریم ما بغیر نیاز
زبس طاقت و صبرم نماند در عشقت
چو یاد آورمت گریه مینکم آغاز
ز پادشاه خیالت چه شکرها دارم
که اوست با من دیوانه محرم و همراز
رسید تیر تو بر آشیان دل جان گفت
کبوتر آمده یا رب چه حال دارد باز
سگت بماتم افغان و درد بر دارد
شبی بکوی تو گر کم شود ز من آواز
خوش آن شبی که کند کار من تمام غمت
رهم چو شمع ازین گریه‌های سوز و گداز
سلیم خاک ره عشق کن سر و تن را
که جان بحضرت جانانه میکند پرواز

۲۷٦

بر ابروان تو دارد دلم سجود و نیاز
اگرچه رو بدو محراب کم کنند نماز
تویی که حسن تو نازد صلای محمودی
نماند کس که نزد لاف دوستی چو ایاز
دل من از غم عشقت دم آن زمان میزد
که راه عشق نه انجام داشت نی آغاز
بحال درد تو جانی که حال خویش نیافت
نه سوز دل دهدش حالتی نه نالهٔ ساز
بغیر ذکر غمت نیست ورد مشتاقان
ز هر طرف که بگوشم همیرسد آواز
مباد فاش شود سر نقطهٔ دهنت
بخامه نیز دگر جان نمیگشاید راز
سلیم شاه حقیقی چو تخت عشقت داد
سریر ملک بقا جوی و درگذر ز مجاز

۲۷۷

گر رنجه کند سوی آن دوست قدم باز
جان صرف رهش سازم واز هجر رهم باز
در ملک عدم نیست چو رسم غم و اندوه
ای دل به ازین نیست که گردیم عدم باز
آهم که ازو شمع مه و مهر برافروخت
سوزد دو جهان گر کشد از سینه علم باز
ای شوخ فراق تو بجور و ستمم کشت
باز آی و خلاصم کن ازین جور و ستم باز
تیری که زدی بر دل و جان گر دگری نیست
هستند دل ودیده خریدار بهم باز
جز آنکه شدم بندهٔ عشقت چو سلیمی
دیگر چه گنه کرده‌ام ای شاه کرم باز

۲۷۸

ای سرشت تو بخوبی وز سر تا پا ناز
شیوهٔ چشم تو مردم کشی و غارت دین
سوی ابروی تو هر گه کنم ای ماه نظر
عاقبت نرگس مخمور توام خواهد کشت
از تو هر چند که جوییم هلاک دل خویش
گرچه ریحان خطت بوی وفایی دارد
ای سلیمی بغمش خوی کن و ناز بکش

۲۷۹

نمی یابم امان یک لحظه از درد و بلا هرگز
بتی دارم که دارد صد هزاران ناز هر مویش
کند صد سال بهر خاطر مردم جفا با من
وفای من بدرد او آلهی بیشتر گردد
برین صورت کزان مهوش وفا و مهر ممکن نیست
گر از هم بگسلد پیوند جان و تن مرا بی او
سلیمی را برآمد جان پی یک مرحبا وز ناز

۲۸۰

نبودستم چنین از درد دل اندوهگین هرگز
ز دست دل بجان درمانده‌ام کاندر جهان یا رب
کسی کو قدر پاکی نظر دانست در عالم
ز شیرین خسروان مجنون و من از خسرو فرهاد
گر ای دل بندهٔ کس میشوی صید چنین کس باش
بود هر نازنین را حسن و نازی تا بحد خود

عارضت آفت دوران و قد بالا ناز
کار زلف سیه‌ات از سر استغنا ناز
باشدش عشوه گری یا سرخوشی یا ناز
بس که درد ز محبت بمن شیدا ناز
کارت امروز تغافل بود و فردا ناز
هیچ از خال تو حاصل نشود الا ناز
زانکه زیبنده بود آن بت رعنارا ناز

نشد کس در بلای عشق چون من مبتلا هرگز
ولی یک مو ندارد شیوهٔ مهر و وفا هرگز
نباشد مهربان یک لحظه از بهر خدا هرگز
چو میدانم نخواهد کردن او ترک جفا هرگز
خلاصی هم مباد از محنت و دردش مرا هرگز
غم عشقش مبادا یک دم از جانم جدا هرگز
نکرد آن سنگدل با دردمندان مرحبا هرگز

بسی عاشق شدم اما نگشتم اینچنین هرگز
مبادا هیچ دلبر را فراج آتشین هرگز
مخور کو جز غم خوبان غم دنیا و دین هرگز
ندیده کس چو من عاشق در این روی زمین هرگز
که باری ره نیابد در دل او کبر و کین هرگز
چنین اما ندیدم حسن و ناز نازنین هرگز

بدین خواری که اکنون در غمت افتاده‌ام جانا
نمیداند بغیر از من کسی قدر نگاه تو
من و دل ای سلیمی اینچنین کز عشق مهجورم

۲۸۱

باز از زلف تو بیطاقت و تابم امروز
گریهٔ دیدهٔ غمدیده ندارد سودم
مرسانم بشب ای پیک اجل لطفی کن
ببرید آب و خورش از همه آفاق مرا
طاقتم طاق شد از عشق کمان ابرویی
جان کنم صرف ره یار سلیمی ز وفا

۲۸۲

از عشق چه بیقرارم امروز
روی مه خویش را ندیدم
بیطاقتم از فراق خودرا
وقت است که آه حسرت انگیز
لرزید بزیر خاک مجنون
رسوای تمام مردمان ساخت
مگذر ز سلیم یک دم ای غم

۲۸۳

می و محبوب حریفی ز جهان مارا بس
بر چنین داغ ملامت شده‌ام چاکر عشق
زر نه مخزن افلاک همه داغ غمست

نبود این نوع مارا کرد محنت بر چنین هرگز
کرم کن غیر من سوی کسی دیگر مبین هرگز
ندارد یاد بیاران غم را کس چنین هرگز

فکر من کن که بس از هجر خرابم امروز
من که در دوزخ اندوه کبابم امروز
خیلی از زندگی خود بعذابم امروز
مده ای ساقی ایام شرابم امروز
آخر ای غم بکش از بهر ثوابم امروز
باشد از پیش شود دور حجابم امروز

با جان و دل فگارم امروز
پروای کسی ندارم امروز
من زنده نمیگذارم امروز
بر باد دهد غبارم امروز
از نالهٔ زار زارم امروز
این دیدهٔ اشکبارم امروز
جانرا بتو میسپارم امروز

این روش از همهٔ کون و مکان مارا بس
این قدر در همه جا نام و نشان مارا بس
قصر زر با دگران دیر مغان مارا بس

دست خم کرده در آورد بسرو قد دوست
نیست جز درد سر از نوبت شاهی حاصل
ما کجا ذره‌وش و عین وصال ای خورشید
وصف نیکویی آن عارض و فکر دهنت
ای سلیمی بجز از عشق حمایت مطلب

٢٨٤

مرا کوی غمت باغ و چمن بس
بسوز عاشقی هر گر که میرم
بدل از خار خار هجر الفها
بهر محفل که اهل درد باشد
چه بردارم کشی چون مست زلفت
چراغ ای همنشین امشب میفروز
ز بهر ماتم فرهاد و مجنون

٢٨٥

بی تو دارم الی در دل سوزان که مپرس
گر بیک گوشهٔ چشمی دل ما میپرسی
گویی از عشق بگو یک دو سخن آه بگو
چشم پر خشم تو هر دم غم من میپرسد
دوش ازین درد که دیدم ز تو با غیر وفا
شکوه‌ها کرده‌ام از جور پری پیکر خویش
خبر دل ز که پرسم بمن از غم جان گفت
گفتمش ظلم و جفای تو نپرسید کسی
ای فلک گر غم ارباب بلا میپرسی

در ره عشق همین تیر و کمان مارا بس
نالهٔ صبحدم و آه و فغان مارا بس
عکس روی چو مهات آینه‌سان مارا بس
نقد گنج این قدر از فاش و نهان مارا بس
تا بگیریم جهان تیغ زبان مارا بس

همینم در جهان حب و طن بس
بود از پنبهٔ داغم کفن بس
من دیوانه را سرو سمن بس
دلم زاری کن آن انجمن بس
ازو در گردن جانم رسن بس
که آهم شمع این بیت الحزن بس
سلیمی در جهان افغان من بس

وانچنان سوخته‌ام زآتش هجران که مپرس
هست احوال دل خستهٔ من آن که مپرس
که سخنهاست درین راز فراوان که مپرس
میکند باز اشارت لب خندان که مپرس
کارها رفت بدین دیدهٔ گریان که مپرس
سخنان گفته‌ای ای یار سخندان که مپرس
گفتمش آه ازین زلف پریشان که مپرس
کرد اشارت بوفا حضرت جانان که مپرس
دردمندیست سلیم از غم خوبان که مپرس

٢٨٦

بکویت ار چه بهیچ‌ام نمی شمارد کس
ولی چو من بجهان عاشقی ندارد کس
چه گر ز عشق هلاکم خوشم بهجران نیز
مرا بحالت خود کاشکی گذارد کس
گمان برد سگ جانانه کز خروش منست
بهر کجا که فغانی ز غم بر آرد کس
گره همیشه بر آن ابرویان و چین در زلف
چگونه طاقت چند این عتاب آرد کس
هزار جان بفدا گر کنم سلیم کمست
که همچو دلبر من دلبری ندارد کس

٢٨٧

نی زر و نی مال ملک جهان دارم هوس
من همین عشق یکی زیبا جوان دارم هوس
تا سرم بر آستان یار سر منزل گرفت
کافرم گر هیچ گه باغ جنان دارم هوس
بر کشیدن آه بهر قد بالای حبیب
این سعادت از زمین تا آسمان دارم هوس
بر دل افگار پردرد خود از بهر دوا
تیرباران یکی ابرو کمان دارم هوس
زاهدا در کوچهٔ زهدم مخوان دیگر که من
با حریفران گوشهٔ دیر مغان دارم هوس
گفتهٔ جانا که میخواهم سلیمی را کشم
آفرین شاه ار کشی من هم همان دارم هوس

٢٨٨

مایل من بعد از این چون گلبن نورس مباش
بهر همچون من کسی بدنام هر ناکس مباش
نیست یک گل همچو رویت در گلستان بهشت
با چنین روی نکو در خنده با هر خس مباش
از وفا زلفت سیه پوش است همچو بخت من
سرو قدت گو بقید رنگ رنگ اطلس مباش
بس که فکر عیش وعشرت کردی ای دل بارها
ای غم آن بیوفا از خاطر ما بس مباش
ملک عشقت داده سلطان حقیقت ای سلیم
از خدا جو یاری و دیگر زبون کس مباش

٢٨٩

جانا بعاشقان جفاکش بکین مباش
عیبست از نکویی تو اینچنین مباش
حیفست در دلت گذرد کین چون منی
هجران که شد غنیم تو خود در کمین مباش

هر لحظه گونه سرخ مکن بهر قتل من
ای آفتاب حسن چنین آتشین مباش

منمای روی گرم بهر ذره‌ای ز مهر
بشناس قدر خویش بهر کس قرین مباش

ای دل ز جور یار چنین آه‌ها مکش
دادت همی ستاند ازو خط غمین مباش

دلرا مراد شوخی گفت و شنود توست
از پرده همچو گل بدر آ شرمگین مباش

تا بر سر تو سایهٔ عشقست ای سلیم
از خصم گر سپهر بود در زمین مباش

۲۹۰

از سبزهٔ خط آینه ژنگار گرفتش
دود دل ما عاقبت کار گرفتش

از کفر حذر کرد چو زاهد بر آن زلف
در گردن جان رشتهٔ زنار گرفتش

جان کرد شکایت ز غمش بیغمش گشت
حق نمک یار وفادار گرفتش

خضر از دهنش وعدهٔ دشنام چو بشنید
ترسید ز انکار و بر اقرار گرفتش

با نالهٔ من آن سگ کو گشت هم آواز
هم پیشهٔ خود دید بخود یار گرفتش

دل کز من آواره گریزان شده بر عشق
با شحنهٔ غم بر سر بازار گرفتش

شد غرقه بخون پیرهن جان سلیمی
زان جامهٔ سرخی که بگلنار گرفتش

۲۹۱

مرغ تیرت که بود سینهٔ ریشم قفسش
جان برآید اگر افتد سوی غیری هوسش

نگریزد دلم از تیر بلا تا مه بود
داغهای غم تو آینهٔ پیش و پسش

سگ کویت که رفیقست بمن میخواهم
که بگردن بود از رشتهٔ جانم مرسش

هست میم دهنت رمزی و فهمش مشکل
که جز از حرف ندیدست عیان هیچ کسش

لب لعلت عجب از عین نزاکت شکریست
که کرانی بود از سایهٔ بال مگسش

هر کجا ناقهٔ لیلی که گذشتی بودی
لالهٔ خون دل و نالهٔ مجنون جرسش

عار دارد ز سریر همه آفاق سلیم
زیر سر خشت درمیکدهٔ عشق بسش

۲۹۲

دایما گر نبود بر دل ما بار غمش
از ازل تا به ابد شکوه کنیم از کرمش

گشته آباد دل ما بسپاه غم عشق
نقد جان داده خریدیم فراق و المش

غم او در دل ما شادی عالم چه کنیم
غیر کی راه کند در حرم محترمش

بود بر لوح دل ما رقم غم روزی
گر نبد نام و نشان هیچ ز لوح و قلمش

ای دل از چاشنی زهر فراقش مگذر
چو کشی منت مینای مه و جام جمش

آه ما برق چو زد آتش دل بر افلاک
شعله‌های مه و خورشید بود یک علمش

تا سلیمی ببلا تیغ صفت گشت علم
مژدهٔ فتح دهد عشق دلا دمبدمش

۲۹۳

پیش مردم از خیالش شرمگین می بینمش
گریه می آید مرا هرگه چنین می بینمش

گویم از غیری مبادا دل برد میرم ز رشک
چون بدان ابروی پرچین در کمین می بینمش

از برای سوز دلها همچو آتش پاره است
هر گره گر تندخویی در جبین می بینمش

نرگسش دزدیده گویی کرده سوی من نگاه
زانکه بس بیمار و مدهوش و حزین می بینمش

در لباس آل قصد خون دلها کرده است
باز در عشاق کشی‌ها آتشین می بینمش

ای مه روی زمین بر ماه گردون رحم کن
کز غم روی تو خیلی در زمین می بینمش

ای سلیم این سر که چندین درد سر دارم ازو
عاقبت خاک ره آن نازنین می بینمش

۲۹٤

مرا هر گه کشد از دور یاری زخم پیکانش
مباد آلودهٔ خونم شود ناگاه دامانش

بمن گویند روی چون مهش میبین چه سان بینم
که آشوب و بلا میبارد از ابروی فتانش

نخواهم کان پری گوید سخن کز نازکی ترسم
که گردد رخنه از آزردگی لعل بدخشان

شده کام و دهان و سینه‌ام از تشنگی افگار
ولی آب توقع دارم از چاه زنخدانش

چه سان از هم گشاید چشم خواب آلوده گر بیدار
بود صد جان خون آغشته بر هر نوک مژگانش

سرم بر آستان او که از نه چرخ کردی عار
کنون درد جدایی ساخته با خاک یکسانش

سلیمی دارد ای مه درد عشق آخر چه حالست این
که هرگز نگذرد در دل خیال دردمندانش

۲۹۵

نون خط و الف بینی و میم دهنش
هست نامی که نشان نیست نمک در سخنش
این که شد بر الف و نون خطش ابرومند
آن حسنست و بتان می ندهد کس چو منش
چشم و زلف و دهنش علم لدنیست مگر
که نگنجد ببیان شرح معانی و فنش
هر دو زلفش که چو طاهاست گره ها واوش
میتوان خواند پر طوطی شکرشکنش
سرنگون کرد سلیمی چه مایل ز قلم
کرد از سحر چو اوصافی زلف و ذقنش

۲۹۶

گهی از تار زلف و گاه از ابروی پرچینش
رقمهای خساب حسن بین بر لوح سیمینش
جبینش چون سهیلی در قران بالای ماه و مهر
چه نجمست اینکه هست از آفتاب و ماه و پروینش
اگرچه کوکب افشان گشته چشمم دور ازان کوکب
عجب گر رحم آید بر من مظلوم مسکینش
ندانم کز نزاکت چون سخن میگوید آن دلبر
که هیچ آگه نمیگردد لب بالا و زیرینش
رسد جانم بلب وانگه بنو جانی شود ظاهر
زبان هر گه نماید از دهان تنگ شیرینش
بخوبی پادشاه ملک حسنست و ستم عادت
چه شاهست این که هست از جور و ظلم و ناز آیینش

۲۹۷

ز عاشقان خود ای جان رخ چو ماه مپوش
بقهر روی ز عشاق بیگناه مپوش
رخت ز نور آلهست پرتوی بالله
صریخ پرده بر این پرتو الله مپوش
هزار شیفته را سوختی کرم فرمای
شکنج زلف کج از گوشهٔ کلاه مپوش
تو شاه اهل نیازی و داد پیشهٔ تو
بعدل گوشهٔ چشمی ز دادخواه مپوش
چو آه من ز چه هر دم سیه کنی در بر
مرا بسوخت غم قامت تو آه مپوش
چو کعبه گر بره حق سیاه میپوشی
مکش مرا ز برای خدا سیاه مپوش
ز زرق و توبه و تقوی شیخ سهر سلیم
طریق رندی ما بهترست راه مپوش

۲۹۸

چو در حمام آید ماه من در پیش بالایش
زدیده آب ریزم هر زمان صد کاسه بر پایش
همیریزم بسر آبش دمادم گرچه میدانم
کزین بار گران آزرده خواهد گشت اعضایش
کند او بیدلی کز گرمی حمام و آگه نی
که میسوزد مرا جان و جگر از بیدلیهایش
نمیفرماید او یک کاسه آبم شفقت از رحمت
کسی هم نیست نزدیکم که تا گویم بفرمایش
سلیمی گریهٔ گرم از سر جانان ببر دیگر
که در حمام خود خیلی حرارت داد گرمایش

۲۹۹

گرچه داری قصد قتل ای مه برین بیمار خویش
باری از روی وفا بنما دمی دیدار خویش
دار شد در دار عشق ای حور پیکر چنگ تو
دمبدم هر تارش آویزد دلی بر دار خویش
از برای نسخهٔ مجنونی و مشق جنون
کرده‌ام از چنگ و تارش مسطر و پرگار خویش
گرچه زحمتها کشیدی تا مرا کشتی بناز
بر سر بالین من باری مده آزار خویش
گفتهٔ گر کفر باشد میکنم قتل سلیم
کافری باشی اگر بر گردی از اقرار خویش

۳۰۰

آنچنان در عشق مجنونم که با دلدار خویش
هرکرا بینم تصور میکنم اغیار خویش
زاهد از دیوانگی و عاشقی منعم مکن
من نکو دانم بملک نامرادی کار خویش
کس ندادی جان شیرین را بتلخی در جهان
گر نفرمودی دریغ از عاشقان دیدار خویش
راستی سرو سهی گفتم قد اورا ولی
منفعل گشتم بسی زین طبع ناهموار خویش
بر سلیمی چند طعن ار کرد اظهار غمت
توبه ای دلبر پشیمان گشتم از کردار خویش

۳۰۱

فرصت ار یابم و بینم دو سه نوبت سویش
سر بپیش افگنم و شرم کنم از رویش
او زده تکیهٔ خود بر در و دیوار مرا
صد غم و فکر که رنجه نشود پهلویش
نیست از خوی وی‌ام آگهی و در ره عشق
من ندانم بچه انواع بدانم خویش

۳۰۵

هر که او درد و غمت را بدوا کرد عوض
عاقبت گشت پشیمان که چرا کرد عوض

دل درویش جفاکش که گرفتار تو شد
هرچه بودش ز محبت بوفا کرد عوض

جان من نیست شد از هستی و پیوست بعشق
دردمندانه فنارا ببقا کرد عوض

آنکه از بهر غم عشق تو جان صرف نساخت
سلطنت را بیکی باد هوا کرد عوض

چون سلیمی دل من بهر شهنشاهی عشق
پادشاهی جهانرا ببلا کرد عوض

۳۰۶

ای شده خال رخت بر رخ خورشید نقط
چو گل از سبزهٔ خطت مه تابان در خط

عجب افتاده فقط نقطهٔ دور دهنت
گرچه بر فرق خداییست همین نقطه فقط

مکن از صفحهٔ خوبی خط مشکین را حک
بخطا کی شود از صنع خطی سهو و غلط

تا ترا سبزهٔ خط از گل عارض بدمید
شد روان هر طرف از چشمهٔ چشمم صد شط

غرقهٔ بحر ملامت که شد از عشق سلیم
چون حبابیست سراسیمه و در سیر وسط

۳۰۷

هستم ز غمت ای مه با درد و بلا قانع
در عشق رخت باشم دایم بجفا قانع

گردون چو من مجنون گردیده بود مشکل
هم با غم دل خشنود هم بی سر و پا قانع

از زلف تو در شبها گر صد گلهام باشد
وقت سحرم سازد پیغام صبا قانع

ای پادشه خوبان میپرس گهی حالم
باشد بزبان خوش درویش گدا قانع

چشمت چه جفاکار است کز خوی بد ومستی
نی کشت بهجرانم نی شد بوفا قانع

با سلطنت عالم بی مهر مه رویت
بالله نتواند کرد افلاک مرا قانع

کی مثل سلیمی تیز بینم سوی رخسار
چون دیدهٔ مارا کرد خاک کف پا قانع

۳۰۸

دور از تو شدم جانا با محنت و غم قانع
وز چون تو شهی باشم با ظلم و ستم قانع

چون شب هجر سیه بختی من میطلبد
گاه خال و خط و گه چشم و گهی ابرویش

ای سلیم این همه پیچ و خم تاب از پی چیست
گر پریشان نشده بر سر آتش مویش

۳۰۲

تا نشد خون دل زارم نشد از درد خلاص
شربت هجر ترا نیست بجز مرگ خواص

حاصلی نیست بجز گوهر اشک از چشمم
گرچه عمریست که در قلزم عشقم غوّاص

ای رفیق ار نه براه غم آن مه میرم
بهر من سورهٔ اخلاص مخوان از اخلاص

گردبادی که بهامون ملامت بینی
ژنده پوشی بود از حالت مجنون رقاص

حالت سوز طلب در سخن عشق سلیم
که نریزد بیکی حبه دو صد معنی خاص

۳۰۳

وه که دل یک لحظه از هجران نمی یابد خلاص
جان ز تن تن از بلای جان نمی یابد خلاص

هر که باشد دوست دار روی زیبا در جهان
هیچ گه از طعن بدگویان نمی یابد خلاص

وانکه در کوی ملامت همچو مجنون زد قدم
تا نمیرد او ازین میدان نمی یابد خلاص

دردمندی کز خط و خال بتان آشفته شد
آشکاره زان غم پنهان نمی یابد خلاص

در حریم حرمت غم هرکه شد محرم سلیم
تا بحشر از محنت و حرمان نمی یابد خلاص

۳۰۴

مه من از توام وفاست غرض
زانکه از مهر و مه ضیاست غرض

گه گهی میکنی وفا لیکن
از وفا هم ترا جفاست غرض

بهوای غمت شدم رسوا
ورنه خواری خود کراست غرض

تو و کوی سلامت ای زاهد
دل مارا همین بلاست غرض

گه کنی خشم و گاه ناز و عتاب
همه القصه قتل ماست غرض

من سگ سر بر آستان توام
جای دیگر مرا کجاست غرض

از سلیمی مباش بیگانه
یار من با تو آشناست غرض

نبود چو من محزون یک عاشق دل پرخون
در عشق تو چون مجنون شاکر نه وهم قانع

احوال دل درویش چون شرح دهم کز پیش
ماندست بجان ریش در ملک عدم قانع

گفتی دلت ار یغماست خوش باش بدان کز ماست
گویم بتو حرفی راست بالله که نیم قانع

ساقی چو جهان فانیست جام آر توقف چیست
کامروز سلیمی نیست بر ملکت جم قانع

۳۰۹

ای رخ و زلف تو رشک سمن و سنبل باغ
حاصل جان ز تو دود دل و سودای دماغ

ابروان تو که شد پرگره عشوه و ناز
در تلاشند مگر بر سر بادام دو زاغ

جز بتیرت نگشاید دل پردرد و غمم
هر خدنگ تو مگر هست کلید این باغ

جان من همدم وهمدرد بجز ناله نیافت
که بصحن چمن از خون دلم داد ایاغ

دل عشاق کند سنگ مزارم بزبان
بعد من بس که بود از جگر سوخته داغ

همچو مجنون زر رخساره نثارش کردم
دامنم دی سگ کوی تو چو بگرفت بلاغ

شغل رسوایی و عشق رخ او کرد سلیم
یا آلهی که نصیبم نکنی کنج فراغ

۳۱۰

مهی دارم که نبود دل ز دردش یک زمان فارغ
بر آمد جان من از مهر و آن نامهربان فارغ

چو زلف خود پریشان کرده عالم را و خود ایمن
جهانی هر زمان سوزد غمش او از جهان فارغ

بچشم و ابرویش کاستاد و شاگردند در شوخی
بسی را همچو من خون ریخت وز تیر و کمان فارغ

اگرچه شفقتست ای مرگ در خاکم مکن پنهان
مبادا گردم از بار غم آن دلستان فارغ

گه از دل گه ز جان تا کی کشم منت بحمد الله
که جان از محنت من رست و دل هم شد زجان فارغ

کنار کوه و صحرا گشت از آوازهٔ من پر
من دیوانهٔ مجنون صفت خود از میان فارغ

سلیم از راه غم گردی شو و کار خود آخر کن
که گردی ازغم و غوغای این آخر زمان فارغ

۳۱۱

در جهان جز محنت و خواری نمیبینم دریغ
هیچ از یاران خود باری نمیبینم دریغ

مهوشان هستند اما مهربانی کمترست
دلبران بسیار و دلداری نمیبینم دریغ

ترک جان گفتم ولی زین چند روزه زندگی
حاصل خود جز دل آزاری نمیبینم دریغ

دل بماهی دادهام در طرهٔ شبرنگ او
غیر مکر و فن طراری نمیبینم دریغ

جانم از زندان تن بیزار گشتست ای سلیم
رستگاری زین گرفتاری نمیبینم دریغ

۳۱۲

گر لشکر عدو بود از قاف تا بقاف
بالله که هیچ روی نمیتابم از مصاف

چون آفتاب ظلمت کفر از جهان برم
گاهی که صبح تیغ برون آرم از غلاف

گر نعره بر کشد ز جگر شیر نر بجنگ
دوزم دلش بسوزن پیکان جان شکاف

گر روبرو شود بگه رزم مدعی
داند که نیست دعوی مردان ز روی لاف

باید براستی بمیان آمد ارنه خلق
گویند بیشمار سخن از سر گزاف

در پیش تیغ و تیر عدو پایدار نیست
کار زره گران نکند هر حصیر باف

دارد حسود کین سلیمی و گر نه هست
مارا بمثل آینهٔ تیغ سینه صاف

۳۱۳

شد باز بر دل و جگرم کارگر فراق
بودم هلاک ساخت از آنم بتر فراق

ای کاش مرگ زودتر آید مرا بسوخت
این نیم جان که ساخته زیر و زبر فراق

یا رب خلاص ساز مرا تا بکی کشم
روزی بلا و محنت و روز دگر فراق

کو همدمی که همرهم آید سوی عدم
این دوستی بمن نکند کس مگر فراق

ای غم جدا مشو ز من و دل بکوی درد
زانرو که اعتماد نداریم بر فراق

یک کس نماندی که نمردی بدرد دل
کردی اگر ز من بدل کس اثر فراق

جان میدهم سلیم ولی حیف کز جفا
با این نمیکند بدلم سربسر فراق

٣١٤

اگرچه بود بعالم بسی بیان فراق
بکوی درد ز مجنون و وامق و فرهاد
ز درد و نالهٔ من گوش گیرد اسرافیل
بوصل نیز نیابد دلم دگر تسکین
حذر کن ای فلک بیوفا که همچون برق
چنین فراق که من دارم ای سلیم عجب

و لیک شرح زمن یافت داستان فراق
نمانده نامی و من گشته‌ام نشان فراق
بوقت صور اگر بشنود فغان فراق
ز بس که دید بلاهای ناگهان فراق
علم زد از جگرم آتش نهان فراق
بهیچ دل گذرد در جهان گمان فراق

٣١٥

گرچه مه شق شد به انگشت نبی از صنع حق
هست معنیها بسی در صورت خطت ولی
من که از آیینهٔ ماه رخت حق بین شدم
گرچه صوفی هر گهی لاف از معانی میزند
ای سلیم از قصهٔ فرهاد و مجنونم مپرس

بر سر مه افسر حسن تو شبرا کرده شق
زاهد آگه نیست کز یک روی میخواند ورق
همچو من از چشم معنی هرکه دیدت گفت حق
لیک نبود در بیان منطق عشقش نطق
چون از ایشان من بکوی عاشقی بردم سبق

٣١٦

مباد کس چون من زار مبتلا عاشق
بود بهر سر مویش هزار عشوه و ناز
کرشمه‌های عتابش دریغ نیست ز ما
وفا و مهر به بیگانه بیش میورزند
ز عشق دوست چرا عیب میکنند اغیار
هر آنکه دید مرا در غمش ز دشمن و دوست
به کوی عشق سلیمی چه جای کعبه و دیر

که گشته‌ام به یکی شوخ پر جفا عاشق
مراست دیدهٔ خونین هزار جا عاشق
نگشته‌ایم به معشوق بیوفا عاشق
به است گر شود کس به آشنا عاشق
چو عیب نیست که باشند بر خدا عاشق
به طنز گفت که عشق است مرحبا عاشق
ازین بلا چو نرستست هیچ جا عاشق

٣١٧

زین بیش کاش دل شودم مبتلای عشق
تا زلف سرکش تو پریشان شد از نسیم
جانا تو گر وفا کنی و گرنه خوش دلم
خوش آن که همچو قصهٔ مجنون و کوه‌کن
از دولت غمت چو سلیمی بصد کمال

زیرا که نیست هیچ بلا چون بلای عشق
دادیم عمر خویش بباد از هوای عشق
هرگز مباد کم ز دل ما جفای عشق
ماند بیادگار زما نکته های عشق
هستیم پادشاه جهان و گدای عشق

٣١٨

خلاص نیست ز کوی غمم بهیچ طریق
چگونه راه بدار الشفای عیش برم
ز دود آه مگر نخل ارغوان شده‌ام
بسوختم ز غمت ای پری خوش آن روزی
محبتی که بزلفت فتاده است مرا
بچشم کم منگر سوی خون فشان چشمم
گهی ز حال سلیمی بپرس کز گریه

رسم بکعبهٔ دیدار اگر بود توفیق
مرا که هیچ کسی نیست غیر درد رفیق
که رسته از مژه‌ام شاخه‌های لعل و عقیق
که بینمت زره مرحمت بخویش شفیق
ز هجر تا ندهم جان نمیشود تحقیق
که کان گوهر و لعلست این محیط عمیق
ببحر عشق چو گرداب گشته است غریق

٣١٩

جا کرده ز شوخی و ادب در دل ما تنگ
سر تا قدمش لطف و نکویست و لیکن
صد مهر بدان غمزهٔ خونین شودم بیش
جستند دوا درد مرا جمله طبیبان
هر چند که رحمست ترا بر من دل ریش
بوس ار طلبم از دهنت بیش مکن قهر
آن به که شویم از دو جهان فرد سلیمی

آن ترک جفاجوی میان جست قبا تنگ
چشمش چکنم هست بهنگام وفا تنگ
تیرش چو کند در جگرغمزده جا تنگ
دست همه با درد من آمد ز دوا تنگ
جانا دل خود را مکن از بهر خدا تنگ
بر هیچ مکن خاطر درویش گدا تنگ
مجنونی مارا بود این کهنه سرا تنگ

۳۲۰

کنون که سایهٔ ابرست و آفتاب تنگ
بنازگی چه خوشست ار خوری شراب تنگ

نماید از لب شیرین گهی تبسم ناز
گهی کند سر سنبل ز پیچ و تاب تنگ

چه بس نکوست به بستان ترانهٔ بلبل
به سیر نیز در آید چو سیل آب تنگ

جفا کشم ز تو ای ماه و شکوه هم نکنم
چه پشت چشم کنی با من از عتاب تنگ

گذشته شب که به مستی تو میل خواب کنی
عجب که میکندت جای و جامه خواب تنگ

بیا که شانه کنم سنبل ترا بمژه
شبیست روشن و بی غیر و ماهتاب تنگ

بران سرم که چو گویم سلامت آهسته
دهی بروی سلیمی مرا جواب تنگ

۳۲۱

آن مه بیان حال کند از زبان چنگ
زان روی پهن مانده ز حیرت دهان چنگ

بشنو ز روی وجد که از نغمهٔ فراق
شرح و بیان عشق بود داستان چنگ

بر سر چنانکه رشتهٔ جانهاست کاکلش
انگشت اوست رشته کش از تار جان چنگ

گفتم ز سوز و ساز بسازم دوای دل
دردم زیاده شد ز خروش و فغان چنگ

اکثر ز نیش عقرب زلف سیاه اوست
سوراخهای غم که شدست استخان چنگ

چون شرح حال او دهد این جان خسته‌ام
گر از زبان عشق کند دل بیان چنگ

همچون سلیم هیچ کسی در مقام حال
آگه نگشته است ز راز نهان چنگ

۳۲۲

ساقیا می ده که سازم روی زرد خویش آل
مطربا بنواز چنگی تا کند دل کسب حال

بیزبان چنگ از خیال دوریت در ناله است
وای مسکینی که در فریاد باشد از خیال

چون فکنده گیسویت در گردن جان سلسله
بهر جان من مکن هر دم بلای پایمال

وه چه حالست اینکه از هرکس وفا کردم طمع
از جفا او میکشد آخر من بیمار حال

تا مگر لایق نماید چنگ و مضراب ترا
از ضعیفی گشته چون مضراب انگشت خلال

چون نوازی چنگ جان لایق بایثار تو نیست
تا بکی مسکین سلیمی یابد از خود انفعال

۳۲۳

باز بستان سبز گشت و شاه گل با صد جمال
بهر قتل بلبل بیچاره بر کرده آل

مرغ چشم من که پروازش بجز سوی تو نیست
بسته‌ام از اشک صد جا نامهٔ شوقش ببال

ساقیا زآن آب هستی سوز در ده جرعه‌ای
که خودی خود ندیدم حاصلی غیر از ملال

در شب هجران چو آیی در خیالم جان دهم
چون شود حالم ندانم گر بود روز وصال

در قفس با صد الم ای عندلیب نامراد
چون سلیمی ناله را آهنگ کن از جان بنال

۳۲٤

بینم چو رخت وه که دگر میشودم حال
هر روز بعشق تو بتر میشودم حال

اشکی که همی ریخت بغم دیدهٔ فرهاد
هر روز چو آن خون جگر میشودم حال

حالم شود آن نوع که خاک برم رشک
وان نوع ازان راهگذر میشودم حال

یا رب بجز از درد مده هیچ ودایم
زین خوشترک از درد اگر میشودم حال

چون سوی تو بینم هلاکم ز وصالت
دانی که چنین هم ز نظر میشودم حال

خواهم که زیادت شودم مهر تو ور نی
صد سال جدا از تو بسر میشودم حال

هستم سگ کوی تو بجان همچو سلیمی
هر چند که هر روز بتر میشودم حال

۳۲۵

هرگز کسی مباد چو من مبتلای دل
بر باد داده جان حزین از هوای دل

وه چون کنم چه چاره که دایم در آتشم
گاهی ز جور دیده و گاه از جفای دل

من کسب درد ازو کنم و او از چشم من
باشد گدای دیده دل و من گدای دل

صد کوه غم دروست مگر بهر شاه عشق
گشت از بلای محنت و حرمان بنای دل

جانا تو گر کنی نظر و گرنه در وفا
ما با تو همچو آینه‌ایم از صفای دل

از من مجو صلاح سلیمی که گشته‌ایم
رسوای خلق عالمی از ماجرای دل

٣٢٦

بس که هستم بدل خون شده از یار خجل
شرم آید که خیالش گذرانم در دل

منفعل از کرم دوست دل پر حسرت
میگریزم بره بادیه منزل منزل

دل که قدر نظر عشق ندانست اول
بعد ازین گر رهد از کوچهٔ حرمان مشکل

ساخت رسوای جهانی من سودازده را
همچنان دل بجفا و ستم او مایل

ای سلیمی چو روی دیدهٔ گریان سوی دوست
سر ببالا نکنی بلکه فرو رو در گل

٣٢٧

ای سحر درآمیخته حسنت بشمایل
در زلف تو آویخته صد هایل و بایل

ابروی تو تا سرخط تعلیم نگردید
بر صفحهٔ خوبی نشد انشا بر سایل

آنرا که کند سابقهٔ عشق تو اثبات
درد و غم و اندوه فراقست دلایل

گر خضر فتد از خط سبز و دهنت دور
بالله که بمردن شود از هجر تو قایل

وارست دلم از فتن و آفت هستی
تا تیغ تو در گردن جان دید حمایل

مارا ز کمال نظر و دیدهٔ تحقیق
باشد ز نظر بر مه رخسار تو عایل

شاهنشه مقصورهٔ هجرست سلیمی
دل زنده بدرد و بغم عشق تو مایل

٣٢٨

دمبدم میرود از دیدهٔ خونبارم سیل
که ندارم نظری لایق دیدار سهیل

بی سهیل رخ آن زهره جبین در عالم
کافرم گر بمه و مهر مرا باشد میل

آن بود سلطنت عشق و شهنشاهی من
که کنم در قدمش سلطنت دهر طفیل

برنجست از صف عشاق چو من مجنونی
گرچه بسیار چو مجنون شده پیدا ازین خیل

طالعم سعد بد آن شب که مناسب چو سلیم
دست در حلقهٔ زلفش زده خواندم و اللیل

٣٢٩

من که چنین به زندگی میکشم از تو صد ستم
مشکل اگر بمرگ هم باز رهم ازین الم

خواه جفا زیاده کن خواه وفا مرا یکیست
زانکه نماند در دلم فکر و خیال بیش و کم

منفعلم مکش مکن لطف که آن هم از جفاست
نیست مرا چو خدمتی نزد تو لایق کرم

شادم اگر بسالها مهر نه بینم از تو لیک
بهر خدا که کم مکن خشم و عتاب دمبدم

مردم و گردباد هجر از سر مرقدم برفت
گشت علامت بلاکشتهٔ عشق را علم

نیست ز کنج حسرتم کس سوی وصل رهنمون
ای کس بیکسان تو خود راه دهم سوی علم

شعلهٔ آتش غمت سوخت سلیم را چو دل
ساخت ز مغز استخوان مرهم زخمهای غم

٣٣٠

هر چند دل رمیده و دیوانه گشته‌ام
مسند نشین گوشهٔ میخانه گشته‌ام

مجنون که بود خسرو اقلیم درد و حال
بنگر که گشته بهتر ازو یا نه گشته‌ام

صورت بمن دگر مکن ای صورت آله
کز هر چه غیر نقش تو بیگانه گشته‌ام

بفروز شمع حسن بسوزم که از غمت
مایل بمرگ خویش چو پروانه گشته‌ام

گاهی بوصل خود بنوازم که از وفا
در کوچهٔ فراق تو مردانه گشته‌ام

دشمن شدست با من و با دیگران محب
شرمندهٔ محبت جانانه گشته‌ام

کس نیست کز منش نبود اجتناب آه
رسوای شهر چون سگ دیوانه گشته‌ام

همچون سلیم پادشاه تخت دولتم
تا با سگان کوی تو همخانه گشته‌ام

٣٣١

باز چون بلبل ز گلزاری جدا افتاده‌ام
داده دل وز کوی دلداری جدا افتاده‌ام

صبر کن تا صبح ای غم در شب هجرم مکش
ز آن که از خورشید رخساری جدا افتاده‌ام

زار مینالد دلم بر یاد زلف و روی او
کز مه خود در شب تاری جدا افتاده‌ام

ای که میپرسید احوال من از هجران دوست
این قدر دانم که از یاری جدا افتاده‌ام

ای سلیم آنها که عیبم میکنند آگه نیند
کز چنان یاری بناچاری جدا افتاده‌ام

٣٣٢

با انکه گشته دشمن جانم چه کرده‌ام
یاران بجان خویش ندانم چه کرده‌ام

هر کس کند بمن ستمی آه غیر ازین
کز صدق دوستدار فلانم چه کرده‌ام

شب بیقرار بودم و امروز شرمگین
خیلی ز طور خود بگانم چه کرده‌ام

الا که جز تو آرزویی نیست در دلم
ای آرزوی جان و جهانم چه کرده‌ام

گفتی نهان مگر بمن ار نی کشم ترا
من هم جز این که کشتهٔ آنم چه کرده‌ام

از ننگ خود بریده‌ام آه و فغان ز این
بشنو که من به آه و فغانم چه کرده‌ام

گویند وه چه کرد سلیمی که شد خراب
رسوای عشق خوب رخانم چه کرده‌ام

٣٣٣

من که از راه غمت غرقه بخون آمده‌ام
نظری کن که بسی زار و زبون آمده‌ام

بس که مجنون صفت از عشق تو سرگردانم
خبرم نیست که چون رفتم و چون آمده‌ام

آنچنانم ز فراق تو ضعیف و بیمار
که مگر از دهن تنگ برون آمده‌ام

بیتو میخواست مرا هجر کشد لیک ببین
کز وی آخر بامید تو فزون آمده‌ام

مکنم عیب اگر رخ بکف پات نهم
که بسی بی دل و بی صبر و سکون آمده‌ام

این منم محو رخت یا بخیالست که باز
در سراپردهٔ وصل تو درون آمده‌ام

گشته‌ام بی خم گیسوی تو مجنون چو سلیم
ز آن که بودم بتر اکنون بجنون آمده‌ام

٣٣٤

از خیالت دیدهٔ پرخون که روشن ساختم
در میان مردمان جایش معین ساختم

صد گنه کردم که تا کشتی بتیغ کین مرا
در ره عشقت فنا خودرا بدین فن ساختم

چشمه چشمه گشت پیراهن مرا مثل زره
بس که از تیر تواش صد پاره روزن ساختم

زآتش دود دل من شد چو گلخن در دمی
بیگل رویت بهر گلشن که مسکن ساختم

ای سلیمی نیست عالم لایق سلطان عشق
از ضرورت من درین ویرانه گلخن ساختم

٣٣٥

لشکر از تخت ستنبل سوی ایران تاختم
سرخ سر را غرقهٔ خون ملامت ساختم

شد غلام همتم از جان و دل والی مصر
تا لوای خسروی از نه فلک افراختم

کرد از ملک عراق این مژده آهنگ هجاز
چنگ نصرت را چو در بزم ظفر بنواختم

ماوراء النهر از تیغم شده غرقاب خون
چشم دشمن را ز کحل اصفهان پرداختم

آب آمو از سر هر مو روان شد خصم را
شد عرق ریز از تب غم چون نظر انداختم

شاه هند از لشکر فرزانه‌ام شد پیل مات
بر بساط ملک چون شطرنج دولت باختم

ای سلیمی شد بنامم سکهٔ ملک جهان
تا چو زر در پوتهٔ مهر و وفا بگداختم

٣٣٦

یک شب بگرد کوی تو منزل نساختم
کز آب دیده روی زمین گل نساختم

روزی بکوفتم کف غم بر دف نشاط
گر آفتاب و ماه جلاجل نساختم

هرگز ز مهر آینهٔ آفتاب را
با روی چون مه تو مقابل نساختم

با صد هزار درد و غمت ساختم ولی
یک دم مراد خود ز تو حاصل نساختم

بگریختم ز صحبت زاهد چو اشک چشم
دیوانه‌ام بمردم عاقل نساختم

گشتم دوتا چو لام سلیمی ز هجر دوست
در گردن حبیب حمایل نساختم

٣٣٧

شدم خرم که در اول بوصلش آشنا گشتم
نصیب آخر چو هجران شد پشیمانم چرا گشتم

همان بهتر که زیر خاک باشم بعد ازین مرده
چو از خاک سر کویت بدین خواری جدا گشتم

فلک بهر چه دارد زنده‌ام زین بیش دوراز یار
عجب زین چرخ گردان بستهٔ دام بلا گشتم

ز من چون گوهر دریای عشق ماهرویان را
که چون گرداب سر تا پای اورا بارها گشتم

همان به بعد ازین کز سم رخشت برندارم سر
بسست این سالها کاندر جهان مثل صبا گشتم

دوا جستم برای درد دل افزود صد دردم
مگس وار انگبین کردم طمع زان مبتلا گشتم

سلیمی از برای دانهٔ خالش که حاصل نیست
بسی بر سر ز آب دیده مثل آسیا گشتم

۳۳۸

نه در وادی عشق یار بر باد هوا گشتم
که من در جست و جوی او بهر در چون صبا گشتم

ز چشم خویش چون آدم بیک دانه سیه گردم
ز زلف و خال خوبان بستهٔ دام بلا گشتم

اگر مجنون چنین دیدی جفا کز عشق من دیدم
پشیمان گشتی و گفتی که من عاشق چرا گشتم

نوایی داشتم بلبل صفت لیکن جدا از گل
برآمد جان واز خار غم آخر بینوا گشتم

فرو رفتیم بکوی فکر در دل حسرت جانان
بمن بد یار جانی همنشین آخر چو وا گشتم

کشیدم آه از داغ والف با سینهٔ نالان
بکوی عشق بازی صاحب طبل و لوا گشتم

سلیمی تا چو مجنون ملکت عشقم مسلم شد
بمهر سلطنت گرد در چندین گدا گشتم

۳۳۹

ز بس که مایل آن زلف پرشکن گشتم
ازو بریده نظر محو خویشتن گشتم

بلای عشق بسی کس کشیده اند و لیکن
کسی نگشت چنین مبتلا که من گشتم

نیافتم چو رخت ای پری گلی خوشبو
بیاد وصل تو هر چند در چمن گشتم

غم تو داشتم از هر کسی نهان ناگه
کشیدم آهی و رسوای انجمن گشتم

پس از وفات بپوشان تنم ز گرد رهت
که من شهید تو از عشق آن کفن گشتم

رقیب دشمن و یاران بجان ز درد دلم
ز عشق تو بچه رسوای مرد و زن گشتم

سلیمی در پی آن شهسوار تند عنان
بریده از خود و بیزار از وطن گشتم

۳٤۰

چنان دیوانهٔ دیدار آن ترک پری زادم
که ناید خواب شب همسایه را از آه فریادم

بحمد الله که وارستم ز بیدردی چو در اول
بعشق و عاشقی دادند اهل حال ارشادم

ببوی کاورد بادم ز وصلش فارغم از گل
نهال قامتش تا دیده‌ام از سرو آزادم

اگر او نیست لیلی بس چرا من همچو مجنونم
وگر شیرین نباشد از چه صورت همچو فرهادم

سلیمی چون مقیم درد هست و شادمانی کم
ز شادی جهان غمگینم و با درد دل شادم

۳٤۱

اگر زان خشمگین کشتی که من دیوانه در گردم
من دیوانه از مهر و وفا هم زین بر گردم

تو ای شاه پری رویان چنین از من چو میرنجی
گذارم تا که خوش مجنون صفت در کوه و بر گردم

تو با من نیستی زان سان که من میخواهمت جانا
از آن همچون سگان کوی دایم در بدر گردم

نیم من آنچنان کز باده در مجلس شوم بیخود
مگر کز لب نمایی عشوه‌ای تا بیخبر گردم

چنان کردم سلیمی هر دم ایام وصال او
که بردارم نظر زان روی و مشغول نظر گردم

۳٤۲

دمی گر با خیال یار هم آغوش میگردم
ببر در نامده نخل قدش بیهوش میگردم

من غمگین که یک دم هرگز از افغان نه آسایم
حدیث او چو آید در میان خاموش میگردم

بکویش دوش همدوش سگان تا صبح میگشتم
بکوه و دشت امشب هم بیاد دوش میگردم

همه کس ترسد از تیر ستم لیکن من مجنون
ز پیکان بلا هر روز جوشن پوش میگردم

سلیمی من چه سان تاب وصال آن پری آرم
که در دل گر خیالش آورم مدهوش میگردم

۳٤۳

نماند طاقت هجران و دردناک شدم
ترحمی هله‌ای بیوفا هلاک شدم

مرا اگرچه مسیحا بپای بوسه زدی
بدست و پای سگان در تو خاک شدم

نمیکشد بدر خانقه دلم هرگز
بدیر تا بگریبان چاک چاک شدم

ز حسرت می تابم که خشک شد رگ دل
نماند خونم و بریان چو چوب تاک شدم

من ار بدوزخ غم سوختم سلیم و لیک
ز هر گنه که بجز عاشقیست پاک شدم

۳٤٤

ماه من گه بوفا گه بجفا میکشدم
چه وفایی چه جفایی چه بلا میکشدم

داد و فریاد ز حسنی که چو بینم سویش
خط جدا زلف جدا غمزه جدا میکشدم

گوید از قتل من زار سخن پیش رقیب
آه آن کافر بیرحم کجا میکشدم

گر کنم بهر خدا بیش کشد خنجر کین
مگر آن سنگدل از بهر خدا میکشدم

کشدم گرچه بصد ظلم از آن باکی نیست
وای ازین غم که ندانم که چرا میکشدم

روی بنماید و آنگه زندم تیغ ستم
یعنی از مرحمت و روی وفا میکشدم

گه غم و غصه و گه محنت و اندوه فراق
ای سلیمی بره عشق چه‌ها میکشدم

٣٤٥

فکر وصل تو که از هجر بتر میکشدم
زنده میسازدم و بار دگر میکشدم

ماه من نیست مرادم ز تو غیر از نظری
چه کنم چشم تو دایم بنظر میکشدم

نرسد تیر تو بر دل نه خدنگت بجگر
آخر این درد دل و خون جگر میکشدم

روز هجرست وعدو قصد هلاکم دارد
کرمی میکند امروز اگر میکشدم

تا بمانم ز پیت وه که بصد حسرت دل
چشم سرمست تو در راهگذر میکشدم

از شکست سر زلفت چو کشم آه فراق
در دلت گر کند آن آه اثر میکشدم

چون سلیمی بسر کوی تو ای آفت جان
قاصد وصل دمادم بخبر میکشدم

٣٤٦

چه روزی بود ای یار این کز آن بدخو جفا دیدم
پی یک دیدن او وه درین عالم چه‌ها دیدم

ندیدم خویش را زان دم که دیدم مهر رویش را
من بد طالع آن مه پاره را با رب کجا دیدم

همیشه جز جفا زان سنگدل لطفی نمیخواهم
که افزون گرددم گنج غمش هرگه جفا دیدم

مبر از من حسد دیگر رقیب او هم چو دشمن شد
بجای کس بدی گر کرده بودم از خدا دیدم

پس از ماهی که دیدم سویش از بیطاقتی دل
ز من در تاب شد زلفش پشیانم چرا دیدم

ز حق جویم بلاد محنت فرهاد هم دایم
چه گر در عشق بازی بیش از مجنون بلا دیدم

بغیر از مرگ کو میخواهد از هجرم رهاند باز
سلیمی دشمن جان بود با من هر کرا دیدم

٣٤٧

دوش آن رخ چو مه بود یا آفتاب دیدم
یا آفتاب و مه را یک جا بخواب دیدم

دارم امید کز لطف سویم کند نگاه
کان چشم فتنه جو را مست و خراب دیدم

زاندیشه‌های نابود صد ره شدم پریشان
یک روز سنبلش را گر نیم تاب دیدم

هر دم بنوع دیگر جان میدهم که او را
گاهی ز ناز پنهان و گه در نقاب دیدم

هر گه که آن سهی قد یک لحظه شد بمن بد
صد روز خویشتن را در اضطراب دیدم

گشت آن شه بتان را طغرای حسن و دولت
خطی که بر جمالش از مشک تاب دیدم

دایم چو مجرم من پیش تو و تو کین جو
خونم بریز جانا کین را ثواب دیدم

در خانقاه و مکتب کشتم سلیم یک حرف
جز شرح عاشقی نیست اکثر کتاب دیدم

٣٤٨

ز ابروی تو هرگز گرهی باز ندیدم
تا در سر هر موی تو صد ناز ندیدم

هر دم بامید نظری حیف که هرگز
جز خواب دران نرگس غماز ندیدم

گر ز آنکه بجورم کشی آخر نخورم غم
زیرا که وفا نیز در آغاز ندیدم

پروانه صفت ز آرزوی شمع جمالت
در آتش غم مردم و پرواز ندیدم

تا گرد مرا باد بکوی تو نیاورد
خودرا بره عشق سرافراز ندیدم

بس راز نهفتم بدل از دلبر جانی
کس چون تو دگر واقف این راز ندیدم

در واقعه هر شب ز فراق تو بصد درد
کردم بسی افغان که هم آواز ندیدم

صد عاشق سرباخته در دیر توان یافت
در صومعه یک رند سرانداز ندیدم

از نالهٔ جانسوز بکویت چو سلیمی
بس سوزش غم دیدم و دمساز ندیدم

٣٤٩

خوشم ار ره نبود در دل آن سیمبرم
من همه غم شده‌ام در دل او چون گذرم

دوست از لطف طبیب همه دلهاست ولی
نیست آگاه ز درد دل و خونین جگرم

آه گر محنت درویش بحسرت مردم
گر چه یک لحظه خیالش نرود از نظرم

ننهی پای بچشم من و بر خاک نهی
من هم ای سرو چه شد خاک همین رهگذرم

گر کنم ذکر تو جانا چو دلت میرنجد
عهد کردم که دگر نام تو هرگز نبرم

دی از اندوه تو نی مرده بدم نی زنده
حق علیمست که امروز ازان هم بترم

رو نتابم بجفا ز تو مه من چو سلیم
تا بهر وجه رود در سر عشق تو سرم

۳۵۰

چه غم بکویت اگر کمتری گذر دارم
که من به هجر تو هم عالم دگر دارم

چو در فراق تویم کس رقیب و حاسد نیست
فراق را بسی از وصل دوست تر دارم

مگو که غیر غمت منت هست دلبری جانا
حرام باد بغیر غمت اگر دارم

اگر چه کوه کن از درد کوه کندی من
بکوه درد و غمت دست در کمر دارم

بود حیانت عشق آن که بینمت ظاهر
که من از دیدهٔ جان با رخت نظر دارم

قضا اگر دهدم زهر غم غمین نشوم
که از پیالهٔ قسمت چنین قدر دارم

بروز فیق تصور مکن که در ره عشق
من بلازده پروای جان و سر دارم

حرام باد مرا ای سلیم عشق بتان
اگر ز خنجر چرخ فلک حذر دارم

۳۵۱

بدل هر لحظه از درد و بلا صد نیشتر دارم
نمیدانم چه دردیست این که در جان و جگر دارم

ز بس کز خود مرا بیهوش کرده مهر رخساری
مسلمان نیستم گر از خود و عالم خبر دارم

غبار غیر از آن در خاطر من ره نمی یابد
که گاهی چون صبا بر خاک کوی او گذر دارم

مرا گویند ترک عشق کن تا جانت آساید
من از جان خود بلای عاشقی را دوست تر دارم

بمن ای آنکه گویی جز غمش صد عیش هم داری
بیا آخر مرا هم آگهی ده زان اگر دارم

گرم سر میرود یا جان نیم در فکر آن چندین
ولی بسیار از مکر رقیبانش حذر دارم

سلیمی چون نریزم کوکب از چشمم که گریه
که فکر آن قد چون سرو و روی چون قمر دارم

۳۵۲

نه بی آن مه غم از درماندگی خویشتن دارم
نه میمیرم بلا از زندگی خویشتن دارم

مگوییدم که از چشمش ز بیماری نپرسیدی
که من خود خجلت از شرمندگی خویشتن دارم

شبم فرخنده میسازد بسی تاریکی هجران
چه وحدتها کزان فرخندگی خویشتن دارم

شدم دارندهٔ لعل و گوهر از دیدهٔ گریان
ولی رسوایی از دارندگی خویشتن دارم

نمیخواهم سلیمی پادشاهی بندهٔ یارم
که من شاهنشهی از بندگی خویشتن دارم

۳۵۳

شد از ماه رخت روشن شب تاری که من دارم
ندارد هیچکس این بخت بیداری که من دارم

دلم از داغ گلزارست و تن از زخم پر لاله
که دارد در جهان این باغ و گلزاری که من دارم

چو پیش غیر با من دشمنی میکرد دانستم
که در عالم نباشد اینچنین یاری که من دارم

مخوانیدم ز کوی او بجنت ز آنکه تا هستم
چو سایه کی روم زین پای دیواری که من دارم

دلرا هر زمان بیماری غم بیش میگردد
عجب گر جان برد این نوع بیماری که من دارم

اگر در ذکرم ای زاهد و گر فکر آن گیسو
ترا حاصل چه از تسبیح و زناری که من دارم

سلیمی از خم زلف تو دل میخواهد ای دلبر
اگرچه عار میداری بگو باری که من دارم

۳۵٤

آرزوی رخ خورشید لقایی دارم
باز امشب من مجنون چه بلایی دارم

برو ای خواب ز چشمم که من امشب بخیال
هوس پرسش خاک کف پایی دارم

من کیم کز چو تویی باشدم امید وفا
چشم بر مرحمت جور و جفایی دارم

چون توانم برفیقان که نهم صحبت عیش
من بدروز که هر شام عزایی دارم

بی گل عارض آن حور جنان همچو سلیم
بلبل زارم و در ناله نوایی دارم

۳۵۵

چنان در عشق آن زیبا پسر بیطاقتی دارم
که در عین وصالش بیشتر بیطاقتی دارم

من بیچاره را چیزی که درعشقش شده حاصل
غم و اندوه و دردی و دگر بیطاقتی دارم

نصیحت گو که منعم میکند از عشق آگه نیست
ازین حالت که من امروز در بیطاقتی دارم

پری رویی مرا دیوانه و شیدای خود کردست
نباشد عیب ای یاران اگر بیطاقتی دارم

گر اندازد نظر بر غیر میمیرم ز بیصبری
و گر هم افکند بر من نظر بیطاقتی دارم

دل از بیطاقتی طاقت نمی آرد برو ناصح
که من دل بعد ازین تا حشر بر بیطاقتی دارم

سلیمی بس که عشق از من مرا بربود یکباره
اگر در خانه‌ام ور در سفر بیطاقتی دارم

۳۵۶

دمادم در دلم اندوه تیغ قاتلی دارم
نمیپرسد کس احوالم عجب درد دلی دارم

رخ پر گرد میگریم بکعبه چون روم زاهد
نمیبینی که من هم دست در آب و گلی دارم

براه عیش اگرچه ماندم از منزل خوشم جانا
که بر خاک سر کوی تو باری منزلی دارم

بدل دارم که از کفر سر زلفش رهانم جان
مسلمانان من بیدل چه فکر باطلی دارم

خم آن زلف چین پر چین و کاکل نیز خم در خم
گره بر ابرو از هر سو بلای مشکلی دارم

بدیده لعل و در میکارم و روید جگر خونی
ز کار و کشت خود بالله که نیکو حاصلی دارم

شنید از دور آن مه نالهٔ زار سلیمی گفت
که در عالم عجایب دردمند قابلی دارم

۳۵۷

بمستی روز هجران خویشترا شاد میدارم
چه عدلی کز خرابی ملکرا آباد میدارم

ز بس کز داغ اندوهم دل پردرد میسوزد
چو لاله چاک کرده سینه را بر باد میدارم

زیاد خویش هر حرفی که شام وصل بشنیدم
بتکرار وفا تا روز حشرش یاد میدارم

خوش آن عشقی که گیرم کوه گر حالم کسی پرسد
کنم فریاد و گویم ماتم فرهاد میدارم

سلیمی گاه مستم گاه از هجران شده بیهوش
ز غمهای جهان خودرا چنین آزاد میدارم

۳۵۸

نخواهم کز غم هجران آن سیمین بدن میرم
که بدنامی هجران میشود ناگه چو من میرم

فراق او بدل چندان مده جان کندنم ای مرگ
کرم فرما برو تا من بحال خویشتن میرم

نه من تاب سخن دارم نه میگوید سخن آن مه
برا ای جان که درپیشش برای یک سخن میرم

چنین کز کوی شیرین پا کشیدم بس عجب نبود
که درکوه بلا از دست خود چون کوه‌کن میرم

ببر یکره دگر یا رب بخاک کوی آن ماهم
روا نبود که در دشت و بیابان بی کفن میرم

گر از عشقش زنم دم بینم از خوف غرض بنیان
سلیمی خوش بود آن هم که دریک دم زدن میرم

۳۵۹

بروز وصل از شوق رخ آن نازنین میرم
خدایا روزیم گردان که صد باراین چنین میرم

بعشق او در اول خاطرم اندوه کین خوش بود
در آخر هم آلهی با دل اندوه گین میرم

شفیع محشرم این بس ز طاعت گر بود توفیق
که سر در سجدهٔ آن ابرویان رو بر زمین میرم

گر آن ترک کمان ابرو زند تیرم پی کشتن
بتحسین خدنگ او دهان پر آفرین میرم

غمش را تا نباشد درد سر در کشتنم چندان
ز تن آهسته جان آرم برون و آنگه حزین میرم

حزین نبود سلیمی را مراد از بخت در عالم
که سر افکنده و دل در ره آن نازنین میرم

۳۶۰

در اقلیم فنا چون شمع اگرچه زار میمیرم
خوشست این دولت باقی که بهر یار میمیرم

اگر در خانه بنشینم کشد دوری آن شوخم
و گر بیرون روم از طعنهٔ اغیار میمیرم

دل و جانم ز غم خون گشت و آن آرام جان غافل
طبیب آگه نه از درد و من بیمار میمیرم

چه دردست این که میمیرم بدرد عشق نتوان گفت
که از بهر فلان مکارهٔ عیار میمیرم

سلیمی چون برای یار میمیری چه مینالی
من از بهر چنین مرگی دمی صد بار میمیرم

٣٦١

نمیخواهم که همچون سایه تن در راه او بازم
که من از خاک پای دوست چون پهلو تهی سازم

چو کردم سر عشقش فاش دارم بس غم هجران
درین غم کاش آن دلبر نمی شد آگه رازم

گهی گوید سخن زان زنده مانم ور نه هر ساعت
اشارتهای ابرویش کشد از عشوه و نازم

چو عود ای زهره پیکر چند سوزم از آتش عشقت
چو چنگ از مهر یک روزی بدست لطف بنوازم

سلیمی خانهٔ دلرا ز غیر یار خالی کن
که خواهم خلوت جان را بدرد دوست پروازم

٣٦٢

غم دل تا بکی زان سرو سیمین تن نهان سازم
همان بهتر که حال خویشتن با او عیان سازم

نباشد یک سر مویم ز تیر آن پری پیکر
که از چرخ و کواکب هر چه می آید بدان سازم

حزین نبود مراد من که یک شب بر سر کویش
بحسرت خواهم و بالین خود زان آستان سازم

مرا گویی که میسوز از غم تا سازمت کاری
بهر نوعی که میفرمایی ای دلبر چنان سازم

دلم چون در حریم حرمت وصلش نشد محرم
سلیم آن به که دیگر با غم آن دلستان سازم

٣٦٣

شبی کآرام که در کوی آن آرام جان سازم
گر افغانی کنم خودرا هم آواز سگان سازم

بلب آورده‌ام جان پیشکش هر چند در خور نیست
که میخواهم غمش را در دل خود میهمان سازم

مباد از زخم دل اندک غباری دامنش گیرد
نمیخواهم کزین احوال خود با او عیان سازم

برز ای دیده خون کز روی زردم میشود ظاهر
اگر صد بار همچون لاله داغ دل نهان سازم

خدایا پیشتر از مرگ در عالم مرادم ده
که یک شب خوابم و بالین خود زان آستان سازم

در اول داشتم صبری که تسکین دادمی خودرا
دگر طاقت نمی آرد دلم با غم چه سان سازم

مرا گویی سلیمی آب زن خاک ره مارا
بچشم خویش هر نوعی که فرمایی چنان سازم

٣٦٤

چه حالست این که خواهم دایم از خود بیخبر باشم
هلاک عشق رخسار یکی زیبا پسر باشم

خدا بین گشتم از آیینهٔ رخسار مه رویی
آلهی کور بادا دیده‌ام گر کج نظر باشم

شکایت کردم از حسنت لبت گفت این ترا بس نیست
که در چشمت گه و بیگاه چون مه جلوه گر باشم

میسر نیست پا بوسیدنش کو دولت آنم
که بیدرد سری بر آستانش خاک در باشم

بجایی کارم انجامید ای لیلی وش از عشقت
که چون مجنون شوم دیوانه و در کوه و بر باشم

محالست آشنایی با توام زان رو بصد حسرت
ز دورادور چون بیگانگان نظاره گر باشم

نمیدانم چه سازم با دل بدخو کزو هرگز
نیاسایم اگر در خانه و گر در سفر باشم

ز چشم خلق میترسم که هر که بینمت جایی
دل و جان با تو و من در سخن جای دگر باشم

شبم گویی بژگان خار از پای سگم برکش
چنین سازم بچشم خویش تا صبحی دگر باشم

گه جان دادنم از غمزه جانا ناوکی بفرست
که باری با کمان ابرویانت سربسر باشم

اگر چون چشم خونریزت بلا بارد جهان بر من
سلیمی نیستم گر یک سر مو بر حذر باشم

٣٦٥

بهر نگاه چشم تو کردم نثار چشم
ای چشم روزگار ز من بر مدار چشم

چشم ترحم است بسیم از عنایتت
بگشا ز عین لطف بدین خاکسار چشم

هر دم به عشوهٔ دگرم میکشد ز جور
یا رب که دیده است چنین عشوه کار چشم

افکن ز لطف گوشهٔ چشمی به چشم من
تا کی بود ز هجر تویم اشکبار چشم

چشم تو نرگسی به سر خوابگاه ناز
وز حسرت و فراق مرا لاله زار چشم

دردا که شد ملامت رسوای خاص و عام
بس کز برای چشم تو شد بیقرار چشم

چشم و چراغ احمد خورشید روی منی
کز راه توست شمس و قمر را غبار چشم

بنگر بروی زرد سلیمی دردمند
کش بی گل رخ تو شده پر ز خار چشم

یا رب بحق اشک فقیران که هر زمان
بادا نثار راه تویم صد هزار چشم

٣٦٦

یار من خوش حال بادا من بحال خود خوشم
شاد و خرم باشد او من در ملال خود خوشم

آفتاب حسن آن خورشید بادا بی زوال
هر شب از هجران من ار بینم زوال خود خوشم

در دلم جا کرده کو چشمم مبین ظاهر رخش
آن که میدارد دریغ از من وصال خود خوشم

گفت و گوی او کنم تا صبح هر شب در خیال
تاب وصلش چون ندارم از خیال خود خوشم

آن سگ کو زین گدا هر چند دارد ننگ و عار
گر کند چو خاک راهم پایمال خود خوشم

یا رب آن شاه بتان یک دور بی عشرت مباد
من هم از یادش بروز و ماه و سال خود خوشم

گویم آخر چون سلیمی خواهمش بوسید پا
از جنون دایم بدین فکر محال خود خوشم

٣٦٧

بروز غم که از هجران ماه خویشتن نالم
بگرید چرخ بر حال دل زارم چو من نالم

بگوشم حرف هجرش گر رسد در خاک بعد از مرگ
بلرزم در لحد چون بید وز زیر کفن نالم

خوش آن ساعت که مست افتان و خیزان زار در کویش
بصد آشفتگی مانند مرغان چمن نالم

من از نالم نمیگویم که این افغان ز بهر کیست
ولی دانند مردم کز غم آن سیم تن نالم

سلیمی را دعای عمر ای مردم چه میگویید
که من دور از رخ عیسی دمی از زیستن نالم

٣٦٨

چه بلاها که بعشق تو نه اندوخت دلم
چه بلا آتش غم کز تو نه افروخت دلم

هر پری دل طلبد از من و من آه کشم
چکنم آتش عشق دگری سوخت دلم

زخم پیکان ترا تا نرسد مرهم غیر
بهر تعظیم به سررشتهٔ جان دوخت دلم

هر دم از روزن چشم آید و بیند رویت
یا رب این مکر و فن عشق کی آموخت دلم

عمر من همچو سلیمی مفروشم ارزان
دو جهان را چو بیک موی تو نفروخت دلم

٣٦٩

باز بر یاد کسی گریه کنان شد چشمم
هجر آن نوع که میخواست چنان شد چشمم

زعفرانی ورق رقعهٔ جانان چو رسید
بس که بر دیده نهادم یرقان شد چشمم

تا برویش نکنم تیز نظر روز وصال
شرم کرد از خود و در پرده نهان شد چشمم

سگش از دل جگر خون شده میجست بجنگ
صلح کردند در آخر چو ضمان شد چشمم

نیست بیخار گل وصل بتان در عالم
پر گل و آبلهٔ درد ازان شد چشمم

دلم از آتش سودای بتان گشت کباب
در سر کار غم ماه وشان شد چشمم

ای سلیمی پی نظارهٔ آن حورلقا
در نظر عینک چشم دل و جان شد چشمم

٣٧٠

روز هجران که از آن روی چو مه یاد کنم
یاد هر عشوهٔ او آرم و فریاد کنم

نقش شیرین نبود از دل خسرو بیرون
به که من میل بلا و غم فرهاد کنم

ماه من شاه بتان خلق جهان جمله عدو
گریه پیش که برم چون به کسی داد کنم

همچو مجنون مکن ای شوخ مرا تا هر روز
طرز مجنونی‌ای ار عشق تو بنیاد کنم

شب سگ کوی از محنت هم صحبتیم
گر شود گرم ز باد نفسش باد کنم

در بیابان جفا چند دل محزون را
به امیدی که کنی مهر و وفا شاد کنم

سینه منزلگه سلطان خیال صنمیست
ای سلیمی بغمش چون عدم آباد کنم

٣٧١

بر نمی آید ز تن جان فگارم چون کنم
دور از آن آرام جان طاقت ندارم چون کنم

خویشتن را من سگ آن کوی میدانم و لیک
پیش او بسیار خوار و خاکسارم چون کنم

صبر کن گویند چون یعقوب از آن یوسف جدا
ای عزیزان بیش از حد بیقرارم چون کنم

کس نمی یابم که گریم پیشش از احوال خود
با که گویم حال خود یا رب که دارم چون کنم

هیچ نتوانم بفکری خویش را مشغول کنم
در خیال آن دو زلف تابدارم چون کنم

آرزو دارم که عرض بندگی خود کنم
ننگ میدارد ز من بسیار یارم چون کنم

سلیمی باخیالش خوش دلم در گوشهٔ هجران
چه حاجت کان رخ چون ماه را در انجمن بینم

۳۷۵

از اینها بایدم مرد آه آن رو را چو من بینم
که نگذارد مرا با خود مجال خویشتن بینم
خوش آن روزی که دار قتل باشد بر سرم دامی
ز یک سو سوی آن زلف و ز یک سو در رسن بینم
نیاساید ز رخ مالیدنم خاک درت هرگز
مگر روزی که خود را روی بر روی کفن بینم
چه استغناست این جانا که با من نشکنی یک در
بزیرهر لبت هر چند صد گنج سخن بینم
سلیم از دولت پیکان او در سینهٔ ویران
دل صد پاره را مانند باغ نسترن بینم

۳۷۶

چو نتوانم که با آن مه من مهجور بنشینم
نظر بر منظر او دوزم و از دور بنشینم
نباشد نور چشم من بغیر از خاک پای او
مبادا آن که من با دیدهٔ بی نور بنشینم
مده پند من از عشق بتان ناصح چو ممکن نیست
که تا ندهند با من عاشقان منشور بنشینم
نفس کامد شدی دارد من از وی صد فغان دارم
چه سان بی ناله در بزم نی و طنبور بنشینم
خوشم گر از جنون رسوا شدم آن دولت اما گو
که باری در میان عاقلان معذور بنشینم
همه گر خون دل باشد کرم کن ساقیا جامی
بیاد نرگسی تا کی چنین مخمور بنشینم
نخواند هیچ اهل درد غیر از داستان من
سلیم آن به که چون گشتم چنین مشهور بنشینم

۳۷۷

خوش دمی کز دیدن آن سرو ناز از خود روم
با خود آیم بینمش ایستاده باز از خود روم
چون توانم شرح حال زار خود گفتن بدوست
با خیال او که من ناگفته راز از خود روم
از برای حاجت وصلش گر آیم در نماز
ز ابرویش چون یاد آرم در نماز از خود روم
گاه میرم نام فرهاد از کسی گر بشنوم
گه چو یاد آرم ز محمود و ایاز از خود روم
ای سلیمی هر شبی من از خیالات و هوس
روی بر پایش نهاده در نیاز از خود روم

منعم از مدهوشی و مستی کنی هر دم سلیم
من که مست آن دو چشم پرخمارم چون کنم

۳۷۲

دوستان زین دل بیرحم بجانم چه کنم
عقل و هوشم همه رفتست ندانم چه کنم
عرض حالی نتوانم که بگویم با دوست
مستم و میفتد از کار زبانم چه کنم
به طریقی همه کس راه برد جانب او
من که گمراه همه خلق جهانم چه کنم
میروی هردم و گویی که مده جان و ممیر
خود بفرما هلی ای روح روانم چه کنم
غم خود با تو گرفتم که توان گفت بخواب
بچنین واقعه فردا که نمانم چه کنم
ای سلیمی دهی‌ام پند که دیوانه مشو
بنگر آخر بچه احوال و چه سانم چکنم

۳۷۳

چو نتوانم که در پیش رقیبان هر گهش بینم
روم در گوشه‌ای وز دور روی چون مهش بینم
خوش آن کو چون کند عرض جمال خود من مسکین
گه از بیرون و گاهی از درون خرگهش بینم
مکن منع سرم زین آستان کز بعد مردن هم
همیخواهم که در راه غمت خاک رهش بینم
بعکس تیغ خون آلود گلگون ساز رویم را
ز هجران تو تا کی زعفرانی چون کهش بینم
ازان چاه ذقن جانم که شد دزدیده سوی خط
آلهی باز چون دزدان اسیر آن چهش بینم
چو بعد از زلف گردد پر گره ابروی فتانت
زلا بگذشته و در حالت الا اللهش بینم
سلیمی بهره چون یابم ز وصل آن پری رخسار
چو تاب وصل هم نبود مرا گر ناگهش بینم

۳۷۴

هلاک خویش خواهم چون سوی آن سیمتن بینم
که لایق نیست آن رخسار زیبارا که من بینم
نبینم عکس خود در آینه کز رشک میمیرم
چو محو عشق غیررا برنگ خویشتن بینم
من دیوانه را نبود جز این فکری شب هجران
که روز وصل سوی آن پری رو از چه فن بینم
برآمد جانم از رشک قبا وه حال چون باشد
تنش را چون گل ار ناگه ز چاک پیرهن بینم
ز قد و زلف و روی او نظر برداشته چشمم
چه سان در سنبل و ریحان و سرو و یاسمن بینم

۳۷۸

نیست عیب ای جان گر از کوی تو ناگه میروم
زآن که از دیوانگی عشق گمره میروم

از سهیل طلعتت دارم امید پرتوی
کز شرف شبها بپهلو غلط چون مه میروم

راه اگر بیخود روم عیبم مکن ای همنشین
یاد از پابوس او ای آرم و ره میروم

در هوای آن که بینم رفتن آن خوش خرام
همچو کبک از کوهسار غم بقهقه میروم

بس که دارم در سخن از سحر چشم او حذر
الامان گویان بذکر الله الله میروم

مانده در سیلاب اشک خون من بی دست و پا
سوی او بیخود بروی آب چون گه میروم

باشد اندر خواب نازش بینم و بوسم لبش
ای سلیمی ز اینچنین از جهد و بیگه میروم

۳۷۹

کی بود کز قاصد جانان ندایی بشنوم
با خبر از خوب رویی تند رایی بشنوم

در تک دیوار هجر افتاده‌ام بیار غم
بر امید آن که کی آواز پایی بشنوم

همچو مجنونم مقیم دشت حسرت گر رهی
کاروان گر بگذرد بنگ درایی بشنوم

هر شبم در خواب حرف قتل میگوید رقیب
کاشکی کان هم به بیداری ز جایی بشنوم

در خیال پای بوسش روی در بالین درد
نوع دیگر هر دم از دل ماجرایی بشنوم

آتشم در دل فتاد از عشق حور گلرخان
چون سلیمی هر گه از بلبل نوایی بشنوم

۳۸۰

کس همچو من مباد گدا و غریب هم
وز عمر و زندگانی خود بینصیب هم

کاشم فراق زار کشد تا بکی کشم
جور هزار دشمن و طعن رقیب هم

بر بستر هلاک من خسته را چو دید
شد خسته دل ز پرسش جانم طبیب هم

ای کافر از خدا زلف و رخ نمای
تا بت پرستم و صنم و بل صلیب هم

دارد سلیمی از سخنت عاشقی رواج
ای طوطی جنان وفا عندلیب هم

۳۸۱

ای رخ چون مه ترا حسن خدا داد هم
بندهٔ سرو قدت عرعر و شمشاد هم

زیر خم ابرویان نرگس جادوگرت
صبر دلم برد و هست بر سر بیداد هم

آه که بیوصل تو دوش کشیدم ز دل
مرقد مجنون بسوخت تربت فرهاد هم

در دل بیرحم تو وه که ندارد اثر
گریه و آه و فغان ناله و فریاد هم

ماند اگر بعد مرگ ذره‌ای از سوز من
سنگ بسوزد بقبر آهن و پولاد هم

دی چو دیدم پیش از ره یاری سگت
کرد نگاهی به پس خطهٔ استاد هم

چون ز سلیمی نالهٔ غم بیستون
کرد فغان و بلا بلکه بیفتاد هم

۳۸۲

ایوب گرچه دید بلا غم کشید هم
هرگز چو من نه درد کشید نه دید هم

مجنون مرا اگر که بدیدی شدی خلاص
از قید جان ز محنت دل میرهید هم

باز آ که از ملامت و رسوایی فراق
کارم به نعره‌های ملامت کشید هم

مانع مشو که دست تو بوسم بصد دعا
ای شاه حسن عید مبارک رسید هم

مگذار در دل آرزوی دیدنت که هست
در غیب زنده بودن من تا بعید هم

گو آن زمان که هر دمم از تیغ غمزه‌ات
دل پاره پاره میشد و جان میطپید هم

یا رب مباد کس چو سلیمی ز خود خجل
وز لطف یار جای خود نامید هم

۳۸۳

ای گرفتار غمت جانها دل افگار هم
دل پر از خون در فراقت چشم گوهربار هم

چند داری از حریم وصل محرومم چنین
تا بکی جور و جفا بنا وفا یکبار هم

بعد ازین دیوانه وش آیم بکویت هر شبی
همچو مجنون با فغان و ناله‌های زار هم

سوز و درد خود چه سان پنهان توانم داشتن
چون شدم رسوای شهر و کوچه و بازار هم

بس که شد از آه و سوز من تمامت شهر پر
آه میبینم کشیده بر در و دیوار هم

دی بکویت آمدم رخساره پوشیدی ز ناز
وه که میداری دریغ از بیدلان دیدار هم

ای سلیمی بینهال قد آن گلرخ کنون
مینماید خار در چشم گل و گلزار هم

۳۸٤

چند رسوایی کنم رنجید دیگر یار هم
زان همی ترسم که یابد فرصتی اغیار هم
بس که پندارم در و دیوار کویش دشمنند
شرم آید سوی او از رفتن بسیار هم
روز وصل از شام هجران بیشتر باشم حزین
چون کنم دل را نمانده طاقت دیدار هم
دیده بر رخسار زردم هر زمان گرید ز شرم
مرگ من خواهند این جان و دل افگار هم
همنشینان تا بکی پند و نصیحت دادنم
عاشقم وز غم بود می خوردنم ناچار هم
گرچه همدردی ندارم شکر که اندر کنج غم
مانده‌ام تنهای زار و گشته‌ام بیمار هم
با سلیمی چند تاب زلف ای شوخ بلا
عشوه‌ای بنما از ان لعل شکرگفتار هم

۳۸۵

کردیم فدا بهر تو عمر و دل و دین هم
گر عمر بود بلکه به بینی به ازین هم
افتاده بخاک سر کوی تو نداریم
بالله سر باغ ارم خلد برین هم
تا کی رخت از آینه بینی و کنی ناز
ای ماه نیاز من بدروز ببین هم
گر با من رسوا شده هرگز نه نشینی
بر رغم من آخر برقیبان منشین هم
هجران تو بس نیست کمر بسته بقتلم
کز هر طرفم هست بلایی بکمین هم
هرگز نکشم منت مرهم که ز تیغت
شادم بدل پرالم و جان خزین هم
گفتی که بپالا جگر از دیده سلیمی
سازیم برای سگ کوی تو چنین هم

۳۸٦

چنین کز دوری آن سرو سیم اندام میکاهم
سموم هجر سوزد عاقبت مانندهٔ کاهم
مده یادم ز ناز او که خونی نیست در چشمم
ضعیفم حرف او کم گو نمانده طاقت و آهم
شبم از روز ماتم بدتر و روز از شب هجران
بدین طالع چه سود از پرتو خورشید یا ماهم
صبا صف بسته از گرد رهش شاهانه درگشتی
مرا با خود ببر آخر نه من هم خاک درگاهم

مرا تا تخت درد از عشق مهرویان مسلم شد
نماید مار و عقرب نقشهای مسند و جاهم
بهر دم خواهم ایثار رهش صد جان کنم لیکن
ندارم قدرت خدمت بدان نوعی که میخواهم
نه آن دردست درد من که باشد قابل درمان
بلطف خود مگر زین درد دل برهاند اللهم
چو فرهاد ای سلیمی خسرو و شاهنشه عشقم
ندارم میل شاهی بندهٔ عشق شهنشاهم

۳۸۷

چند دلها خط و خالت بربایند بهم
ببرند از همه کس جان و نمایند بهم
دو لبت گوهر و یاقوت نمایند عیان
از تبسم چو سر حقه گشایند بهم
چشمهٔ نوش تو گر کوثر و زمزم بیند
در تگ چاه بصد شرم برآیند بهم
جگرم را که بپیکان غمت روی دلیست
آفرین باد که بی رو و ریایند بهم
نه دل از وصل کنم شاد نه از هجر ملول
ز آن که دانسته‌ام این هر دو نیایند بهم
چشم و ابروت که انکار خط سبز کنند
باش تا هر دو ز صدقش بستایند بهم
ای سلیمی ز غم و درد چرا مینالی
هر دو چون مشفق دیرینهٔ اویند بهم

۳۸۸

داغ تا چند بجان و جگر خویش نهم
آه کو صبر که دستی بدل ریش نهم
این چه حالست که گر پیش خودم میخواند
نتونم که بسویش قدمی پیش نهم
نازک آن پا و مرا چهره پر از خار درون
روی بر پاش چگونه من درویش نهم
بخت کو تا بگذارند که یک شب تا روز
سر بپای سگ آن کافر بدکیش نهم
ای سلیمی من و جام می و دیدار حبیب
دل چه بر جنت و بر کوثر و طوبیش نهم

۳۸۹

بود حالم نداند کس بکویت در نمی آیم
شدم ابر غم و سویت بچشم تر نمی آیم
مرا گویی میا در کوی من هر لحظه بی تقریب
دلمرا منع کن زان رو که با او بر نمی آیم
سرم بستان و در پای سگت افکن که تا سر مست
چو مجنون از سپاه عشق من بر سر نمی آیم

پی دل جان بکویت آمد ای رعنا مپرس از من
که من در کنج محنت زار مردم گر نمی آیم
بکویت گر سلیمی چون سگت آید مکن عیبش
که من آدم نگردم تا سوی این در نمی آیم

۳۹۰

شبها که بیاد خم گیسوی تو گریم
در مه نگرم ز آرزوی روز تو گریم
سیل مژه‌ام موج زند همچو مه نو
هرگاه که از حسرت ابروی تو گریم
عمرم بشد از گریه درین فکر که روزی
مست افتم و سر بر زانوی تو گریم
از گریهٔ من در همه جا خار وفا رست
کاشم بگذرند که در کوی تو گریم
نه در جگرم آب بماندست نه در چشم
ای دل مددی کن که ز پهلوی تو گریم
گفتی که دمی گریه کن از غم که بخندم
شرمم نبود هیچ که در روی تو گریم
خویت شده پنهان شدن از چشم سلیم
گاه از غم دیدار و گه از خوی تو گریم

۳۹۱

بر آفتاب دارد موی حبیب تقدیم
تا کرده روز و شبرا بر وجه خوب تقسیم
خالش ز عین شوخی در زیر زلف مشکین
دانه ست دام جانرا یا هست نقطهٔ جیم
شاهین مثال هر سو از بهر صید کردن
با آهویان چشمش ابرو گرفته تعلیم
نی از همای تیرش رم میکند کبوتر
پرواز او ز شادیست افتادانش ز تعظیم
صد مرغ سر بریده آورد چشمم آن شوخ
یعنی سلیم در عشق این نوع باش تسلیم

۳۹۲

مجنون دشت و کوه کن ماتیم
از ما مجو صلاح که رسوای عالمیم
دیوانهٔ پری صفتیم اندرین جهان
آشفته بزلف پریشان درهمیم
حیران خط و خال و رخ خوب محوشیم
شوریده حال نرگس ابروی پرخمیم
خودرا سگ در تو شمردن نه حد ماست
کز خاک راه تیرهٔ کویت بسی کمیم
با دولت غمت چو سلیمی مشرفیم
وز همنشینی سگ کویت مکرمیم

۳۹۳

ما که از راه غمت فرقه بخون آمده‌ایم
نظری کن که بسی زار و زبون آمده‌ایم
آنچنانم ز فراق تو ضعیف و بیمار
که مگر از دهن تنگ برون آمده‌ایم
مکنم عیب اگر رخ بکف پات نهم
مه بسی بیدل و بی‌صبر و سکون آمده‌ایم
این منم محو رخت یا بخیالیست که باز
در سراپردهٔ وصل تو درون آمده‌ایم
گشته‌ام بی خم ابروی تو مجنون چو سلیم
زانکه بودم بتر اکنون بجنون آمده‌ایم

۳۹٤

بی روی تو ای سرو گل اندام چه گویم
کز دیده چه آمد شب هجر تو برویم
برهان ز خود و صدقهٔ یک موی خودم کن
بالله که ریا نیست درین یک سر مویم
گفتی غم دل گوی که در هجر چه سانی
دیوانه‌ام و هیچ ندانم که چه گویم
جانا بکشم زار چو دل از تو دوا جست
تا از تو بجز درد دگر هیچ نجویم
در دل غم سی ساله گره دارم و اکنون
مشتاق لب ساغر و در فکر سبویم
زنهار شکایت مکن از یار سلیمی
گر بخشد و گر میکشدم بندهٔ اویم

۳۹۵

مرا فکر این که از خود روزها در جستن اویم
ازین غافل که مهرش میبرد چون ذره هر سویم
چو آن کو ماه نو بیند دلم الله اکبر گفت
بهر وقتی که شد مد نظر آن طاق ابرویم
مه من کاکل مشکین پریشان کن بر آن عارض
که من در قید زنجیر بلا زان حلقهٔ بویم
طلب معنی و آیینه بپیش رو مبر ای مه
که این نقش دویی خوش نیست زان آیینهٔ رویم
ز چاک سینه زان رو اشک میریزم بدل دایم
که از لوح دل خود نقش غیرت را فرو شویم
تنم از تاب سوز غم شده چون شعلهٔ آتش
مثال دود کز آتش برآید بار هر مویم
سلیمی تا بکی سنگ ملامت آیدم بر سر
تن زارم مگر کوهست یا از آهن و رویم

۳۹۶

گفتن غم دلی هست پیش تو آرزویم
دارم بس آب روها امید از وفایت
در حسرت نگاهت جانم ز تن بر آمد
کاشم به تیر باران بخشی شرف که باشد
روز چرا چو آید کاعمال من بپرسد
ای نازنین که شادی اکنون بمردن من
گفتی سلیم کان مه دارد به بنده‌ها رحم

۳۹۷

روی چو ماه اورا گر آفتاب گویم
هر گه حدیث زلفش آن شوخ پرسد از من
ننگ نبات مصرست آن لعل شکرافشان
گفتی که ترک من گیر یا با رقیب بنشین
از نام چرخ اگرچه در عشق عار دارم
نی بر در جفایی با من نه بر ره مهر
هشیارم ای سلیمی از من سخن نیابد

۳۹۸

سواره دی بره میرفت آن خورشید مه رویان
ز سر تا پاش زیبایی و ناز و لطف و دل جویی
مطلا تاج شاهی خسروانه بر سرش گویی
کان ابرو معنبر مو گلی خوش بو بلب جادو
ز آن شکل و شمایل رفت صبر و عقل و هوش از من
بدان زیبایی و چابک سواری چون کنم وصفش

دل را ولی تو داری من درد دل گویم
زیرا که از همین درد رفتست آب رویم
باری به پیچ زلفی گر بنگری به سویم
از ریزش خدنگت ژولیده گی مویم
گرید ملک بصد درد از سوزهای هویم
خواهی ملول کردن دردا که جست و جویم
ای من سگت نه من هم کمتر غلام اویم

آن زلف کینه جورا اول نقاب گویم
گویم سخن و لیکن بس در حجاب گویم
یا در میان شهدش یاقوت ناب گویم
جانا چنین سخنرا من چون جواب گویم
هر کمترین سگت را عالی جناب گویم
خود گو که پیش رویت حرف از چه باب گویم
با آن پری مگر حرف مست و خراب گویم

رخی افروخته کاکل پریشان کرده لب خندان
وفا همره دلی آگه رخی چون مه خطی ریحان
سهیل و زهره را در حیز مه ساختن تابان
خط و خال بلاپرورده چشم کافرش فتان
بر آن رفتم که گردم پیش او با خاک ره یکسان
چو من بر زندگی خویش از لطفش شدم حیران

نهانی شیوه‌ای بنمود و داد از نو تنم را جان
که از چشم رقیبان گشت لطفش در وفا پنهان
حقیری دردمندی بیدلی در هجر سرگردان

۳۹۹

من دل سوخته را زمزمه برخاست ز جان
شعلهٔ آتش حالست زبانش بدهان
عاقبت راست بعشاق خود آید بمیان
جگرم گشت بصد پاره از آن تیر و کمان
کرمی کن مگشا پیش کس از راز نهان

۴۰۰

بیاد سرو قدی بر کنار آب روان
کشیده سر بگریبان محنت و حرمان
مثال سایهٔ ابر بلا تن بیجان
چو گردباد بدشت فراق سرگردان
کدام صبر چه طاقت کجا سر و سامان
که شد بدولت غم مردنم بسی آسان
سلیمی آمده باری بتنگ از دو جهان

۴۰۱

وین کاکلست یا زلف یا سنبل پریشان
ماه نوست پیدا یا ابروان فتان
یا چشم دوست یا خود غارتگران ایمان
ناز و عتاب و خشمست یا کشتن اسیران

ولی آن یوسف عیسی دم از اعجاز نیکویی
بنوعی در تبسم در ترحم کرد تعظیمی
بعشق رویت ای آرام جان دانی سلیمی چیست

منم تشنه چو مجنون بدیدهٔ گریان
حباب وار زده خیمه بر لب جیحون
نهاده رو ببیابان درد و غصهٔ غم
بریده از همه عالم بتیغ هستی کش
ز من کسان سر وسامان و صبر میطلبند
ز هجر زیستنم بود مشکل اما شکر
مراد هر دو جهان هر کس آرزو دارد

این عارضست یا مه یا آفتاب تابان
محراب بت پرستست یا سر خط محبت
ترکان جنگ جویند یا کافران بی دین
مهر و وفا و لطفست یا جان بخلق دادن

شد باز زنده مجنون کز عشق فتنه برخاست
فرهاد در فغانست یا خود سلیم حیران

٤٠٢

چه حسن است این که کرده حلقه در گوش مه تابان
چه چشم است این روز ازوی سیه گشتست بر ترکان
چه مویست آن پریشان گشته بر گل بهتر از سنبل
چه سنبل یا چه زناریست ثابت گشته زو ایمان
چه ابروهاست آن بر عینی نیکویی شده طغرا
چه پشت چشم و مژگانی کزو عقلست سرگردان
چه لعل شکرین و خندهٔ شیرین جانبخش است
چه حالتها که دارد دمبدم در غمزهٔ فتان
چه قد است این هزاران نازکی بر یکدگر بسته
چه رفتارست آن کزوی شده جان و خرد حیران
چه چاه غبغب سیمیست آن یا رب سراسر سحر
که همچو یوسف مصرش هزارانند در زندان
سلیمی دل ز عمر و مهوشان چشم وفا دارد
زهی مسکین زهی دیوانه و ابله زهی نادان

٤٠٣

تا چند غم جان بودت یک نفس است آن
بگذر ز دو عالم چه هوا و هوس است آن
از غلغلهٔ طاس فلک دل چه کنی تنگ
کز راه عدم زمزمهٔ یک جرس است آن
از جام غم یار شدم واله و سرمست
ساقی قدحم پر مده امشب بس است آن
گفتم ز غم دینی و دین وارهدم دل
آن فکر محالست و خیال عبس است آن
گفتی که سلیمی چه کس است از صف عشاق
زین بنده چه پرسی برهت هیچکس است آن

٤٠٤

نگشود غنجهٔ ما ز وصل گلعذاران
سحری نداشت هرگز شب تیره دورکاران
بگشای چشم رحمت سوی دورمانده‌ها بین
قلم عطا فروع کش بخط گناه کاران
تو چه ساختی ندانم که نشد بدور عدلت
ز می نشاط گلگون رخ زرد خاکساران
ز فغان و گریه مارا دل و دیده غرق خونست
نفسی نیافت تسکین دم و درد بیقراران
ز تو چون رسد هوایی شکند دل حزینم
چو خزان رسیده باغی ز نسیم نوبهاران

٤٠٥

اینچنین تا کی شوی شکر شکن با دیگران
چند سازی تلخ عمر من دهن با دیگران
بر دل من شکر کز جور تو ننشست است گرد
گر چه بنشینی بسی بر رغم من با دیگران
تا نه آید گفت و گوی من گران بر خاطرت
با تو باشد خاطر و گویم سخن با دیگران
هیچ کس را تا نماند دل چو بینی سوی من
مینهایی تاب زلف پرشکن با دیگران
گوشهٔ ابروت با من باشد از ناز و عتاب
چنکه مژگانت ز چشم پرفتن با دیگران
رشکم آید از خیالت گو بدل هم صحبتت
آه چون بینم ترا ای سیمتن با دیگران
با سلیمی هرگزت جانا لبی شیرین نشد
گرچه بشکستی بسی در عدن با دیگران

٤٠٦

نظر در رویت افکندم شدم اول نگه حیران
مبادا کس چو من ناگه بران روی چو مه حیران
منم شوریده‌ای دایم ز عشق چشم و ابرویت
گهی مست و گهی بیخود گهی دیوانه گه حیران
به امید که آیی بر سرم عمریست در کویت
که من بنشسته‌ام مجنون صفت برخاک ره حیران
سر مویی ز هستی خودم نبود خبر آن دم
که باشم محو آن روی و دران زلف سیه حیران
سلیمی طعنه بر عشاق بی سامان مزن زنهار
که این کوی غمست و باشد اینجا پادشاه حیران

٤٠٧

زهی از خلق و لطف تازه هر دم جان درویشان
چه لطفست این که داری آه ای سلطان درویشان
ندیدم مست حالی چون غزال آهویی چشمت
دویدستم چه گر بسیار در میدان درویشان
تویی جانا که گفتار لطیف دلفریب تو
ربوده نغمه‌های درد از الحان درویشان
سگت کاش استخان نیم خوردی بخشدم باری
گرم روزی نشد نان ریزه‌ای از خوان درویشان
بهر کس نسخهٔ درد مرا منما روا نبود
که خواند جز فقیه عشق کس دیوان درویشان
بجان آفتاب و مه ز آهی میزنند آتش
حذر کن ای فلک از تیر بی پیکان درویشان
سلیم آن شوخ را هر دولت و اقبال ارزانی
بلا و محنت و آزردگی بر جان درویشان

٤٠٨

ای شه حوروشان یوسف گل پیرهنان
بلبل روضهٔ جان طوطی شکر شکنان

گل ناز چمن خوبی و نیکویی و حسن
شکر شکرلب جمله شیرین دهنان

عشوه آموز هزاران صنم عاشق کش
جوراندوز دل سخت همه سیمتنان

بوفا سوز چراغ دل عنبر مویان
بجفا مرهم داغ جگر سینه کنان

لالهٔ لطف که روییده ز گلزار امید
سنبل حال که نوآمده از باغ جنان

به نگه دیده گشای نظر مدهوشان
بمژه معرکه پرداز صف صف شکنان

مونس جان سلیمی پریشان خاطر
واقف حال دل و محنت بی خویشتنان

٤٠٩

زهی خسرو و جملهٔ صاحب سپاهان
مه لعل پوشان و زرین کلاهان

من و دل بزندان غم چند باشیم
ترحم کن آخر بر این بیگناهان

دریغا که هر لحظه صد جان ندارم
که سازم نثار رهت عذر خواهان

چه یوسف جمالی تو ای ویس من
که هستند از جان غلام تو شاهان

خط و حال و زلفش سیه همچو بختم
سلیمی مرا سوختند این سیاهان

٤١٠

مکن ای پری زیاده بمن این جفای پنهان
که مرا بکشت چشمت ز کرشمه‌های پنهان

نه مجال حرف با تو نه سر نیازمندی
تو و ناز و حسن ظاهر من و وای وای پنهان

بلحد حضور خواهم ز بلای عشق دیدن
که خوشست خاطرم را بغم تو جای پنهان

ز خدا مراد دارم که چنان نهان شود عشق
که هزار هم بگلش نزند نوای پنهان

دهدم چو بخت فرصت که رسم بخاک پایت
بتو آشکار سازم همه ماجرای پنهان

دل من روا نباشد که شود ز درد رسوا
ز تو به که گاه گاهی برسد دوای پنهان

ز تو قتل خواهم چو سلیم و کس نه واقف
که به سلطنت رسیده بدرت گدای پنهان

٤١١

عهد کردیم همان با ستم مهرویان
که نه بندیم دگر دل به غم مهرویان

بعد ازین ما و گرفتاری شبهای فراق
شرمسارم بسی از کرم مهرویان

کرد مارا ز خود و جان و جوانی بیزار
طعنه‌های عجب دمبدم مهرویان

دل همان به که صف مورچهٔ چشم کند
قدر ما نیست بخیل و حشم مهرویان

هیچ دانی که سلیمی پریشان دل کیست
دردمندی ز محبت عدم مهرویان

٤١٢

تا بکی ای مه رخ چون آفتاب افروختن
عاشق بیچاره را بر آتش دل سوختن

جمع کردن زلف عنبر بار را بر روی گل
بهر جان من بلای عالمی اندوختن

چین فکندن در جبین تا چند در ناز و عتاب
غمزه را شوخی و ابرورا جفا آموختن

دل که در هجران ز تیغ بیدریغت چاک شد
میکند تقصیر پیکانت ازو یک دوختن

ای سلیمی از سگان او نمی گردی جدا
چند خودرا در میان مردمان بفروختن

٤١٣

سهل باشد بغمت ترک دل و جان گفتن
ترک غمهای دل آویز تو نتوان گفتن

شب که درهم فتد از شرم خیالت حرفم
نتوانم غم آن موی پریشان گفتن

چشم شوخ تو و صد عشوه گری و شوخی
من دیوانه و با خود غم هجران گفتن

هر که آن روی ببینم رود از خویش دلم
کی مجالم شود احوال بجانان گفتن

بسر زلف بتان هر که سر خوش دارد
بایدش ترک دل و مذهب ایمان گفتن

کو چنان دم که من آن بت رعنا جایی
بنشینیم پی راز فراوان گفتن

ای صبا رو خبری بر ز سلیمی اورا
کز غم آن خسته چنانست که نتوان گفتن

٤١٤

مه من تا بکی با دردمند خود جفا کردن
بهر بیگانه یاری دشمنی با آشنا کردن

چو در آخر دوای دل نمیکردی فقیری را
نمیبایست هم اول بدردش مبتلا کردن

کرم فرما مکن دایم چنین ظلم و ستم عادت
مگر عیبست در طور تو با عاشق وفا کردن

مبین روی رقیب از در مران همچو سگم هر دم
ز نیکان نیک باشد کار بی روی و ریا کردن

غم خودرا بخنجر از دلم هر دم مبر بیرون
نباید عاشق و معشوق را از هم جدا کردن

اگر گفتم بزلفت هست مویی نافه را تشبیه
خطا کردم هزار استغفر الله زین خطا کردن

سلیمی من درین حسرت وداع جان و دل کردم
که یا رب کی توان با آن پری رو مرحبا کردن

٤١٥

چه روست این که نگاهی نمیتوان کردن
ز آرزوش هم آهی نمیتوان کردن

ز بس که هم چو نجومند دیده به کمین
نظر ز دور بماهی نمیتوان کردن

گرفتم آن که ز نظاره رخ نمیتابد
ولی همیشه گناهی نمیتوان کردن

زمانه ایست که با این همه عدالت شاه
به ظل عفو پناهی نمیتوان کردن

بگاه رفتن خود کاش باخبر کندم
اگر نظارهٔ راهی نمیتوان کردن

دلم که عاشق رویست غیر چارهٔ او
خیال منصب و چاهی نمیتوان کردن

ز نازکی رخش دل چنان شدست سلیم
که یاد خال سیاهی نمیتوان کردن

٤١٦

چرا باید خدنگ غمزهٔ خود را تبه کردن
پس از سالی چه حالست این چنین در من نگه کردن

دلم را دیده خونی شد چه باشی دشمن جانم
روا نبود چنین بیدادها با بیگنه کردن

ز بیداد تو خواهم مرد دار ای کافر ظالم
بخواهم سوخت خود را آه تا کی آه و وه کردن

تو و چون لاله رخ افروختن در سیر هر گلشن
من و روی خود از دیوار گلخنها سیه کردن

گرم می بخشی و گر میکشی ای خسرو خوبان
غلام من تعصب کی توان با پادشه کردن

بریدن از تو یا رب چون تواند ناشکیبایی
بدرگاه تو رویا از کدامین رو و ره کردن

سلیمی سرو کی خواند قدت را زانکه نتواند
گل رخسار زیبایی ترا نسبت بمه کردن

٤١٧

دایم چه خوب باشد مست و خراب بودن
بر یاد چشم یاری مخمور خواب بودن

یکدم نمیتوان بود از جام می شکیبا
صد بار لیک نتوان بی شیخ و شاب بودن

جایی که آن وصالست مارا کجا مجالست
کی حد ذره باشد با آفتاب بودن

هر چند پادشاهی با اهل درد آخر
بسیار هم نشاید عالیجناب بودن

از کین مرا ندانی کامروز چون کشی زار
تیری ببخش تا کی در اضطراب بودن

من صد نیاز دارم لیکن تراست پیشه
گه خشمگین نشستن گه در عتاب بودن

از سینه ناله برکش فریاد کن سلیم
در بزم نیکوست چنگ و رباب بودن

٤١٨

تمام آه شدم ماه من ز آه کشیدن
بود بکوی تو خود را توان باه کشیدن

چو مهر آن قد و رویست عاشقان غمت را
خطاست منت افلاک مهر و ماه کشیدن

بعاشقان منما خط سبزی شه خوبان
چه خاجت است چنین از بلا سپاه کشیدن

اگر بغیر تو دیدم مرا بهجر بکش زار
که جز بدین نتوان جرم این گناه کشیدن

سلیم گرچه وفا خوش بود از آن بت رعنا
خوش است جور و جفا نیز گاه گاه کشیدن

٤١٩

تن تو دید گر آسیب از حرارت حسن
چو گویم ای شه خوبان بود کفارت حسن

نمای رخ که بسی ماه و سالها رفته
نکرده چشم گنه کار من زیارت حسن

بیا ز پرده برون تا که زهره و خورشید
چو ماه عید دهنت کنون بشارت حسن

تو بردهٔ ز من آرام ازان قرارم نیست
مباد آن که رود صبر کس بغارت حسن

ازان دو چشم سیه یاد آرد و میرد
چو بر زبان سلیمی رود عبارت حسن

۴۲۰

ز عشقت کار من جایی رسید ای ماه سیمین تن
که دانستم بوصلت مهر ورزی نیست حد من

تحمل میکنم من بعد در هجران بدان امید
که روز حشر با گرد قیامت گیردم دامن

بپاکیهای عشق خود مرا هست اعتماد آن
که در محشر کنم از خاک راهت چشم جان روشن

سر از خاک لحد خواهم برون آورد مجنون وار
کفن صد چاک کرده بهر داغم همچو پیراهن

بود کز شام هجر و روز محنت وارهد جانم
خوش آن روزی که سازم در غمت کوی عدم مسکن

بهر نوعی که داری چون سلیمی از تو خوش حالم
بمردن هم شدم راضی چه داری پیش ازین با من

۴۲۱

بزم عشرت داری ای دلبر دلی هم شاد کن
شادمان گاهی ازین غمگین خود هم یاد کن

خاک ره کردی خدادانان کوی عشق را
از خدا شرمی بدار و ترک این بیداد کن

تا بکی بی فایده پند و نصیحت ای فقیر
خاصه از بهر خدا مارا دگر آزاد کن

چند آیین جفاکاری و ظلم کافری
خود مسلمانی چه شد رسم وفا بنیاد کن

وصل اگر جویی دلا آهسته رو در کوی دوست
خویش را رسوا همی خواهی بیا فریاد کن

بیش ازین یا رب نصیب جان من در عاشقی
درد و اندوه و فراق و محنت فرهاد کن

نیست آگه غیر خود از شام هجران وصال
ای سلیمی روز وصل او ز هجران داد کن

۴۲۲

بی تو هم بیخان و مان هم بیقرارم رحم کن
مردم از بهر خدا بر حال زارم رحم کن

بیکس و مظلوم و مسکین و یتیم و نامراد
جز تو در عالم کسی دیگر ندارم رحم کن

خوار زار غم شده جانم ز ناوکهای هجر
لطف فرما بر دل و جان فگارم رحم کن

شرم میدارم ز بس بی آبرویهای خویش
بر من حیران که از خود شرمسارم رحم کن

سوختم داغ تو در خاکسترم پنهان هنوز
بر غم پنهان و سوز آشکارم رحم کن

تا بمالم روی بر پای سگت مانع مشو
آخر از راه تو یک مشت غبارم رحم کن

ای که مست خواب حسنی بر سریر دلبری
گه گهی از دیدهٔ شب زنده دارم رحم کن

یارا از نیکویی رحمست بر درد دلم
ای ملامت گوی من بر رحم یارم رحم کن

چون کند بر دارم آن مه ای سلیمی از جفا
آنچنان بگذار یکدم پای دارم رحم کن

۴۲۳

ای پری از لطف اظهار کمال خویش کن
وز کرم فرق سرم را پایمال خویش کن

همچو مویت گشته‌ام از غم ضعیف و ناتوان
گوشهٔ چشمی بدین آشفته حال خویش کن

تا رهم در گوشهٔ هجرانت از دیوانگی
یک اشارت زابروی همچون هلال خویش کن

شام هجرانرا که یکرنگی زلفت میکند
خاص الله صدقهٔ روز وصال خویش کن

ای سلیم از شب بدان مه کردهٔ مجنونی‌ای
جان بده امروز دفع انفعال خویش کن

۴۲۴

ز کار حسن خود گاهی نظر سوی گدایی کن
بمردم ای شه خیل بتان باری جفایی کن

به پیش مردم رسوا مساز ای دیدهٔ خونین
دمی از گریه تسکین گیر یاد خاک پایی کن

قصوری نیست گر حرفی نمیگویی حبیب من
گهی از قهر با دیوانهٔ خود ماجرایی کن

تو هم ای مه جوانی کز جوانی بر خوری یا رب
بلا چو چند باشی فکر جان مبتلایی کن

پریشان ساز کاکل را و خم کن زلف مشکین را
برای جان من هر تار مویت را بلایی کن

بده جامی کزین دیوانه تر گردم من مجنون
چه شد شاه بتانی با فقیر خود عطایی کن

جفای ماه رویانرا سلیمی لطف بسیارست
بکوی عشق دایم میل حور بیوفایی کن

۴۲۵

نگاهی کن بدین مسکین حدیثی گو گهر بشکن
از آن لبهای شیرین یک تبسم کن شکر بشکن

مکش زارم بدین بی التفاتی کز تو لایق نیست
همیشه در دل مجروح من تیر نظر بشکن

نظر بر رویت افکندم ز پیشم میشدی چو عمر
که گفت آخر دل مارا چنین در رهگذر بشکن

ز سنبل سایبانی ساز بر روی گل و نسرین
بموی گرمی بازار خورشید و قمر بشکن

گر از سنگین دلی خواهی شکست شیشهٔ دلها
دل زار مرا هر چند میخواهی بتر بشکن

بار غم بر دل به اقلیم سلامت چون روم
کان نخواهد هرگز این جان بلا آباد من

نیست شخصی کو مرا در عاشقی پندی دهد
دل ز من مجنون ترست و او بود استاد من

در فراقش جان بحسرت دارم و هرگز نگفت
کز غمم چون میزید آن بندهٔ آزاد من

تازه میسازد دمادم ریش دل را از نمک
خسرو شیرین وشان سنگدل فرهاد من

چون سلیمی یکدم از هجران او غافل نیم
نگذرد هرگز اگرچه در ضمیرش یاد من

٤٢٩

زحسرت سوخت دوراز یار این جان فگار من
مبادا هیچ کسرا یار چون بیرحم یار من

بژگان هر زمان خواهم که روبم آستانش را
ولی پر خار هجرانست راه و راهگذار من

مگو گر ظلم دوران روزگار و روز من بد شد
که صد ننگست دورانرا ز روز و روزگار من

اگر دشمن شود آگه ز احوال من مجنون
بگرید زار زار از رحم دل بر حال زار من

چه گونه طاقت آرم در فراق یار خود یاران
که در کار غمش شد جمله آرام و قرار من

بباد نیستی ده ای سموم هجر خاکام را
مبادا دامن آن سرورا گیرد غبار من

پس از مرگم بجای ذکر و تکبیر فنا عشاق
همه درس وفا خوانند از لوح مزار من

ندارم غیر جان کندن ز درد عاشقی کاری
بلطف این کار را یکباره کن ای کردگار من

سلیمی گرچه دیدم بس عجب از عشق پنهانی
سزای آن عجب یکبار کردی در کنار من

٤٣٠

چنان دارد وفاداری بت پرهیزگار من
که هرگز ره ندارد بر دل پاکش غبار من

ز شادی وصالش چون شوم بیخود نمیخواهم
که بر رویش بماند باز چشم اشکبار من

چو هست از صحبت درویش جای تنگ شاهانرا
همان بهتر که در پیشش نباشد اعتبار من

اگر صد ماه رو در جلوه آیند از وفا هرگز
بیار کس نبیند تا نبیند کس بیار من

بهر جانب که میبینم بلایی در کمین دارم
بهر سو رو نهم باشد غمی در انتظار من

سیه پوشی بروز ماتم بیهوش افتاده
نیابد هیچکس جز سایهٔ میل مزار من

سلیم از دوریت با خاک یکسان شد بپرس ای ماه
که یا رب چیست حال آن غریب خاکسار من

ز سینه درد اورا آه میخواهم برون آرد
برا ای جان و پیکان غمش را در جگر بشکن

گر ای چرخ فلک جوید مرادی جز غم آن مه
سلیمی را بسنگ جور چون فرهاد سر بشکن

٤٢٦

نگشت هیچکس از خلق همنشین با من
که غم نگفت ز خوبان نازنین با من

چه باک گر فلکم پایمال درد کند
که من بخاک یکی گشتم و زمین با من

بخشم و ناز مکش ای پری مرا هر دم
بدی بدست ز نیکان مکن چنین با من

وفا و لطف تو با خاص و عام عام شده
جفا و جور و عتاب و ستم همین با من

سرم بجیب ستم پا بدامن هجران
که گفت راز تو بی ساعد آستین با من

شه سپاه غم گر نباشدم سنجق
بس‌است بشعشعهٔ آه آتشین با من

سلیم از همه روی زمین بود فارغ
غم تو بس بود ای سرو مه جبین با من

٤٢٧

یا وفا ورز گاه گاه بمن
یا مکن هیچگه نگاه بمن

میبرم رشک چون کنی نگهی
خواه بر دیگری و خواه بمن

خاک راه تو گشته‌ام ز نیاز
اینچنین گفت پیر راه بمن

نکند در شب فراق کسی
همدمی غیر شمع آه بمن

کافر عشق گر گنه کارست
هست منسوب این گناه بمن

ای سلیمی بفتح و نصرت عشق
داد ملک ظفر آله بمن

٤٢٨

میکند هردم بعشق مهوشی ارشاد من
سوخت جان خسته را این عقل بی بنیاد من

شادمان بودن مرا در عشق هرگز یمن نیست
چون بغم خو کرد اول این دل ناشاد من

حال خود یا رب کجا سازم من بیکس عیان
چون بجز حرف غرض گر نشنود کس داد من

بهر مقصودی به افغان چون بگیرم دامنت
زان که میدانم دلت میرنجد از فریاد من

٤٣١

یکدم بیا ز لطف و ببین حال زار من
ای مونس و انیس و غمگسار من

چو من روم بدیدنت از خود دمی بناز
بنشین و راز گو بدل بیقرار من

مجنون کجاست آه که گیرد بدور تو
هر روز عبرتی ز من و روزگار من

احوال خویشی وه بچه رو گویمت دمی
تو نازکی چگونه سوی رازدار من

بر خون دیده‌ام دل تو رحم کی کند
روید ز سنگ خاره مگر لاله زار من

ساقی پیاله برسان کز خمار هجر
چو جور تو گذشت ز حد انتظار من

داد جفا ز من بستان آنگهم بکش
بر خاطر تو حیف که ماند غبار من

گویند چون سلیمی فلان خاک درگهیست
این بس بود بکوچهٔ عشق اعتبار من

٤٣٢

چو می افتد ترا مه نگاهی ناگهان بر من
مسخر میشود گویی زمین و آسمان بر من

شدم بی لعل شیرینت چنان ای خسرو خوبان
که میگرید بحسرت خون دل در کوه و کان بر من

شبم ار گرد مرهم مینهد بر سینهٔ سوزان
ترحم میکند دور از تو خاک آستان بر من

پی یک دیدنت جان میدهم قانع نمیگردی
چه داری بیش ازین ای کافر نامهربان بر من

ندانم سینه کی روشن کنم از نعل شبدیزت
نمیراند چو رخش ناز مست آن نوجوان بر من

رخ چون ماه بنما یا ز زلفت داد دل بستان
که تاریکست بی خورشید رخسارت جهان بر من

بپیشم چند گویی ای رفیق از محنت مجنون
مرا بس شرح حال خود مخوان این داستان بر من

مبادا آه دل با آب چشمم دامنت گیرد
کرم کن ماه من مگذر چنین دامن فشان بر من

چه سان یابم خلاص ازمحنت و اندوه چون آیم
بلا و درد و غم میبارد این آخر زمان بر من

گهی در بند زلفم دارد و گه بستهٔ کاکل
نمیدانم چه دارد این دل بی خان و مان بر من

از آن بهتر که بخشد آشکارا تخت افلاکم
نظر گر افکند از گوشهٔ چشمی نهان بر من

سلیمی گو اجل تا وا رهم بی محنت و دردی
ز منتها که دارد بهر این اوقات جان بر من

٤٣٣

شادم که شود خاک ره یار سر من
ترسم که برد باد ز کویش اثر من

گفتم که مگر خال لبت نقطهٔ جانست
لب بست که ننشست مگس بر شکر من

پامال غمم کرد قد دوست چو سایه
یعنی که بجایی مرو از خاک در من

صراف بسی وصف در و گهر خود گفت
خندید که بهتر نبود از گهر من

برخاستی و عمر من افزود ز شادی
رفتی وز اندوه تو خون شد جگر من

گفتی نبود عاشق زاری چو سلیمی
احسنت زهی دلبر صاحب نظر من

گر راه نیابم بحریم حرم و وصل
بس این که بود بر سر کویت گذر من

٤٣٤

بهر کس حال دل گفتم دلش افگار شد از من
طبیب آمد که گیرد نبضم و بیمار شد از من

پس از ماهی که دیدم روی یار درد دل گفتن
چنان کردم که زلف کافرش بیزار شد از من

چو نی از روزن جان هرگه افغان دلم بشنید
کشید آه غم و در ناله‌های زار شد از من

نمیدانم چه حالست این من بدروز غمگین را
که گر در گلشن عشرت شدم پرخار شد از من

سلیمی گر بیاد لعل او مردم بدین شادم
که باری یادگاری در جهان گفتار شد از من

٤٣٥

ای دیده زهر خنده و طور نیاز من
چشم ملول ابروی چشم و ناز من

باز آور جفا نگهت گرچه با کسی
باری بسوی عاشق در مانده باز من

ای شمع آفتاب مرا نور دیده‌ای
با من نشین و گریهٔ سوز و گداز من

خواهی اگر که از دل من یابی آگهی
در زلف فتنه جوی گره‌های راز من

مشغول کار خویشتن ای سلیم حیف
بگذار ز کار خود ز کرم کارساز من

٤٣٦

ز فکرم نیست خالی یکدم آن نازک نهال من
عجب ماندست قد او گرفتار خیال من

کشد بیماریش تا ماهی از عین وفاداری
گهی گر بنگرد از مرحمت چشمش بحال من

برو ای باد ایثار رو آن جامهٔ گلگون کن
هران گل را بشوید باغبان از اشک آل من

نوازش جز تو گز از دیگری جستم من مجنون
مده اما تو ای سلطان خوبان گوشمال من

بزاریها ز تو صد ره سوال یک سخن کردم
چه باشد گر دهی گاهی جواب یک سوال من

ترحم کن به تیغ غمزهٔ خونین بکش زارم
ز راه مهربانی ساز دفع انفعال من

میفکن در جبین چین گرچه پیشت بس گنه کارم
مزن برق غمم در جان مه ابرو هلال من

سلیمی گرچه هر سو دلبران در جلوهٔ نازند
هزاران جان فدای احمد یوسف جمال من

آلهی تا مرا جان باشد ای عمر وفاداران
نباشد جز تو کس امید جان پر ملال من

٤٣٧

بهر کجا خطی از اهل عشق دیدم من
بهانه یافتم و آهها کشیدم من

دلم نکرد چو مجنون غم ترا رسوا
اگرچه در پی دل بیش ازین دویدم من

نیم بخود من بی آبرو و گرنه گهی
بپای بوس سگان تو میرسیدم من

کسی که راز تو با کس نگفت و برد بخاک
چراغ مرقد پرنور آن شهیدم من

نخواستم که کنم با کس از تو گفت و شنود
و گر نه طعنهٔ اغیار هم شنیدم من

خوش آن زمان که تو چو شمع بر سرم بودی
وز انفعال چو پروانه می طپیدم من

گرم بپیش تو یک ذره اعتبار بدی
گهی ز مشرق فکر تو میدمیدم من

بعید گفته‌ای ای مه که بخشمت بوسی
امیدوار بدان وعدهٔ بعیدم من

سلیم را نه امید از خودست و نی از یار
چه نامراد فقیری چه ناامیدم من

٤٣٨

ز فکر این بسی در تاب اندوهست جان من
که با من همچو اول هست یا نه دلستان من

خوش آن وقتی که با او درد دل گویم بصد زاری
میان گفت و گو ناگه ز کار افتد زبان من

چه کرد آخر بمن آنست پیمان وه چه روزیست این
ز لطف او چه‌ها بود آه اول در گمان من

جفای یار و جور روزگار و طعنهٔ اغیار
بچندین درد یا رب چون برآید نیم جان من

ز هر کس در جهان نام و نشانی مانده است اما
برسوایی و جان سختی بود نام و نشان من

چه گر چون قصهٔ من نیست یک افسانهٔ شیرین
ولی کس نشنود از عار هرگز داستان من

پی تعظیم دشمن از نظر تا چندم افکندن
بدین سو هم نگاهی خسرو چابک عنان من

ز بس کاندر غمت دست و زبان از کار افتادست
نمیگردد زبان بالله که دیگر در دهان من

سلیمی همچو کوه افغان کند گر دم زنم با دل
گره گشتست در دل بس که فریاد و فغان من

٤٣٩

ای قد و روخ خوب تو سرو سمن من
خط خوش دلجوی تو باغ و چمن من

پوشم بلباس دگر از چشم بدانش
گر گرد رهت ساخت صبا پیرهن من

چون کشتهٔ عشقت شوم از خاک رهت نیز
خواهم که بود عطر وفا بر کفن من

نتواند اجل یافتم در شی هجران
کز عشق تو ناچیز شود جان و تن من

یک لحظه گرم بار بود بر سر کویت
به زآن که شود روضهٔ رضوان وطن من

بس خوب بود گوهر خاموشی و لیکن
اگثر بود از گرمی عشقت سخن من

باشد صفت لعل تو ابیات سلیمی
یکبار بکن گوش بدر عدن من

٤٤٠

چند تیر غم بود در سینهٔ مسکین من
یا ملامت تا بکی بیند دل غمگین من

من نمیترسم ز مرگ خود که در کوی بلا
جان سپردن بود از قالوا بلی آیین من

مؤمن عشقم بحمد الله زین زلف دوست
یک سر مو نیست نقصان و خلل در دین من

باری از خاک درش سازید خشت مرقدم
آستانش گر نشد در زندگی بالین من

ننگت آید از خود ای خورشید گر یابی خبر
کز شرف چون بد بماهی صحبت دوشین من

ماه من چون رخ نمودی امشب از پیشم مرو
ای رخ خوی کرده‌ات گل گل مه و پروین من

چون سلیمی خوش دمی باشد که در گفت و شنید
جان دهم از شوق باشد یار در تحسین من

٤٤١

بر امیدی کز کدامین سو بر آمد ماه من
همچو برگ لاله شد خون دیدهٔ بر راه من

در فراق او بحسرت مردم و هرگز نگفت
کز غم چونست آن مسکین دولتخواه من

گفته‌ای در خاک روبی درم خرسند باش
هرچه فرمودی بچشم روشن خود ماه من

راز پنهان غمترا ترسم ای مه کز فراق
ناگهانی فاش سازد نالهٔ ناگاه من

گرچه در شبهای زلفت از دل من فارغی
صبحدم اما مشو غافل ز برق آه من

کوچه ها گل شد ز آب دیده‌ام اما نشد
لایق دیوار قصر او رخ چون کاه من

چون سلیمی کردم از درد نهان فریاد گفت
سر عشقت نیست مخفی از دل آگاه من

٤٤٢

نمیگردد کس از فرزند آدم آشنای من
که از رسواییم ترسند وز آسیب بلای من

اگرچه غرق خون رفت از جهان مجنون بدرد عشق
توان کردن ز درد ریش زخم او دوای من

بعشق دوست چون سر برزنم از خاک در محشر
بپایش سر نهم دیگر که بشناسد وفای من

ترا ای چرخ گر من تیر آهی میزدم گاهی
تو نیز آخر بشام هجر خوش دادی جزای من

سلیم از عشق خون میخورد میگفت آن پری از ناز
حرامت باد عشق ار نالی از جور و جفای من

٤٤٣

من که هرگز بجز از غم نبود روزی من
چو بود روز من و عیدی و نوروزی من

وه که بی غنچهٔ پیکان کمان ابرویی
نکند وصل گل و لاله دلفروزی من

لاله رویی که بصد خون دلش پروردم
آه اگر رحم نه آرد بجگرسوزی من

گرچه مجنون طلب درد و الم داشت بجان
حق علیمست نبوده بغمم اندوزی من

مکش از دردم و منگر سوی هر بدمهری
مکن ای چشم بد آموز بد آموزی من

گفتم ای جان نظری گفت بصد خشم و عتاب
حیف نبود به تو این ناوک دلدوزی من

لشکر درد مرا کرده سلیمی پامال
در جهان بس بود این دولت و فیروزی من

٤٤٤

نه گوش میکنی بمن و گفت و گوی من
نه میکنی نظر بترحم بسوی من

دارد لباس ناز تو رنگ وفا دگر
بر دامنت فتاده مگر عکس روی من

خواهم که تیغ برکشی و افکنی سرم
بهر خدا که تیز بر آر آرزوی من

بی کوثر دهان تو ای چشمهٔ حیات
آبی نمیرود بخوشی در گلوی من

دیگر چگونه ساغر عشرت طلب کنم
بشکست چون بدور تو جام سبوی من

من خود شکسته‌ام تو مزن سنگ جور نیز
بنمای رحم ای صنم تندخوی من

گر نه مراد ناوک او باشد ای سلیم
بعد از وفات نکند جست و جوی من

٤٤٥

شد دیدهٔ جان من رسوا شده پر خون
زان نرگس ترکانه و رخسارهٔ گلگون

دارد بت من نازکی و شوخی لیلی
زینسان که مرا هست غم و محنت مجنون

قد حلقه شد از رشک رخت ماه فلک را
رحمی بکن ای ماه زمین بر مه گردون

عشقت بدلم گشنه‌ام آوارهٔ عالم
ای وای گر از خانه نهی پای به بیرون

آن مه زدوا برد بوفا حامی چشمش
من خود شده خاک قدم آن قد موزون

هر لحظه نیاز من و گفتن غم دیرین
ناز لب دلجوی تو خاموشی و افسون

بنوشت بخون نامه سلیمی سوی آن مه
دردا که نخواهد شدن آگاه ز مضمون

٤٤٦

چه نیکویی خرامد در نظر با آن قد موزون
چه زیبدست سرو قامتش را خلعت گلگون

نشان بر دامنش پیدا نه خون صد مسلمان ریخت
نترسد از خدا آن کافر بیرحم و پوشد خون

بنوعی مینماید هر زمان در دیده از شوخی
ز خورشید زمین خوبی بیاموز ای مه گردون

ز لطف و نیکویی در هیچ طورت هیچ نقصان نیست
تعالی الله زهی صنع و کمال حضرت بیچون

بمن زان چشم فتان گه گهی چون آشنایان بین
که بود آهوی وحشی نیز روزی مشفق مجنون

ندانم از کجا آموختی این نازکی کز ناز
بهر حرف تو صد سحرست و سحرت را هزار افسون

ای سلیمی ملک عشقت شد مسلم شکر کن
طالعت فرخنده شد ایام فیروزیست این

٤٥٠

جانم نمی آید برون در انتظار کیست این
دل هم شد ازغم غرق خون ای دیده کار کیست این
از هجر آن زلف سیه بر چرخ آهم کرده ره
روزم که شد ازغم سیه در روزگار کیست این
بربسته برگ خشم و کین وندر کمان تیر کمین
بر قصد جانهای حزین چابک سوار کیست این
چون میرم از داغ نهان در قبر یابم باز جان
گر پرسد آن نامهربان کانجا مزار کیست این
در کویت ای جان از ستم گشتم غبار راه غم
یکره نپرسی از کرم آخر غبار کیست این
آمد ز گرد ره نسیم آورد بهر جان شمیم
فی الحال شد آگه سلیم کز نوبهار کیست این

٤٥١

من خیال وصل کردم روز هجران بود این
روز هجران نه که شام عید قربان بود این
دل که بهر دیدنت در سینه از غم می طپید
دوستش گفتم ولیکن دشمن جان بود این
در فراقم سوختی یعنی که با هجران بساز
خوب کردی آرزوی دردمندان بود این
بهر قتل چون منی هر دم که می کردی نهان
التفات تست با خود عدل سلطان بود این
چون سلیمی وصل اگر جستم ز تو شاه کسی
عفو فرمایی ز گستاخی مهمان بود این

٤٥٢

گریهٔ غم تا کی ای دل خاک کوی یار بین
توتیای عاشقی در دیدهٔ خونبار بین
همچو سایه در سجود آر و بمحراب درش
ره بقصرش خود نمی یابی در و دیوار بین
اینکه آن سلطان خوبان آمد از خرگه برون
حیف خور زان پای نازک جورکش رفتار بین
دمبدم ای جان بناز حضرت جانان بناز
هر زمان بنا نیاز دیگر و اطوار بین
مرگ خود میخواهم و بر من اجل را نیست رحم
ای طبیب دردمندان حال این بیمار بین
پایمالم میکند هردم سگ کوی رقیب
محنت این ناتوان و حشمت اغیار بین
تا حیات جاودان یابی سلیمی چون مسیح
بتپرست عشق باش و زلف چون زنار بین

مرا هر روز درد و غم شود افزون ترا خوبی
سلیمی را بر آتش سوختی زین حسن روز افزون

٤٤٧

دهنت کشت مرا آه چه بیدادست این
زنده نگذاشت کسی را عدم آبادست این
جان من سوختی و هیچ بدل رحمت نیست
دل مگو شاه کسی آهن و پولادست این
درد آهم بفلک رفت و نگفتی هرگز
گین چنین آه فلان غمزده یا بادست این
نالهام چون شنوی گرچه کنی نشنوده
باری از ناز بفرما که چه فریادست این
مطلب مایهٔ عیش از بر ما خسته دلان
زان که در سینهٔ آباد و دل شادست این
همچو خاکم بسر کوی تو افتاده بپرس
کین چنین خوار بگویم ز چه افتادست این
ای سلیمی دلم ار کوه غم و دردست
منگرش خوار که سر منزل فرهادست این

٤٤٨

نداری باز با من گوشهٔ چشمی چه حالست این
اگر گویی که دل بردارم از مهرت محالست این
چرا از ناز غمگین مینشینی چون مرا بینی
بر آ خوش ای گل رعنا چه اندوه و ملالست این
بگرد عارضت از سبزهٔ تر خط زنگاری
نشان خامهٔ ما نیست یا از چین مثالست این
چه حسنست این بدین خوبی و رعنایی تعالی الله
بلای جان چندید مبتلا یا خط و خالست این
بهر جا نعل رخشت یافتم زان سینه کردم داغ
که بهر حالت مجنونیم مشکل هلالست این
مشو گلگونهٔ روی مرا ای اشک لطفی کن
که از سر پنجهٔ پای سگان دوست آلست این
سلیمی را کشی هر دم که بر کن دل ز من من بعد
مکن هرگز تصور اینچنین بالله خیالست این

٤٤٩

میکشد هجرم که روز و شب ترا روزیست این
گریه می آید مرا بر خود چه بدروزیست این
اوستخان پهلویم را خنجر حسرت مخوان
شعلهٔ از آتش درد جگرسوزیست این
چاکهای سینه را گفتم بمژگانت بدوز
خنده زد گفتا که ناوکهای دلدوزیست این
سرخ پوشیده بچشم غیر گشتی جلوه گر
سوختی جانرا مه من مجلس افروزیست این

٤٥٣

با اهل دل کرشمهٔ آن دلنواز بین
ای دیده گریه کم کن و ناز و نیاز بین

زان غم که بهر عاشق خود میکشد بغیر
قهر نهان و ساختن اظهار راز بین

از بهر آن که سوخته پروانه بر سرش
آن شمع را بگریهٔ سوز و گداز بین

تاثیر دوستی نگر آن ماه را ز مهر
تا روز همچو جورکشان دیده باز بین

گو آن که گفت قصه یوسف کنعن بیا
محمود را خریدهٔ مهر ایاز بین

خواهم که بهر تاری ازان زلف جان دهم
فکر و خیال فاسد و عمر دراز بین

هستیم شرمسار سلیمی ز لطف دوست
بیچارگی ما کفن چاره ساز بین

٤٥٤

ای دیده قهر خنده و طور نیاز بین
چشم ملول و ابروی پرخشم و ناز بین

باز آور جفا نکنی گرچه با کسی
باری بسوی عاشق درمانده باز بین

ای شمع آفتاب مرا تو ندیده ای
با من نشین و گریهٔ سوز و گداز بین

خواهی اگر که از دل من یابی آگهی
در زلف فتنه جوات گره های راز بین

مشغول کار خویشتنی ای سلیم حیف
بگذر ز کار خود کرم ساز بین

٤٥٥

ای شوخ بیا با غم همخانگی من بین
دور از تو شدم مجنون فرزانگی من بین

از چون تو وفاداری ای حور پری رخسار
گشتم بجفا قانع دوانگی من بین

گر با تو و گر بی تو با جان و دل پرخون
بنشینم و خوش باشم مردانگی من بین

هر چند سگ کویت خویش من درویشست
از مکر باو هرگه بیگانگی من بین

گفتی که سلیمی عشق آموز ز پروانه
بنشین تو شبی و آنگه پروانگی من بین

٤٥٦

چشم بگشا رحم کن سوی دلفگاری به بین
ای طبیب دردمندان حال بیماری به بین

چون ندارم برکشی هم باز کش یکدم عنان
ور نبخشی حالت جان دادنم باری به بین

ای گل سوری برو و خاک ره آن سرو شو
وی مه تابان برا خوبی رخساری به بین

نیست یک گل کز غم مرغیش بر دل بار نیست
رو به بستانها و در هر باغ و گلزاری به بین

ای که میپرسی که در بد نامیت حاصل چه شد
از دل صد پاره‌ام هر پاره برداری به بین

بر سلیمی بی رحم آمد بسی اغیار را
شرم دار ای یار و یاریهای اغیاری به بین

٤٥٧

زهی رخت نمکین و لب و دهان شیرین
ز لطف هر سخنت نازک و زبان شیرین

مراست دیده ز عشق تو دمبدم گریان
تراست به شکرخنده هر زمان شیرین

دم خرامشت از جلوه هر قدم پر سحر
که سواریت از چابکی عنان شیرین

رخت ز حسن فروزنده و خط آفت جان
قدی ز ناز فروزنده و میان شیرین

چه بس لطیفی و رعنا که وقت رنجش هم
نماید گره خشم از ابرویان شیرین

بخاک پای شریف تو ای شه خوبان
که خاک پای تویم هست همچو جان شیرین

ز ناله‌های سلیمی مرنج عمر کسی
بود از اهل جنون ناله و فغان شیرین

٤٥٨

پنهان مشو ز چشم من ای سیمبر چنین
آخر مران چو اشک مرا از نظر چنین

بر آب چشم من نکنی رحم و بگذری
آخر که گفت کز بر ما میگذر چنین

ای باد گفته‌ای که پریشانست سنبلش
دیگر باهل درد میاور خبر چنین

با ماه چارده چه کنم نسبت رخت
زان رو که ماه و سال نباشد قمر چنین

آواره گشته‌ایم ز کوی تو در بدر
یارب کسی بمرگ نبیند سفر چنین

دی کشتیم بناز و کنون خشم میکنی
یک روز آنچنانی و روز دگر چنین

هر روز سرخ پوشی و من خون کنم جگر
تا چند غلطم از تو بخون جگر چنین

کردی خیال خاک ره و سویم آمدی
یار از تو ای سلیم ندارد جفا دریغ

٤٥٩

ندارم من چنین دولت که باشم آشنا با او
ز عشق آشکار من چو میرنجد همان بهتر
چگونه زو وفا جویم که از روز ازل در عشق
بتو امید ها دارم کرم کن ای رفیق آخر
دل غم پرورم جز عاشقی چیزی نمیخواهد
گهی گویی پری ماند به او یا حور رضوانست
شهادت آرم و صلوات هرجا بینمش بیخود

٤٦٠

آن ماه که جان داروی دلهاست لب او
بی آن که بیک بوسه از آن لب بردم هوش
آن زهره جبین کز رخ زیبا چو سهیلست
به گر بودش پیرهن از پردهٔ جانم
آن شب که سلیم از رخ و زلفش شرفی یافت

٤٦١

گرچه بینم هر زمانی صد دل آزاری ازو
بودنم بی او محال و از من آن مه را ملال
گرچه در پای سگش چون خاک خوارم ساختست
چون شود از زاریم در قهر و دشنام دهد
بندهٔ آن طرهٔ زلفم که هرگز کم نشد

تو خود کجا بپیش من آیی مگر چنین
عاشق ندیده است کسی معتبر چنین

از آن بیگانه میگیرم همیشه خویش را با او
که پنهان باشد آن مه را نظر با من مرا با او
بمن منسوب شد مهر و وفا جور و جفا با او
مشو دشمن مگو از من سخن در هیچ جا با او
که او خو کرده با درد و بلا درد و بلا با او
خطا بین باکه نسبت میکنی اورا کرا با او
مگر هست ای سلیمی معجزات انبیا با او

شرمنده‌ام از لطف حیا و ادب او
حیران شده‌ام از سخنان عجب او
خورشید کنم یا مه تابان لقب او
حیفست ز ابریشم و دیبا سلب او
صد بار به از صبح ازل بود شب او

هرگزم نگذشته در دل فکر بیزاری ازو
گو اجل تا کی کشم هرگه شرمساری ازو
بیش بادا خواریم چون هست این خواری ازو
باز دشنامی دگر خواهم بصد زاری ازو
فتنهٔ عاشق کشی و فن طراری ازو

وز من دلداده سربازی و دلداری ازو
گرچه ای سلطان خوبان عار میداری ازو

٤٦٢

گر نبستی رشتهٔ لاغر تن من بال او
مرغ روحم رفت بال افشان باستقبال او
یک گنه ننویسد اندر نامهٔ اعمال او
آفتاب من دمی غافل مشو از حال او
تا قیامت باد باقی سایهٔ اقبال او

٤٦٣

گشته فرسوده دل از آمدن و رفتن او
یا رب آزار بیفتاد از آنها تن او
نیست آگاه دل ریش ز مکر و فن او
دل بعشاق پریشان ز وفا بستن او
تا به بینم گهی عزت و بنشستن او

٤٦٤

گویا بکینه‌اند ز من ابروان او
گم کرد راه خویش بفکر میان او
نشنوده یک حدیث هنوز از زبان او
ای اشک خیره باز نگیری عنان او
زنهار درد سر ببر از آستان او
مشهور گرچه گشته چنین داستان او
هر کس شنید ناله و آه و فغان او

ناز زیبد آن کف پا را ز من روی نیاز
نیستت قابل غلامی چون سلیمی حالیا

مرغ جان رفتی بسوی دانه‌های خال او
تیر آن ابرو کمان تا سوی دل پرواز کرد
رویش ار بیند فرشته گر کشد صد بی گناه
در هوای عشق تو چون ذره سرگردان شدم
بر سلیمی سایه چون افکند آن سرو سهی

چند بینیم چنین هر طرفی کشتن او
گرچه هر دم دلش از کشتن ما سخت براست
بفریبی دل ما برد و کند جور و هنوز
هست ظاهر ز سر زلف گره بر گرهش
ای سلیمی کرمی کن به امیدی که تراست

تیری نمیرسد بدلم از کمان او
میرفت دوش دل بره گیسوی صنم
دردا که فکر گفت و شنیدش مرا بکشت
چابک سوار من بسوی صید میرود
آمد ز ناله‌ات سگ کویش دلا بتنگ
مجنون نداشت حال من زار دردمند
بر چشم پر ز خون سلیمی گریست خون

٤٦٥

آن که جانم داشت صد پیوند با هر موی او
عاقبت چرخم بظلم آواره کرد از کوی او

کاشکی زین جان پرغم هم دلم یابد خلاص
چون چنین محروم گردیدم ز ماه روی او

ای صبا زلفش پریشان کن که یاد آرد ز من
ز آن که میدانم فراموشیست دایم خوی او

ور من غمگین ندارم ره بدین مه لطف کن
سوی من بویی رسان از سنبل گلبوی او

دست بر سر میزنم بر یاد روزی کز نیاز
حال دل میگفتمی سر بر سر زانوی او

من بدرد دل ندانم در دل آن حور چیست
پهلوی من چاک شد تا کیست در پهلوی او

ای سلیمی گر فراقت کشت در هجران سزاست
تا چرا سر تافتی از حلقهٔ گیسوی او

٤٦٦

صراحی را که دل خون گشت بی روی نکوی او
بود بی جام لعلش گریه دایم در گلوی او

مه نو با شفق کز فخر خودرا بر فلک میداشت
فتاد از سجدهٔ ابروش آخر خون بروی او

بود زلف پریشانرا ازو جمعیتی دایم
بعزت کاش من هم بودمی یک تار موی او

دلا خط گر چه مانع میشود رخسار نیکورا
پریشان از چه داری خویشرا اینست خوی او

بمجلس یار چون حاضر بود عین وصالست آن
نظر کردن چه لازم هر زمان بیوجه سوی او

ز گلشن نیست کوه و دشت را فرقی بپیش من
چو هر راهی که میپویم بود اکثر بسوی او

سلیمی را چه قید بزم عیش و سلطنت باشد
چو عشق یار بر سنگ ملامت زد سبوی او

٤٦٧

خبر نبود مرا در عاشقی از جان و تن بی او
که نه من مردن خود دانم و نه زیستن بی او

بوصلش این چنین زاو آن که بدخو گشته‌ام یا رب
مکن یک لحظه هرگز زندگی روزی من بی او

تسلی میدهد هرکس بگشت باغ و گل خود را
مرا دوزخ نماید طرف گلزار و چمن بی او

بخواب ناز و در قصر طرب آن مه چه میداند
که من شبها چه میبینم درین بیت الحزن بی او

بتر از مرگ باشد دور ازو بودن بحمد الله
که من یک دم نیم باری بحال خویشتن بی او

مرا شرطیست گر گرد رهش سازم کفن بر تن
بپیچندم رفیقان بعد مردن در کفن بی او

اگر روزی رو از دلدار دور افتد چه باشد حال
سلیمی را که نبود قدرت یکدم بدن بی او

٤٦٨

بیاد می که شوم باز بزم ساز از تو
نیاز از من بیخان و مان و ناز از تو

خوش آن شبی شوم هم نشین خیال تو را
که تا سحر شنوم گفت و گوی راز از تو

چگونه چاشنی آرزو چشم که مرا
نصیب چون جگر کرده کار ساز از تو

بیا و یک قدح شادمانیم کن لطف
شادمانست دل خون چکیده باز از تو

نماز را بگذارم ترا دعا گویم
چو یاد آورم ای ماه در نماز از تو

مباد لایق دولت نباشدت منواز
مرا بس این ستم و سوزش و گداز از تو

تو آفتاب بتانی و ذره ور سلیم
شدست در همه آفاق سرفراز از تو

٤٦٩

ای حجاب روز و شام زلف تو
بر فراز مه مقام زلف تو

از خطت دیوان دلجویی تمام
دفتر خوبی بنام زلف تو

آن که هم شب مینماید هم سحر
هست معنی ایهام زلف تو

زلف تو دام دل اهل وفاست
دود دلها نیز دام زلف تو

گیسویت قلاب کام اهل دل
جان مشتاقان بکام زلف تو

هر که بی آرام شد در کوی عشق
عاقبت گردید رام زلف تو

دوش میرست از سپاه هجر دل
گر نمیبود اهتمام زلف تو

گر بنزدیک شبت دیدم چه باک
بهتر از روزست شام زلف تو

میکشد هر شب سلیمی در فراق
تا سحرگه انتقام زلف تو

٤٧٠

چشمم شدست آینه دار جمال تو
عکسی کفایتست مرا از وصال تو

ناله دهد جوابم و دردم شود فزون
شبها که گفت و گوی کنم با خیال تو

٤٧٣

تا کی دلم غمگین بود بی غم گساری همچو تو
عیبست این سنگین دلی از گلعذاری همچو تو

با این همه شیون فلک کم دیده باشد در جهان
چون من چفاکش عاشقی پرجور یاری همچو تو

پنهان برای قتل من هر دم گزی لب با رقیب
کس قصد جانی گر کند از کینه باری همچو تو

داد ازکه خواهند اهل عشق چون خسرو خوبان تویی
صیدی که کردم من چونیست شیرین سواری همچو تو

گفتی کز استغنای حسن یوسف عزیز مصر شد
آری در آن ایام بد صاحب وقاری همچو تو

ای دل شدی خون و هنوز امید از آن مه نگسلی
یا رب نگردد نا امید امیدواری همچو تو

گفتم که جانا با سلیم از لطف بنشین ساعتی
گفتا کی آمد کسی با بیقراری همچو تو

٤٧٤

وه چه خاکم در ره چابک عنانیهای تو
مردهٔ زارم ز شوخی و جوانیهای تو

بس بروی من بخندیدی و لیکن عاقبت
تلخ کامی دیدم از شیرین زبانیهای تو

آشکارا گر کنی صد جور بر من باک نیست
میکشد هر دم مرا قهر نهانیهای تو

هر دم از من میستانی جان و نازی میکنی
ای هزاران جان فدای خرده دانیهای تو

روی گر می داشتی از مهربانی بیش از این
وه کجا شد ماه من آن مهربانیهای تو

گل چکان از خار مژگان ای سرشک لاله گون
کاب روی من بس است این گل فشانیهای تو

بر نشانی ای سلیمی این غزل را عرضه کن
تا شود آگه ز بی نام و نشانیهای تو

٤٧٥

مه من سوخت مرا حال طربناکی تو
برق جان میجهد از چستی و چالاکی تو

نیست در صومعهٔ زهد و ورع یک هشیار
که ندارد حذر از مستی و بیباکی تو

تیری افکن بدلم تا بپرم از شادی
چند پامال ره درد بود خاکی تو

پاکی آن نوع که عیبت بحیانت باشد
گر بخاطر گذرانم صفت پاکی تو

ای سلیمی عجب از یار جدا افتادی
نیست امروز در آفاق بغمناکی تو

دایم بدان هوس که تو با من سخن کنی
دارم بخرد حدیث جواب و سوال تو

بهتر ز آب حضر بود کشتنم هلاک
لب تشنه بهر چشمهٔ آب زلال تو

پندم دهی بعشق که کم سوی من نگه
من مانده محو عشوه گریها و حال تو

هر گه ملول بینمت از جان برم امید
گویم که از منست مگر آن ملال تو

سویت چو بنگرد ز چه رو شرم میکنی
مسکین سلیم مرد خود از انفعال تو

٤٧١

گر قصد من کنند دو چشم سیاه تو
ای صد هزار جان بفدای نگاه تو

زین گونه کز جفای تو عشاق خوش دلند
مشکل اگر فرشته نویسد گناه تو

بیچاره چون منی چه کند چون بود صبور
در عشق چشم و ابروی و روی چو ماه تو

حیران ماه عید بود هرکس و مرا
چشمی چو نقش نعل سمندت براه تو

چون ره دهم به دیده خیال هلال را
کن گوشهٔ هست منزل و آرامگاه تو

گوشت کجا فغان من زار بشنود
بگرفته عیدگاه غریو سپاه تو

ای قهر خندهٔ لب آن حور تا ابد
آسوده باد خیل بلا در پناه تو

گفتی به پادشاه بر از من فغان و درد
تو ظلم میکنی چه کند پادشاه تو

خواهی نماز عید سلیمی گزاردن
گر خاک پای دوست بود سجده گاه تو

٤٧٢

به وفا کشت مرا نرگس عیارهٔ تو
چین بجان میزندم ابروی مکارهٔ تو

نظر ناز تو هم چون نظر من پاکست
گریه می آیدم از پاکی نظارهٔ تو

چارهٔ من بکن ای شوخ که بیچاره شود
هر که خواهد که کند چارهٔ بیچارهٔ تو

چون کنم وه چه دوا آه که میگوید یار
کشت بیزار غمم از دل صد پارهٔ تو

خار اندوه شده جسم من از درد و فراق
یاد من کی گذرد در دل چون خارهٔ تو

ای سلیم از غم دل هیچ نمیدانم من
که چه بوده بجهان طالع و ستارهٔ تو

٤٧٦

خونریزی دلها کند آن نرگس جادو
یک چشم توام میکشد از ناز بیک وجه
زلفت کج و بستی گره ناز بکاکل
یک عشوه ز ابروی تو در کشتن من بس
تا زخم دل از خاک درت بوی دوا برد
از زلف و رخت در عجبم بس که چگونه
مه طلعت من روی چه تابی ز سلیمی

هرگه که اشارت کند از گوشهٔ ابرو
چشم دگرت میکندم زنده ز یک رو
وز هر طرفی عربده برخاست که یاهو
آلودهٔ خونم چه کنی ساعد و بازو
نی حسرت مرهم بودم نی غم دارو
تسخیر مه و مهر نمودند دو هندو
پاکست چو از گرد و غبار آینهٔ او

٤٧٧

مسکین منم فتاده بچاه عدم فرو
پر نوحه تر ز کوه بلا گرچه نیست کس
ای خیل کوکب از سر افلاک مگذرید
در بزم عاشقان که همه مست ساقی‌اند
خوش آنکه کشته کردم و آن ماه رخ برد
گویم ز نازکی رخش گر بگل سخن
خواهد گرفت دامن یار آخر ای سلیم

چو غنجه برده سر بگریبان غم فرو
پیش فغان و نالهٔ من بسته دم فرو
کان ماه آمدست بخیل و حشم فرو
کم لاف زن که رفت بدین دور جم فرو
بر خاک من ز نیزه پرخون علم فرو
ریزد ز رشک روی بکویش زهم فرو
این خون که آید از مژه‌ها دمبدم فرو

٤٧٨

دمبدم از پیشم ای رشک گل و نسرین مرو
گرچه پایت میشود آزرده بر روی زمین
دل که شد آیینهٔ حق بین ز رخسار تو چشم
مثل که رگها بخون آید برون از دیده‌ام
خواستم کز درگهش بی غم روم سوی عدم
میشدم سوی عدم از درگهش گفت آن پری

دیده خود چندان نمیبیند تو را چندین مرو
زیر پایت خاک ره شد جان این مسکین مرو
نیست این ناحق ز پیش دیدهٔ حق بین مرو
کهکشانم زآبله ای اشک چون پروین مرو
گفت از راه کرم بنشین دمی غمگین مرو
ای سلیمی آتشی بنشان دمی بنشین مرو

٤٧٩

برو ای جان خبر دلبر دلدار بگو
بکرم از سر کویش بگذر آهسته
شرح آشفتگی من چو ز زلفش گویی
پیش آن کاکل گلبو که پریشانم ازو
جز تو کس آگه از آن زلف خم اندر خم نیست
دیده از یار نهان گر خبرت هست بیار
چون مرا میکشی ای شوخ بشمشیر جفا
سر ما گر بسر داد کشی کاری نیست
ای سلیمی نکند گوش کسی نالهٔ من

یک بیک قصهٔ ما در نظر یار بگو
دیگری را هم اگر جز تو بود بار بگو
گر بدل گوش کند از تو بتکرار بگو
هرچه کردیم سپارش بتو زنهار بگو
حال دیوانهٔ زنجیری و زنار بگو
دل محنت زده را غیر مپندار بگو
سخنی باری ازان لعل شکر بار بگو
عاقبت سر بکجا میکشد این کار بگو
ور نه کس نیست درین گنبد دوار بگو

٤٨٠

دود کاکلرا پریشانی مده بر شمع ماه
میبرد آن رخ بخط و خال هر ساعت دلی
نیست نیکو هر زمان کردن مشوش زلفرا
بر دلم هر دم منه از داغ خال حسرتی
رو نمودی و مرا بر خویش حیران ساختی
از سلیمی خلق میپرسند کاندر عشق کیست

جامهٔ فانوس جایز نیست بر شبها سیاه
ملک میگیرد بلی شه چون زیادت شد سپاه
جان چندین دردمند دل درو دارد پناه
ورنه خواهم ساخت عالم را سیاه از دود آه
گوشهٔ چشمی که میمیرم برای یک نگاه
کشتهٔ تیغ ملامت دردمند بی گناه

٤٨١

گل گلست از تاب می آن عارض افروخته
بر رخش آسیب اشک ناز دل چون دید گفت
ساخت بر آتش طلا حل تا کند افشان حسن
کرده داغ از حسن آنورا که در بازار عشق
زآتش حسن رخ آن مه حذر کن ای سلیم

یا پر پروانه‌ها بر شمع رویش سوخته
وه چه مهرست این که کوکبها بخود اندوخته
غالب این زرگاری از استاد صنع آموخته
همچو یوسف خویش را بهر کسی بفروخته
کز هوایش بال چندین مرغ دلها سوخته

٤٨٢

این منم کایمان و دین با کافری بفروخته
دیده بر یاد دو ابروی تو بر مه دوخته

شمع وصل افروختی ای سرو در پای تو من
میدهم جان همچو آن پروانهٔ پرسوخته

لاله و گل را رخت با یکدگر آمیخته
فتنه و آشوب را چشمت به سحر اندوخته

هست از هر روزن زخم خدنگ و تیغ تو
مشعل مهر و وفایی در دلم افروخته

چون سلیمی نی تو بگشاید ز غم چشم پر آب
ز آنکه از نظارهٔ غیرت نظر بر دوخته

٤٨٣

آتش عشقت مرا ای مه چنانی سوخته
کز تنم چیزی نمانده غیر جانی سوخته

بس که در کوی تو شد خاکستر جانها بباد
هر طرف از عاشقی بینی نشانی سوخته

در ره عشقت بهر منزل که بینی ماتمیست
کز سموم درد و حسرت کاروانی سوخته

در زبانها تا فتادست از لب لعلت سخن
غیرت وصل تو در هر دم زبانی سوخته

داغهای تازه دارم هر که آید بر سرم
مردمی میخواهمش کردن بنانی سوخته

آن سگ کو مایل خون منست اما چه سود
چون نماند از من بغیر از استخانی سوخته

ای سلیمی هر که یاد آرد ز من سوزد دلش
بس که جانمرا غم ابرو کمانی سوخته

٤٨٤

برون آمد ز خرگه یار برگ جنگ بر بسته
بقصد خون صد همچون من مسکین کمر بسته

بصد شوخی و ناز افروخته رخسارهٔ چون گل
مرا چون غنچه از هجران او خون در جگر بسته

بقوس ابروان او گر آرایی نظربازی
که تیر غمزه‌اش از هر طرف راه نظر بسته

چو طاق ابروی پرچین او ای دیده فکری کن
که در فن گره بندی کدام اهل هنر بسته

بعشق او سلیمی را سرشک و روی زردی بس
نه دل در شاهی کونین ویا در مال و زر بسته

٤٨٥

زیر مو مهر رخ یار که پیدا گشته
از خسف بدر منیریست هویدا گشته

دود آه دل عشاق بلاکش باشد
زلف مشکین که بر آن عارض زیبا گشته

بر سرش تاج نمد هست چو ابری سرکش
که ز شرم مه رویش بعقب وا گشته

نرسیدست بگرد قدم او خورشید
روزها گرچه چنین بیسر و بیپا گشته

عشق بازی بفراق و غم و صبر و اندوه
همه از بهر من زار مهیا گشته

انتخابیست ز دیوان کمالیت حسن
مطلع شعر خط یار که املا گشته

عاشق یکدل و یکرنگ ندیده چو سلیم
سالها باد صبا گرچه بهر جا گشته

٤٨٦

منم بعشق تو ترک همه جهان گفته
همین غمی ز تو در جان خویش نهفته

بلای جان و دل صد هزار مدهوش است
از آن دو چشم سیه یک نگاه آشفته

ز گفت و گو بمنت هست عار و ننگ آری
بسی دراست به زیر لب تو ناسفته

غبار راه ترا ماه کرده کحل بصر
ره سگان ترا چو ز عین بمو رفته

چه رازهای نهان آشکار ساخت بمن
اشارت لب لعلت حدیث ناگفته

بیاد حلقهٔ زلف تو چون بگریم خون
مرا که عقرب و مارست در جگر خفته

ز ناله‌های سلیمی مرنج شاه کسی
اسیر عشق تو دیوانه ایست آلفته

٤٨٧

همچو اشکم من زار از نظری افتاده
لت غم خورده و بر خاک در افتاده

حیفم آید که شوم خاک کف پای رقیب
همچو آن سایه که بر رهگذری افتاده

هر کجا بینم از این دیدهٔ خونابه چکان
وه که یا پارهٔ دل یا جگری افتاده

نیست سر چون سر سودایم از درد خمار
غیر نرگس که سرش بر سپری افتاده

بارها خون شده دل کافرم اما هرگز
گرسگش را بسر او گذری افتاده

بهر چشمان تو چون مردم چشمم جانا
هست هر گوشه ز غم بیخبری افتاده

بی وفایی مکن ای مه حذر از آه دلی
که در افلاک ازو هم شرری افتاده

دید تقویم بصد گریه منجم گفتا
آه بر نام تو هم خیر و شری افتاده

هم مگر در گهر نظم سلیمی باشد
این لطافت که بتاج و کمر افتاده

٤٨٨

یار پنهان و خیالش در دل و جان مانده
همچو در آیینه عکس از دیده پنهان مانده

بس پریشان دیدمش در خواب امشب آه چیست
حالت دل کندر آن زلف پریشان مانده

گر بروز مرگم از جان هم فغان نبود روا
جان بتر از من بروز خود چو حیران مانده

وه که دل رفتست و هر دم میبرد رشکی دگر
قطرهٔ خونی که بر هر نوک مژگان مانده

تا کی آن شاه پری رویان سوار آید برون
دیدهٔ دارم همین بر طاق و ایوان مانده

لایق او نیست سایه از چه رو همراه اوست
خاطرم خیلی ازان سرو خرامان مانده

دل فرو ماندست و درمانده به صد درد ای سلیم
گوییا زان ترک شوخ نامسلمان مانده

٤٨٩

نظری کرد بمن دوست نیاز آلوده
هر نیازیش بصد پردهٔ ناز آلوده

گفتمش بوسه بدامان زنمت یا بر پا
گفت رو دامن من هست بناز آلوده

تا دم حشر دهد لالهٔ گلگون بیرون
خون محمود که با خاک ایاز آلوده

مست من داده دل خود بدف و چنگ دریغ
حیف ازان خاطر نازک که بساز آلوده

خونبهای دل صد عاشق زارست سلیم
لب شیرین که بدشنام تو ناز آلوده

٤٩٠

از بیغمی درمانده‌ام ای دل غمی ارشاد ده
صیت و صدای هجر او در سینهٔ ناشاد ده

ویرانه شد جسمم ز غم لطفی کن ای جان وز کرم
در سنگ باران ستم دلرا بنو بنیاد ده

سر فتنه شد بهر بلا ابروی شوخت از جفا
بگشا جبین بهر خدا طور وفایش یاد ده

ای هجر دور از روی او مردم بگفت و گوی او
باشد فتم در کوی او خاک مرا بر باد ده

چون موی آن نازک میان گشتم ضعیف و ناتوان
باشد رهم زین بیم جان ای غم تو هم امداد ده

در کوهسار ابتلا مفتی رهاندیش از جفا
ای جان شیرین بوسه‌ها بر تیشهٔ فرهاد ده

گفتی سلیم خسته تن داد ار که داری گو بمن
ای خسرو شیرین دهن داد از تو دارم داد ده

٤٩١

ای دل دیوانه باز از لطف یارم یاد ده
عشوهٔ رخسار نازک بین و جان بر باد ده

زین بتر مجنون کن ای شاه پری رویان مرا
نرگست را بیش ازین عاشق کشی ارشاد ده

باز در بزم وصال یار مینوشم شراب
خونگری ای چشم و دل را مژدهٔ فریاد ده

زنده مگذار امشبم وز روز هجرم باز خر
این قدر ای مرگ در جان کندنم امداد ده

ای غم جانان چو جانم را زبون کردی بدرد
نیم بسمل مرغ را باری بدان صیاد ده

یا الهی بس به تنگم از صلاح و عاقلی
تیشه‌ای از عشق با این عقل بی بنیاد ده

خسروی عاشقان خواهی سلیمی از وفا
جان شیرین را بعشق و حالت فرهاد ده

٤٩٢

دل صد پاره از بهر نظاره
برون آمد ز چشمم پاره پاره

مرا خون غیر مهرت چاره‌ای نیست
تو گر نامهربان باشی چه چاره

شدم از خنده ات مدهوش الله
که دیده شیر و شکر مست کاره

دریغا کز رکابت دور باشم
گرت هم گه گهی بینم سواره

بحالم دوش دشمن گریه ها کرد
دلش هر چند بود ار سنگ خاره

ببازی هر دم نقشی نمایی
عفاک الله ازین نقش دو باره

سلیم آن ماه بدمهرست و بدخو
دریغ از طالع و بخت و ستاره

٤٩٣

خوش آن کان ماه را سازم زحال خویشتن آگه
که نی من آگهم از طور او نی او ز من آگه

چنان خواهم که بوسم پای آن سرو خرامانرا
که نی دامن بود واقف نگردد پیر من آگه

چو تیر او رسد در دل بمهمانیش از شادی
نی تن آگه بود آندم ز جان نی جان ز تن آگه

نمودی لب مرا کشت از سیاست چشمت ای بدکیش
معاذ الله که گردد ناگه آن چاه ذقن آگه

شب غم گر کند صد موشکافی چشمم از مژگان
چه سان گردد ز فکر آن دو زلف پرشکن آگه

کفن پر خون کند چون لاله بر حال دلم از اشک
کر از دردم شود فرهاد در زیر کفن آگه

بمیرد از غم آن قد چون سرو و رخ چون گل
سلیمی گر شود از خویش در طرف چمن آگه

٤٩٤

منم دور از رخت با محنت و اندوه همخانه
بصد حسرت گرفته در مقام درد کاشانه

تو بنشین بر سریر دولت خوبی شه خوبان
که من بار فراقت میکشم خوش دردمندانه

دل دیوانه‌ام با داغ دوری تو خرسندست
بدین صبر و تحمل کس ندارد یار دیوانه

ز تیغت آرزو دارم که سر در پایت اندازم
کرم کن راستی بر گو مرادم میدهی یا نه

من مسکین گدای بینوا درویش دلریشی
تو شاه و شهریار ملک حسن و جان جانانه

سلیمی گرچه جانت سوخت دور از شمع رخسارش
چه پروا مشعل خورشید را از سوز پروانه

٤٩٥

ای جگر از تیر یار جان بسر نیش نه
زو چو وفادیدهٔ دل بجفا پیش نه

ای شه شیرین وشان خسرو ملک دلی
دست ترحم گهی بر دل درویش نه

گرچه شد از خنجرت ریش دلم بی شمار
مرهمی از داغ خویش بر سر هر ریش نه

زود بیا سیل اشک خانهٔ غم کن خراب
شعله کش ای برق آه رو ببداندیش نه

سرو ببالای او لاف ز خوبی زدی
چون سخنی گفتهٔ خوب قدم پیش نه

ای که بکفر غمش کیش تو از دست رفت
مذهب اسلام نیز بر سر آن کیش نه

گوی غمت ای سلیم بیخودی از حد مبر
لطف کن و دست صبر بر دلک خویش نه

٤٩٦

بازم نظر افتاد برخشار غریبی
روی عجبی دیدم و دیدار غریبی

ای وای خوش آن لب شیرین شکرخا
پرسید مرا باز بگفتار غریبی

از دور دگر وه که بناز آن بت بدکیش
پامال رهم کرد برفتار غریبی

دیدی بمن وخشم کنان روی گرفتی
کردی دگرم آه که آزار غریبی

هر روز بردل بطریقی ز سلیمی
الله چه جفاکار عجب یار غریبی

٤٩٧

باز از سوز دلم چهره بر افروخته‌ای
چهره افروخته و جان مرا سوخته‌ای

گه جفا گاه بلا گه ستم و گه بیداد
چه بلاهاست که از بهر من اندوخته‌ای

میکند خنده بحال من و بد مهری تو
زخم دل را که به پیکان جفا دوخته‌ای

از پی خاطر اغیار مرا کشتی زار
فکر کن بندهٔ خود را بچه بفروخته‌ای

هیچ با عاشق مسکین نکنی غیر از جور
واقعا خوب هنرهاست که آموخته‌ای

مده این نوع شب و روز مرا تاریکی
که چراغی بدلم نیز نه افروخته‌ای

چاک خواهد زدنش عشق سلیمی صد بار
جامهٔ صبر و صلاحی که تو بر دوخته‌ای

٤٩٨

گرچه صد بیخان و مانرا خانه ویران کرده‌ای
هیچ ای شاه کسی یاد غریبان کرده‌ای

عالمی بر چشم عشاق بلا کش شد سیاه
تا رخ چون آفتاب خویش پنهان کرده‌ای

بت پرست عشق و کافر ساخته زلفت مرا
گرچه کافر را ز هر مویی مسلمان کرده‌ای

کرده‌ای آشفته زلف مشکبورا از عتاب
وه چه بسیاری دل و جان را پریشان کرده‌ای

حاش الله کز تو باشد یک سر مو شکوه‌ام
هرچه از مهر و وفا باید بمن آن کرده‌ای

این زمان بی التفاتی هم مکن بهر خدا
اولم بد خو چو با صد لطف و احسان کرده‌ای

چون سلیمی خواست کان چشمم کشد از حشم و کین
حسرتا دردا کزینش هم پشیمان کرده‌ای

۴۹۹

من کیم از دیده در خون سیل هجران برده‌ای
در بیابان غم و حسرت بزاری مرده‌ای

مانده در کوی فنا سرگشته همپون گردباد
مشت خاکی از بیابان عدم آورده‌ای

شرحه شرحه سینه از زخم شمشیر جفا
وز دو دیده پاره پاره دامن افشرده‌ای

خورده صد تیر ملامت بر جگر از هر طرف
بیخود افتاده بمیدان ستم آزرده‌ای

چون سلیمی غنجه بشگفته از گلزار درد
وز ازل بر جان و دل تیر محبت خورده‌ای

۵۰۰

چند جور ای چرخ با آوارهٔ بیچاره‌ای
میتوان کردن گهی هم چارهٔ بیچاره‌ای

تاکی ای غم که نمک پاشی و گه خنجر زنی
بر دل آزرده ای صد چارهٔ بیچاره‌ای

در نگاه مردم صاحب نظر بس حالهاست
رخ مپوش ای ماهم از نظارهٔ بیچاره‌ای

جان بلب آمد ترحم نیستت بر درد من
چیست فکرت عمر من در بارهٔ بیچاره‌ای

دل بصد بیچارگی خود را قبول یار ساخت
وه که دیدست اینچنین عیارهٔ بیچاره‌ای

شرم میدارم بس از بختم که پرسم فال خود
ای منجم چیست در سیارهٔ بیچاره‌ای

چون سلیمی کار من یکبارگی شد از غمت
بین بحال خستهٔ یکبارهٔ بیچاره‌ای

۵۰۱

تا گره بر گیسوی عنبرفشان انداختی
فتنه و آشوب در بازار جان انداختی

کس حدیثی از تو نتوانست آورد در میان
گرچه سرهای عزیزان در میان انداختی

نقد جان گفتی بده کز لب دو بوسه بخشمت
سود ما خود خیر خودرا در زیان انداختی

در دلم جا کرد تیر غمزهٔ صید افکنت
آفرین بادا که نیکو بر نشان انداختی

خواستی تا جان دهم طوق وفا در گردنم
دستها در گردن جانم از آن انداختی

از دهانت کس نبود آگاه گفتی یک سخن
همچو من صد بیخبر را در گمان انداختی

وعده میدادی سلیمی را که خواهم خواندنت
عاقبت بیچاره را بر آستان انداختی

۵۰۲

سوی ما دیدی و چین در ابروان انداختی
قتل صید خویش کردی و کمان انداختی

تیز کردی تیغ مژگانرا بقصد جان و دل
اهل دل را در زبان مردمان انداختی

دست پرداغم کمر شد در میانت روز وصل
باز سوزی از محبت در میان انداختی

خاکرا با مهر و مه در خنده میبینم ز گل
تا تو در صحن چمن آب دهان انداختی

جا چو کردی بر کنار دیده دل از خویش رفت
حیف از آن سایه که بر آب روان انداختی

بوسه‌ای میجستم از لعلت نمودی خط سبز
بر سر ما سایهٔ آتش فشان انداختی

آب بر آتش ترا یاری که میزد اشک بود
ای سلیمی از نظر اورا چه سان انداختی

۵۰۳

سنبلت را بر گل ای مه عنبر افشان ساختی
خط برآوردی و جمعی را پریشان ساختی

فتنهٔ دور قمر کردی غبار کفر را
زلفرا دام بلای صد مسلمان ساختی

چون خلیلت سبزه‌ای از آتش تر بردمید
رخنهٔ از کفر در اسلام و ایمان ساختی

شانه کردی کاکل و آراستی ملک بلا
خانهٔ چندین دل درویش ویران ساختی

روز هجرم رو نمودی مردم از شوق وصال
بر من این جان دادن دشوار آسان ساختی

در فراقت سوختم چندانکه خاکستر شدم
گر فنا شد تن خوشم کارام در جان ساختی

خط وزلف و کاکلت را متفق کردی بهم
حق مپوشان شهر دین را کافرستان ساختی

فتنهٔ عشق تو در هر جان و دل تا ثیر کرد
خلق را از زندگی خود پشیمان ساختی

خو گرفتی در غمش با محنت و رنج و فراق
ای سلیمی عاقبت از درد درمان ساختی

۵۰۴

ای شوخ من یار توام تو دوستدار کیستی
هر وقت غمخوار اوام تو غمگسار کیستی

آراسته بزم وصال افروخته چون مه جمال
ای گل بدین حسن و کمال از نوبهار کیستی

از حال خود تا آگهم خواهم بوصلت جان دهم
ای جان بر آ تا وارهم در انتظار کیستی

ای چنگ در بزم صفا از درد مینالی چرا
آخر نظر کن بر قفا کاندر کنار کیستی

بهر تو ای نامهربان همچون سلیم ناتوان
مارا زیاری سوخت جان تا خود تو یار کیستی

۵۰۵

وه که آن بدخو بما نگذاشت جای آشتی
نیستش گویی بدل یک ذره رای آشتی
گر خطایی کردم ای ترک ختن شرمنده‌ام
یا رضای کشتنم ده یا رضای آشتی
جنگ من اول ز مجنونی بتاب گیسویت
بود اکثر بر امید مرحبای آشتی
آشتی شد لیک من از پرگناهی درغمم
کز سر صدقت عجب باشد صفای آشتی
کرده‌ام بحث غم و میخواهم اکنون قتل خود
زآنکه جنگ بیدلان باشد برای آشتی
جمع آیید ای رفیقان کز برای وصل دوست
جان شیرین میدهم حلوا بهای آشتی
ای سلیمی بحث هجران یکی غم بود و بس
چیست چندین درد گوناگون برای آشتی

۵۰۶

بر وجود من اگر هر موی جانی داشتی
از غمت هر یک جدا داغ نهانی داشتی
با دهانت نسبتی فی الجمله بودی غنچه را
گر ز آب زندگی نوش دهانی داشتی
شرح خوبی رخ و زلف تو دادی روز و شب
همچو سوسن گر گل و سنبل زبانی داشتی
عاقبت در کلخن اندوه محنت شد مقیم
دل که هر دم کشت فکر بوستانی داشتی
کی سلیمی را شدی ماوا چو مجنون کوه و دشت
در وطن گر غمگسار خان و مانی داشتی

۵۰۷

هر گوشه بتی هر طرفی حور سرشتی
از ماه و نشاتست طربزون چو بهشتی
بازار ز نسرین پر و دشتش ز بنفشه
روییده گل و نسترن از هر لب کشتی
کافر شدن و باده کشیدن چه خوش آید
با دلبر ترسابچه در کنج کنشتی
صد سجده کنم پیش بت ار مغبچه گوید
در دیر مرا نیزچه بودی که بهشتی
زنار بلا گر نفتادی بکف دل
شایسته بپیوند غمش رشته که رشتی
از چهرهٔ خوب ار طلبی معنی نقاش
انکار مکن نیز بهر صورت زشتی

یک حرف نمی گشت کم از لوح ارادت
کسی نامهٔ عصیان سلیم ار ننوشتی

۵۰۸

سر تا قدم لطافت و ناز و ملاحتی
کوته کنم حدیث بخوبی قیامتی
غوغای عشق تو دل و جان را فرو گرفت
بالله تمام فتنه و آشوب و آفتی
دادی بوصل روشنی دیدهٔ مرا
ای سرو ناز پرتو نور کرامتی
یک چند راه زهد گرفتی دلا و لیک
اکنون ز عشق باز عجایب ملامتی
در عشق ای سلیم شدی گرچه خاک ره
این بس که گشته واله آن قد و قامتی

۵۰۹

ای نور مه ز پرتو رویت سرایتی
مشک ختن ز عنبر مویت کنایتی
چندین هزار بر گل روی تو در نوا
هر یک بعشق شهرهٔ شهر و ولایتی
پیش رقیب هیچ بمن نیستت نظر
این نیز هست از تو کمال عنایتی
از درد من مشقت مجنون نمونه‌ای
وز خوبی تو قصهٔ یوسف حکایتی
صد بار گر به تیغ ستم خون بریزیم
حاشا که باشدم ز تو هرگز شکایتی
کی وارهم ز محنت و غم چون بکوی درد
نه اولست راه غمت نه غایتی
از یار هر کسی بطریقی شدند شاد
لیکن سلیم را نکند کس رعایتی

۵۱۰

فلک گر با شب و روز جهانم رام میکردی
ز زلف آن پری رخسار اول دام میکردی
اگر آگه شدی اول ز حالم مادر گیتی
مرا گرینده مجنون بلاکش نام میکردی
نمیشد مایل محراب ابروی بتان هرگز
دل دیوانه‌ام گر رغبت اسلام میکردی
نمی جستم مراد دیگر از گیتی گر آن دلبر
گهی شادم بسنگ جور یا دشنام میکردی
عزیز آن یوسف مصری اگر بودی درین دوران
وفا و حسن و خوبی از مه من وام میکردی
سلیم از وصل بیش آن مه مرا بیصبر و دل دارد
چنین ای کاش بیصبری دل ما دام میکردی

۵۱۱

بمن ای کاش جانا یک سخن پیغام میکردی
اگر فرهاد بودی زنده تا اکنون ز مجنونی
ز گریه خشک شد چشم و دل صد پاره آتش شد
بدور من اگر مجنون سرگردان بدی دایم
وگر جمرا خبر بودی ز شاهنشاهی دنیا

و گر آن نیست باری رقعهٔ اعلام میکردی
چو شیرین عشقرا هم در جهان بدنام میکردی
گذشت آن هم که ازمن یک سگ او شام میکردی
بلا و محنت و درد از دل من وام میکردی
سلیمی همچو من میل سبوی جام میکردی

۵۱۲

سبزه‌ات از گل برآمد آفت دوران شدی
از لب شیرین و چاه غبغبت همچون ترنج
هم ز خطش نا امیدی هم ز کاکل سرکشی
با خطش ای سبزه روزی کردهٔ تشبیه خود
غمزه و شوخی نمودی و دلم بردی ز دست

خط بخون عاشق آوردی بلای جان شدی
روح بخشی عیسی و صد یوسف کنعان شدی
کز محبت در دلم اول چو جان پنهان شدی
عاقبت زان رو چنین با خاک ره یکسان شدی
چون سلیم ای دل عجب درکار خود حیران شدی

۵۱۳

چون بروی تو نظر افکنم ای رشک پری
کس نبردست چنین دل که تو بردی از من
بس که آه دل من پیش تو چون باد هواست
آن قدر جان و جگر از ستمت چون کردم
از غم عشق سلیمی چه اگر گشت عدم

من که شرماندهٔ چشم خودم از بی نظری
با الهی که دل کس چو دل من نبری
نفسم نیز بجان آمده از بی اثری
کاب چشم من دلسوخته آید جگری
بغمت بس بودش این شرف همسفری

۵۱۴

بر آمد جانم از هجر تو ای دلبر بصد خواری
ندانم چون کنم یا چون زیم یا رب چه حالست این
بزاری و دعا تا چند جویم ز آسمان وصلت

بیا آخر مرا بی جان چنین تا چند بگذاری
ز یک سو حسرت آن چشم و یک سو درد هشیاری
یکی بنما رخ چون مه خلاصم کن ازین زاری

تو و پربخت دولت است ناز و حسن روز و شب
نمیدانم چرا پنهان شدست آن سنگدل از من
ز برقع رخ نما تا یک قدح نوشم بکام دل
بدعوی وفا بودی همیشه با سلیم ای عمر

من و هر شب ز اندوه غمت تا روز بیداری
مگر کردست ازین بیصبر و دل یکباره بیزاری
که هم مخمور از هجرت هم افتادم به بیماری
بیا بنما دم آخر اگر رحم دلی داری

۵۱۵

سگ تویم که ز مهر این قدر نشان داری
تو ای نگار که مردیم از محبت تو
دلم شدست به شیرین زبانی تو فریب
دل از وفای تو در عشق نیز برکندیم
چه لازمست بدین نوع خواب کردن روز

که رنگ عاشقی و بوی بیدلان داری
بما هنوز دل خویش بدگمان داری
ولی دریغ که با هر کسی زبان داری
که با رقیب بسی عشوهٔ نهان داری
که همچو سلیمی نگاهبان داری

۵۱۶

چه شد دگر که بناز و عتاب میگذری
ز جمله سرو قدان خسروی ترا زیبد
هزار عاشق بی پا و سر سراسیمه
سرشک دیدهٔ عشاق میل خون شده است
ز بس که در رخ تو خیره میشود چشمم
بمرحمت نظری کن سوی دعا گویان
هزار کس چو سلیمت سلام گویانند

برغم ما بچنین اضطراب میگذری
چه خسروانه و عالیجناب میگذری
تو خود بعارض چون آفتاب میگذری
نگاه دار عنان را گر آب میگذری
گمان برم که مگر در نقاب میگذری
بقهر و خشم چرا در شتاب میگذری
ز کافری تو ولی بی جواب میگذری

۵۱۷

همیشه میکنی ای مه جفا نمی ترسی
بدوستان خدا میکنی چنین بیداد
خدا بروز چو من بیکسیت اندازد

مگر ز آه دل مبتلا نمی ترسی
حبیب من بخدا از خدا نمی ترسی
ز روز اینچنین ای بیوفا نمی ترسی

دعای خسته دلان چرخ را زند برهم
بدست این که ز تیر دعا نمی ترسی

ز درد عشق بسی آگهی و بس عجبست
کزین ملامت بی انتها نمی ترسی

چو خط بروی تو آمد برون چه گفتش زلف
که بد بلایی و هیچ از بلا نمی ترسی

بحشر همچو سلیمی بگیرمت دامن
ولی تو نیز از آن ماجرا نمی ترسی

۵۱۸

کاش دایم ساکن میخانه‌ای باشد کسی
دایمی با ساغر و پیمانه‌ای باشد کسی

ای عفاک الله از آن مجلس که باشد حرف عشق
تا سحر که گوش بر افسانه‌ای باشد کسی

در بلا رسوای خلق عالمی بودن خوش است
تا بکی در گوشهٔ ویرانه‌ای باشد کسی

وه چه خوش حالی که چون مجنون میان گوسفند
پوستی در بر سگ جانانه‌ای باشد کسی

در عدم باری بیا دانم رسان تیز ای اجل
چند بیکس در ملامت خانه‌ای باشد کسی

ماه من چه وه که شب تا روز بهر سوختن
شمع رخسار ترا پروانه‌ای باشد کسی

پیش رندان بهتر از صد عاقلی باشد اگر
چون سلیمی در جهان دیوانه‌ای باشد کسی

۵۱۹

گرچه هرگز نشوی همدم و همراز کسی
جان فدای قدت ای سرو سرافراز کسی

دل من زنده بتو منت جان از چه کشم
کی توانم که بغیر از تو کشم ناز کسی

جز صدایی که دهد کوه هم از نالهٔ من
نبود لایق سوز دل من ساز کسی

گر برنجی ز فغان من رسوا چه عجب
تو که هرگز نکنی گوش به آواز کسی

کشتنم گه بخط اندازی و گه با ابرو
تا بکی ناز کنی ای بت طناز کسی

پیر گشتم ز غمت مهر تو هم کمتر شد
چه کنم نیست یکی آخر و آغاز کسی

ای سلیم از خم آن زلف مجو راه نجات
که ازان دام محال آمده پرواز کسی

۵۲۰

خرگاه نیست این که بجان پر آتشی
در خون نشسته‌ام چو شفق بهر مه وشی

در زیر بارگاه فلک لوح خاکرا
کردم ز خون دیده چو تخت منقشی

نخل از شرار آه مرا بس ببزم عشق
یا از نهال قامت سرو پری وشی

چون استخوان پهلوی من چوب در وثاق
پر خون بود در آتش اندوه دلکشی

چون خیمه پر ز یارم و از خویشتن تهی
یک مو نمانده است ز من قیل یا غشی

میخواستم که یار رسد ناگه از قضا
آمد فقیه شهر بعمامه وفشی

گفتی سلیم کیست در اقلیم عاشقی
بیچارهٔ فقیر و حقیر بلاکشی

۵۲۱

زان ننالم کز فراق خویش زارم میکشی
وه که بر امید وصل از انتظارم میکشی

تلخی جور و جفا هرگز ندیدم از تو من
زان لب شیرین و لطف بیشمارم میکشی

هست در هر عشوه‌ات صد لذت بوس و کنار
عاقبت از حسرت بوس و کنارم میکشی

میکنی گاهی نگاه از ناز و گه لب میگزی
مست و بیخود یا بهجران خمارم میکشی

از تو جز مردن ندارم گرچه حاصل ای سلیم
شکر باری کز برای آن نگارم میکشی

۵۲۲

با فقیران عمر من این بیوفایی تا بکی
دل خود از عشق تو خون شد دلربایی تا بکی

آفتاب عالمی بر ماتمی تابی گهی
ذره پرور شو ز مظلومان جدایی تا بکی

بعد ازین از زلف و رویت وصل کم جویم ز شرم
چند گویی روز و شب از من گدایی تا بکی

حال در دیر مغانست و بکوی زهد قال
زاهدا می نوش این زهد ریایی تا بکی

هر شبی تا صبح گردی با سگان کوی او
ای سلیمی پیش مردم خودنمایی تا بکی

۵۲۳

ای سهی قد به شکر خنده نه کان نمکی
چشمهٔ آب حیاتی که میان نمکی

آنچنان نازک و خوب و نمکینی بوفا
گر سخن گفتن خود خود بگان نمکی

چون نه ورزم بتو صد مهر و جفا هم بکشم
کز میان همه خوبان تو نشان نمکی

گر اشارت کند آن غمزه روان جان بدهم
خاصه گوید لب لعلت بدهان نمکی

سوختی جان سلیمی ز که آموخته‌ای
این چنین خوبی و تقریر بیان نمکی

۵۲۴

ای دل تو بفکر تن و اندیشهٔ جانی
مشغول خود و غافل ازان سرو روانی

آموختمی با تو نظربازی آن روی
ای دیده چه گویم که بهر سو نگرانی

هم مهر و وفاداری میکشیم زار
ای یوسف دوران که تویی عیسی ثانی

هر چند که ما از تو بجز جور نخواهیم
زنهار مکن قصد جفا تا بتوانی

خر چند سلیمی شده از جان سگ کویت
صد جان بفدای تو که شایستهٔ آنی

۵۲۵

مسکین من آواره درین دنی فانی
نومید ز خود گم شدهٔ راه جوانی

از طالع بد با که توان گفت که امروز
گر دیده مرا دشمن جان دلبر جانی

در قتل من آن غمزهٔ فتان ز دو ابرو
تا گوش کشیدست کمانهای کیانی

رویش نتوان دید چه گر در نظر آید
سویش نظری هم نتوان دید نهانی

ای عمر جفاپیشه مجو خواری عشاق
شکرانهٔ آن را که تو سرخیل بتانی

با اهل نظر جور بسی یمن ندارد
زینهار مکن میل جفا تا بتوانی

دارد سگ کویت چو ز هم نامی من عار
من بعد من و وادی بی نام و نشانی

ای من شده خاک ره تو خاک رهی را
تا چند بخواری ز در خویش برانی

صد نامه نوشتیم سلیمی سویش اما
اظهار نشد هیچ سخنهای زبانی

۵۲۶

در باغ میکشم می بر یاد دلستانی
ای مطربان ترانه وی بلبلان فغانی

تو سیر گلستان کن من گشت کوی جانان
هر خاطر و مرادی هر مرغ آشیانی

گر آشکار دیگر مارا نمی کشی تو
هستیم نیز قانع با عشوهٔ نهانی

از عمر خویش بی تو ای جان چه بهره خواهم
چون در جهان ندارم غیر تو مهربانی

دربان آستانت از ما چو ننگ دارد
راضی شدیم بالله با سنگ پاسبانی

افکنده‌ای بجایی از چشم خویش دورم
کانجا کسی نبیند جز مشت استخانی

پیش که ای سلیمی گویم که زار و مجروح
مردم بدرد و حسرت از حسرت فلانی

۵۲۷

لازم نبود این که بمن آن جفا کنی
کازرده تر شود دل اگر صد وفا کنی

از جور پایمال سگان کرده‌ای مرا
تا خود هنوز با دل ریشم چه‌ها کنی

مشکل که جان خسته شود به ز زخم غم
صد بار دیگرش به طرب سحر دوا کنی

دل را که ساختی ز جفا همچو دوزخی
تو خود بگو چون بچنین جای جا کنی

کردی هزار جور برای دل رقیب
یک لطف هم چه شد که برای خدا کنی

من غم بر و نگویمت از بیم شرم لیک
ترسم که روز حشر ز خود خود حیا کنی

دشمن اگر چه گشته‌ای بگذار دوستی
چندانکه ناز مست بمن مرحبا کنی

بی سرمه کور به این چشم خونفشان
روشن گرش بمنت باد صبا کنی

بگذر ز هست و نیست سلیمی چرا چنین
بیهوده خویشرا به بلا مبتلا کنی

۵۲۸

چند بر جان من ای شوخ تو بیداد کنی
وقت آن شد که دل غم زده را شاد کنی

گه نمایی گل و سنبل بسر سرو سهی
گاه از سرو روان شیوهٔ شمشاد کنی

خواهم اندر غم آن زلف سیه جان بدهم
ای شب غم چه شود گر بمن امداد کنی

فارغست آن گل نوخاسته از نالهٔ ما
تا کی ای بلبل پرسوخته فریاد کنی

گر غلام توام ای هجر چه باشد کز لطف
آخر ای خسرو خوبان لب شیرین ترا
شودش سلطنت دهر مسلم دایم

۵۲۹

گهی که گوشهٔ چشمی بخلق باز کنی
وفا و حالت عاشق کشی ترا زیبد
بهر نظر ز دلم صبر بیهوشی تا کی
ترنمی ز لبت در فسون در آور هم
سرم براه تو شد خاک رخش ران زین سو
من از محبت تو سوختم دلی جانا
چنین که تیر تو هرگز نمی خورد بر خاک
منم ایاز و تو محمود من حبیب کسی
سلیم محو رخ آن بتی روا باشد

۵۳۰

یک رهم کاش که باری بوفا زنده کنی
زار مردم چه شود ای شه خوبان که مرا
مرده جان یابد اگر زان که خرامی بر خاک
با چنان قامت و بالا اگر آیی سوی ما
مردم از رشک قدت تا که بدین بخت بدم
بر امیدی که تویم زنده کنی مردم باز
خوار مگذار که باشم برهت همچو سلیم

صدقهٔ خود کنیم یک ره و آزاد کنی
چند در قتل من دلشده ارشاد کنی
گه گهی گر ز سلیمی بکرم یاد کنی

بهر نگه که کنی صد هزار ناز کنی
که گاه ناز و گه از کافری نیاز کنی
بری و بر مژهات پردههای راز کنی
بغمزه چنگ جفا تا بچند ساز کنی
چه شد چو گردم اگر باز سرفراز کنی
کجا تو میل بدین کورهٔ گداز کنی
بروز عید مگر میل ترکتازی کنی
کرشمههای وفا چند چون ایاز کنی
که روزه داری و شام و سحر نماز کنی

تابکی میرم و بازم بجفا زنده کنی
روی بنمایی و از بهر خدا زنده کنی
نیست حاجت که تو کس را بدعا زنده کنی
دردمندان بلا را چه بلا زنده کنی
کی قیامت شود و باز کجا زنده کنی
گر شود حاجتم از عشق روا زنده کنی
عار نبود بتو آخر که مرا زنده کنی

۵۳۱

چه شد که گوشهٔ چشمی بحال من نکنی
بروز حشر چه خواهی جواب داد که من
هزار بار اگر از تو حال دل پرسم
بیک نگه ننوازی ز چشم خود دل را
دلا ز عمر در ایام کی توان آسود
گر ای رفیق دهد دست بعد مرگ مرا
سلیم در غم رخسار و زلف او آن به

۵۳۲

گاه در جان گه درون دیده منزل میکنی
خود همیدانی که کس را تاب دیدار تو نیست
خاک راه آن سهی قد شو بیا ای آفتاب
گر کمان ابروان این است و تیر غمزه این
گویی از سودای زلف و کاکل او وارهم

۵۳۳

عقل و هوشم بردی و تهمت بکاکل میکنی
نوبهار عالمی زان روی بر وجه حسن
خط دیوانی رقم شد بر بیاض عارضت
گه چو گل میخندی و دل میکشانی غنجه وار
بوی جان آمد بدل از سبزهٔ خط حبیب
گاه ریزی لعل و در ای دیده و گاهی عقیق
ای صراحی ازتو ما خود دمبدم خون میخوریم
از سپاه اشک بتوان قلعهٔ چشمت گرفت

نظر چرا به اسیران خویشتن نکنی
برای یک سخنت مردم و سخن نکنی
اشارتی به سر زلف پرشکن نکنی
بزیر هر مژه تا صد هزار فن نکنی
بعمر خویش مگر فکر زیستن نکنی
جز از پلاس سگ کوی او کفن نکنی
که میل سنبل و نسرین نسترن نکنی

بهر معموری جانم غارت دل میکنی
پردهٔ پیش رخت بهر چه حایل میکنی
سال و مه زین هرزه کردیها چه حاصل میکنی
هر که پیش آید بقتلش زود قایل میکنی
ای سلیمی گاه گاهی فکر باطل میکنی

حال دل میدانی و قاصد تغافل میکنی
سبزهٔ نوخیز تر را شبنم گل میکنی
ظاهرا امروز بنیاد ترسل میکنی
گاه بر گل سایبان از برگ سنبل میکنی
ساقیا برخیز اگر فکر گل و مل میکنی
پیش مردم هر دمی عرض تجمل میکنی
در میان مردمان تا چند قل قل میکنی
گر ز فتح عدل بر یزدان توکل میکنی

یک ره چو سلیمی دل ما بردی و کشتی
آن روز چنان بودی و هر وقت چنینی

۵۳۷

من کیم جانا که گویم غمگسار من تویی
یا ترا من بنده‌ام از جان و یار من تویی
تا قیامت دشمن خود باشم از رشک وفا
گر یقین دانم که اکنون دوستدار من تویی
سوی قبر من گر آیی زنده گردم بعد مرگ
چون شدم واقف که بر سرو مزار من تویی
کی کنم از روزگار خود شکایت باز چرخ
ز آن که میدانم بلای روزگار من تویی
بیقراری هم ندارم ز آن که در ناموس عشق
روز و شب امید جان بیقرار من تویی
سر فرو نارم بنه چرخ از تفاخر در جهان
گر گهی گویی که خاک رهگذار من تویی
چون سلیمی سلطنت دارم که دی گفتی بلطف
عاشق دیوانهٔ بی اعتبار من تویی

۵۳۸

راز خود پیشت نگویم گرچه یار من تویی
راز دشمن شد مرا چون رازدار من تویی
میکنم جان و رقیبی میکنم با جان خود
تا شدم آگه که در چشم فگار من تویی
با وجود آن که دفع هر غمم از وصل تست
نیست آن قدرم که گویم غمگسار من تویی
گفته‌ای یا هجر و یا کشتن ز من کن اختیار
من ندارم اختیاری اختیار من تویی
ای سلیمی هر چه آید در دلم بی عشق نیست
ای خیال دوست تا صورت نگار من تویی

۵۳۹

مرا چه قدر که باشم غلام همچو تویی
چه سان برم من بدنام نام همچو تویی
بکام دشمنم از فرقت مرا این بس
کسی چگونه بود دوست کام همچو تویی
دهان بزهر غم ار تلخ شد مرا اولی
شراب عیش خوش آید بگام همچو تویی
بود سفال سگان ترا ز مردم عار
کسی چگونه خورد می ز جام همچو تویی
تو آفتاب فلک ما ز خاک ره کمتر
توان رسید عجب در مقام همچو تویی
سلیم بهر چه گردد به سلطنت قانع
که گشته است غلام غلام همچو تویی

آن بت جانی که کزو یکدم نمی بودی جدا
ای سلیم اکنون چه‌سان بی او تحمل میکنی

۵۳۴

بمن گه جفا گه ستم میکنی
چه گویم مه من کرم میکنی
بگفتم سخن گوی تا جان دهم
درین گفت و گو ناز هم میکنی
دریغا که بعد از جفا گه گهی
وفا میکنی لیک کم میکنی
سگ خویش خوانیم از مردمی
مرا باز بس محترم میکنی
ز عشق تو گویی که رسوا شدم
بدین فن مرا متهم میکنی
شد از خنجرت سینه‌ام چاک چاک
دلم را مگر دام غم میکنی
سلیم از دویدن بکوی بلا
ره عاشقی را قدم میکنی

۵۳۵

دیگر بسوی ما نظری هم نمیکنی
گشتیم خاک رهگذری هم نمیکنی
دزدانه میبری دل دیوانه را بناز
جان رمیده را خبری هم نمیکنی
جان میدهیم ما و تو داری نظر دریغ
با اهل درد سربسری هم نمیکنی
ای دیده اشک سرخ برخسار زرد ریز
بر یار صرف سیم و زری هم نمیکنی
در عشقش ای سلیم بریده ز جمله خلق
تعریف هیچ سیمبری هم نمیکنی

۵۳۶

ای دیده چرا از رخ من گریه نچینی
کان صورت چین کرده ببر خلعت چینی
هر چند در ایام تو بدروز شدم من
یا رب که تو روز بد ایام نه بینی
چو کشته شوم جای پلاس سگ آن کو
ای گرد وفا بر سر خاکم بنشینی
دل را ز مه و مهر و فلک چشم وفا نیست
بگذر به سرم زآنکه تو خورشید زمینی
بالله که یکسان شده پیش من مهجور
تو گر بره لطف و اگر بر سرکینی
یک لحظه نه از آن نظرم دور اگر چه
چون مردمک چشم ترم پرده نشینی

۵۴۰

نباشد غیر اشکم آب رویی
که او هم میرود هر دم بسویی

مرنج ای مه اگر گویم غم دل
چه دارم من بغیر از گفت و گویی

مکن ظاهر خروج لشکر کفر
که مارا بس بود زان زلف بویی

همیخواهم که جان سازم نثارت
جز اینم نیست فکر و آرزویی

برای پای بوس سرو قدت
چو آبم هر طرف در جست و جویی

بکفر چشم بیارت سلیمی
شده از ضعف تن چون تار مویی

۵۴۱

شادم بهمین بر سر کوی تو که گاهی
افتد بغلط بر منت از دور نگاهی

گشتست بامید وصلت دل ریشم
صد پاره و هر پاره ازو بر سر راهی

بوسم قدمش زانکه هوادار قدتست
هر جا که باشکم ز زمین رسته گیاهی

از بسکه تو نازک دلی بیصبر دل من
خواهم ز تو هر لحظه بنو عذر گناهی

وصل تو کجا ما بکجا ای شه خوبان
در دیدهٔ ما بسکه رسد گرد سپاهی

دی روی نمودی و چنان محو تو شد دل
کز غایت حیرت نشدش قوت آهی

گویند دل و دین ربود از تو سلیمی
شیرین سخنی عشوه گری چشم سیاهی

۵۴۲

آتش بمن افکند ز بالای بلایی
سیمین بدنی عشوه گری آل قبایی

چون ماه نوی در شفق آن به که رخش را
از دور به بینیم و گویم دعایی

تا چند دهم جان و شوم زنده دگر باز
در دل غم دیدار و نظر بر کف پایی

از بهر خدا جور مکن با من ازین بیش
هست ای بت بدکیش ترا نیز خدایی

در دل ز تویم غیر وفا آرزویی نیست
با آن که نه ارزیم به پیشت بجفایی

یا وعدهٔ وصلم ده یا مژدهٔ کشتن
یک حرف بگو راست گرت است صفایی

شاهی که چه نبود چو سلیمی گرفتار
از عشق تو بیچارهٔ مظلوم گدایی

۵۴۳

یاران هلاک گشتم از عشق دلربایی
باری کنید از صبر درکار من دعایی

آن چشم فتنه جو بین کز ابرویان مشکین
از هر طرف کشیده یک خنجر بلایی

جانم فدای آن لب گوهر گهم که کشتست
بازم به زنده کردن دادست چون بهایی

آه این چه حسن و خلقست کز غایت لطافت
هر جور اوست لطفی هر نار و وفایی

نازت ز لعل دلجو بسیار هست نیکو
آخر تبسمی کن گر نیست ماجرایی

بس گرچه از زمانه پر درد بود جانم
دید از غم تو آخر آن دردها دوایی

زینسان که هست با آن لطف تو بی نهایت
عشق ترا مبادا در دل هم انتهایی

می بین گهی به حالم زیرا که نیست نقصان
رحمی بود گر از تو بر بندهٔ خدایی

نه عاشقیست چون من نه چون تو دلنوازی
هرکس سلیم نبود حور مصطفایی

۵۴۴

دل من سوخت از درد جدایی
کجایی ای شه خوبان کجایی

ز من برگشته‌ای واین نیز از آن به
که گویی هست از تو بیوفایی

چنان بیگانه گردیدی که با من
مگر هرگز نبودت آشنایی

ز خون بیهوشان مست است چشمت
بمن تا کی فروشی پارسایی

چو حلقه چند بر در باشدم چشم
به امیدی که کی از در درآیی

تو هم ظالم بپرس ای بیوفا یار
مرا خود هست درد مبتلایی

سلیمی نیست غافل یکدم از عشق
تعالی الله زهی عشق خدایی

۵۴۵

قصد جان کرد مرا باز پری سیمایی
خسرو خیل بتان پادشهی مرزایی

گر به ظلم ار بکشد صد چو من مجنون را
نبودش یک سر مو هیچ ز کس پروایی

کم مباد از سر من تا دم مردن یا رب
سایهٔ قد و سر زلف سهی بالایی

خوش بهشتیست طربزون و درو جلوه کنان
هر طرف حوری و هر گوشه بت رعنایی

زاهدا رو تو سوی جنت و رندی چو مرا
سلسبیل می ناب و لب دریایی

واعظ و خلق به اسلام دلالت کردن
من و کافر شدن از جور مه ترسایی

سرمهٔ چشم ملایک شده خاکستر من
چه گرم سوخت ز نادانی خود دانایی

بر سرم سایه‌ای افکن ز وفا ای بدخو
که بغیر از سرکوی تو ندارم جایی

کافر عشقم اگر آمده در دیر سپهر
چو سلیمی ز غم عشق بتان رسوایی

٥٤٦

ای هر ابروی تو محراب دل و دانایی
هر خم موی تو زنار بت ترسایی

تا رخت ماه منیرییست که در عالم حسن
هست هر پرتو آن مهر سپهرآرایی

این قدر لطف ملاحت که تو داری چه سود
که بحال دل عشاق کنی پروایی

چون تو در جلوه گه حسن چه گرنیست کسی
در ره عشق چو من هم نبود شیدایی

بهتر از سبزهٔ گلزار بهشت است سلیم
هر کجا سایه فکندست سهی بالایی

٥٤٧

دستم نمیدهد بسگ دوست یاریی
دارم ز دست کوته خود شرمساریی

او پادشاه عالم حسن و هزار خشم
وین بنده و ز هر طرفی آه و زاریی

جانا تو شاد زی که من از غم شدم هلاک
دانم ز غم بمحنت و اندوه خواریی

گفتی که بعد ازین بتو بیداد کم کنم
دردا که نیست عهد ترا استواریی

تا مردنم تسلی جان را شد از کرم
کاری کن و بزن بدلم کاریی

کس نیست غیر ناله که تسکین دهد مرا
چون رو نمایدم ز غمت بیقراریی

همچو سلیم سلطنت و صل یافتن
آسان بود اگر کندم بخت یاریی

٥٤٨

عید قربانست و هرکه میکند قربانیی
چون سر بی تن مرا هم میل سرگردانیی

رحمتی عید است ماه من گناهم را ببخش
از جنون غم اگر من کرده‌ام نادانیی

نیست روی دیدن آن رویم و دارم ز شرم
همچو نقش دیر از هر گوشهٔ حیرانیی

گوسفند کشته از من به که بی وهم رقیب
بی ندا از خون دل خود حال بر پیشانیی

ای سلیمی بوسه نتوانی که بر پایش زنی
آفرین بالله عجب شاهی خوش سلطانیی

٥٤٩

ای دلم را در سر زلف تو سرگردانیی
جان بیمار مرا تیر تو یار جانیی

همچنین آشفته و حیران که محو آن رخم
هرکه بیند حال من حاصل کند حیرانیی

من کیم تا روی مالم بر کف پای سگت
می نهم از دور بر خاک رهش پیسانیی

در دلم دشواری غم شب ز حد می شد فزون
ناگهان پیک اجل آمد عجب آسانیی

گفته‌ای خواهم سلیمی را شراب درد داد
عاشق خود را چه باشد گر کنی مهمانیی

مخمس، تخمیسها

نه بر احوالم رفیق رحم فرماید نه یار
وز فغان و ناله‌ام نه شهر آساید نه یار

با من اکنون مهربان نه چرخ میشاید نه یار
نه فلک با من موافق طبع می آید نه یار

نه دل من با دل مسکین همی باید نه یار

گرچه دایم حاصلم زین دهر دون بیحاصلیست
توک دلبر چون کنم این نوع باید هرزه‌ایست

یار ترک مهربانی کرد با من دهر کیست
یا زمانه دل نهم با یار سازم چاره چیست

نه زمانه بر من بیچاره بخشاید نه یار

مرهم دل گفتم آن لعل شکرخندم شود
یا ازان کاکل بتن یک رشته پیوندم شود

تا رخش تسکین جان آرزومندم شود
من چه دانستم که زلف یار پابندم شود

وین گره یکبارگی نه بخت بگشاید نه یار

ناوک اندازان بهر سو میرود در سر میش
در جهانگیری و شاهی بندهٔ کاوس کیش

همچومن جان‌داده صد عاشق بیک پیکان نیش
جان من رفت و جوانی نیز رفت اندر پیش

ای دریغا نه جوانی باز می آید نه یار

دل ز من بردست ترک کافر لایعقلی — دایم از جور این آواره باشد مشکلی
ای سلیم از یار نالم تا ز سرگردان دلی — صبر فرمایند یاران و صلاحیت ولی
نه حسن این بندهارا کار فرماید نه یار

تخمیس غزل شاهی

رفت آن حبیب دمبدم زین جفا رسد — کامروز در چه منزل و فردا کجا رسد
بی او بسینه درد جدا غم جدا رسد — هر دم ز عشق بر دل ارم بلا رسد
آری بدور حسن اینها مرا رسد

هر زخم هجر گر شد از اندوه صد چه شد — ما بد شدیم کار دل ار گشت بد چه شد
آن غمزه باز بر من اگر تیر زد چه شد — انعام عام تو همه را میرسد چه شد
گر ناوکی بسینهٔ این مبتلا رسد

گفتن الف اگرچه قد یار را رواست — خصراست خواندن آن خط دلجوی را خطاست
گر خود رسد بخاک درش سدره منتهاست — در جلوه گاه دوست رسیدن نه حد ماست
آنجا مگر شمال رود یا صبا رسد

بی درد مانده‌ایم و بدردی نمیرسیم — جان رفت و آه دردم سردی نمیرسیم
در راه عشق وه که بگردی نمیرسیم — ما خود بگرد دامن مردی نمیرسیم
باشد که گرد دامن مردی بما رسد

مسکین دلم ز سنگ بلایت شکسته است — جانم دریغ و درد که از هجر خسته است
یار ای سلیم گرچه در وصل بسته است — شاهی بر آستان ارادت نشسته است
یا درد خو گرفته که روزی دوا رسد

تخمیس غزل جامی

ز خورشید جمالت دور تا کی ذره سان باشم — چو لاله همچو بی روی تو با داغ نهان باشم
بکویت بعد ازین آن به که هر شب پاسبان باشم — چو نتوانم که بر خوان وصالت میهمان باشم
سر خدمت نهاده چون سگان بر آستان باشم

برآوردم بمجنونی سر و بر فرق افسر نه — مرا در عاشقی پروای تاج و تخت قیصر نه
ز هجرت من که خون میگیرم ولعلت برابر نه — زناموس خودم مقصود نام و ننگ توست ار نه
مرا غم نیست کز عشق تو رسوای جهان بشم

گهی گویی نه‌ای عاشق بنام و ننگ در بندی — گهی گویی که صابر باش هر چند آرزومندی
نه رسوایی من داری قبول و نه خردمندی — بهر نوعی که باشم از من بدروز نپسندی
نمیدانم چه سان میخواهیم تا آنچنان باشیم

نمیگویم خداوندا مرا تخت سعادت ده — برای مملکت گیری ظفر یا فتح نصرت ده
ز بهر کسب دردمرا طریق عشق فرصت ده — من سرگشتهٔ بیچاره را آن جاه و دولت ده
که روزی همنشین آن سلیمان زمان باشم

دل زارم که شد محبوس حسن چاه آن غبغب — بماه مهرهر شب میرسانم نعره‌ای یا رب
زرویت دور ای مه رو بریزم آشک چون کوکب — ز خوی نازکت ترسم و گرنه تا سحر هر شب
بگرد کوی تو نعره زنان افغان کنان باشم

خوشا عاشق که شد رسوا بکوی عشق چون مجنون — نهم چون من بکنج محنتی از مملکت بیرون
سلیمی بر تو ای سرو سهی قد چون نکردی خون — طفیل من همیدیدند رویت دیگران اکنون
شدم راضی که چون جامی طفیل دیگران باشم

قطعه‌ها

۱

ز هر کس که یک بار دیدی کچی — دگر راستی جستن ازوی خطاست
بکن بیخ و بنیاد کجرو چو خار — که این نیز خیری براه خداست

۲

پادشاهی که دایما لافد — که چو من دیگری بکشور نیست
گر خراجش رسد ز هفت اقلیم — منزل دولتش میسر نیست
سلطنت حق دهد بهر بنده — فتح و نصرت بمال و لشکر نیست

٣

بجانم عشق جانان گشت واصل
که آسود از بلیات حوادث

برد سیل می از هر کس خیانت
جزا گفتش فقیه‌ام الخبایث

ز آدم تا بدین دم بحث عشق است
نشد آگه کس از اصل مباحث

براه عشق منزل بی شمار است
بنا شد واحد و اثنین و ثالث

غم فرهاد و مجنون را در ایام
کسی غیر از سلیمی نیست وارث

٤

هر کرا سلطنت و جاه مسلم گردید
باید اول ز جهان ظلم و خیانت ببرد

هم گهی گر به سخن گرم شود با امرا
هیچ گه نام بزرگان باهانت نبرد

٥

گهی اگرچه ببزم می و مقام نشاط
نوای موسیقی و ساز هم کمال بود

چرا کسی برفیقی مصاحب‌ات نکند
که هم سخن کند و هم تمام حال بود

٦

به پیشم شاعری آورد شعری سر بسر معنی
که این شعر مرا از شاعران امثال میباید

بسی از معنی خاصش همی زد لافها گفتم
همه دعویست این معنی سخن را حال میباید

٧

ای قد تو عمر بی زوالم
زلف سیه تو شرح حالم

شد گریهٔ حسرتم گلوگیر
هر دم ز غم تو چند نالم

٨

کرد هاشم دزدی در شاعری گفتم مکن
چون تو میگویی که من کار نظامی میکنم

شد خجل وانگه بانفعال خویش گفت
عیب نبود که گهی تقلید جامی میکنم

٩

فناریزاده را گفتم که پاشا شمس الدین زنهار
زکس رشوت مگیر و خلق را از خویش راضی کن

جوابم داد و گفت از روی عجز و زاری بسیار
که کار بنده خود سهل است اول منع قاضی کن

١٠

مرا ز شعر نبود این مراد دل هرگز
که در زمانه شود شاعری شعار از من

ولی چو هیچ رفیقی نیافتم که ازو
غمی نکردم و او نیز دلفگار از من

بتیغ عشق ز اهل زمانه بریدم
که ننگ صحبتشان باد بر کنار از من

جمال عشق حقیقی به فن عشوه‌گری
ربوده بود بروز ازل قرار از من

همیشه داشتمی عزلت از جهان که دلم
ز روزگار بجان بود و روزگار از من

جز از کتاب ندیدم مصاحبی جانی
چو ز یار جدا بودمی و یار از من

بذکر دوست که خونابه ریختی چشمم
شدی گهی ورق کاعدی نگار از من

دلم که معدن عشقست و دیده کان عقیق
پدید گشت گوهرهای شاه وار از من

ز گفت و گوی محبت بکنج خلوت غم
همی شدی دو سه بیتی که آشکار از من

نه بد ز طبع که قطعا نه آورم به شمار
چو آمد این گهری چند در شمار از من

ز دود دل ورقی چند را سیه کردم
وجود یافت غزلهای آبدار از من

نبود شغل دگر جمع کردمش روزی
که شد وصیله کتابی به سوی یار از من

کمال سلطنتم را چه عیب یا چه زیان
چو ماند این غزلیات یادگار از من

هزار شکر سلیمی سر عشق تمام
شد آشکار به توفیق کردگار از من

بزرگوار خدایا به حق اهل سخن
که راز اهل سخن را نهان مدار از من

١١

گر چه در عالم فراوان آمدند اهل کمال
نه قدر کسی قدر سخن دانست نه شعر و شاعری

مانده از هر یک کتابی چند یا فصل سخن
نه کسی آگاه شد در عشق از اصل سخن

۱۲

دوش در بزم طرب شه قلی گوینده
بعد ازان مست شد و خلعت بخشش طلبید

گفت صوتی که جگرپاره شد از لهجهٔ او
گفتمش هر چه تو گفتی بدهم هیچ مگو

رباعیها

۱

ای ماه که میداریم از خویش جدا
گویی که چه خواهی ز مراد دو جهان

گه رخ بنمای خاصه از بهر خدا
خواهم که سرم شود براه تو فدا

۲

از اشک میان بحر خونم دریاب
جان میدهم از عشق تو یکبار پرس

وز هجر تو بسیار زبونم دریاب
در حالت نزع بین چونم دریاب

۳

شاها تویی آن که آسمان پایهٔ تست
ای سایهٔ حق جز تو بعالم کس نیست

دین داری و عدل پروری مایهٔ تست
کاسایش هر که هست در سایهٔ تست

٤

دورم من سرگشته ز خاک قدمت
گر قتل من شکسته خواهد ستمت

بنشسته حقیر بر امید کرمت
کم کن ز دل سوخته درد و المت

۵

عشقست قایمی و دل من محدث
جانم بود اندوه و بلا را وارث

دارم بدل خون شده خویش قبول
هر غم که شود ز چرخ گردان حادث

٦

تا درد بود نیم بدرمان محتاج
در کوی تو نیستم برضوان محتاج

شبها بخیال سر زلفت ای ماه
بالله نیم که به مهر تابان محتاج

۷

ای خنده تو ملح و خط و خال ملیح
وز حسن تو هر وصف که گویند صحیح

دیدار نمایی و نهان کردی باز
بر عاشق خویش تا کی این ظلم صریح

۸

در عشق تو همچو من کسی میباید
فارغ ز هوا و هوسی میباید

مرغ دل نالان مرا هر دم صبح
چون زلف تو پر گل قفسی میباید

۹

قورقود برادر شه شیر بکین
می کرد خصومت ز پی تاج و نگین

قسمت کردیم تا برآساید خلق
کو زیر زمین گرفت و من روی زمین

فردها

۱

حشو گویند کین لطیفه بود
فحش گفتن هم از ظرافت نیست

بهر سوز دلی سلیمی زار

گل گل افروخته رخ چو مهت

٤

از یار همین درد دلی بیش ندارم
نیکوست در ایام جوانی دل خرم
گه گریه و گه زاری و گه ناله و فریاد
یک لحظه نباشد که نگردد دل من خون
شادم برخ و قامت معشوق سلیمی

من بهره‌ای از زندگی خویش ندارم
اما چه کنم چون من درویش ندارم
من چیست کزان کافر بدکیش ندارد
بر جان نفسی نیست که صد نیش ندارد
پروای بهشت و سر طوبیش ندارد

٥

ز چپیشم رفتی و من بهر آن رفتار می میرم
توبی سلطان حسن و نیستت بر بنده‌ها رحمی
گه از تاب خم زلفت بخود چون موی می پیچم
لبت از سحر و افسون چند رنجد ای طبیب جان
سلیمی هر گه آن مه میرود جانم نمی ماند

قدم را رنجه فرما آه ورنه زار می میرم
طبیب دردمندانی و من بیمار می میرم
گهی از حسرت آن لعل شکر بار می میرم
حدیثی گو که من از بهر آن گفتار می میرم
ندارم بهره‌ای از زندگی تاچار می میرم

٦

میخانه بین ز می چو بدخشان مکان لعل
بازار عیش بین که چو صراف می فروش
از هجر لعل گوش تو از اشک قطره‌ای
در کوهسار هجر ز شوق لب تو هست
عکس می لب تو بمیخانه او افتاد
دندان زدی و رشتهٔ حانم گسیختی

هر خم در او ز بادهٔ چون لعل کان لعل
در وی گشاده از می رنگین دکان لعل
آویخته ز هر مژه چشمم بسان لعل
کارم بخون دل طلبیدن نشان لعل
شد هر طرف ز بس می رنگین جهان لعل
شد در میانهٔ دو لبت ریسمان لعل

٢

مگو در عشق اشک سرخ و روی زردی میباید
که این در عاشقی دخلی ندارد دردی میباید

شعرها که در نسخه‌های دیوان سلطان سلیم وجود ندارند

١

تا خرقه و سجاده‌ام ارزد درمی چند
درکش قدحی چند و فلک را عدم انگار
در گلشن دوران همه در دور قدح کن
همدم بجز از باده مسازید حریفان
حال دل عشاق سلیمی تو چه پرسی

خواهم طرف میکده رفتن قدمی چند
در خاطرت از دور ببینی المی چند
چون نرگس آزاده چو یابی درمی چند
از عمر گرانمایه چو باقیست دمی چند
در میکده عشق و جنون متهمی چند

٢

آن کس که حسن داد ترا و وفا نداد
بدروز گر شدم چه شکایت کنم ز بخت
شبها ز هجر مردم و باد سحرگهی
تا قضا صد هراز دل مبتلا نکرد
آن کس مه داد این همه خوبی بگلرخان
جان و دلش بوصل دلا رام کی رسد
بر هر دلی که غیرت عشق سلیم تافت

اندوه و درد داد مرا و دوا نداد
روز خوشی مرا چه کنم چون خدا نداد
یک ره بدیده مژدهٔ آن خاک پا نداد
یک دلربا شکست بزلف دو تا نداد
بوی وفا و مهر ندانم چرا نداد
شخصی که بوسه بردم تیغ بلا نداد
پیغام سوی دوست بباد صبا نداد

٣

ای دو عالم فدای یک نگهت
مهر بارد ز زلف شبرنگت
اهل دلرا جز این مرادی نیست

عقل حیران ز نرگس سیهت
ماه تابد بگوشهٔ کلهت
که سپارند جان بخاک رهت

۷

شوخی که می نخرده دل خلق خون کند — وای آن زمان دو چهره از می لاله گون کند

۸

مرده‌ام در وادی هجران بماند اعذای من — داغهای تازه زاغانند سر تا پای من

۹

ابروان تو و چشمان نو ای آهوی چین — آهوانند زده شاخ بشاخ از سر کین

۱۰

صیت و صدای سلطنت رفت بماه و ماهیم — لیک ز عجز عاشقی بندهٔ آن سیاهیم

CRITICAL APPARATUS

Munājāt
metre: *mutaqārib-i muṯamman-i maḥẕūf* (. - - | .- - | . - - | . -); rhyme: *-āhī*
Horn 3, p. 5; AE f. 1b; Atif2077 ff. 2a–b; Atif2078 f. 1b; Esad ff. 2a–b; HM f. 1b; IU929 f. 1b; IU1016 ff. 2b–3a; IU1330 f. 3a; IU1331 f. 8b; IU1607 ff. 1b–2a; Jerusalem ff. 1b–2a; LI f. 2b; Majlis21013 p. 84; NO ff. 2b–3a; RE f. 2b; Revan507 f. 3b; Revan737 ff. 2b–3a
Textual variations:
VIb. IU1330: پیک راهی

Naʿt
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -)
Horn 4, pp. 6–8; AE ff. 2a–3b; Atif2077 ff. 2b–3b; Atif2078 ff. 1b–3a; Fatih ff. 2b–3b; HM ff . 1b–3a; IU929 ff. 1b–3a; IU1016 ff. 3a–4b; IU1330 ff. 3a–4b; IU1331 ff. 9b–11a; IU1607 ff. 2a–3a; Jerusalem ff. 2a–3b; LI ff. 2b–4a; Majlis21013 pp. 86–89; Millī pp. 3–5; NO ff. 3b–5a; RE ff. 2b–4a; Revan507 ff. 3b–4b; Revan737 ff. 3a–4b; Revan738 ff. 2b–4a
Textual variations:
AE, HM: band II is the third stanza; AE, Atif2078: band1/III is missing; Atif2077 band1/IV is missing
Band1/IVb. Horn, IU1330: زاول ; band1/VIIIa. AE, HM: و رسول تمام خیل ; BandV/VIII: AE, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: آخر نعیم

Qaṣīda-hā
1.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (.. - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *sāzad*
Majlis13392 ff. 100b–101b
Ib. There is a metrical mistake in the second foot; XXXIa. There is a metrical mistake in the first foot.

2.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn-i maḥẕūf* (. - . - | . . - - | . - . - | . . -); rhyme: *-ar*;
AE ff. 3b-6a; Atif2078 ff. 3a–5b; HM ff. 3a-5a, IU929 ff. 3a–4b; IU1331 ff. 11a–13b; Majlis13392 ff. 65b–67b; Jersualem ff. 6a–8b; Majlis13392 ff. 65b–67b; Majlis21013 pp. 89–93
Textual variations:
IVb. IU929: چگونه کنم وه ; IXb. IU929: غضنفر فر ; XIa. Atif2078, IU929: بتان شاهی

3.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ar*; radīf: *-aš*
Horn no. 304, pp. 124–126; AE ff. 6a–8b; Atif2078 ff. 5b–7b; HM ff. 5a–6b; IU929 ff. 4b–6a; IU1016 ff. 4b–6b; IU1331 ff. 13b–15b; Majlis13392 ff. 63b–65a; Jerusalem ff. 3b–6a; Majlis21013 pp. 94–96; Revan737 ff. 4b–6a

4.
metre: *muż̤āriʿ-i muš̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *ʿadl*
AE ff. 11b–12b; Atif2078 ff. 10b–11b; HM ff. 9a–10a; IU929 ff. 9a–10a; IU1331 ff. 18b–19b; Majlis21013 pp. 79–82

5.
metre: *muż̤āriʿ-i muš̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *ham*
Majlis13392 ff. 56b–58a

6.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-an*;
AE ff. 13a–14a; Atif2078 ff. 11b–12b; HM ff. 10a–11a; IU929 ff. 10a–11a; IU1331 ff. 19b–20b; Majlis21013 p. 82
Textual variations:
IU929: bayts XV, XXV, XXVI are missing;
VIa. AE: نیست پاک ; IXa. Atif2078, HM: بیداد ; IU929: برسی ; XVIIIb. HM: در مکنونست ; XXVIa. AE: من محزون ; XXXVb. AE: گرچه میسوزند ; Atif2078: عشقت را گرچه میبرند ; HM: گرچه هر دم میزند ;

7.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*;
Majlis13392 ff. 108a–109a

8.
metre: *hazaj -i muš̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - .| . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ār*; radīf: *banafša*
Majlis13392 ff. 98b-99b

9.
metre: *ramal-i musamman-i maḫbūn* (.. - - or - . - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *lāla*
Majlis13392 ff. 99b–100b

10.
metre: *muż̤āri-i muš̲amman-i aḫrab va sālim* (- - . | - . - - | - - . | - . - -); rhyme: *-ār*; radīf: *-ī*
Horn no. 305, pp. 127–128; AE ff. 10a–11b; Atif2078 ff. 9a–10a; Fatih ff. 29b–30a; HM ff. 7b–9a; IU929 ff. 8a–9a; IU1016 ff. 41a–42b; IU1331 ff. 17a–18b; Majlis13392 ff. 106b–107b; Majlis21013 ff. 76–79; Millī pp. 57–58; Revan737 ff. 41a–42b; Revan738 ff. 31b–32a
Textual variations:
Horn: bayts III, VII–IX, XI, XIX, XXIV, XXVIII, XXX, XXXIV, IU1016: bayt XXVIII is missing;
XXIVa. Fatih: کار تو ; XXXb. AE, HM: رحم یار

11.
metre: *hazaj-i muš̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-ī*
AE ff. 8b–10a; Atif2078 ff. 7b–8b; HM ff. 6b–7b; IU929 ff. 6a–8a (page number 7 is skipped); IU1331 ff. 15b–16b; Jerusalem ff. 8b–10a; Majlis13392 ff. 68a–70a; Majlis21013 pp. 75–76
Textual variations:
IIb. IU929, HM: ای جان پرغمی ; Jerusalem: غمم ; Va. AE, IU1331: بخواب تار شبها ; IXb. AE, IU929, IU1331: بپرس

Tauḥīd
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḫbūn* (.. - - or - . - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yī*
Horn 1, p. 5; AE ff. 14b–15a; Amasya f. 1b; Ankara ff. 172b–173a; Atif2077 ff. 1b–2a; Atif2078 ff. 13b–14a; Esad ff. 1b–2a; Fatih ff. 1b–2a; HM ff. 11a–11b; IU929 ff. 11a; IU1016 ff. 1b–2a; IU1330 ff. 1b–2a; IU1331 ff. 8b–9b; IU1607 ff. 3a–4a; Jerusalem ff. 10b–11a; LI ff. 1b–2a; Majlis21013 pp. 84–86; Malik p. 1; Millī pp. 1–2; NO ff. 1b–2a; RE ff. 1b–2a; Revan507 ff. 2b–3a; Revan737 ff. 1b–2a; Revan738 ff. 1b–2a
Textual variations:
Amasya: the last six bayts are missing;
VIIb. Horn: بینایی

Naʿt
metre: *ramal-i musamman-i maḫbūn* (.. - - or - . - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yī*
AE: ff. 15a–b; Ankara f. 173a; Atif2077 f. 2a; Atif2078 ff. 14a–b; Fatih f. 2a; HM ff. 11b–12a; IU929 ff. 11b; IU1016 ff. 2a–b; IU1331 f. 9b; IU1607 f. 4a; Jerusalem f. 11a; LI f. 2a; Majlis21013 p. 86; Millī pp. 2–3; NO ff. 2a–b; RE ff. 2a–b; Revan507 ff. 3a–b; Revan737 ff. 2a–b; Revan738 ff. 2a–b
Textual variations:
Ankara: bayt III is the fourth couplet, bayt IV is the third couplet, bayts V–VII are missing;
Jerusalem: bayts IV–IX are missing

Ġazal-hā
1.
metre: *hazaj-i muš̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ār*; radīf: *tar bādā*
Horn no. 5, p. 10; AE f. 22a; Atif2077 f. 6b–7a; Atif2078 f. 18b; Fatih f. 8a; HM f. 17a; IU929 f. 15a; IU1016 f. 11b; IU1607 f. 8b; IU1330 f. 8b; IU1331 f. 26b; Jerusalem f. 16a; Majlis13392 f. 4b; Majlis21013 p. 108; Millī p. 14, NO f. 11a, RE f. 9a, Revan507 f. 9a, Revan737 f. 11b, Revan738 f.8b
Textual variations:
AE, HM, IU929, IU1016, IU1607, Jerusalem, Majlis21013, Revan737: bayt III is missing; Fatih, Millī, Revan738: bayts III and V are missing; IU1607: bayts III and VI are missing.
IIb. AE, HM, IU929, IU1016, IU1607, Jerusalem, Majlis21013: که چشم شوخ آن ابروکمان خونخوارتر بادا ; IIIb. Esad: خوانخورتر بادا ; IVa. Esad: خود نباشد ; VIa. It seems that most copyists did not

catch the meaning of the line and could not interpret the phrases "*pand-i pīr*" and "*dil ḫud šud bi-rusvāyī*". AE, IU929, Millī, Revan507:چرا نشنید پند و پیر و دل شد ; Atif2077, Atif2078, Fatih, LI, IU1016, IU1330, Jerusalem, Majlis13392, Majlis21013, Malik, NO, Revan737, Revan738: چرا نشنید پند و پی رو دل شد; RE:چواو نشنید پند و پی رو دل شد برسوایی ; VIIa. AE, Fatih, HM, Majlis13392, Majlis21013, Revan737, Revan738: سلیم از کوی او بازار رقیب آواره گرداند, Atif2077, NO: سلیم از کوی او بازا رقیب آوازه گردانند; LI, Revan507: سلیم از کوی او بازآ رقیب آواره گرد آمد; Millī, Jerusalem: سلیم از کوی او بازار رقیب آواره گرداند; RE: سلیمی را ز کوی او رقیب آواره گردانید; IU929, IU1607: سلیم از کوی او بازت رقیب آواره گرداند; IU1016: سلیم از کوی آن مه گر رقیب آواره گرداند; IU1330: سلیم از کوی او مارا رقیب آواره گردانید; Malik: سلیم از کوی او باز ار رقیب آواره گردانید

2.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-ū bādā*
Horn no. 6, p. 10; AE ff. 22b–23a; Atif2077 f. 7a; Atif 2078 ff. 19a–19b; Esad f. 6b; HM f. 18a; IU929 ff. 15a–b; LI f. 9a; IU1331 ff. 27a–b; Majlis13392 f.4b; NO f. 9b; RE f. 8b; Revan507 ff. 9a–9b
Text variations:
Ia. NO: دلم گر درد دارد غم بر جان او بادا, RE: دلم گر درد دارد غم جانان او بادا ; Ib. Revan507: میان جان او بادا ; IIIa. NO:برداری ; IVa. AE, Atif2078, HM, IU929: دلمرا گر بخنجر ; IVb. AE, Atif2078, HM, IU929, Majlis, Revan507:چه میگویم دل و جان ; NO:چگویم این دل و جان صدقهٔ فرمان او بادا , RE: چه میگویم دل و جان صدقهٔ درمان او بادا; Va. AE, Atif2078, HM, IU929: سبزئ خط ; NO:ازاب آن گلرخ , RE: چنین گر سبزه خط خوبان حسن ازاب آن گلرخ

3.
metre: *mujtas̲-i mus̲amman-i maḫbūn-i maḥẕūf* (. - . - | . - - - | . - - - | . . -); rhyme: *-ā*; radīf: *barā-yi Ḫudā*
AE f. 25b; HM ff. 13b–14a; IU929 f. 16b; IU1331 f. 29b; Majlis13392 f. 89b
Text variations:
IU929: bayt VI is missing, bayt IV preceeds bayt V.
Ia. Majlis13392: مورز کین ; IIa. Majlis13392:داری از محبت من

4.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *judā*
Horn no. 7, p. 11., AE f. 18b, Majlis f. 4a, NO f. 10 a, RE ff. 8a–b
Text variations:
IIIa. Horn, RE:ماندید تا کی بشنوید ; VIa. Majlis:در مکر جفا VIIa. Horn: یار آرد ; VIIb. Horn: بهر آنک ; RE:دستش

5.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-am*; radīf: *judā*
Horn no. 8, p. 11.; AE ff. 18b–19a; Amasya f. 3b; Ankara f. 188a; Atif2077 f. 8a; Atif2078 ff. 15b–16a; Esad ff. 7b–8a; HM f. 13b; IU929 ff. 14a–b; IU1331 ff. 23b–24a; LI 10b; Majlis13392 ff. 4a–b; NO ff. 10a–b; Revan507 f. 10b

Text variations:
Ib. Atif2077, HM, LI, Revan507: رحم کردی و نگشتی ; IIb. HM: یا رب مباد ; Atif2077:مبادا ; IVa. AE, Atif2077, Atif2078, HM, LI, Majlis13392, Revan507: میکشند

6.
metre: *muẓāriʿ-i mus̲amman-i aḫrab va sālim* (- - . | - . - - | - - . | - . - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-rā*
Horn no. 9, p. 11; AE f. 17b; Ankara f. 173a–b; Atif2077 f.3b; Atif2078 f.14b; Amasya f.2a–b; Esad f. 2b; HM f. 12a; LI f. 4a; IUF929 f. 11b; IU1331 f. 22b; Majlis13392 f. 1b; NO f. 5a; RE ff. 4a–b
Textual variations:
IIa. AE:که جانان از ; IIIb. AE, Atif2078, Amasya, IUF929:میکشد تن تو ; IVa. Horn, AE, Atif2077, Atif2078, Esad, HM, LI, Majlis, NO, RE: غیر زان ; IUF929: غیر ز ان LI: بسازد ; Va. AE, Atif2078, Esad, HM, IUF929:آیین درد

7.
metre: *hazaj-i musamman-i sālim* (.- - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-rā*
Horn no. 10, p. 12; AE f. 24b; Amasya f. 2a; Atif2078 f. 20b; Fatih f. 9a; HM f. 19a; IU929 f. 16a; IU1330 f. 11a; IU1331 f. 28b; Majlis13392 f. 6a; Millī p. 16; NO f. 13a–b; RE f. 10b; Revan738 f. 9b
Textual variations:
Amasya: The first bayt is missing, due to a lost page.
Ia. AE, Atif2078, HM, IU929, IU1331:براه غم که ره ; Ib. AE, Atif2078, HM, IU929, IU1331: ملامت میکند ; IIa. Amasya: the word حدیث is missing. NO: حدیثی ; AE, Atif2078, HM, IU1331:دین ; IU929: حدیث دی ; RE: ای نا اهل ; IIb. RE:در آن بیدل که باشد رحم ; IVa. Atif2078: حریفا ; Vb. Atif2078, RE:روان ; AE, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Millī, RE:می بالا

8.
metre: *hazaj-i musamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-as*; radīf: *mā-rā*
Amasya f. 4a

9.
metre: *munṣariḥ-i mus̲amman-i maṭvī va maṭvī-i maksūf* (- . . - | - . - | - . . - | - . -); rhyme:*-ah*; radīf: *-ī čand-rā*
Majlis f. 73b

10.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (.- - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ad*; radīf: *kunam ḫud-rā*
Horn no. 11, p. 12; AE f. 18a; Ankara f. 173b; Atif2077 ff. 5b–6a; Atif2078 ff. 14b–15a; Esad f. 5a; HM f. 14b; IU929 ff. 17a–b; IU1331 f. 23a; LI f. 7b; Majlis13392 f. 3a
Textual variations:
AE, Ankara, Atif2078, HM, IU929, IU1331: bayt III preceeds bayt II.

Ib. AE, Atif2078, IU1331: برابر , HM: بیا در ; IIa. HM: از کاغدی ; Atif2078: کاغد رنگین ; IU929: بر کاغدی خوانم ; IIIa. AE, Atif2077, Atif2078, Esad, IU929, IU1331, Majlis13392: برآرم نام ; HM: در عالم ; IIIb. AE, IU1331: زد کنم ; IVa. AE, Atif2078, IU929: جانان اگر, LI:جانان ; Atif2077: ننگ, Atif2078: به ننگ, HM: جانان اگر یکدم بتنگ ; AE: آیند ; IVb. LI: بر سر

11.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-āna*; radīf: *-yi ḫud-rā*
HM ff. 12b–13a; Majlis13392 ff. 76a–b
Textual variations:
HM: bayt V is missing
Ia. HM: نیکو ; IIa. Majlis13392: جفا کردی بسی با من نکردی ترک هرگز لیک ; IVa. Majlis13392: چه گر هر ; VIIb. HM: ور نه

12.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *-rā*
Horn no. 12, p. 12; AE f. 27a; Ankara f. 183b; Atif2078 f. 21b; Fatih ff. 5b–6a; HM f. 20a; IU929 f. 12a; IU1331 ff. 30b–31a; Majlis13392 f. 72b
Textual variations:
Ankara: bayt V is missing;
Ib. Atif2078: ویا تسکین ; Va: HM: وعده راست ; VIa. HM:کردم طلب

13.
metre: *hazaj -i mus̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - .| . - - - | . - - - | . - -); rhyme: *-as*; radīf: *-rā*
Horn no. 13, p. 13; AE f. 21b–22a; Ankara ff. 173b–174a; Atif2077 f. 6a–b; Atif2078 ff. 15a; 18a–b [2x!!!]; Esad f. 5b; Fatih f. 7b; HM f. 17a; IU929 f. 17b; IU1331 ff. 26a–b; Majlis13392 f. 3b
Textual variations:
Esad: bayts IV and VI are missing. IU929: bayt VI preceeds bayt V; Ankara: bayts V and VI are missing;
IIa. Atif2077: آوارۀ ; HM: آوازۀ مردم ; IIb. Esad, IU929: درد دل ; Va. AE, Atif2077: اشکم که بود ; Vb. Atif2077: از بهر شکست ; VIa. LI: رام کرده ; Atif2078: رم کردۀ من ; VIb. AE: تیر توش ; Horn: کردم ; VIIb. Atif2078: و is missing ; Atif2077: the words هوس and عبس are replaced with عبث and هوس by a later hand. HM: و هوس

14.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-āl*; radīf: *-aš-rā*
Horn no. 14, p. 13; AE f. 21a–b; Ankara f. 189b; Atif2077 f. 5b; Atif2078 ff. 17b–18a; Esad f. 4b–5a; HM f. 16b; IU929 f. 15a; LI f. 7a; Majlis f. 3a
Textual variations:
Ia. LI, HM:خود از خود میروم ; IU929: از خرد ; IIIb. AE, Atif2078: خال و معنی ; HM: خال معنی ; IU929: حال معنی ; IVa. LI:ز روز مردمی ; IVb. HM: بنازم عشوه های ; IU929: ملالش را ; Va. AE, HM, IU929:از حسرت ; Atif2077: ز درد و حسرت, Esad: ز درد حسرت ; Atif2078, IU929: رویت ; Vb. HM:که احوالش

15.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āl*; radīf: *-i ḫʸīš-rā*
Horn no. 15, p. 13; AE f. 26a; HM f. 14a; IU929 f. 17a; IU1331 ff. 29b–30a; Majlis13392 f. 89b
Textual variations.
IIb. HM: نشنوم زو یک جواب و ; IU929: لیکن جوابی ; IIIa. HM: روز هجران ; Vb. Horn: گه گهی گر بیند گه گه ار بیند مه ابرو , IU929, Majlis13392: گه گهی بیند مه ابرو هلال خویش را AE: او ابر و هلال خویش را ; VIa. Horn, AE, IU929, Majlis13392: کز خیالت ; VIb. Horn, AE, IU929, Majlis13392: رحم کن باری بپرس ای جان خیال خویش را

16.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *ḫʸīš-rā*
Horn no. 16 p. 14; AE f. 24a; Atif2077 ff. 7b–8a; Atif2078, ff. 20a–b; Esad f. 7b; Fatih ff. 8b–9a; HM f. 19a; IU929 ff. 15b–16a; IU1331 f. 28b; LI ff. 10a–b; Majlis13392 f. 5b
Textual variations:
Atif2078, HM, IU929: bayt IV preceeds bayt III; Fatih: bayt VI is missing
IIa. Fatih: چون سروی ; AE, Atif2078:چون کردی ; Atif2077: کرد ز آب, Esad, IU929: بینم در آب ; VIIa. Atif2078, IU929:فتد ; AE, Atif2077, Atif2078, Esad, Fatih, HM, IU929, IU1331: از رواست غم ; VIIb. Fatih: تا ز دیگر

17.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āh*; radīf: *ḫʸīš-rā*
Horn no. 17 p. 14; AE f. 23b; Atif2077 f. 7b; Esad ff. 7a–b; Fatih f. 8b; HM f. 18b; IU929 f. 15b; IU1331 ff. 27b–28a; Majlis13392 ff. 5a–b
Textual variations:
Fatih: Out of the five bayts only the first one is from Horn no. 17 the others belong to Horn no. 18 (bayts III, II, VI, VII); AE: bayts II and III are missing. Atif2078, IU929: bayts II and III are missing.
Ia. Atif2077: گاه بی تابی ; Ib. HM: گاه پیچی ; IIa. Esad: بس نمود ; IIa. HM:تیر باران بتی ; IIIa. Atif2077: بر ره تو ریخت چشم , LI, HM:بر ره تو ریخت چشم ; IVa. AE, Atif2078, HM: رحمت ببخش ; Vb. AE: گناه خویش را ; VIIa. AE: خرام ; VIIIa. Esad:و is missing; HM: را is missing.; VIIIb. Atif2078, HM: بریزم ; IXa. HM: از سنگین دلی ; IXb. AE, Atif2078, IU929, Esad, HM: یک نفس, LI: the second word of the line is missing.

18.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yi ḫʸīš-rā*
Horn no. 18 p. 15; AE f. 24a; Atif2077 f. 7b; Atif2078 f. 20a; Esad f. 7a; HM ff. 18b–19a; IU1331 f. 28a; LI f. 9b; Majlis13392 f. 5a
Textual variations:

Atif2078: bayt III is missing. AE, Atif2078, HM: bayt V is missing. AE, IU1331 bayt IV preceeds bayt III.
Ia. AE, Atif2077, Atif2078, Esad, IU1331, LI, HM: رفت ماهی ; IIa. Atif2077: ور پریشان حالی درد درد بر دردم Atif2078: ,بر دردم فزود Esad: فزون ; IIIa. AE: مرانید از درم ; IIIb. LI: دارد ; IVa. AE: باغ چنان ; AE, Atif2078, Esad, LI, HM: بودی ببرگ ; VIa. AE, Atif2077, Atif2078, Esad, HM, LI, Majlis: شب محنت ; VIIb. AE, Atif2078: نخواند ; HM, LI: ور ; Atif2078: بداند بینوای

19.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẓūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-īš*; radīf: *-rā*
Horn no. 19 p. 15; AE ff. 20b–21a; Atif2077 f. 5a; Atif2078 f. 17b; Fatih: f. 7a; HM f. 16a–b; IU929 f. 14b; IU1331 f. 25b; LI f. 6b; Majlis13392 f. 45a
Textual variations:
Ia. Majlis13392: پرنمک سازی ; HM, IU929: درون خویش را ; IIb. Atif2078: نامرادی ; IIIa. AE, Atif2078, HM, IU929, IU1331: دوا خود ; IIIb. Fatih, HM, IU929: سازم دوا ; HM: نیش از نیش ; IVa. Horn: بیکار باش ; IVb. AE, Atif2078, Fatih, HM, IU929, IU1331: آشنا کس چون شود این عقل دور اندیش را ; Vb. AE, Atif2078, HM, IU929: کافر بدکیش را

20.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫbūn* (.. - - or - . - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *-īb*; radīf: *ast ma-rā*
HM ff. 13a–b

21.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫbūn* (.. - - or - . - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *- āl*; radīf: *ast ma-rā*
AE f. 26a; HM ff. 14a–b; IU929 f. 17a; IU1331 ff. 30a–b; Majlis13392 f. 60a
Textual variations:
HM: bayt III is missing. Majlis13392: bayt IX preceeds bayt VIII.
Ia. HM: وه که در ; IIa. AE, IU1331, Majlis13392: بزن ; VIa. HM, IU929: بمرادی بکشم ; Majlis13392: که بینم میرم بمراد

22.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẓūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme:*-ard*; radīf: *ma-rā*
Majlis13392 f. 74a

23.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẓūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *šud ma-rā*
HM f. 13b
Va. Instead of وفا , فاو is written.

24.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẓūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *ma-rā*
Horn no. 20 p. 15; AE f. 20a; Ankara ff. 188b–189a; Atif2077 f. 4b; Atif2078 f. 16b; Fatih f. 6b; Esad f. 3a; HM f. 15b; IU929 f. 13a; IU1331 f. 24b; LI ff. 5a–b; Majlis13392 ff. 4b–5a
Textual variations:
AE: bayt III is missing; Ankara: bayt VI is missing; Fatih: bayts III and IV are missing;
Ia. Fatih, LI: بت چه ; IIb. Esad, HM: نیز ; Atif2078, IU929: نیز در عالم ; Fatih, AE: نیز در عالم برای هجر آثار مرا ; IIIa. Atif2077, LI: اهل بلاد , Esad, HM: اهل وفا ; IVb. AE, Atif2078, IU929, HM, Majlis: گلنار , Esad: باغ و گلزار ; Va. LI: راست اورا ; Atif2078, Esad: این قد و , HM: این قدت ; IU929: راست اورا این قد ; VIb. HM: از عار ; AE, Atif2078, IU929, IU1331: کس بسویش هم بزد هم اشک ایثار مرا ; VIIa. Fatih: دور نیست

25.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫbūn* (.. - - or - . - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *- ār*; radīf: *ma-rā*
Majlis13392 f. 50a

26.
metre: *mużāriʿ-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẓūf* (- - . | - . - . | . - - - | - . -); rhyme: *-as*; radīf: *ma-rā*
HM f. 13a

27.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẓūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ū*; radīf: *ma-rā*
Majlis13392 ff. 86b–87a

28.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *-ū*; radīf: *mānda ma-rā*
AE ff. 25a–b; Amasya f. 2b; Atif2078 f. 21a; HM f. 19b; IU929 f. 16b; IU1331 f. 29b; Majlis13392 ff. 103a–b
Textual variations:
Amasya: bayt IV is missing. AE: instead of bayt IV bayt II is contained once again. IU929: bayt V is missing.
IIa. Amasya: که با این ; VIa. HM: دل همچو ; Majlis13392: توچه گر همچو سلیم از نظرم افکندی

29.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẓūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āb*; radīf: *-ī ma-rā*
Horn no. 21 p. 16; AE f. 22b; Atif2077 f. 6b; Atif2078 ff. 18b–19a; Esad f. 6a; Fatih ff. 7b–8a; HM ff. 17b–18a; IU929 f. 14a; IU1331 ff. 26b–27a; LI f. 8b; Majlis13392 ff. 3b–4a
Textual variations.
Fatih: bayt VIII is missing. Ib. LI: حور کوثر ; Atif2077: نابی مرا ; IIa. Esad: سجده گر پیش بتی آرم بمسجد بعد ازین ; IIIa. Atif2078: گرفت و تافتن ; AE: گرفت یافتن سوز درون ; IU929: گرفت و تافتم ; Vb.

Esad:او ظلمات ; VIa. Atif2077, Esad: ازو ; VIb. AE: موی ما , Atif2078: موی با ; VIIa. LI: جانم آید ; Fatih: جان بلب آمد مرا, HM: جان بر لب آمده , Atif2078: جان بر لب آمد و ; IU929: جان بلب آید ترا و ; VIIb. Fatih:زود برای ; VIIIa. AE: باشد و خون و جگر خمر و کباب ; VIIIb. HM: بجزاین

30.
metre: *muẓāriʿ-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ra*; radīf: *-gī ma-rā*
Amasya f. 2b; HM f. 12b; Majlis13392 ff. 54b–55a
Textual variations:
IIa. HM: سیرم ; IIIb. فراق محنت ; Va. Majlis13392, HM: دیدار مینماییم

31.
metre: *rajaz-i muṣamman-i maṭvī va maḫbūn* (- . . - | . - . - | - . . - | . - . -); rhyme: *-īm*; radīf: *-rā*
Horn no. 22 p. 16; AE ff. 24b–25a; Atif2078 ff. 21b–22a; Fatih f. 6a; HM f. 20b; IU929 ff. 12a–b; IU1331 ff. 28b–29a; Majlis13392 f. 70a; Millī p. 10; Revan737 ff. 9a–b
Textual variations:
IU929: bayts IV and VIII are missing. Bayt III appears in AE, Atif2078, HM, IU929, Majlis13392.
VIIIb. Majlis13392:نشئهٔ درد

32.
metre: *hazaj-i muṣamman-i aḫrab va sālim* (- - . | . - - - | - - . | . - - -) rhyme: *-ah*; radīf: *-i ū-rā*
Horn no. 23, p. 17; Atif2077 f. 6b; Esad ff. 5b–6a; HM ff. 17a–b; LI ff. 8a–b; Majlis13392 f. 3b; NO ff. 9a–b; RE f. 7b; Revan507 f. 8b
Textual variations:
Ib. Revan507: دیدم و ; IIa. Atif2077: سویش چنان ; Horn: ویا ; Horn: خواه, Esad: باز از چه نظر خواهم , Revan507: بازو چه نظر آیم ; IIb. RE:خواهم نگه ; IIIa. Horn: واین ; Horn: the word بس is missing. Esad: این فکر محال من ; IVa. Horn: زلفت ; IVb. Esad, Revan507: نگه داری ; Va. Atif2077: the word مه is missing; Horn: شامگه

33.
metre: *hazaj-i muṣamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ū*; radīf: *-rā*
Majlis13392 f. 74b

34.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āra*; radīf: *-rā*
Horn no. 24, p. 17; AE 26b–27a; Atif2078, f. 21a; HM f. 20a; IU929 f. 12a; IU1331 f. 30b; Majlis13392 f. 65a; Revan737 ff. 8b–9a
Textual variations:
Horn: bayt IV is missing. IU929: bayt VII is missing.
Ia. Horn, Revan737: the word ای is missing; Atif2078, IU929: دید ; Ib. Horn, Revan737: بگشا ; IIb. Horn: جویند ; IIIa. Atif2078, HM: فتاده ; Va. Revan737: ای ماه ; VIIa. HM: عشق را زین بیش یا رب هیچ درمانی مباد ; VIIIb. Horn, Revan737: طالع سیاره را

35.
metre: *hazaj-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ah*; radīf: *-rā*
Horn no. 25., p. 17; AE f. 19a; Atif2077 f. 5b; Ankara f. 188a; Atif2078 f. 16a; Esad f. 5a; Fatih f. 6b; HM f. 15a; IU929 f. 14b; IU1331 f. 24a; LI f. 7a; Majlis13392 ff. 5b–6a; Millī p. 11; NO f. 13b; RE ff. 12b–13a; Revan507 ff. 7b–8a; Revan737 f. 9b; Revan738 ff. 6b–7a
Textual variations:
Ia. AE, Ankara, Atif2078, Esad, HM, IU929, IU1331, Revan737: بشوخی ; Fatih, Millī: افکند بشوخی بس سر کله را, Revan738: افکند بشوخی پس سر کله را ; IIa. Atif2077, HM, LI, Revan507: بسر حسنش ; IIIa. HM: خواهد سفری ; IIIb. Atif2078: این شب ; IVb. Horn, AE, Atif2078, Fatih, HM, IU929, IU1331, Millī, Revan737, Revan738: جمله سپه را ; Vb. Revan507: نگه داری ; Fatih, Millī: زنهار سلیمی که ادب دار نگه را

36.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḥẕūf* (-. - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-īna*; radīf: *-rā*
Horn no. 26, p. 18; AE f. 21a; Atif2077 f. 5b; Atif2078 f. 17b; Esad f. 4b; HM f. 16b; IU929 f. 14b; LI ff. 6b–7a; Majlis13392 ff. 2b–3a; NO ff. 7b–8a; Revan507 ff. 7a–b
Textual variations:
Ia. Atif2078, HM: آیینه دار ; Ib. Esad, IU929: همچو صیقل ; Horn, Esad:لعل روشن کرده ; IIIb. AE, Atif2078, HM: از پنبه ; IU929: از پنبه بیرون سینه را ; IVa. AE, Atif2078, HM, IU929: the word در is missing. Esad:کز وفا ; IVb. Atif2077: گر بیسری

37.
metre: *muẓāriʿ-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-īna*; radīf: *-rā*
Horn 27., p. 18; AE f. 23a; Atif2077 ff. 7a–b; Atif2078 f. 19b; Esad ff. 6b–7a; Fatih ff. 8a–b; HM ff. 18a–b; IU929 f. 15b; IU1331 f. 27b; LI ff. 9a–b; Majlis13392 f. 6a; Millī pp. 14–15; Revan507 f. 9b; Revan737 ff. 11b–21a; Revan738 ff. 8b–9a
Textual variations:
Fatih: bayt III is missing. Atif2078: bayt VII is missing.
IIb. Revan508: هر جا که یار کعبه و جانها مقیم او ; Va. AE, Atif2078, IU929, IU1331: آیینه وار گیر و ببر ; Fatih, Millī, Revan738: هر جا که هست کعبهٔ جانها مقیم اوست HM, Revan737: هر جا که یار کعبهٔ جانها مقیم اوست ; Vb. Esad: قدس و خلیل ; VIIb. AE, IU1331:به ازبحر Revan738: دایم به بحر ; HM:ز بحر; IU929: به بحر شعر

38.
metre: *hazaj-i muṣamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ār*; radīf: *-ī-rā*
AE f. 25a; Atif2078 ff. 20b–21a; HM f. 19b; IU929 f. 16b; IU1331 f. 29a; Majlis13392 ff. 52a–52b
Textual variations:
IIIb. HM: بحسرت میگذارم ; IVb. HM, IU929, Majlis13392: کار و باری را

39.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ar*; radīf: *-ī-rā*
Horn no. 28, p. 19; AE f. 21b; Atif2077 f. 6a; Atif2078 f. 18a; Esad ff. 5a–b; Fatih f. 7a; HM ff. 16b–17a; IU929 ff. 13b–14a; IU1331 f. 26a; LI ff. 7b–8a; Majlis13392 ff. 3a–b; Millī p. 12; NO ff. 8b–9a; RE f. 7a, Revan507 ff. 8a–b; Revan737 f. 10b; Revan738 f. 7b
Textual variations:
AE, Atif2078, HM, IU1331: bayts II and IV are missing. AE, Atif2078, Fatih, HM, IU1331, Majlis, Millī, Revan737, Revan738: bayt V is missing. Fatih, Millī, Revan738: bayts VII–X are missing. Revan737: bayts VII, IX–X are missing. Majlis13392: bayt X is missing. AE: The missing bayts are written on the margin by a later hand. IU929: bayts II, IV, V, IX are missing. Ia. Atif2078, IU929: همچو خور, Fatih, Millī, Revan738: همچو من ; IIa. NO: تو منزل ; IIIa. NO, RE: گر پخته ; IIIb. Atif2078, LI, Majlis, Millī, NO, RE, Revan507, Revan737: جان و جهان ; IV. Majlis: This bayt comes before the *maqtaʿ*. VIa. AE, Atif2078 (corrected by a later hand), HM: رفتار نمودی ; VIIa. AE, Atif2078, HM, IU929: نشدش خم ; VIII. Revan737: This bayt is bayt no. V ; VIIIb. Atif2077: The word بادە is missing. IXa. NO: یار منی ; Atif2077, Majlis, RE, Revan507: خار ; IXb. NO: خبر دە ; Xb. AE, Atif2078, HM: نیکو نعمی, Revan507: نیکو رقمی; IU929: ساخت

40.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ar*; radīf: *-i mā*
Majlis13392 ff. 89b–90a

41.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ar* ; radīf: *-i mā*
Horn no. 29, p. 19; AE f. 18b; Ankara f. 187b; Amasya ff. 3a–b; Atif2077 f. 4b; Atif2078 f. 15b; Esad ff. 3b–4a; Fatih f. 4a; HM f. 12b; IU929 f. 12b; IU1331 f. 23b; LI f. 5b; Majlis13392 f. 2b; Millī p. 6; NO ff. 6b–7a; RE f. 5b; Revan507 ff. 6a–b; Revan737 ff. 6b–7a; Revan738 ff. 4a–b
Textual variations:
Ia. Ankara: چون ; IU929: دل ما ; Ib. Atif2077, Esad, LI, NO, RE, Revan507: زیمن ; Fatih, Revan738: میسر ما ; IIa. Revan507: دل و جان ; HM: ما را چنین ; IIIa. Atif2078: روم ; IIIb. AE, IU929: تیر کشتی; Amasya: تیر کشتی عشقت ; Fatih, Millī, Revan737: که هجر کشتی عشقت و کوه لنگر ما; Revan738: که هجر کشتی عشقست و کوه لنگر ما ; Vb. AE, HM, IU929: مسخرما ; VIa. Esad: که چون ; Revan507: زوز مهر ; VIb. LI, Majlis, Revan507: ایستد

42.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *-i mā*
Horn no. 30, p. 20; AE ff. 20a–b; Ankara f. 189a; Atif2077 ff. 4a–5b; Atif2078 f. 17a; Esad f.4a; Fatih f.5a; HM ff. 15a–16b; IU929, f. 13b; IU1331 f. 25a; Jerusalem f. 15a; LI f. 6a; Majlis13392 f. 2b; Majlis2013 p. 105; Millī p. 8; NO f. 7a; RE f. 6a; Revan507 f.6b; Revan737 ff. 7b–8a; Revan738 ff. 5a–b

Textual variations:
Millī, Revan737, Revan738: bayt V is missing. Majlis ends with the last two bayts of Horn no. 31;
IIa. IU929: نوع شهاب ; IIIb. AE, Atif2078, Fatih3830, HM, IU929, IU1331, Millī, Revan737: عشقت ; IVa. AE, Atif2078, IU1331: که زود ; NO, RE: تو دلنشان ; Va. LI, NO, RE: تا بود ; Atif2077: از دل; Esad, Revan507: از ازل ; VIIa. Atif2077, Atif2078, Esad, LI, Revan 737: سلیمست; HM, NO, RE, Revan507: سلیم است ; AE: بولوح پاک طبع سلیمی از ازل The words سلیم استare written above the word سلیمی

43.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-īr*; radīf: *-i mā*
Horn no. 31, p. 20; AE f. 20b; Ankara f. 189a; Atif2077 f. 5a; Atif2078 ff. 17a–b; Esad ff. 4a–b; Fatih ff. 5a–b; HM f. 16a; IU929 f. 13b; IU1331 ff. 25a–b; LI f. 6a; Millī pp. 8–9; NO f. 7b; RE f. 6a; Revan507 f. 7a; Revan737 f. 8a; Revan738 f. 5b
Textual variations:
Ankara: bayt II is missing;
Ia. Atif2077, LI: آهست ناله ; IIa. Esad: و دور ; IIIa. Fatih, Millī, Revan737, Revan738: خویش کشد, AE, Atif2078, HM, IU929, RE: خویش کند ; IVa. RE: بر دل ; Vb. Fatih, Millī: ز گرودن ; VIa. Revan507, Revan737: نور عشق ; VIIa. Atif2077, LI: دریای ; RE:درد هجر VIIb. Atif2077, Esad: وقتیست ; AE: شود

44.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-il*; radīf: *-i mā*
Horn no. 32 p. 21; AE f. 19b; Ankara f. 188b; Atif2077 f. 4a; Atif2078 f. 16b; Esad ff. 3a–b; Fatih f. 4b; HM ff. 15a–b; IU929 f. 13a; IU1331 f. 24b; LI f. 5a; Majlis13392 ff. 2a–b; Millī pp. 7–8; NO f. 6b; RE f. 5b; Revan507 ff. 5b–6a; Revan737 f. 7b; Revan738 f. 5a
Textual variations:
Ia. Atif2077, LI, Revan507:مایل ما; NO:حاصل ما ; Ib. Fatih, Millī, Revan737, Revan738: جدایی شدی ; IIIb. RE:تابوت محفل ما ; Va. Fatih, Millī, Revan738:کتم عدم ; VIa. RE: سلطنت دهر ; AE, Fatih, HM, IU929, IU1331, Millī, Revan737, Revan738:مقرر کردند ; Atif2077, Atif2078, HM, LI, Majlis13392, NO, Revan507: گردید ; VIIb. AE, Atif2078, Fatih, IU929, IU1331, Millī, Revan737, Revan738: گفت و گوییست ; NO: گفت و گوئی است

45.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ām*; radīf: *-i mā*
Majlis13392 ff. 51b–52a

46.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. - - - or - . - - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-ī-yi mā*
Horn no. 33, p. 21; AE ff. 19a–b; Ankara ff. 188a–b; Atif2077 ff. 3b–4a; Atif2078 f. 16a; Esad ff. 2b–3a; Fatih ff. 4a–b; HM f. 15a; IU929 ff. 12b–13a; IU1331 f. 24a; LI f. 4b; Majlis13392 ff. 1b–2a; Millī pp. 6–7; NO ff. 5b–6a; RE f. 5a; Revan507 ff. 5a–b; Revan737 ff. 7a–b; Revan738 f. 4b
Textual variations:
IU929: bayts IIa and IIIa.are exchanged.
Ib. LI:چشمت سلطانی ما ; IIa. AE, Atif2078, Fatih, HM, IU1331, Millī, Revan737, Revan738: عمر پنچهٔ ; IVa. Fatih, HM, LI, Majlis13392, Millī: جستیم ; IU929: نوبت شاهی ; IVb. Fatih:بجز اینست; Vb. Fatih:نیهانی ما ; VIb. AE, Atif2077, Atif2078, Esad, Fatih, HM, IU929, IU1331, LI, Majlis, Millī, Revan507, Revan737, Revan738: کو بدانید ; RE: تا بدادند ; VIIa. AE, IU1331: نسیمم کم از آراز; Atif2077, Atif2078, Esad, Fatih, IU929, Millī, NO, Revan507, Revan737, Revan738: نسیمم کم آزار ; VIIb. AE, Atif2077, Atif2078, HM, IU1331, LI: گواهئ مسلمانی

47.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. - - - or - . - - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-ī-yi mā*
Horn no. 34, p. 22; AE ff. 17b–18a; Ankara f. 173b; Atif2077 f. 4a; Atif2078, f. 14b; Esad f. 3a; Fatih f. 5b; HM f. 12a; IUF929 ff. 11b–12a; IU1331 ff. 22b–23a; LI ff. 4b–5a; Majlis13392 f. 2a; Millī p. 9; NO f. 6a; RE f. 5a; Revan507 f. 5b; Revan737 f. 8b; Revan738 ff. 5b–6a
Textual variations:
Horn: bayt V is the second couplet. AE, IU1331: bayt VI is the third couplet, bayt IV preceeds bayt III. Amasya: bayt IV is missing, bayt V is the fourth couplet; Ankara: bayts V and VI are missing; Atif2078: bayts V and VI are missing. Atif2078, HM, IUF929: bayt IV preceeds bayt III. Esad, Revan507: bayt VI is missing. Revan737: bayt III is missing.
Ia. AE, IU1331: گشتن این ; HM: این سفر کردن ; IIb. Revan507: آشکار ارشنود ; IIIa. Atif2078, Fatih, HM, IUF929, Millī, Revan738: کرده ; IIIb. IUF929: می برد IVa. بمردی آسان ; Va. Horn, NO: چوگان درش ; Horn: ماه نو است; Millī: نیست لایق ;VIa. Horn: جسم من ; Horn, NO, RE: چون جوشن ; Fatih, Millī, Revan737, Revan738: چشم ما گشت ; AE: جسم ما کشتهٔ پیکان بلا جوشن پوش ; Amasya: جسم ما کشته ز پیکان بلا جوشن پوش; HM: جسم ما کشته پیکان ; VIIa. Revan507: عشقت

48.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-il*; radīf: *-hā*
Horn no. 35, p. 22; AE ff. 18a–b; Ankara f. 174a; Atif2077 f. 3b; Atif2078 ff. 15a–b; Esad f. 2b; Fatih ff. 3b–4a; HM ff. 14b–15a; IU929 f. 17b; IU1016 f. 6b; IU1607 f. 11a; IU1330 ff. 5b–6a; IU1331 ff. 23a–b; LI ff. 4a–b; Majlis13392 f. 1b; Majlis21013 pp. 101–102; Millī pp. 5–6; NO ff. 5a–b; RE f. 4b; Revan507 f. 5a; Revan737 f. 6b; Revan738 f. 4a
Textual variations:
Ia. Revan738: سوز فراق و درد هجرت; IIa. Atif2077: بلا بروز ;IIb. RE: نهاده ره بسوی ;Va. AE, Atif2078, IU929, Majlis21013: سلیمی لعل یار از نطق و وز ;Atif2077: گر بگشود; Esad, HM, IU1607: سلیمی لعل یار از نطق

49.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . - . - | . - . - | . - . - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-hā*
Horn no. 36, p. 22; AE f. 23b; Ankara f. 189b; Amasya f. 2a, Atif2077 ff. 5a–b; Atif2078 f. 20b; Esad f. 4b; Fatih ff. 9a–b; HM ff. 19a–b; IU929 f. 16a; IU1016 f. 12a; LI f. 6b; Majlis13392 f. 1b; Millī pp. 16–17; NO f. 5b; RE f. 4b; Revan507 f. 7a; Revan737 ff. 12b–13a; Revan738 f. 10a
Textual variations:
Ia. Fatih, IU929, Millī, Revan737, Revan738: ز زلف ; IIb. AE, HM: نهان شده در دل ; IIIa. Horn, Majlis13392, NO, RE: میزند بدنم ; Esad, Fatih, IU929, IU1016, Millī, Revan507, Revan737, Revan738: میزند چشمم ; AE, HM: چند میزند چشمم ; Va. AE, Atif2078, Esad, HM, IU929: چه جای جامهٔ جان ; Vb. AE, Atif2078: از غمت

50.
metre: *munṣariḥ-i muṯamman-i maṭvī va maṭvī-i maksūf* (- . . - | - . - | - . . - | - . -); rhyme: *-āb*
Horn no 37, p. 23, Selīm1306 no. 25, pp. 33–34, Atif2077 f. 9a; Esad f. 9a; Fatih ff. 10a–b; HM ff. 21a–b; IU1016 f. 14b; IU1330 ff. 12a–b; LI ff. 11b–12a; Malek p. 13; Majlis13392 f. 6b; Millī pp. 18–19; NO f. 14b; RE ff. 11b–12a; Revan737 f. 14a; Revan738 f. 11a
Textual variations:
IIa. Atif2077: شانبان ...حسن و رخت, Fatih, HM, LI, Millī, RE, Revan737, Revan738: حسن و رخت; IIIa. Selīm1306, Fatih, Millī, Revan738: چرخ زنانست جان; IU1016: چرخ زنانست و جان; Vb. Fatih, Millī, Revan737, Revan738: اندر حساب; IU1330:ای جان حساب; Atif2077, Esad, HM, IU1016, LI, Majlis13392: از جان حساب

51.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āb*
Horn no. 38, Selīm 1306 no. 22, p. 31; AE f. 24a; Amasya ff. 4a–b; Atif2077 f. 8a; Atif2078 f. 23b; Esad f. 8a; Fatih f. 9b; HM f. 22a; IU929 f. 18a; IU1016 f. 13b; IU1331 ff. 31b–32a; IU1607 f. 11b; Jerusalem ff. 17a–b; LI f. 10b; Malek 15a; Majlis13392 f. 7a; Majlis21013 p. 118; Millī p. 17; NO ff. 15a–b; RE f. 12a; Revan507 f. 11a; Revan737 f. 13a–b; Revan738 ff. 10a–b
Textual variations:
Amasya: bayt III is missing; Esad, IU1607, RE, Revan507: bayt V. is missing. NO: bayt IV. appears twice Ia. Atif2078: پس از سر چون حباب, Jerusalem: بسی سر چون حباب, RE: ... تاج نهد ان; Ib. Selīm1306, AE, Amasya, Atif2078, Fatih, IU1016, Majlis21013, Revan737: یا بود, Selīm1306, AE, Amasya, Atif2078, Fatih, IU1016, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013, Millī, Revan737, Revan738:سایبانی از نقاب, Atif2077, HM, LI, Malek, Majlis13392, RE: سایبان آفتاب ; IU929: سایبانی زر نقاب ; NO: سایبان چون آفتاب ; IIIb AE, Atif 2078, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: سحاب ; IVa. AE, IU1331: پیچید ; IVb. Horn, LI: زاهد شدی ; Selīm1306: زامدشد یترش ; AE, IU1331: زآمدشد ... زباب ; Esad: زآمدشدی ... زباب ; HM, Majlis21013, Revan738: زاندیشه ; RE: زامدشدی تیرش ; Revan507: زایدشد ترش شده مثل نصاب ; NO: همچون رباب

52.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āb*
Horn no. 39; AE ff. 27b–28a; Amasya 5a; Ankara f. 174b; Atif2077 f. 9a; Atif2078 f. 22b; Esad f. 8b–9a; Fatih f. 10a; HM f. 21a; IU929 f. 18b; IU1016 f. 14a; IU1330 f.12a; IU1331 ff. 31b; IU1607 f. 12a–b; Jerusalem f. 16b; LI f. 11b; Malek p.12; Majlis13392 f. 6b; Majlis21013 p. 116; Millī p. 18; NO ff. 13b; RE f. 11b; Revan737 f. 18b; Revan738 ff. 10b–11a
Textual variations:
Ia. Amasya: شبی آن ماه ; IIb. Horn, Atif2077, Esad, IU1330, LI, Malek, Majlis13392: نگوید یک, Jerusalem, Majlis21013: یک را نگوید , Millī: یکره ; IIIa. Amasya: کند ; IIIb. IU1330, Malek, Majlis13392, NO, RE: کسان ; Amasya, Atif2078, HM, Jerusalem, Majlis21013: بسی ;Va. Horn, Atif2077, Esad, IU1330, LI, Malek, Majlis13392, NO, RE: از مه وشان

53.
metre: *ḫafīf-i musaddas-i maḫbūn* (- . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ab*
Horn no. 40, p. 24; AE ff. 27a–b; Amasya 4b; Ankara ff. 174a–b; Atif2077 f. 8b; Atif2078 f. 22a–b; Esad f. 8b; HM f. 20b; IU929 ff. 18a–b; IU1330 ff. 11b–12a; IU1331 f. 31a; IU1607 ff. 11b–12a; Jerusalem f. 17b; LI f. 11b; Malek pp. 11–12; Majlis13392 f. 6b; Majlis21013 pp. 115–116; NO f. 14a; RE f. 11a–b; Revan507 f. 11b
Textual variations:
Amasya: bayt no. VI is missing; IIb. Amasya: صد جان هزار جان ; IIIa. Amasya: خیال لبست ; IVa. Atif2078, Esad, IU929, IU1330, Jerusalem, LI, Majlis21013: نعره و یاربم ; IVb. Amasya: خیر ازین , IU1607, Jerusalem, Majlis21013: داری زین خبر ; VIb. AE, IU1331: ترک رویش ; VIIb. Horn, IU1330, Malek, Majlis13392, NO, RE: مسند و تخت

54.
metre: *ḫafīf-i musaddas-i maḫbūn* (- . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ab*
Horn no. 41 p. 24; AE f. 27b; Ankara f. 174b; Amasya 4b–5a; Atif2077 f. 8b; Atif2078 f. 22b; Esad ff. 8a–b; Fatih ff. 9b–10a; HM f. 21a; IU929 f. 18b; IU1016 f. 13b; IU1330 ff. 11a–b; IU1331 ff. 31a–b; IU1607 f. 12a; LI f. 11a; Malek p. 11; Majlis13392 ff. 6a–b; Majlis21013 pp. 116; Millī pp. 17–18; NO ff. 13b–14a; RE f. 11a; Revan507 ff. 11a–b; Revan737 f. 13b; Revan738 f. 10b
Textual variations:
Selīm 1306, AE, Amasya, Ankara; Atif2078, Fatih, IU929, IU1016, IU1607, IU1331, Majlis21013, Millī, Revan737, Revan738: bayts III and VI are missing
Ia. IU1607: گر بری ای جان; IIb. Atif2077: عیش طرب; IIIb. Atif2077: آب عینب; IVa. Amasya: روی توم; Va. HM: فتنها انگیخت

55.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (- . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-āh*; radīf: *-ī bi-adab*
Majlis13392 ff. 92b–93a

56.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ān*; radīf: *yā rab*
AE ff. 28b–29a; Amasya ff. 5b–6a; Atif2078 ff. 22b–23a; HM f. 21b; IU929 f. 18b; IU1016 f. 14a; IU1331 ff. 32a–b; IU1607 f. 12a–b; Jerusalem f. 16b–17a; Majlis13392 f. 103b; Majlis21013 pp. 116–117
Textual variations:
IU929: bayts VI and VII are missing, IU1607: consist of only 5 bayts, the order of the bayts is the following: I, IV, II, VIII, IX, Jerusalem: bayts IV and V are missing; Ib. IU1607: غصه های بیگران ; IIa. AE, Amasya, IU1607, IU1331: گر روزم ; IIIb. AE, IU1331: به طالعی ; Majlis13392: چه بد بدطالعیم وه ; IVb. AE, Atif2078, IU1331, Majlis21013: بهر سنگ, IU1607: بکن سنگ ; Vb. AE: کام آن; VIIa. Amasya: از آن ترسم که ناگه درد داند شود; Majlis21013: درد ناگه; VIIIb. Amasya: چه نیکوئی نماید

57.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - -); rhyme: *-ib*
Horn no. 42; Atif2077 ff. 9a–b; Esad ff. 9a–b; HM f. 22b; IU1330 f.13a; LI ff. 12a–b; Majlis13392 ff. 7a–b; Malek pp.14–15; NO f. 15b; RE ff. 12a–b
Textual variations:
Ia. Atif2077, Esad, LI: فراق غمت , NO: بر منی زبون , IU1330: قالب ; IIa. Atif2077, Esad: گهی خنده , RE: گه خفتن; IIb. Atif2077, LI: لطیفه های غریب ; IIIa. Horn, NO: لعلت دهد ; IVa. NO: زلفست ; Va. Atif2077, HM, LI: براند ; Vb. Atif2077, Esad, HM, IU1330, LI: بداغ هجر , Malek: بدان هجر

58.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-īb*
Horn no. 43; Atif2077 f. 9a; Esad f. 9a; HM f. 22b; IU1016 f. 14a; IU1330 f. 12b; LI f. 12a; Malek pp. 13–14; Majlis13392 f. 7a; NO f. 15a; RE f. 12a; Revan737 f. 14a
Textual variations:
Esad, IU1016, RE: bayt IV is missing; Ib. Atif2077, Esad, LI: برینم , IU1330: برانیم; IIa. Malek, NO, RE: زود می آید; IIb. Atif2077, HM, Esad, HM, IU1016, IU1330, LI Malek, Majlis13392, NO, RE: خون فشان ; VIb. Atif2077: که وصل حبیب ; HM, LI: که در وصل حبیب

59.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (- . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-īb*
Horn no. 44 p. 25; Esad f. 8a; HM f. 22a; LI f. 11a; Malek p. 15; Majlis13392 f. 7a; RE f. 12b; Revan507 11a
Textual variations:
Ia. LI: تحفه دوم , Revan507: تحفه و دم;IIIb. HM: بر تو نصیب ; IVb. HM: که نماند , HM: نماید ز دهانت

60.
metre: *muẓāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ā*; radīf: *naṣīb*
AE ff. 28a–b; Amasya ff. 5a–b; Atif2078 ff. 23a–b; HM ff. 21b–22a; IU1331 f. 32a; Jerusalem f. 17a; Majlis13392 f. 103b; Majlis21013 pp. 117–118

Textual variations:
IIa. AE, Amasya, IU1331: به بود; IIb. Amasya: از بخت و طالع, AE, Atif2078, IU1331: از بخت طالعی ; IIIa. Amasya: ای خواجه گر; Va. Jerusalem: رسید کار; VIIa. Amasya: نه نشینم

61.
metre: *mużāriʿ-i muš̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-and*; radīf: *sāḫt*
Majlis13392 f. 54a; Amasya ff. 9b–10a
Textual variations:
Va. Amasya: copyist error at the beginning of the *miṣrāʿ*; VIa. Amasya: دی

62.
metre: *mużāriʿ-i muš̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-aḫt*
Horn no. 45 p. 26; Atif2077 f. 11a; Esad f. 11b; IU1330 f. 14b; Majlis13392 f. 9b; NO f. 18b; RE f. 14b; Revan507 f. 13a
Textual variations:
Due to a fallen folio only the first four bayts are preserved in RE; Ia. NO: copyist error at the beginning of the *miṣrāʿ*; IIa. RE: نشستهٔ از; IVa. Atif2077, Revan507: در خاک خون باشک نهم سر چون لبت, Esad, Majlis13392: چون لبت ; IVb. Horn: جگر تازه, Revan507: جگر پاره پاره

63.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āk*; radīf: *rīḫt*
Majlis13392 ff. 80a–b

64.
metre: *hazaj-i muš̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ār*; radīf: *-at*
HM ff. 24a–b

65.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ar*; radīf: *-at*
Horn no. 46, p. 26; Atif2077 ff. 12a–b; Esad f. 13a; IU1330 ff. 11b–12a; Malek pp. 22–23; Majlis13392 f. 10b; NO ff. 20b–21a; RE ff. 16a–b
Textual variations:
Ib. Esad: رتبه; IVb. Atif2077: تنگ گیر در برت, IU1330, Malek, Majlis13392, NO, RE: تنگ گیرم در برت

66.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ast*
Majlis13392, f. 89a

67.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ast*
Amasya f. 11a

68.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḫbūn* (. . - - - or - . - - - | . . - - - | . . - - - | . . - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-st*
Horn no. 47, p. 26; Atif2077 f. 10a; Esad f. 10a, Fatih f. 10b; IU1016 f. 15a; IU1330 f.13b; LI f. 13a, Malek pp.16–17; Majlis13392 f. 8a; Millī p. 19; NO f. 16b, RE f. 13a; Revan738 ff. 11a–b
Textual variations:
Ib. Selīm1306: خوباب بلاست, Fatih, Revan738: خوناب بلاست, Millī: اندوه بلاست; IIb. Selīm1306, Fatih, IU1016, Millī, Revan738: سوختگی و غم; IIIa. Esad: درد کم بود فراوانست; IIIb. Selīm1306, Fatih, IU1016, Millī, Revan738: باو راز; IVb. Selīm1306: برگذرد, Atif2077, Esad, IU1330, LI, Malek, Majlis13392, NO, RE: بر حذر از, Fatih, IU1016, Millī, Revan738: برگذر باد; Va. Atif2077: ببر و من; Vb. Selīm1306, Fatih, IU1016, Millī, Revan738: بر سر کوه غم

69.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḫbūn* (. . - - - or - . - - - | . . - - - | . . - - - | . . - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-st*
Horn no. 48, p. 27; Atif2077 f. 10b; Esad f. 10a; IU1330 f.14a; LI f. 13a, Malek pp.16–17; Majlis13392 f. 8a; Millī p. 19; NO f. 16b, RE f. 13a; Revan738 ff. 11a–b
Textual variations:
Ia. RE: گوش آن ماه ... گیسوی; Ib. Atif2077, Esad, RE: گوهر درّ, Majlis13392: گوهر و در دهن; IVb. Atif2077: بیان بلاست

70.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *-i man kujā-st*
Amasya ff. 8b–9a; Majlis13392 ff. 96b–97a
Textual variations:
Va. Amasya: خدمت دیگر; Va. Amasya: سلیمی

71.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āh*; radīf: *-i man kujā-st*
AE ff. 34a–b; Amasya f. 11a; HM f. 25b; IU 929, f. 21a; IU1331 f. 27a; IU1607 ff. 14b–15a; Majlis 13392 f. 61b
Textual variations:
IU1607: bayt III is missing, I.a AE, HM: شام هجرم گشت بی آن مهر ; IU 929, IU1607: شام هجرم گشت آخر مهر و ماه ; IIIa. AE, HM, IU 929: دیگری

72.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ur*; radīf: *-da čirā-st*
Majlis13392 f. 82b

73.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āl*; radīf: *-hā-st*
Majlis13392, ff. 88b–89a

74.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ād*; radīf: *na-mānd-ast*
Amasya f. 9b; Majlis13392 f. 95b
Textual variations:
Amasya: bayts V and VI are missing

75.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ā*; radīf: *būd-ast*
Horn no. 49, p. 27; AE ff. 30b–31a; Amasya 13a; Ankara f. 184b; Atif2077 f. 11a; Atif2078 f. 25a–b; Esad f. 11b; Fatih f. 12a; HM ff. 25a–b; IU929 f. 21b; IU1016 f. 17a; IU1330 ff. 14b–15a; IU1331 f. 34a; IU1607 ff. 15a–b; LI ff. 14b–15a; Majlis13392 f. 9a; Majlis21013 pp. 121–122; Millī pp. 22–23; NO ff. 17b–18a; RE f. 14a; Revan507 ff. 12b–13a; Revan737 ff. 16b–17a; Revan738 ff. 12b–13a
Textual variations:
Fatih, Millī, Revan: bayts III and V are misssing, IU1607: bayts V and VI are missing, NO: the *radīf* is written as بوده است; Ia. Fatih, Revan738: شحنهٔ درد و بلا, Horn, Atif2077, IU1330, LI, Majlis13392, RE: دشت وفا, Amasya: ننگ بلا, NO: اگرچه نام مجنون شحنهٔ دشت وفا بوده است; Ib. Horn, Atif2077, Esad, Fatih, IU1016, IU1330, LI, Majlis13392, Millī, RE, Revan507, Revan737, Revan738: یعشق ماهرویان, NO: یراه ماهرویان; IIIb. AE, Atif2078, HM, IU929, IU1330, IU1331, Jerusalem, Majlis13392, Majlis21013: نابود او, Amasya: نابوده, NO, RE: که اندوه و غم او; IVa. Selīm1306, IU1607: در هجر رخ خوبان, AE, Atif2078, Fatih, HM, IU929, IU1016, IU1331, Jerusalem, Majlis13392, Majlis21013, Millī, Revan737, Revan738: در هجر رخ جانان, Amasya: در مهر رخ جانان; IVb. Amasya: هجرست حالت; Va. AE, Atif2078, HM, IU929, IU1016, IU1331, Jerusalem, Majlis21013, Revan737: دمی کز هجر, Amasya: کز نار; Vb. AE, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: آن دمی

76.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yī dīgar-ast*
AE ff. 31b–32a; Amasya ff. 6a–b; Atif2078 f. 26b, HM f. 26b; IU929 f. 19b; IU1331 f. 35a; Jerusalem ff. 20a–b; Majlis13392 f. 84b; Majlis 21013, f. 62b
Textual variations:
Ia. IU929: روی زیبا را جفایی ; Ib. HM: هر لحظه صفایی ; IVa. AE, Atif2078, IU1331, Jerusalem: او که هر روزت بتو , HM: تو که هر روزت بتو; IVb. IU929: قتال رایی; Va. AE, Atif2078, IU929, IU1331, Jerusalem: جفایش نیز هست ; Majlis13392: اما جفایش هم نیست; Vb. IU929: وفای دیگرست

77.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ū*; radīf: *-yī dīgar-ast*
AE f. 33a; Amasya f. 7a; Atif2078 ff. 27a–b; HM f. 27a; IU929 ff. 20a–b; IU1331 f. 36a; Jerusalem f. 21b; Majlis13392 f. 103a; Majlis21013, ff. 63a–b
Textual variations:
IIa. Atif2078, HM: پرسشی , Amasya: پوششی; IIIb. Amasya: عشق جویی; IVa. AE, Atif2078, IU1331, Majlis13392: شده است

78.
metre: *mużāri`-i musamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ar*; radīf: *bas ast*
Majlis13392 f. 88a

79.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *būdan ast*
AE f. 32b; Atif2078 f. 26b; Amasya f. 7b; HM f. 25a; Jerusalem ff. 20b–21a; Majlis13392 f. 51a; Majlis21013 p. 124; IU929 f. 22a; IU1331 ff. 35b–36a
Textual variations:
IU929: The radīf is بوده تست . Ib. Amasya: زندگی می کشتهٔ عشق ; IVa. Amasya: کافری

80.
metre: metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *būdan ast*
AE ff. 32b–33a; Amasya ff. 7b–8a; Atif2078 f. 27a; HM f. 26b; Majlis13392 f. 51a; Majlis21013 p. 125; IU929 f. 22a; IU1331 f. 36a
Textual variations:
IU929: The radīf is بوده تست .

81.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . - - - | . - . - | . - - -); rhyme: *-ār*; radīf: *-i man-ast*
Horn no. 51; AE ff. 29b–30a; Amasya ff. 12b–13a; Ankara f. 175a; Atif2077 f. 11b; Atif2078 f. 24b; Fatih f. 12b; HM 23b; IU929 ff. 19a–b; IU1016 ff. 17b–18a; IU1330 f. 15a–b; IU1331 f. 33a–b; IU1607 f. 13a; LI f. 15b; Majlis13392 ff. 8b–9a; Majlis21013 p. 120; Malek p. 18; Millī pp. 23–24; NO f. 18a–b; RE f. 14b, Revan507 f. 13b; Revan737 f. 17b; Revan738 f. 13a–b
Textual variations:
Amasya, Ankara, Atif2078, Fatih, IU929, IU1016, IU1607, IU1331, Majlis21013, Millī, Revan737, Revan738: bayts V and VI are missing, bayt II is the fourth couplet; Esad: bayt VI is missing; Revan507: bayts VI and VII are missing
Ia. Amasya: قدر یار ; Ib. Horn: خاک آن غبار , Selīm1306, Fatih, Millī, Revan738: و اوغبار ; IIIb. Amasya: اختیار من است; IVb. Amasya: بدو تیره روزگار ; Atif2077, IU1016, LI, Malek, Millī, Revan738: و روزگار ; VIIa. Horn, Malek, NO, RE: زغمش ;

82.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-āl*; radīf: *-i man-ast*
Horn no. 52, p. 28; Atif2077 f. 12a; Esad ff. 12b–13a; IU1330 f. 15b; LI f. 16a–b; Majlis13392 ff. 9b–10a; Malek p. 20; NO f. 19b; RE f. 15a–b
Textual variations:
IIb. LI: تا هجر تو ; Va. Atif2077: پاست سلیم ; Vb. Atif2077, Esad, LI: نشود

83.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *-i man-ast*
Horn no. 53, p. 8; AE f. 32a–b; Amasya ff. 6b–7a; Atif f. 23b; HM ff. 22b–23a; IU929 ff. 21b–22a; IU1331 f. 35b; IU1607 f. 15b; Majlis13392 f. 50b; Majlis21013 p. 118; Malek pp. 21–22; NO f. 20a–b; RE f. 16a
Textual variations:
AE, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Majlis21013: bayt VI is missing, bayt IV is the fifth couplet, Amasya, IU1607: bayts IV and VI are missing
IIa. Amasya: گویند اهل درد ; IVa. Atif2078: گفت گویم ; HM, Majlis13392, Majlis21013, Malek, RE: گفت گریم

84.
metre: metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *-i man-ast*
Horn no. 54, p. 29; AE f. 30b; Amasya f. 11a–b; Ankara f. 184b; Atif2077 f. 10b; Atif2078 f. 24a; Esad ff. 10b–11a; HM f. 23a; IU929 f. 21b; IU1016 ff. 16b–17a; IU1331 ff. 33b–34a; IU1607 f. 15b; Jerusalem f. 18a; LI f. 14a; Majlis13392 f. 10a–b; Majlis p. 119; Malek p. 23; Millī p. 22; NO f. 21a; RE f. 16b; Revan507 f. 12a; Revan737 f. 16b
Textual variations:
Ankara: bayts IV and VIII are missing; IU1607: bayts IV, VI–VIII are missing; Malek, NO, RE: bayts VI–VII are missing; Millī: bayts VI and VIII are missing
IIa. AE, Amasya, Ankara; Atif2078, HM, IU929, IU1016, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013, Millī, Revan737: چشم و لبش; Malek: چشم تست; NO: چشم او است; IVa. AE, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: خواب دارد خویبار چشم تو; LI: خوب را ; Va. Amasya, Ankara, HM, IU929, IU1016, Jerusalem, Majlis21013: آمد به تنگ ; VIIa. AE, Atif2077, Atif2078, IU929, IU1331, LI, Majlis13392, Majlis21013, Revan507: جیبمرا ; Millī, Revan737: جانم را

85.
metre: *munṣariḥ-i muṯamman-i maṭvī va maṭvī-i maksūf* (- . . - | - . - | - . . - | - . -) with metrical mistakes; rhyme: *- āh*; radīf: *-i man-ast*
Horn no. 55, p. 29; Atif2077 ff. 10b–11a; Esad f. 11a; IU1016 f. 15b; IU1330 f. 14a–b; LI f. 14a–b; Majlis13392 f. 8b; Millī p. 20; NO f. 17a; RE f. 13b; Revan507 f. 12a–b; Revan737 f. 15a–b; Revan738 ff. 10b–11a

86.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - -); rhyme: *-āh*; *radīf*: *-i man-ast*
Horn no. 56, p. 30; AE f. 29b; Amasya ff. 11b–12a; Ankara f. 175a; Atif2077 f. 11a; Atif2078 f. 24a–b; Esad f. 11a–b; Fatih ff. 11b–12a; HM f. 23a–b; IU929 f. 19a; IU1016 f. 16b; IU1607 f. 12b; IU1330 f. 14b; IU1331 f. 33a; LI f. 14b; Majlis13392 f. 8b; Majlis21013 pp. 119–120; Millī pp. 21–22; NO f. 17b; RE f. 13b; Revan507 f. 12b; Revan737 f. 16a; Revan738 f. 12b
Textual variations:
AE, Ankara, Atif2077, Atif2078, Esad, HM, IU929, IU1607, IU1330, LI, Majlis13392, Majlis21013, Millī, NO, RE, Revan507, Revan 737: bayt V is missing; Amasya: bayt III is missing; IU1016: bayt IV is missing; Revan737, Revan738: bayt V is missing, bayt III is the fourth couplet
Ia. NO: شهی; RE: شاه ممالک; Ib. Horn, RE: غمی که; Atif2077, NO: غم که; IVa. AE, Atif2078, Esad, HM, IU929, IU1607, Majlis21013: خطائی بود; VIb. AE, Amasya, Atif2077, Atif2078, Fatih, HM, IU929, IU1016, IU1330, LI, Majlis13392, Majlis21013, NO, RE, Revan507, Revan737, Revan738: نگوئی

87.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn-i maḥẕūf* (. - . - | . . - - | . - . - | . . -); rhyme: *-ā*; *radīf*: *-yi man-ast*
Horn no. 57, p. 30; AE f. 29b; Amasya f. 12b; Ankara ff. 174–175; Atif2077 ff. 9b–10a; Atif2078 f. 24b; Esad f. 10a; Fatih f.12a–b; HM f. 23b; IU929 ff. 18b–19a; IU1016 f. 17b; IU1331 f. 33a; IU1607 f. 12b; LI f. 13a; Majlis13392 f. 8a–b; Majlis21013 p. 120; Malek pp. 17–18; Millī p. 23; NO f. 18a; RE ff. 14a–b; Revan737 f. 17a–b, Revan738 f. 13a
Textual variations:
IIIa. AE, HM, IU1331:نشاط عیش تو با اهل عشق; Amasya: وفا و مهر تو با اهل عشق ; Atif2077, Esad: اهل عشق; Atif2078, IU929, IU1607, Majlis21013: نشاط و عیش تو با اهل عشق; Fatih, IU1016, Millī, Revan737: وفا و مهر تو با اهل عیش ; NO: نشاط عیش تو با اهل وصل; Revan738: وفا مهر تو با اهل عیش; IVb. Amasya: هر ذره; Fatih, IU1016, Millī, Revan737, Revan738: هر لحظه; Va. AE, Atif2077, Esad, HM, IU929, IU1607, IU1331, LI, Majlis13392: بتاج چرخ نیاید سرم فرو چو سلیم; Atif2078, Majlis21013: بتاج چرخ سرم نیاید سرم فرو چو سلیم; NO: بتاج چرخ سرم نه آید فرو سرم چو سلیم; RE: بتاج و تخت سرم نیاید فرو سرم چو سلیم; Vb. AE, Atif2078, HM, IU1331, Majlis21013, Malek, RE : ز لطف بگوئی که این; Fatih, IU1016, Revan737, Revan738: ز لطف بگوئی که او; Atif2077, LI, Majlis13392, NO: ز لطف نگوئی که این

88.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-at*; radīf: *-ū-st*
Horn no. 58, p. 30; AE f. 33b (in the margin by a later hand); Majlis13392 ff. 10b–11a; Malek p. 24; NO f. 21a–b; RE ff. 16b–17a
Textual variations:
Vb. Majlis13392: خجل از خدمت; IVa. RE: سجاده افکندست بخاک; VIb. Horn: تا مرا آمد (the Berlin manuscripts also used by Horn contains the word مد)

89.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ar*; radīf: *ay dūst*
AE f. 32a; Amasya f. 6b; Atif2078 ff. 26b–27a; HM f. 26a; IU929 ff. 19b–20a; IU1607 f. 13b; IU1331 f. 35a–b; Jerusalem f. 20b; Majlis13392 f. 84b; Majlis21013 pp. 124–125
Textual variations:
IU1607: bayts IV and V are missing
VIa. Amasya: مکش; IU929: مکشم

90.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn-i maḥẕūf* (. - . - | . - - - | . - . - | . . -); rhyme: *-ān*; radīf: *ay dūst*
Horn no. 59, p. 31; AE f. 31a; Amasya f. 12a–b; Ankara ff. 184a–b; Atif2078 f. 25b; IU929 f. 20a; IU1016 f. 17a–b; IU1607 f. 13b; IU1331 f. 34b; Jerusalem f. 19b; Majlis13392 f. 63b; Majlis21013 p. 122; Revan737 f. 17a
Textual variations:
Horn, IU1016, Jerusalem, Revan737: bayts V and VI are missing; Amasya bayt VI is missing; Ankara: bayt V is missing; IU1607 bayts II and V are missing
Ib. Horn: قدر دوستان; IIIa. Amasya: در جهان نرسیدم بوصل خاک; IU1607: بوصل خاک; IVa. Amasya: و برسم; Va. AE, Atif2078, HM, IU929, Majlis21013: دراز پای رکاب و وفا

91.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ā*; radīf: *dānasta ast*
AE f. 34a; Amasya f. 10b; HM f. 27a; IU929 ff. 20b–21a; IU1331 f. 37a; IU1607 f. 14b; Majlis13392 f. 63b
Textual variations:
Ia. IU1607: مانهٔ دوریم در عشقش; Ib. Amasya: پری رخ

92.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *gašta ast*
Horn no. 60, p. 31; AE f. 33a–b; Amasya f. 13a–b; Atif2078 f. 27b; HM f. 27b; IU929 f. 21a; IU1016 f. 18a–b; IU1331 f. 36a–b; IU1607 f. 15a; Jerusalem f. 21a–b; Majlis13392 ff. 85b–86a; Majlis21013 p. 126; Revan737 f. 18a
Textual variations:
Horn, IU1016 bayts IV and VI are missing; Amasya: bayts VI and VIII are missing; Atif2078, HM, Majlis21013: bayts V–VIII are missing; IU929 bayt VI is missing, bayt V is the sixth couplet; IU1607 bayts IV–VII are missing; Jerusalem: bayts III, V–VIII are missing; Revan737: bayts III–VI are missing;
IIb. Majlis21013: گویا پشیمان; IIIa. AE: وفا هر دم; IVb. Majlis21013: قهر آسان; Va. Horn: حسر دارد; Amasya: چرا داری دریغ; IX: Horn: ناگفته و ناگفته

93.
metre: *ramal-i musaddas-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ah*; radīf: *pūšīda ast*
Majlis13392 ff. 75b–76a

94.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (- . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ast*
Horn no. 50, p. 27; AE f. 29a; Amasya f. 11a; Ankara f. 184a; Atif2078 f. 25a; Fatih f. 11b; HM f. 24a; IU929 f. 22a–b; IU1016 f. 16a; IU1331 ff. 21b–22a; IU1607 f. 16a–b; Jerusalem f. 19b; Majlis21013 p. 121; Millī p. 21

95.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (- . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ast*
Majlis13392 f. 89a

96.
metre: *hazaj-i musaddas-i maḥẕūf* (. - - - | . - - - | . - -); rhyme: *-ab*; radīf: *čīst*
Amasya f. 9b; Majlis13392 f. 53b

97.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āk*; radīf: *čīst*
Amasya f. 8a; Majlis13392 f. 95a
Textual variations:
IVb. Amasya: عاقل چیست; VIa. Amasya: بی طالع و; VIIa. Amasya: میکشد از تو سلیم آن حوروش

98.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āl*; radīf: *čīst*
AE f. 31b; Amasya f. 6a; Atif2078 f. 26a; HM ff . 24b–25a; IU929 f. 19a; IU1331 ff. 34b–35a; IU1607 ff. 12b–13a; Jerusalem f. 20a; Majlis13392 f. 83a; Majlis21013 p. 123
Textual variations:
AE, IU1331: bayt II is missing, it is written in the margin by a later hand; Amasya, IU929: bayt VIII is missing; IU1607: bayts V–VIII are missing; Jerusalem: bayts V and VII are missing
IIIa. Amasya: حد امید کشتی; Atif2078: امید کشتی; IU929, IU1607: من ز یار امید; Majlis21013: یار خود امید; Vb. Amasya: بهر ما; VIIb. Amasya: نیک [ه]شا

99.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (- . - - or . . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-ī čīst*
Amasya f. 9a–b; Majlis13392 f. 53a–b
Textual variations:
Vb. Majlis13392: خشم و کین بودن

100.
metre: *muẓāriʿ-i muš̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *kīst*
AE ff. 33b–34a; Amasya f. 10a–b; HM ff. 26b–27a; IU929 f. 20b; IU1331 ff. 36b–37a; IU1607 f. 14b; Majlis13392 f. 62a–62b
Textual variations:
IU1607: bayts V and VI are missing
IIa. Amasya: بلطف و کرشمه; IIIb. AE, HM, IU1607: دانم چنین; IVa. Amasya: خون فغان من

101.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āna*; radīf: *gī-st*
Horn no. 61, p. 31; AE f. 29a; Amasya f. 13a; Ankara ff. 175a–b; Atif2077 f. 12a; Atif2078 ff. 24b–25a; Esad f. 12b; HM ff. 23b–24a; IU929 f. 20a; IU1016 f. 18a; IU1330 f. 16a; IU1331 f. 32b; IU1607 ff. 13b–14a; Jerusalem f. 19a; LI f. 16a; Majlis13392 f. 10a; Majlis21013 pp. 120–121; Malik p. 22; NO f. 20b; RE f. 16a; Revan737 ff. 17b–18a
Textual variations:
Ib. IU1016, Revan737: راز گفتن راست; Va. AE, HM, IU1331: دولت دهر از تمنای سلیمی دور شد; IU929: من که ز وصل

102.
metre: metre: *ramal-i muš̲amman-i maḫbūn* (. - - - or - - - | . - - - | . - - - | . - - or - - -); rhyme: *-āl*; radīf: *-īst*
Horn no. 62, p. 32; Atif2077 f. 10a; Esad f. 10b; Fatih f. 10b; IU1016 ff. 15a–b; LI f. 13b; Majlis13392 ff. 9a–b; Malik p. 19; Millī pp. 19–20; NO ff. 18b–19a; RE f. 15a; Revan737 f. 15a; Revan738 f. 11b
Textual variations:
IIa. Esad: گر بردم ; IIIa. Atif2077, Esad, LI: عارض عکس ; IIIb. Esad, Fatih, LI, Millī, Revan737, Revan738: عالیست ; IVb. Atif2077: امهالیست ; RE: قتل منش

103.
metre: metre: *muẓāriʿ-i muš̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ād*; radīf: *nīst*
Amasya ff. 8a–b; Majlis13392 f. 95a
Textual variations:
Ia. Amasya: خواهم که کسی ; Ib. Amasya: دردا که کسی دل چو من

104.
metre: metre: *ramal-i muš̲amman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ād*; radīf: *nīst*
HM f. 24b

105.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *nīst*
Majlis13392 ff. 78b–79a

106.
metre: *hazaj-i muš̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-am*; radīf: *nīst*
Horn no. 63, p. 32; Atif2077 f. 10a; Esad f. 10a; LI ff. 13a–b; Majlis13392 f. 9a; NO f. 17a; RE f. 13b; Revan507 f. 13a
Textual variations:
Esad: the order of bayts III and IV is changed; IIb. Atif2077: بر مسلم , IIIb. Atif2077, Esad, LI, Revan507: ز من ; IVa. Revan507: چنان کردند رسامان عالم صفحهٔ دلرا ; IVb. Atif2077: نقش ; Esad: نقش و قم ; LI, Revan507: نقش مرهم ; RE: نقشی فراهم

107.
metre: *hazaj-i muš̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-am*; radīf: *nīst*
Horn no. 64, p. 32; Atif2077 f. 9b; Esad f. 9b; IU1016 f. 15a; LI ff. 12b–13a; Majlis13392; Revan737 f. 14b
Textual variations:
Ib. Atif2077, Esad, LI: امیدی

108.
metre: *mujtaš̲-i muš̲amman-i maḫbūn-i maḥẕūf* (. - - - | . - - - | . - - - | . . -); rhyme: *-ār*; radīf: *-ī nīst*
Amasya ff. 7a–b; Majlis13392 f. 93b
Textual variations:
IIa. Amasya در آن کسم ; IVb. Amasya: یک غم ; VIb. Amasya: هیچ از سخن

109.
metre: *hazaj-i muš̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-āh*; radīf: *-ī nīst*
Horn no. 65, p. 33; Atif2077 f. 11b; Esad ff. 11b–12a; IU1330 f. 15a; LI ff. 15a–b; Majlis13392 f. 9b; Malik p. 19; NO f. 19a; RE f. 15a; Revan507 f. 13a
Textual variations:
Malik: bayts IV–V are missing
IIIa. Atif2077, Esad, IU1330, LI, Revan507: نیارد زد ; Vb. Atif2077: غیر از کوی سگان غمت ; Amasya: از رویم جز نگاهی

110.
metre: *hazaj-i muš̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ar*; radīf: *-am dāšt*
Majlis13392 f. 76b

111.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *az ḥadd guẕašt*
AE f. 30a; Amasya ff. 10b–11a; Ankara f. 184a; Atif2078 ff. 25b–26a; Fatih ff. 11a–b; HM ff. 26a–b; IU929 f. 20b; IU1016 ff. 15b–16a; IU1331 f. 23b; IU1607 ff. 14a–b; Jerusalem f. 19a,

Majlis13392 f. 71b; Majlis21013 pp. 122–123; Millī pp. 20–21, Revan737 f. 15b; Revan738 f. 12a
Textual variations:
Ankara: bayts V and VI are missing; IU929, Jerusalem: bayt IV is missing; IU1607: bayts III and IV are missing
IVa. AE, Atif2078, HM, IU1331, Majlis13392, Majlis21013: قد تست ; VIa. AE, Amasya, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis13392, Majlis21013: فغان و نوحه

112.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-an*; radīf: *ḫᵛāham nivišt*
Majlis13392 ff. 7b–8a

113.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ī*; radīf: *-dan girift*
Horn no. 67, p. 33; Atif2077 f. 11b; Esad ff. 12a–b; IU1330 ff. 15b–16a; LI f. 15b; Majlis13392 f. 10a; Malek p. 20; NO f. 19b; RE f. 15b
Textual variations:
LI: the order of bayts IV and V is changed; Malek, NO, RE: bayt IV is missing
IIIa. NO: کرد واعظ ; Va: RE: جان آنکه ; Vb. Atif2077, Esad, LI: بوسیدن گرفت

114.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ī*; radīf: *-dan girift*
Horn 68, p. 34; Atif2077 f. 12a; Esad f. 12b; IU1330 f. 16a; LI f. 16a; Majlis13392 f. 10a; Malek p. 21; NO f. 20a; RE f. 15b
Textual variations:
Majlis13392: bayt III is missing
IIIa. Atif2077, LI: بزد ; Vb. Atif2077: چون سلیمی که ; LI: چون سلیمی دور

115.
metre: *muẓāriʿ-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ū*; radīf: *girift*
Majlis13392 f. 86b

116.
metre: *hazaj-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-at*
Horn no. 69, p. 34; Atif2077 f. 9b; Esad f. 9b; IU1016 f. 14b; IU1330 ff. 13a–b; LI f. 12b; Majlis13392 f. 7b; Malek pp. 15–16; NO f. 16a; RE ff. 12b–13a; Revan737 f. 14b
Textual variations:
IU1016: bayt VI is missing
Ib. Atif2077, LI: بغایت ; Revan737: بمانیم نهایت ; IIb. IU1330: ثرایت ; VIIa. Atif2077: هست , RE: مستی

117.
metre: *hazaj-i musaddas-i maḫẕūf* (. - - - | . - - - | . - -); rhyme: *-aṣ*
Horn no. 70, p. 35; AE f. 34b; Ankara f. 175b; Atif2077 f. 12b; Atif2078 f. 27b; Esad f. 12a; Fatih f. 13a; HM f. 27b; IU929 f. 22b; IU1016 ff. 18b–19a; IU1330 f. 16b; IU1331 ff. 27a–b; IU1607 ff. 16b–17a; Jerusalem f. 22a; LI f. 16b; Majlis13392 f. 11a; Majlis21013 p. 126; Malek pp. 24–25; Millī pp. 24–25; NO f. 21b; RE f. 17a; Revan507 ff. 13b–14a; Revan737 f. 18b; Revan738 ff. 13b–14a
Textual variations:
IVb. AE, Atif2078, Esad, HM, IU1331, Majlis21013, Revan507: اثنین ; IU1607, NO: اثنان ; IU1330, Majlis13392, Malek, RE: اثنا

118.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *baḫṣ*
Horn no. 71, p. 35; AE f. 34b; Amasya f. 13b; Ankara f. 185a; Atif2077 f. 12b; Esad ff. 12a–b; Fatih ff. 12b–13a; HM f. 27b; IU929 f. 22b; IU1016 f. 18b; IU1330 ff. 16b–17a; IU1331 f. 27b; IU1607 f. 16b; Jerusalem ff. 21b–22a; LI f. 17b; Majlis13392 f. 11a; Malek p. 25; Millī p. 24; NO f. 22a; RE ff. 17a–b; Revan507 f. 14a; Revan737 ff. 18a–b; Revan738 f. 13b
Textual variations:
IU1016: Bayt II is the fourth couplet
IIIa. AE, IU929, IU1607, IU1331: حاسدم ; HM: حاسد

119.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫbūn* (. - - - or - . - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *-ār*; radīf: *muḥtāj*
Horn no. 72, p. 36; AE f. 35a; Ankara ff. 175b–176a; Atif2077 ff. 12b–13a; Atif2078 f. 28a; Esad f. 13b; Fatih f. 12b; HM f. 28a; IU929 f. 23a; IU1016 f. 19b; IU1330 ff. 17a–b; IU1331 f. 28a; IU1607 ff. 17a–b; Jerusalem ff. 22a–b; LI f. 17a; Majlis13392 ff. 11a–b; Majlis21013 p. 127; Malek pp. 25–26; Millī p. 26; NO ff. 22a–b; RE f. 17b; Revan507 ff. 14a–b; Revan737 ff. 19a–b; Revan738 f. 14b
Textual variations:
AE, Ankara, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: bayt V is missing, bayt III is the the fifth couplet; Amasya, Fatih, IU1016, Millī, Revan737, Revan738: bayts III and V are missing; IU1607: bayt II is missing, bayt III is the fourth couplet; Malek: bayt V is missing, bayt III is the fourht couplet
VIIa. Amasya: جز لشکر عشقت ; VIIb. AE, Amasya, Atif2078, Fatih, HM, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013, Revan737, Revan738: نه بجانست مقید نه بجانان محتاج ; Esad, IU1016, LI: نه بجانیست ; Millī: نه بجانست مقید نه بخاقان محتاج

120.
metre: *hazaj-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yi tu muḥtāj*
Majlis13392 ff. 73b–74a

121.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn-i maḥẕūf* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-āj*
Horn no. 73, p. 36; AE f. 35b; Amasya ff. 14a–b; Ankara f. 185a; Atif2077 f. 13a; Atif2078 ff. 28a–b; Esad f. 14a; Fatih f. 13a; HM ff. 28a–b; IU929 ff. 22b–23a; IU1016 f. 19a; IU1330 ff. 17b–18a; IU1331 ff. 38a–b; IU1607 ff. 16b–17a; Jerusalem ff. 22b–23a; LI f. 17b; Majlis13392 f. 11b; Majlis21013 pp. 127–128; Malek pp. 26–27; Millī p. 25; NO f. 22b; RE ff. 17b–18a; Revan737 ff. 18b–19a; Revan738 f. 14a
Textual variations:
Ankara: bayt III is missing; IU1607: bayts III and IV are missing; Millī: bayts V and VI are missing
IVa. AE, Amasya, Atif2078, Fatih, HM, IU929, IU1016, IU1331, Jerusalem, Majlis21013, Revan737; Revan738: گوهر

122.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ah*; radīf: *kaj*
Horn no. 74, p. 37; AE f. 35a; Amasya ff. 13b–14a; Ankara f. 175b; Atif2077 f. 13a; Atif2078 f. 28a; Esad ff. 13b–14a; HM f. 28a; IU929 f. 23a; IU1016 ff. 19a–b; IU1330 f. 18a; IU1331 ff. 17b–18a; IU1607 f. 17b; Jerusalem f. 22b; LI f. 17b; Majlis13392 f. 11b; Majlis21013 p. 127; Malek p. 27; NO f. 23a; RE f. 18a; Revan507 f. 14b; Revan737 f. 19a
Textual variations:
Ib. AE, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013, Esad: برزده پنهان و ; Revan507: برزدهٔ آر و ; IVa. Amasya: درهم شدن

123.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ar*; radīf: *qadaḥ*
Horn no. 75, p. 37; Atif2077 f. 13b; Esad ff. 14a–b; IU1330 f. 18a; LI ff. 18a–b; Majlis13392 f. 12a; Malek pp. 28–29; NO f. 23b; RE f. 18a; Revan737 f. 19b
Textual variations:
Ib. Atif2077: بدو آور

124.
metre: *ḫafīf-i musaddas-i sālim al-ṣadr va maḫbūn al-ḥašv va żarb al-maḥẕūf* (- . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ūḥ*
Horn no. 76, p. 37; AE ff. 35b–36a; Amasya f. 14b; Ankara f. 176a; Atif2077 ff. 13a–b; Atif2078 f. 28b; Esad f. 14a; Fatih ff. 13b–14a; HM f. 28a; IU929 f. 23b; IU1016 ff. 19b–20a; IU1330 f. 17a; IU1331 f. 38b; IU1607 f. 17b; Jerusalem f. 23a; LI ff. 17b–18a; Majlis13392 f. 11b; Majlis21013 p. 128; Malek pp. 27–28; Millī p. 26; NO f. 23a; RE f. 18a; Revan507 f. 14b; Revan737 f. 19b; Revan738 f. 14b

125.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ūḥ*
Horn no. 77, p. 38; Atif2077 f. 13b; Esad f. 14b; Fatih f. 14a; HM ff. 28a–29b; IU1330 f. 17b; LI f. 18a; Majlis13392 f. 12a; Malek p. 28; Millī p. 26; NO f. 23b; RE f. 18b; Revan507 f. 15a; Revan737 f. 20a; Revan738 f. 15a
Textual variations:
Ib. Millī: مروج ; IIIb. Horn: زین گونه ; Vb. Esad, Fatih, Millī, NO, RE, Revan737, Revan738: از سحاب نوح

126.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme:*-īḥ*
Horn no. 78, p. 38; Atif2077 f. 13b; Esad f. 14b; HM f. 28a; IU1330 f. 18b; LI f. 18b; Majlis13392 f. 12a; Malek p. 29; NO f. 24a; RE ff. 18b–19a; Revan507 f. 15a
Textual variations:
Va. Esad, Revan507: خواهمت بوسه بر کف

127.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-āb*; radīf: *surḫ*
Horn no. 79, p. 39; AE f. 36a; Amasya ff. 14b–15a; Ankara ff. 176a–b; Atif2077 ff. 13b–14a; Atif2078 ff. 28b–29a; Esad f. 15a; Fatih f. 14a; HM f. 29a; IU929 f. 23b; IU1016 f. 20a; IU1330 f. 18b; IU1331 ff. 38b–39a;ی IU1607 f. 17b; Jerusalem f. 23b; LI f. 18b; Majlis13392 ff. 12a–b; Majlis21013 pp. 128–129; Malek pp. 29–30; Millī pp. 26–27; NO ff. 24a–b; Revan507 ff. 15a–b; Revan737 f. 20a; Revan738 f. 15a
Textual variations:
AE, Amasya, Ankara, Atif2078, Fatih, IU929, IU1016, IU1607, IU1331, Majlis21013, Jerusalem, Revan737, Revan738: bayts III and VI are missing, bayt V is the third couplet; Esad: bayt III is missing; IU1330: bayt V is the fourth couplet; NO: bayt II is the third couplet; Revan507: bayt IV is the fifth couplet
IVa. IU1607: روی زریم نگر

128.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-am nuḫ nuḫ*
Horn no. 80, p. 39; Atif2077 f. 14a; Esad f. 15a; Fatih f. 14b; HM ff. 29a–b; IU1330 f. 19a; LI f. 19a; Malek pp. 30–31; Millī p. 27; NO f. 24b; Revan737 ff. 20a–b; Revan738 f. 15b
Textual variations:
Fatih, IU1330, Majlis13392, Malek, Millī, NO, Revan737, Revan738: bayt III is the fourth couplet
Vb. Atif2077, HM, IU1330, LI, Majlis13392, Malek, NO: چو

129.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-tar bād*
Horn no. 81, p. 40; Atif2077 f. 18b; Esad f. 21a; LI f. 25a; Majlis13392 f. 20a; Malek p. 53; NO f. 37b; RE f. 29b; Revan507 ff. 29a–b
Textual variations:
Ia. RE: از کوی تو شیدا

130.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *kas ma-bād*
HM f. 33a

131.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *ma-bād*
AE f. 38b; Amasya f. 19b; Atif2078 f. 33a; HM ff. 32b–33a; IU929 ff. 26a–b; IU1331 ff. 41a–b; IU1607 f. 20b; Jerusalem f. 29b; Majlis13392 f. 49b; Majlis21013 p. 137
Textual variations:
IU1607: bayts III and VI are missing

132.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme:*-ād*
Horn no. 82, p. 40; Atif2077 f. 14b; Esad f. 15b; IU1330 ff. 20a–b; LI f. 19b; Majlis13392 f. 14a; Malek pp. 35–36; NO ff. 26b–27a; RE f. 21a; Revan507 f. 16a
Textual variations:
Vb. Atif2077: گر شصت گشاد ; RE: شصت مراد ; Revan507: نگشادید گر

133.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ād*
Horn no. 83, p. 40; AE f. 36b; Amasya f. 15b; Ankara ff. 177a; Atif2077 f. 19b; Atif2078 f. 29b; Esad f. 23a; HM f. 30a; IU929 f. 24a; IU1331 f. 39b; IU1607 ff. 18a–b; Jerusalem f. 26b; LI f. 26b; Majlis13392 ff. 20b–21a; Majlis21013 p. 130
Textual variations:
Ia. Amasya: ای خسرو ; به بیداد ; IIa. Amasya: ای پادشه ; IVa. AE, Amasya, Atif2077, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem, LI, Majlis13392, Majlis21013: هر وقت جفا ; IU1607: سر وقت ; IVb. AE, Amasya, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: تا بود چنین تا باد چنین باد... ; Atif2077, Esad, LI, Majlis13392: تا باد چنین باد

134.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-īn*; radīf: *āzār mī-yābad*
Majlis13392 f. 54b

135.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ar*; radīf: *gardad*
Horn no. 84, p. 41; Esad f. 22b; Majlis13392 f. 21b; Malek p. 56; NO ff. 38a–39b
Textual variations:
Malek: bayt II is missing
Ia. Esad: بد نظر

136.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ār*; radīf: *-tar gardad*
Majlis13392 f. 77b

137.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-īš*; radīf: *-tar gardad*
Majlis13392 f. 80a

138.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-āl*; radīf: *mī-gardad*
Horn no. 85, p. 41; Majlis13392 f. 13a; NO f. 25a
Textual variations:
VIa. NO: مهی من

139.
metre: *ramal-i muṯamman-i maškūl va sālim* (. . - . | - . - - | . . - . | - . - -); rhyme: *-āra*; radīf: *bārad*
Horn no. 86, p. 41; Atif2077 f. 17b; Esad f. 21a; IU1330 ff. 25a–b; LI f. 24a; Majlis13392 f. 18b; Malek p. 47; NO f. 34b; RE f. 27a; Revan507
Textual variations:
Ib. Atif2077, Esad, LI, Revan507: چو قمر کند ; IIIa. Atif2077: دهد بارد و شراره با او ; Esad, LI: دهد باز و شراره بار و آن دم ; IU1330, Majlis13392, Malek, NO, RE: آه با او ; IIIb. Esad: ز سرشک لالی

140.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ard*; radīf: *mī-bārad*
Horn no. 87, p. 42; IU1330 f. 26a; Majlis13392 f. 21a; Malek p. 51; NO f. 36b, RE f. 28b

141.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ar*; radīf: *mī-bārad*
AE f. 42a; Amasya ff. 22a–b; Atif2078 f. 36a; HM f. 35b; IU929 f. 28b; IU1331 ff. 44a–b; IU1607 f. 22b; Jerusalem f. 32a; Majlis13392 f. 106a; Majlis21013 p. 143
Textual variations:
AE, Atif2078; HM, IU1331, Majlis21013: bayt X is missing; Amasya: bayts III–VI and VIII

are missing; IU929: bayts IX and X are missing, bayt VI is the tenth couplet; IU1607: bayts IV and VI–IX are missing; Jerusalem: bayts III, V, IX and X are missing
IIIa. IU929, IU1607: چشم خونین ;

142.
metre: metre: *ramal-i muṣamman-i maḫbūn* (. - - - or - - - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *-aš*; radīf: *dārad*
Horn no. 88, p. 42; IU1330 ff. 19a–b; Majlis13392 f. 13a; Malek p. 32; NO ff. 25a–b; RE ff. 19b–20a

143.
metre: *hazaj-i muṣamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-āl*; radīf: *-ī ki ū dārad*
Horn no. 89, p. 42; Esad f. 20b; IU1330 f. 24b; Malek p. 50; NO f. 36a; RE ff. 28a–b
Textual variations:
Horn: bayt IV is the third couplet;
IIa. Esad, IU1330, Majlis13392, RE: در بندست

144.
metre: *hazaj-i muṣamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-as*; radīf: *-ī dārad*
Majlis13392 f. 76a

145.
metre: *hazaj-i muṣamman-i aḫrab va sālim* (- - . | . - - - | - - . | . - - -); rhyme: *-as*; radīf: *-ī dārad*
Majlis13392 f. 92a

146.
metre: *hazaj-i muṣamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-am*; radīf: *ʿār mī-dārad*
AE ff. 37b–38a; Amasya f. 18b; Atif2078 ff. 32a–b; HM f. 32a; IU919 f. 26a; IU1016 ff. 20a–b; IU1331 f. 39b; Jerusalem ff. 28b–29a; Majlis13392 f. 83b; Majlis21013 pp. 135–136

147.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẓūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ard*
Horn no. 92, p. 43; AE ff. 44b–45a; Amasya ff. 16a–b; Atif2078 f. 30a; Fatih f. 14b; HM ff. 30a–b; IU929 ff. 24a–b; IU1016 f. 20b; IU1330 ff. 56a–b; IU1331 ff. 46b–47a; IU1607 f. 18b; Jerusalem f. 26a; Majlis13392 f. 21a; Majlis21013 p. 131; Malek pp. 55–56; Millī pp. 27–28; RE ff. 30a–b; Revan737 ff. 20b–21a; Revan738 f. 15b
Textual variations:
RE, Revan738: bayts V and VI are missing
Fatih, IU1607, Millī: bayts IV and VI are missing; Malek: due to missing pages only the first two couplets

IIb. AE, Atif2078, HM, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: در قیام عشق بازی پای درد ; Amasya: در قیام عشق بازی بلوح پای درد ; IU929, IU1016, IU1607, Revan737, Revan738: در قیام عشق بازی پای مرد ; Majlis13392, Malek, RE: در مقام عشق بازی پای درد ; Va. AE, IU1331: جان بگفت ; VIb. AE, Amasya, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem, Majlis13392, Majlis21013: خاکستر کشم

148.
metre: *munsariḥ-i muṣamman-i maṭvī-i maksūf* (- . . - | - . - . | - . . - | - . -); rhyme: *-urd*
Horn no. 90, p. 43; Esad ff. 19a–b; Majlis ff. 18a–b; Malek p. 46; NO f. 34a; RE ff. 26b–27a
Textual variations:
Horn: VIa is missing; Esad, Malek, NO: bayt VI is missing; RE: bayts V and VI are missing

149.
metre: *hazaj-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẓūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ā*; radīf: *kard*
Majlis13392 f. 91a

150.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẓūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-īz*; radīf: *kard*
Horn no. 91, p. 43; Atif2077 f. 16b; Esad f. 18a; IU1331 f. 24a; LI ff. 22a–b; Majlis13392 f. 16b; Malek p. 41; NO f. 31b; RE f. 24b; Revan507 ff. 18a–b
Textual variations:
Esad bayt III is missing,
Va. Atif2077, Esad, LI, Revan507: سیل غم

151.
metre: *mużāriʿ-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẓūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-and*; radīf: *kard*
Amasya f. 24b; Majlis13392 ff. 53b–54a

152.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẓūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-an*; radīf: *ḫᵛāhīm kard*
Majlis13392, f 80b

153.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫbūn* (. - - - or - - - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *-ār*; radīf: *či kard*
Horn no. 93, p. 44; Esad ff. 22a–b; Majlis13392 f. 21b; NO ff. 39a–b; RE ff. 30b–31a
Textual variations:
IIIb. Esad: وه روز ; NO: بخت سیه و روز

154.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẓūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *pāra kard*
Majlis13392, f. 94b, Amasya f. 23a

Textual variations:
Amasya: bayts II and IV are missing
Va. Amasya: حسرت زلف; VIIb. Amasya: جان کوز

155.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn-i maḥẕūf* (. - . - | . . - - | . - . - | . . -); rhyme: *-ar*; radīf: *tavānī kard*
Horn no. 94, p. 44; AE f. 40a; Amasya ff. 20b–21a; Atif2078 ff. 34a–b; HM f. 34a; IU929 ff. 27a–b; IU1331 ff. 42b–43a; IU1607 f. 21b; Jerusalem ff. 30a–b; Majlis13392 f. 103a; Majlis21013 pp. 139–140
Textual variations:
Horn: bayts V–VIII are missing; IU1607: IV–V, VI–VII are missing

156.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn-i maḥẕūf* (. - . - | . . - - | . - . - | . . -); rhyme: *-ūn*; radīf: *āvard*
Horn no. 95, p. 44; Atif2077 f. 17b; Esad f. 20b; LI f. 23b; Majlis13392 f. 18a; Malek pp. 45–46; NO ff. 33b–34a; RE f. 26b; Revan507 ff. 19b–20a
Textual variations:
Ia. Atif2077, LI, Majlis13392: بیرون آورد ; Ib. Atif2077, Esad, LI, Revan507: کشتن خلقی ; Va. Esad: بچشم خاکی

157.
metre: *muzāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ūš*; radīf: *-ī āvarad*
AE f. 37b, Amasya f. 18a, Atif2078 f. 32a, HM ff. 31b–32a, IU1331 ff. 40a–b, Majlis13392 f. 83b; Majlis21013 p. 135

158.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. - - - or - . - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *-am*; radīf: *ḫurd*
Horn no. 96, p. 45; Atif2077 f. 19b; Esad ff. 22b–23a; IU1330 f. 31b; LI f. 26b; Majlis13392 f. 20b; Malek p. 55; NO ff. 38a–b; RE f. 30a; Revan507 f. 22b
Textual variations:
Ib. Horn: دگر مرهم ; IVa. Atif2077, Esad, LI, Revan507: جان تازه نیست ;

159.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-am*; radīf: *gīrad*
Amasya f. 24b; Majlis13392, f. 54b
Textual variations:
Amasya: bayt VI is missing
IIIa. Amasya: جان ا; IIIb. Amasya: درد حسرت; IVb. Amasya: سیم گیرد; Vb. Amasya: نه آهم; Majlis13392: لوح قلم

160.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ūḫ*; radīf: *-tan gīrad*
Majlis13392 f. 76b

161.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-āb*; radīf: *-at zad*
Amasya 23a–b, Majlis13392 93b
Textual variations:
Ia. Amasya: ده سنبل ; IVb. Amasya, Majlis13392: حال; VIIa. Amasya: چون

162.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-am zad*
AE ff. 40b–41a, Amasya f. 21b; Atif2078 f. 35a; HM f. 34b; IU929 f. 28a; IU1331 ff. 42a–b; IU1607 ff. 22a–b; Jerusalem ff. 31a–b; Majlis13392 f. 105a; Majlis21013 p. 141
Textual variations:
IU1607: bayts II and VI are missing
IVa. HM: تیر

163.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-am zad*
AE f. 41a, Amasya ff. 21b–22a; Atif2078 ff. 35a–b; HM f. 35a; IU929 f. 27b; IU1331 f. 42b; IU1607 f. 21b; Jerusalem f. 31a; Majlis13392 ff. 105a–b; Majlis21013 pp. 141–142
Textual variations:
AE, amasya, Atfi2078, HM, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: bayt IV is missing; IU929, IU1607: bayt II and IV are missing;
VIa. HM: بر جان و جگر ناوک مژگان نگار

164.
metre: *muż̄āriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-āna*; radīf: *zad*
Horn no. 97, p. 45; Atif2077 ff. 16a–b; Esad ff. 17b–18a; IU1330 f. 24a; LI f. 22a; Majlis13392 f. 16b; Malek pp. 40–41; NO f. 31a; RE f. 24b; Revan507 f. 18a
Textual variations:
RE: bayt IV is missing
Ia. Atif2077, Esad, LI, Revan507: راه وفا ; VIIa. Atif2077: ز خدنگ

165.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-āna*; radīf: *zad*
Horn no. 98, p. 45; Atif2077 f. 16b; Esad f. 17b; IU1330 f. 23b; LI ff. 21b–22a; Majlis13392 ff. 16a–b; NO ff. 30b–31a; RE f. 24a; Revan507 ff. 18b–19a
Textual variations:
IIIb. Atif2077, Esad, IU1330, LI, Majlis13392, NO, Revan507: ترا نی ترانه ; IVa. Atif2077, Esad, LI, Majlis13392, Revan507: بعشق کوش

166.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ar*; radīf: *sūzad*
Horn no. 99, p. 46; Atif2077 f. 18a; Esad f. 20b; IU1330 ff. 27a–28b; LI ff. 24b–25a; Majlis13392 f. 19a; Malek pp. 49–50; NO ff. 35b–36a; RE f. 29a; Revan507 ff. 20b–21a
Textual variations:
Va. Atif2077, Esad, LI, Revan507: گر سوزیم صد بار روز آتش

167.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab va sālim* (- - . | - . - - | - - . | - . - -); rhyme: *-ah*; radīf: *marā bi-sūzad*
Horn no. 100, p. 46; Esad f. 20a; IU1330 ff. 25b–26a; IU13392 ff. 18b–19a; Malek p. 48; NO f. 35a; RE f. 28b
Textual variations:
Ib. Esad: آن گه , گویی شوم

168.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-an*; radīf: *-am mī-sūzad*
Amasya ff. 24a–b; Majlis13392 f. 53a

169.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - -); rhyme: *-am*; radīf: *rīzad*
AE f. 37b; Amasya f. 18b; Ankara f. 190a; Atif2078 f. 22a; HM f. 32a; IU919 ff. 25b–26a, IU1331 f. 40b; IU1607 f. 20a; Jerusalem f. 28b; Majlis13392 f. 83b; Majlis21013 p. 135
Textual variations:
Ia. Amasya: هر زمان; Ib. Amasya: گفتم میسوزد ... گفتم بر; IVb. Amasya: میسوزم; Vb. Amasya: میسوزم; VIa. Majlis13392: دیگران;VIb. Amasya: میسوزم; VIIa. Amasya: آتش; VIIb. Amasya: میسوزم

170.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-āz*; radīf: *či ḫuš mī-pursad*
AE ff. 41b–42a; Amasya f. 22a; Atif2078 ff. 35b–36a; HM ff. 35a–b; IU929 ff. 28a–b; IU1607 f. 22b; IU 1331 f. 44a; Jerusalem f. 24b; Majlis13392 f. 105b; Majlis21013 pp. 142–143

Textual variations:
Amasya: bayts VI and VII are missing; IU929: bayt V is missing; IU1607: bayt III, V and VI are missing

171.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-āna*; radīf: *mī-rasad*
Horn no. 101, p. 46; AE f. 39a (in the margin); Ankara f. 177a; Atif2078 ff. 29b–30a; Fatih ff. 15a–b; HM f. 30a; IU929 f. 24a; IU1016 f. 22a; IU1607 f. 18b; Majlis21013 pp. 130–131; Millī p. 29; Revan737 f. 22b; Revan738 f. 16b
Textual variations:
Horn: bayt III is the fourth couplet
Ib. AE: ویرانه میرسد ; IIa.Horn: دارند جمع مغبچگان کاسه ها بکف ; IIb. AE, IU929: بتخانه ; IVa. Horn: وفا رسد ; Va. AE, Atif2078 (a later hand added the version Horn published), HM, IU929, IU1607, Majlis21013: بی لعل جانفزای تو دایم سلیم را

172.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-āb*; radīf: *šud*
AE f. 39b; Amasya ff. 20a–b; Atif2078 f. 34a; HM ff. 33b–34a; IU929 f. 26b; IU1331 ff. 42a–b; IU1607 f. 21a; Jerusalem f. 25a; Majlis13392 f. 51a; Majlis21013 p. 139

173.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āl*; radīf: *šud*
Majlis13392 f. 15a

174.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-il*; radīf: *šud*
Horn no. 102, p. 47; Atif2077 f. 15b; Esad f. 16b; IU1330 f. 23a; LI ff. 20b–21a; Majlis13392 ff. 15b–16a; NO f. 30a; RE f. 23a; Revan507 ff. 17a–b

175.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ān*; radīf: *gum šud*
Horn no. 103, p. 47; Esad f. 21b; IU1330 ff. 29b–30a; LI f. 25b; Majlis13392 f. 20a; Malek pp. 52–53; NO ff. 37a–b; RE f. 29a; Revan507 ff. 21b–22a
Textual variations:
LI: bayt II is the third couplet
IIIb. Esad, LI: گرفت آن کو

176.
metre: *rajaz-i muṯamman-i sālim* (- - . - | - - . - | - - . - | - - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *az či šud*
Horn no. 104, p. 47; AE f. 36b; Amasya ff. 15a–b; Ankara ff. 176b–177a; Atif2077 f. 14b; Atif2078 f. 29b; Esad ff. 15b–16a; HM ff. 29b–30a; IU1330 f. 20b; IU1331 f. 39b; LI ff.

19b–20a; Majlis13392 f. 14a; Majlis21013 p. 130; Malek p. 136; NO f. 27a; RE f. 21a; Revan507 ff. 16a–b

177.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫbūn* (. - - - or - . - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *-ād*; radīf: *na-šud*
Horn no. 105, p. 48; AE f. 36b; Ankara f. 176b; Atif2077 ff. 14a–b; Atif2078 f. 29a; Esad f. 15b; HM f. 29b; IU929 ff. 23b–24a; IU1607 f. 18a; IU1330 f. 20a; IU1331 f. 39a; LI ff. 19a–b; Majlis13392 ff. 13b–14a; Majlis21013 p. 129; Malek pp. 34–35; NO f. 26b; RE ff. 20b–21a; Revan507 ff. 15b–16a
Textual variations:
AE, Ankara, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Majlis21013: bayts II and V are missing, bayt IV is the second couplet; Esad: bayt V is missing
IIb. Atif2077, Esad, LI: عادتی ; Va. Horn: شوخ لقا ; Atif2077, LI: تا ز چشم و ابرویت آموخت ای حورلقا ناز ; Revan507: ابرویت ای حو(ر) لقا آموخته ناز

178.
metre: *ramal-i muṣamman-i maškūl va sālim* (. - - . | - . - - |. - - . | - . - -); rhyme: *-īr*; radīf: *bāšad*
Majlis13392 f. 74a

179.
metre: *hazaj-i muṣamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ār*; radīf: *-ī hamīn bāšad*
Horn no. 107, p. 48; IU1330 f. 22b; Majlis13392 f. 15b; Malek p. 38; NO f. 29b; RE f. 23a

180.
metre: *hazaj-i muṣamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-ī hamīn bāšad*
Horn no. 106, p. 48; IU1330 f. 22b; Majlis13392 f. 15b; Malek p. 38; NO f. 29a; RE ff. 22b–23a;

181.
metre: *hazaj-i muṣamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yī hamīn bāšad*
Horn no. 108, p. 49; IU1330 f. 22a; Majlis13392 f. 15b; NO f. 29b; RE ff. 23a–b

182.
metre: *hazaj-i muṣamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-āna*; radīf: *-gī bāšad*
Horn no. 109, p. 49; AE f. 36a; Amasya f. 15a; Ankara f. 176b; Atif2078 f. 29a; Esad ff. 15a–b; HM f. 29b; IU929 f. 23b; IU1016 ff. 20a–b; IU1607 ff. 17b–18a; IU1330 f. 19a; IU1331 f. 39a; Jerusalem f. 23b; LI f. 19a; Majlis13392 f. 13b; Majlis21013 p. 129; Malek p. 34; NO ff . 26a–b; RE f. 20b; Revan507 f. 15b; Revan737 f. 20b

183.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẓūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-an*; radīf: *kašad*
Horn no. 110, p. 49; Esad f. 19a; IU1330 f. 25ma; Majlis13392 ff. 17b–18a; NO ff. 33a–b; RE f. 26a;
Textual variations:
NO: bayt V is missing; RE bayt III is missing
Va. Horn: همچون بحر من ;Vb. Horn: یار من ; VIb. NO: جوشن کند

184.
metre: *rajaz-i muṣamman-i sālim* (- - . - | - - . - | - - . - | - - . -); rhyme: *-āl*; radīf: *-am mī-kušad*
Horn no. 111, p.50; Atif2077 f. 16b; Esad ff .18a–b; IU1330 f . 23b; LI f. 22b; Majlis13392 f. 17a; Malek p. 42; NO f. 32a; RE f. 25a

185.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẓūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *-am mī-kušad*
Horn no. 112, p. 50; Atif2077 ff. 17b–18a; IU1330 ff. 26a–b; LI ff. 24a–b; Majlis13392 f. 19a; Malek p. 48; NO f. 35a; RE f. 27b; Revan507 f. 20b
Textual variations:
IIIa. Atif2077, LI, Revan507: زانم چه غم ; IVa. Atif2077, LI, RE507: ریش شد نبود غمی

186.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẓūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *mī-kušad*
Horn no. 113, p. 50; Atif2077 ff. 18a; Esad f. 20a; IU1330 ff. 26b–27a; LI f. 24b; Majlis13392 f. 19a; Malek p. 49; NO f. 34b; RE ff. 27b–28a; Revan507 f. 20b

187.
metre: *mużāriʿ-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẓūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ā*; radīf: *čakad*
Horn no. 114, p. 51; Atif2077 f. 18b; Esad f. 21a; IU1330 ff. 29a–b; LI f. 25b; Majlis13392 ff. 19b–20a; Malek p. 52; NO ff. 36b–37a; RE f. 29a; Revan507 f. 21b

188.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫbūn* (. - - - or - . - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *-īš*; radīf: *āmad*
Majlis13392 f. 87a

189.
metre: *mujtaṣ-i muṣamman-i maḫbūn* (. - . - | . - - - | . - . - | . - - -); rhyme: *-ar*; radīf: *-ī dānad*
Majlis13392 ff. 81b–82a

190.
metre: *muż̄ārīʿ-i muš̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *bi-mānd*
Horn no. 115, p. 51; Atif2077 ff. 14b–15a; Esad f. 17a; IU1330 f. 23b; LI ff. 21a–b; Majlis13392 f. 16a; Malek pp. 39–40; NO f. 30b; RE f. 24a; Revan507 f. 17b

191.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āl*; radīf: *-ī ham na-mānd*
Horn no. 116, p. 51; AE ff. 45a–b; Amasya f. 17a; Atif2078 f. 30b; HM ff. 30b–31a; IU929 ff. 24b–25a; IU1016 ff. 22b; IU1607 ff. 19a; IU1331 ff. 47a–b; Jerusalem ff. 26b–27a; Majlis13392 f. 67b; Majlis21013 p. 132; Revan737 ff. 22b–23a
Textual variations:
Horn, Revan737: bayts II and III are missing; AE, bayt VI is missing; IU1016: bayts II, III and VII are missing; IU1607: bayts V and VI are missing;
VIa. Atif2078, HM, IU1016, IU1331, Jerusalem, Majlis13392, Majlis21013, Revan737: مردم ای کافر

192.
metre: *muż̄ārīʿ-i muš̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ūn*; radīf: *girīstand*
AE ff. 39a–b, Amasya f. 20a, Atif2078 f. 33b, HM f. 33b, IU929 ff. 26b–27a, IU1331 f. 42a, IU1607 ff. 21a–b, Jerusalem ff. 25a–b, Majlis13392 ff. 50b–51a, Majlis21013 p. 138

193.
metre: *mujtaš̲-i muš̲amman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - -); rhyme: *-āra*; radīf: *-yi čand*
AE f. 44b; HM 31a; IU929 f. 25a; IU1331 f. 46b; Majlis13392 f. 67b; Majlis21013 pp. 132–133

194.
metre: *mujtaš̲-i muš̲amman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - -); rhyme: *-ar*; radīf: *-ī čand*
Amasya f. 23b; Majlis13392 ff. 97b–98a
Textual variations:
Ib. Amasya: نگر; IIa. Majlis13392: محبت; IIb. Amasya: زنجیر و داغ سیم و زری; IVb. Amasya: به سیم بری چند; Vb. Amasya: مردم دلا بدرد سری

195.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ānī*; radīf: *-yi čand*
AE ff. 42b–43a; Amasya f. 16a; Atif 2078; ff. 36b–37a; HM f. 36a; Jerusalem f. 21b (6 bejt); Majlis 13392 ff. 107b–108a; Majlis 21013 pp. 144–145

196.
metre: *hazaj-i muš̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yī čand*
Amasya ff. 23b–24a; Majlis13392 f. 98a
Textual variations:
Amasya: bayt VI is missing
IIIa. Amasya: با هم حال میگویند; IIIb. Amasya: مرا ای کاش; IVa. Amasya: ندانم کی; IVb. Amasya: بیرحم و بدخوی جنگجو

197.
metre: *hazaj-i muš̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-īdan*; radīf: *na-guz̲ārand*
Horn no. 117, p. 52; AE f. 45a; Amasya f. 16b; Atif2077; Atif2078 ff. 30a–b; Esad f. 16a; HM f. 30b; IU929 f. 24b; IU1016 ff. 20b–21a; IU1607 ff. 18b–19a; IU1330 ff. 20b–21a; IU1331 f. 47a; Jerusalem f. 26b; LI f. 20a; Majlis13392 f. 14b; Majlis21013 pp. 131–132; Malek pp. 36–37; NO ff. 27a–b; RE f. 21b; Revan507 f. 16b; Revan737 f. 21a
Textual variations:
AE, IU1331: bayt IV is the fifth couplet, bayt V is the sixth couplet, bayt VI is the fourth couplet; Amasya: bayts II and III are missing, bayt VI is the second couplet; Atif2078, HM, IU929, IU1016, Jerusalem, Majlis21013: bayt VI is the fourth couplet; Esad bayts V and VI are missing; IU1607: bayts IV and V are missing; Revan507: bayt VI is missing, Revan737: bayts III and V are missing, bayt VI is the third couplet
IIIa. Esad: بادی نفس ; IU929, IU1016, IU1607, Majlis21013, NO, Revan507: بادی نفسی ; IVb. AE, Amasya, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem, Majlis21013, Revan737: بر سنبل

198.
metre: *muzāriʿ-i muš̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ā*; radīf: *kunad*
AE ff. 38a–b; Amasya ff. 19a–b; IU929 f. 26a; IU1331 f. 41a; Jerusalem f. 28b; Majlis13392 ff. 49a–b; Majlis21013 pp. 134–135
Textual variations:
Jerusalem: only the last three bayts.

199.
metre: *muzāriʿ-i muš̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-am*; radīf: *kunad*
Horn no. 118, p. 52; Atif2077 ff. 15a–b; Esad f. 16b; IU1330 f. 21b; LI f. 20b; Majlis13392 f. 14b; NO f. 28b; RE ff. 22a–b; Revan507 f. 17a
Textual variations:
Ib. Atif2077: آن بیک سخن همه را ; IIb. IU1330: کم بود ; IIIb. Atif2077: روم کند ; Esad, RE: کم کند

200.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āk*; radīf: *-am kunad*
Horn no. 119, p. 52; Atif2077 f. 17a; IU1330 ff. 25ma–b; LI f. 23b; Majlis13392 f. 18a; Malek p. 45; NO f. 33b; RE ff. 26a–b; Revan507 f. 19b
Textual variations:
IIIa. Atif2077, LI, Revan507: آن تند خو تا روز حشر ; VIIb. Atif2077, LI: چون خون ; IU1330, Malek:چون صید ; NO: خون او نیز ; RE: سرخ رو از رنگ چون (the hemistich is left unfinished); Revan507: خون

201.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-an*; radīf: *kunad*
Horn no. 120, p. 53; Atif2077 f. 17a; Esad 19a; IU1330 f. 24b; LI f. 23a; Majlis13392 f. 17b; Malek p. 44; NO f. 33a; RE ff. 25b–26a; Revan507 ff. 19a–b
Textual variations:
Esad: bayt II is missing
IIb. Atif2077, LI: چون خاک ; IIIa. Atif2077, Esad, LI, Revan507: یار میگوید ; IIIb. Atif2077, Esad, IU1330, LI, Majlis13392, NO, RE, Revan507: ترک جان دادن ; Va. Atif2077, Esad, LI, Revan507: برد شد

202.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ād*; radīf: *-am mī-kunad*
Majlis13392 ff. 78a–b

203.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *mī-kunad*
Majlis13392 f. 91b

204.
metre: *mużāriʿ-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-da*; radīf: *mī-kunad*
Majlis13392 f. 91a

205.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-mand*
AE f. 38a; Amasya f. 19a; Atif2078 f. 32b; HM ff. 38a–b; IU1331 ff. 39b–40a; Jerusalem f. 29a; Majlis13392 f. 84a; Majlis21013 p. 136

206.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ang*; radīf: *kunand*
AE ff. 43a–b; HM f. 36b; IU929 f. 29b; IU1331 f. 45b; IU1607 f. 23b; Majlis13392 ff. 59b–60a

207.
metre: *mużāriʿ-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-am*; radīf: *kunand*
Horn no. 121, p. 53; AE ff. 44a–b; Amasya ff. 17b–18a; Ankara f. 189b; Atif2078 f. 33a; Fatih f. 15a; HM f. 32b; IU929 f. 15b, IU1016 ff. 22b–23a; IU1330 f. 22a; IU1331 ff. 44a–b; IU1607 ff. 19b–20a; Majlis13392 ff. 14b–15a; Majlis21013 p. 137; Millī pp. 28–29; NO f. 28b; RE f. 22b; Revan737 ff. 22a–b; Revan738 f. 16a
Textual variations:
IIb. AE, Amasya, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Majlis13392, Majlis21013, NO: پردهٔ چوب; IU1607, Revan737: پردهٔ خونی , IU1330: پردهٔ چوب و علم ; IIIb. AE, IU1331: بلوح من آرم ; Atif2078, HM, IU929, IU1607, RE: بلوح من آندم

208.
metre: *hazaj-i muṣamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ār*; radīf: *-i ḫud bīnad*
Majlis13392 f. 81a

209.
metre: *mużāriʿ-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ā*; radīf: *buvad*
Horn no. 122, p. 53; IU1330 ff. 22a–b; Majlis13392 ff. 13a–b; Malek pp. 33–34; NO ff. 25b–26a; RE ff. 20a–b

210.
metre: *mużāriʿ-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ā*; radīf: *buvad*
Horn no. 123, p. 53; IU1330 ff. 19b–20a; Majlis13392 f. 13b; Malek pp. 32–33; NO f. 25b; RE f. 20a

211.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ar*; radīf: *buvad*
Horn no. 124, p. 54; Atif2077 f. 15b; Esad f. 17b; IU1330 ff. 23a–b; LI f. 21a; Majlis13392 f. 16a; Malek p. 39; NO ff .30a–b
Textual variations:
Ib. Horn: حالت ; IIIa. Atif2077, LI: باشد چون شفیق

212.
metre: *mużāriʿ-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ar*; radīf: *buvad*
Majlis13392 f. 78a

213.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *-am buvad*
IU1330 ff. 25mb, 25a

214.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ād*; radīf: *na-tvān būd*
Majlis13392 f. 79b

215.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ū*; radīf: *-yi man būd*
Horn no. 125, p. 54; IU1330 f. 21a; Majlis13392 ff. 15a–b; NO f. 28a; RE f. 22a

216.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn-i maḥẕūf* (. - . - | . . - - | . - . - | . . – or - -); rhyme: *-āda*; radīf: *būd*
Majlis13392 f. 79a

217.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *ki būd*
Horn no. 126, p. 55; Majlis13392 f. 12b; Malek p. 31

218.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *-i man na-būd*
Majlis13392 f. 73a

219.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ū*; radīf: *na-būd*
AE ff. 41a–b; Atif2078 f. 35b; HM f. 35a; IU929 f. 27b; IU1607 ff. 21b–22a; IU1331 ff. 43b–44a; Jerusalem f. 30b, Majlis13392 f. 105b, Majlis21013 p. 142
Textual variations:
Majlis21013: bayt VIII is missing

220.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-āk*; radīf: *-i ḫud*
Majlis13392 f. 73b

221.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-āl*; radīf: *-i ḫud*
AE f. 40b, Amasya ff. 21a–b, Atif2078 f. 34b, HM f. 34b, IU929 ff. 27b–28a, IU1331 f. 42a, IU1607 f. 22a, Jerusalem f. 31b, Majlis13392 f. 104b, Majlis21013 pp. 140–141
Textual variations:
IU1607: bayts III, V–VII are missing; Jerusalem: bayts VI and VIII are missing

222.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ū*; radīf: *-yi ḫud*
AE ff. 42a–b; Amasya ff. 22b–23a; Atif2078 f. 36b; HM ff. 35b–36a; IU929 ff. 28b–29a; IU1331 ff. 44b–45a; IU1607 ff. 22b–23a; Jerusalem ff. 32a–b; Majlis13392 ff. 106a–b; Majlis21013 p. 144 (8 bayt)
Textual variations:
IU1607: bayts III, VI–VIII are missing; Majlis21013: bayt VIII is missing

223.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ūn*; radīf: *mī-ravad*
AE f. 39a; Amasya ff. 19b–20a; Atif2078 f. 33b; HM ff. 33a–b; IU929 f. 26b; IU1607 ff. 20b–21a; IU1331 f. 41b; Jerusalem ff. 29a–b; Majlis13392 f. 50b; Majlis21013 p. 138
Textual variations:
IVa. AE, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: ترک جان دهم ; IVb. Jerusalem: جام و مینا ; HM, Majlis21013: جان مینا

224.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *va ravad*
Horn no. 127; p. 55; IU1330 f. 21b; Majlis13392 f. 15a; NO f. 29a; RE f. 22b

225.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - -); rhyme: *-ār*; radīf: *nīst či sūd*
AE f. 43a; Amasya ff. 15b–16a; Atif2078 f. 37a; HM f. 36b; IU929 ff. 29a–b; IU1607 ff. 23a–b; IU1331 ff. 45a–b; Jerusalem f. 33a; Majlis13392 f. 108a; Majlis21013 p. 145
Textual variations:
IU1607: bayts IV and VI are missing

226.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-an*; radīf: *či sūd*
Horn no. 128, p. 55; Amasya ff. 17a–b; Ankara f. 185b; Atif2078 f. 31a; HM f. 31a; IU929 f. 25a; IU1016 f. 21a; IU1607 ff. 19a–b; IU1331 ff. 39b–40a; Jerusalem f. 27a; Majlis13392 ff. 72a–b; Majlis21013 p. 133; Revan737 ff. 21a–b;
Textual variations:
IU1607: bayts IV and V are missing; IU1331: bayt I is missing
IIa. IU1331: جان دهم من چه سود

227.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *bīš šavad*
Horn no. 129, p. 56; Esad f. 22a; Majlis13392 f. 20b; Malek pp. 54–55; NO f. 38a; RE ff. 29b–30a

Textual variations:
Ia. NO: بلا بیش شود ; IIb. NO: جان منی ; IIIa. NO: بیش بود بر دل من ظلم و ستم ; IVa. NO: منی بی ره ;

228.
metre: *mujtaṣ-i muṣamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - -); rhyme: *-āna*; radīf: *šavad*
Horn no. 130, p. 56; Atif2077 f. 19a; Esad f. 22a; LI f. 26a; Majlis13392 f. 21a; RE ff. 22a–b; Revan507 ff. 22a–b
Textual variations:
IIIa. Atif2077: توان بوسند ; Vb. Atif2077, LI, RE: دمی نهانه شود ; VIa. Atif2077, LI: وشا [پری] ای; Majlis13392: پری لقا

229.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-il*; radīf: *mī-šavad*
Horn no. 131, p. 56; Atif2077 f. 15a; Esad f. 16a; IU1330 f. 21a; LI ff. 20a–b; Majlis13392 f. 14a; Malek p. 37; NO f. 27b; RE f. 21b; Revan507 ff. 16b–17a

230.
metre: *hazaj-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-am*; radīf: *ālūd*
Horn no. 132, p. 57; AE f. 37a; Ankara f. 185b; Atif2078 f. 31b; Fatih f. 15a; HM f. 31b; IU929 ff. 25a–b; IU1016 f. 21b; IU1331 f. 40a; Jerusalem ff. 25b–26a; Majlis13392 ff. 102a–b; Majlis21013 p. 134; Revan737 ff. 21b–22a; Revan738 f. 16a

231.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫbūn* (. - - - or - . - - | . . - - | . - - - | . . - or - -); rhyme: *-āh*; radīf: *dahad*
Horn no. 133; p. 57; AE f. 44a; Atif2078 ff. 32b–33a; Esad f. 18a; HM f. 32b; IU929 f. 25a; IU1016 f. 21b; IU1607 f. 19a; IU1330 f. 25ma; IU1331 f. 46a; Majlis13392 f. 17b; Majlis21013 pp. 136–137; Malek pp. 43–44; NO f. 32b; Revan507 f. 19a; Revan737 f. 22a
Textual variations:
AE, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Majlis21013: bayts III and IV are missing; Esad: bayt III is missing; IU1016: bayts II and IV are missing; Revan737: bayt IV is missing
VIb. AE, Atif2078, HM, IU929, IU1016, IU1607, IU1331, Majlis21013, Revan738: بتگ چاه ; Esad, Revan507: ز ته چاه

232.
metre: *mużāriʿ-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *na-mī-dahad*
Horn no. 134, p. 57; Atif2077 f. 17a; Esad f. 18b; IU1330 f. 23a; LI f. 23a; Majlis13392 f. 17a; Malek p. 43; NO ff. 32a–b; Revan507 ff. 18b–19a
Textual variations:
Atif2077, LI, Revan507: bayt VII is missing; bayt II is the third couplet, bayt III is the second couplet; Esad: bayts V and VII are missing, bayt II is the third couplet, bayt III is the second couplet; IU1330, Majlis13392, Malek, NO: bayt II is the third couplet, bayt III is the second couplet

233.
metre: *hazaj-i muṣamman-i aḫrab va sālim* (- - . | . - - - | - - . | . - - -); rhyme: *-ār*; radīf: *či ḫūb āyad*
Horn no. 135, p. 58; Atif2077 f. 16b; Esad f. 18a; IU1330 ff. 24a–b; LI f. 22b; Majlis13392 ff. 16b–17a; Malek pp. 41–42; NO ff. 31b–32a; RE ff. 24b–25a; Revan507 f. 18b
Textual variations:
Atif2077: bayt III is missing, bayt VI is the third couplet, *miṣrāʿ*s Vb and VIIb are interchanged; Esad: bayt III is missing, bayt VI is the third couplet, the second hemistich of bayt V is *miṣrāʿ* VIIb, miṣrāʿ Ib is repeated as the second hemistich of the *maqtaʿ*; IU1330, Majlis13392: bayt VI is the fourth couplet; LI: bayt III is missing, bayt VI is the third couplet; Revan507: bayt III is missing, bayt VI is the third couplet, *miṣrāʿ* VIb is repeated as VIIb

234.
metre: *hazaj-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ar*; radīf: *āyad*
Horn no. 136, p. 58; Atif2077 f. 15a; Esad ff. 16a–b; IU1330 ff. 21a–b; LI f. 20b; Majlis13392 ff. 14a–b; NO f. 28a; RE ff. 21b–22a; Revan507 f. 17a;
Textual variations:
Ia. Atif2077: چون سرو , Ib. Atif2077: با بدر آید , IIa. Atif2077, LI: چون عمر روم ; IVb. Atif2077: دل خبر آید

235.
metre: *hazaj-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ar*; radīf: *āyad*
Horn no. 137, p. 58; Atif2077 f. 19a; Esad f. 21b; IU1330 f. 30a; LI f. 26a; Majlis13392 f. 20b; Malek p. 54; NO ff. 37b–38a; RE f. 29b; Revan507 f. 22a
Textual variations:
Revan507: bayt VII is missing
IIb. Atif2077, Esad, LI, Revan507: سوز دلم ; VIa. Atif2077, LI: بیش بگویم ; VIb. Atif2077, Esad, LI: غم در دل

236.
metre: *mujtaṣ-i muṣamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - -); rhyme: *-ār*; radīf: *bāz āyad*
Horn no. 138, p. 59; Atif2077 f. 17b; Esad f. 19b; IU1330 f. 25a; LI f. 24a; Majlis13392 f. 18b; Malek p. 47; NO f. 34b; RE f. 27a; Revan507 f. 20a
Textual variations:
Atif2077, Esad, IU1330, LI, Majlis13392, Revan507: bayt III is the fourth couplet
IIIa. Atif2077: شود زنده

237.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - -); rhyme: *-īš*; radīf: *āyad*
Horn no. 139, p. 59; Atif2077 ff . 18a–b; Esad ff. 20b–21a; IU1330 ff. 25b, 26a; LI f. 25a; Majlis13392 f. 19b; Malek pp. 50–51; NO ff. 36a–b; RE f. 28b; Revan507 f. 21a
Textual variations:
IIb. Atif2077, Esad, NO, RE: صد هزار بیش

238.
metre: *ramal-i muṯamman-i maškūl va sālim* (. - - - | - - - | . - - . | - - - -); rhyme: *-as*; radīf: *na-āyad*
Majlis13392 f. 81b

239.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ār*; radīf: *-ī raḥm mī-āyad*
Majlis13392 f. 97a

240.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ūd*; radīf: *mī-āyad*
AE ff. 43b–44a; Amasya ff. 25a–b; HM ff. 36b–37a; IU929 f. 29b; IU1607 f. 23b (5 bayt), IU1331 ff. 45b–46a
Textual variations:
Amasya: bayt II is missing; IU1607: bayts V and VI are missing
IVa. AE: غم و شیرین

241.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ād*; radīf: *mī-bāyad*
Amasya f. 25a; Majlis1399 f. 55a
Textual variations:
Amasya: bayts V and VI are missing; IIb. Amasya: بلا; VIIb. Amasya: گوید را

242.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ān*; radīf: *giryad*
AE f. 39b; Amasya f. 20b; Atif2078 f. 34a; HM f. 34a; IU929 f. 27a; IU1331 f. 42b; Jerusalem f. 30a; Majlis13392 f. 51b; Majlis21013 p. 139

243.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ūn*; radīf: *-giryad*
Majlis13392 f. 51b

244.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ab*; radīf: *na-girīd*
IU1330 ff. 20a–b

245.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab va sālim* (- - . | . - - - | - - . | . - - -); rhyme: *-āl*; radīf: *-i man bi-pursīd*
Horn no. 140, p. 59; Atif2077 f. 16a; Majlis13392 ff. 12b–13a
Textual variations:
Atif2077: the radīf is *pursīd*
IIb. Atif2077: ای رفیقان ; Va. Atif2077: بی ز حسن ; VIb Atif2077: از حال من پرسید

246.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-am*; radīf: *ḫ^{v}āhad kašīd*
IU1330 ff. 25ma–b

247.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*
Horn no. 141, p. 60; AE f. 47b; Amasya ff. 26a–b; Ankara f. 177b; Atif2077 f. 20a; Atif2078 f. 37b; Esad f. 23b; HM f. 37b; IU929 f. 30b; IU1607 f. 25a; IU1330 f. 28b; IU1331 ff. 49a–b; LI f. 27a; Majlis13392 f. 22b, Majlis21013 p. 146; Malek pp. 59–60; NO f. 41a; RE f. 32a; Revan507 f. 23a
Textual variations:
LI: bayt III is missing
Ia. Amasya: بر جان , IVb. Amasya: چشم مست است زیب نرگس حسن ; Esad: چشم مست را اساس خود

248.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*
Horn no. 142, p. 60; Esad f. 24a; IU1330 f. 29a; Majlis13392 f. 22b; Malek p. 60; NO f. 41a; RE ff. 32a–b;

249.
metre: *muẓāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ār*
Horn no. 143, p. 61; Esad f. 25b; IU1330 f. 31a; Majlis13392 f. 24a; Malek pp. 64–65; RE ff. 33b–34a
Textual variations:
IIb. Esad: وز جان ; IIIa. Esad: عمر عجب ; Va. Esad: حیران بمانده ام من مجروح خاکسار ; Vb. Esad: نی صبر وصل دارم و نی طاقت قرار

250.
metre: *muż̄ārīʿ-i muš̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ā* ; radīf: *zi yār*
Horn no. 144, p. 61; AE f. 47a; Amasya f. 26b; Ankara ff. 177b–178a; Atif2078 ff. 37b–38a; Esad f. 25b; HM f. 38a; IU929 f. 31a; IU1607 f. 25b; IU1330 f. 30b; IU1331 f. 49a; Jerusalem ff. 33b–34a; Majlis13392 f. 23b; Majlis21013 pp. 146–147; Malek pp. 63–64; RE f. 33b
Textual variations:
Esad: bayt III is missing;
IIb. AE, Ankara, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: دیگر امید ; Amasya: نیست امید

251.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*
Horn no. 156, p. 65; Atif2077 f. 20a; Esad f. 23a; LI ff. 27a–b; Majlis13392 ff. 24a–b; Malek p.65
Textual variations:
Ib. Atif2077, LI: رخی

252.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ar*
Horn no. 157, p. 65; Esad ff. 25b–26a; IU1330 f. 36a; Majlis13392 f. 24a; RE f. 34a

253.
metre: *hazaj-i musaddas-i maḥẕūf* (. - - - | . - - - | . - -); rhyme: *-ar*
Majlis13392 f. 102a

254.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āna*; radīf: *-tar*
Horn no. 145, p. 61; Esad f. 25a; IU1330 ff. 30a–b; Majlis13392 f. 23b; Malek pp. 62–63; RE f. 33a

255.
metre: *hazaj-i muš̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ān*; radīf: *na-šud āḫar*
Horn no. 146, p. 62; AE ff. 47b–48a; Amasya f. 26b; Ankara f. 177b; Atif2078 f. 37b; Esad f. 24b; HM f. 38a; IU929 f. 30b; IU1607 ff. 25a–b; IU1330 ff. 29a–b; IU1331 f. 49b; Jerusalem f. 33b; Majlis13392 f. 23a; Majlis21013 p. 146; Malek p. 61; NO f. 41b; RE f. 32b
Textual variations:
AE, Amasya, Ankara, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013, RE: bayt V is missing; Esad: bayt IV is missing
IIIa. AE, Amasya, Atif2078, HM, IU929, IU1607, Jerusalem, Majlis21013: روان هر دم , بجان ; Esad: روانی مرد , بجان ; IU1330, Majlis13392, Malek: روانی مرد ; NO: روانی من ; IIIb. AE,

Amasya, Atif2078, Esad, HM, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: گره از جان من ; IU929: گره از جانی ; IVa. AE, Amasya, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: افغان مشتاقان ; VIb. Horn: کنوزم

256.
metre: *hazaj-i muš̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ūy*; radīf:*-i ū āḫar*
Horn no. 147, p. 62; Esad f. 24b; IU1016 ff. 23b–24a; Majlis13392 f. 23a; Revan737 f. 24a
Textual variations:
Esad: bayts IV, VI and VII are missing; Horn, IU1016, Revan737: bayts VI and VII are missing

257.
metre: *mujtaš̲-i muš̲amman-i maḫbūn-i maḥẕūf* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *ḫanjar*
Majlis13392 f. 55b

258.
metre: *mujtaš̲-i muš̲amman-i maḫbūn-i maḥẕūf* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-īn*; radīf: *bar sar*
Majlis13392 f. 54a

259.
metre: *muż̄ārīʿ-i muš̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - - | - . -); rhyme: *-ūy* ; radīf: *-i ū naẕar*
Horn no. 148, p. 62; Esad f. 24b; IU1016 f. 23b; IU1330 ff. 29b–30a; Majlis13392 ff. 23a–b; Malek pp. 61–62; NO ff. 41b–42a; RE f. 32b; Revan737 f. 24a

260.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-āra*; radīf: *jigar*
Horn no. 149, p. 63; Esad ff. 25a–b; IU1330 f. 30b; Majlis13392 ff. 23b–24a; Malek p. 63; NO f. 42b; RE ff. 33a–b

261.
metre: *ramal-i muš̲amman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ār*; radīf: *digar*
AE f. 45b; Amasya f. 25b; Atif2078 31a–b; HM ff. 38a–b; IU929 ff. 30b–31a; IU1331 f. 47a; IU1607 ff. 24b–25a; Jerusalem f. 34a; Majlis 13392, 63a; Majlis21013 pp. 133–134
Textual variations:
IU1607: bayt IV is missing
IVa. AE, Atif2078, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: بی درد دل و جان بدهیم

262.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āh*; radīf: *-am digar*
AE ff. 46b–47a; Amasya 27b; Atif2078 38b–39a; HM ff. 39a–b; Majlis13392 104a; IU929 ff. 31b–32a; IU1331 f. 48b; IU1607 ff. 24a–b; Jerusalem ff. 35a–b
Textual variations:
Amasya: bayt IV is missing; IU1607: bayt VIII is missing

263.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *digar*
Horn 150, p. 63; Atif2077 f. 19b; Esad ff. 23a–b; Fatih f. 15b; IU1016 f. 23a; IU1330 ff. 25a–b; LI ff. 26b–27a; Majlis13392 ff. 21b–22a; Malek p. 57; Millī pp. 29–30; NO ff. 39b–40a; RE f. 31a; Revan507 ff. 22b–23a; Revan737 ff. 23a–b; Revan738 ff. 16b–17a
Textual variations:
Esad: bayt VIII is missing; Fatih, IU1016, Revan737, Revan738: bayts V and VI are missing; Millī: bayts V–VII are missing; Revan507: bayt IX is missing
Va. IU1330: از لب

264.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | - . - . | . - - - | - . -); rhyme: *-at* ; radīf: *-ī digar*
Horn no. 151, p. 63; AE f. 46b; Amasya f. 27a–b; Atif2078 f. 38b; HM f. 39a; IU929 f. 31b; IU1331 ff. 48a–b; IU1607 f. 26a; Jerusalem f. 35a; Majlis13392 f. 84a; Majlis21013 p. 148
Textual variations:
Horn: bayts III and V are missing; Amasya: bayt V is missing; IU1607: bayts V and VI are missing

265.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-and*; radīf: *-ī digar*
Horn no. 152, p. 64; AE ff. 45b–46a; Amasya ff. 25b–26a; Atif2078 f. 38a; HM f. 38b; IU929 f. 31a; IU1016 ff. 22b–23a; IU1330 f. 26b; IU1331 ff. 47b–48a; IU1607 f. 25b; Jerusalem ff. 34a–b; Majlis13392 f. 22a; Majlis21013 p. 147; Malek p. 57–58; NO f. 40a; RE f. 31b; Revan737 f. 23a
Textual variations:
Horn, IU1016, Revan738: bayt III is the fourth couplet, bayt IV is the third couplet; Amasya: bayt V is missing, bayt III is the fourth couplet, bayt IV is the third couplet; IU1607: bayts V and VI are missing, bayt III is the fourth couplet, bayt IV is the third couplet; Majlis13392: bayt IV is missing; NO: bayt VI is missing
IVa. AE, IU1331: سوگند باز

266.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ām*; radīf: *-ī digar*
Majlis13392 f.76a

267.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-amī* ; radīf: *digar*
AE ff. 46a–b; Amasya f. 27a; Ankara f. 190b; Atif2778 ff. 38a–b; HM ff. 38b–39a; IU929 ff. 31a–b; IU1331 f. 47a; IU1607 f. 26a; Jerusalem ff. 34b–35a; Majlis13392 f. 84a; Majlis21013 pp. 147–148; Majlis21013 pp. 147–148
Textual variations:
IU1607 bayts V and VI are missing
Ia. Majlis13392: توبم, Amasya, Majlis21013: توم; VIIa: AE, IU1331: نگار ; VIIb. Majlis21013: از نیغ غمزه

268.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. - - - or - - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *-āl*; radīf: *ast magar*
Majlis13392, 93a

269.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab va sālim* (- - . | . - - - | - - . | . - - -); rhyme: *-ah* ; radīf: *bi-nagar*
Horn no. 153, p. 64; Esad f. 25a; IU1016 ff. 23a–b; IU1330 f. 30a; Majlis13392 f. 23b; Malek p. 62; Millī p. 30; NO f. 42a; RE f. 33a; Revan737 f. 23b; Revan738 f. 17a

270.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ūḫt*; radīf:*-am dīgar*
Majlis13392 f. 102a

271.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-an*; radīf: *-ī dīgar*
Horn no. 154, p. 64; Esad f. 24a; IU1330 ff. 27a, 28b; Majlis13392 f. 22b; Malek p. 59; NO f. 40b; RE ff. 31b–32a
Textual variations:
Esad: bayt V is missing; Horn, Esad: the radīf is *-i dīgar*

272.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i maḫbūn-i aṣlam* (. - . - | . - - - | . - . - | - -); rhyme: *-ār*; radīf: *ʿumr*
Horn no. 155, p. 65; AE ff. 47a–b; Amasya f. 26a; Ankara ff. 177a–b; Atif2078 ff. 37a–b; Esad ff. 23b–24a; HM f. 37b; IU1607 f. 24b; IU1330 ff. 26b–27a; IU1331 f. 49a; Majlis13392 ff. 22a–b; Majlis21013 p. 145; Malek pp. 58–59; NO ff. 40a–b; RE f. 31b
Textual variations:
Ib. NO: اختیار ندید ; IIb. Amasya: بود مساز زلف ; IIIa. Amasya: پریشان بود بجان ; Horn: پریشان مباد زلف

273.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn-i maḥẕūf* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-āz*
Horn no. 162, p. 68; AE ff. 48b–49a; Amasya f. 28b; Ankara f. 178b; Atif2078 ff. 40a–b; Esad f. 26b; Fatih ff. 16b–17a; HM f. 40b; IU1016 f. 25a; IU1330 f. 33a; IU1331 ff. 50a–b; IU1607 f. 27a; Jerusalem f. 36b; Majlis13392 f. 28a; Majlis21013 pp. 151–152; Malek p. 68; Millī p. 32; RE f. 35a; Revan737 ff. 25a–b
Textual variations:
AE, Amasya, Ankara f. 178b; Atif2078, Fatih, IU1016, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013, Millī, Revan737: bayts II and VI are missing; Esad: bayts V and VI are missing; HM: bayt VI is missing
Ia. Ankara: بابرویان ; Va. AE, Amasya, Atif2078, HM, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013, Malek: درد مشتاقان

277.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-am*; radīf: *bāz*
Horn no. 159, p. 66; Atif2077 f. 20a; Esad f. 27a; Fatih f. 16b; IU1016 f. 24b; IU1330 ff. 31a–b; LI f. 27b; Majlis13392 f. 27b; Malek pp. 65–66; Millī p. 31; NO f. 43b; RE f. 34a; Revan507 ff. 23a–b; Revan737 ff. 24b–25a; Revan738 ff. 17b–18a

Textual variations:
Fatih, Millī, Revan738: bayt V is missing
IVa. Esad: ستمم سوخت ;

278.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *nāz*
Horn no. 160, p. 67; AE ff. 48a–b; Amasya f. 28a; Ankara f. 178a; Atif2078 f. 40a; Esad f. 26b; HM ff. 40a–b; IU929 f. 32a; IU1016 ff. 24a–b; IU1330 ff. 33a–b; IU1331 f. 50a; IU1607 f. 26b; Jerusalem f. 36a; Majlis13392 ff. 28a–b; Majlis21013 p. 151; RE f. 35b; Revan738 f. 24b
Textual variations:
AE, Amasya, Ankara, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: bayts II and VI are missing; Revan737: bayts II and III are missing
IIIb. AE, Amasya, Atif2078, Esad, IU1331: شوخی با ناز ; IU1607: با سرخوشی یا ناز ; Va. Horn, RE: هر چند که خواهیم

279.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ā*; radīf: *hargaz*
Horn no. 163, p. 68; Esad f. 26a; Fatih ff. 16a–b; IU1016 f. 24a; IU1330 ff. 32a–b; IU1607 f. 24a; Majlis13392 ff. 27b–28a; Malek pp. 66–67; Millī pp. 31–32; NO ff. 44a–b; RE f. 34b; Revan 737 f. 24b; Revan738 f. 17b
Textual variations:
Esad, Revan737: bayts III and IV are missing; Fatih, IU1016, Millī, Revan738: bayt IV is missing
Va. Esad, Fatih, Millī, Revan738: بدین صورت ; VIIa. Esad: کز ناز

280.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-īn*; radīf: *hargaz*
Majlis 13392 ff. 59a–b

281.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-āb*; radīf: *-am imrūz*
Horn no. 164, p. 69; AE f. 49a; Amasya ff. 28b–29a; Ankara ff. 178b–179a; Atif2077 f. 20b; Atif2078 f. 40b; Esad ff. 27a–b; HM f. 40b; IU1330 ff. 33b–34a, IU1331 f. 50b; IU1607 f. 27a; LI f. 28a; Majlis13392 f. 28b; Majlis21013 p. 152; Malek p. 69; NO f. 44b; RE f. 35b; Revan737 f. 25b
Textual variations:
AE, Amasya, Ankara, Atif2078, HM, IU1607, IU1331, Majlis21013, Revan737: bayt III is missing; Atif2077, Esad, LI: bayts III and IV are in a reverse order

282.
metre: *hazaj-i musaddas-i aḫrab-i maqbūz-i maḥẕūf* (- - . | . - . - | . - -); rhyme: *-ār*; radīf: *-am imrūz*
Horn no. 165, p. 69; AE f. 48b; Amasya ff. 28a–b; Ankara f. 178b; Atif2077 f. 20b; Atif2078 ff. 39b–40a; Esad f. 27b; Fatih f. 17a; HM f. 40a; IU929 ff. 32a–b; IU1016 ff. 25a–b; IU1330 ff. 34a–b; IU1331 f. 50a; IU1607 f. 26b; Jerusalem ff. 36a–b; LI f. 28a; Majlis13392 f. 28b; Majlis21013 p. 150; Malek pp. 69–70; Millī pp. 32–33; NO ff. 44b–45a; RE f. 36a; Revan507 f. 23b; Revan738 ff. 18a–b
Textual variations:
AE, Amasya, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: bayt VI is missing; Fatih, Millī, Revan738: bayts III and V are missing; IU1607: bayts V and VI are missing; LI: bayt V is missing
VIIa. Fatih, IU1016, Millī: بگذر

283.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *mā-rā bas*
Horn no. 166, p. 70; AE ff. 49a–b; Ankara f. 179a; Amasya f. 29a; Atif2078 ff. 40b–41a; Esad f. 28a; Fatih ff. 17a–b; HM f. 41a; IU929 ff. 32b–33a; IU1016 f. 25b; IU1330 ff. 34b–35a; IU1330 ff. 35a–b; IU1331 ff. 50b–51a; IU1607 ff. 27a–b; Jerusalem ff. 37a–b; Majlis13392 f. 26a; Majlis21013 p. 152; Malek p. 70; Millī p. 33; NO f. 46a; RE ff. 36a–b; Revan737 ff. 25b–26a; Revan738 f. 18b
Textual variations:
AE, Amasya, Ankara, Atif2078, Fatih, HM, IU929, IU1016, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013, Millī, Revan737, Revan738: bayts III, IV and VII are missing, bayts V and VI are in reverse order

284.
metre: *hazaj-i musaddas-i maḥẕūf* (. - - - | . - - - | . - -); rhyme: *-an*; radīf: *bas*
Horn. no. 167, p. 70; AE f. 49b; Amasya ff. 29a–b; Ankara f. 179a; Atif2078 f. 41a; Esad f. 28a; Fatih f. 17b; HM f. 41a; IU929 f. 33a; IU1016 ff. 25b–26a; IU1331 f. 51a; IU1607 f. 27b; Jerusalem f. 37a; Majlis13392 f. 26a; Majlis21013 p. 153; Malek p. 71; Millī pp. 33–34; NO f. 46b; RE f. 36b; Revan737 f. 26a; Revan738 ff. 18b–19a
Textual variations:
AE, Amasya, Ankara, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Majlis21013: bayt VI is missing; bayts IV an V are in reverse order; Esad: bayts IV an V are in reverse order; Fatih, IU1016, Millī, Revan737, Revan738: bayts V and VI are missing; IU1607: bayts IV and VI are missing; Jerusalem: bayts III and VI are missing, bayts IV and V are in reverse order
IVa. IU929, IU1607: چو بردارم , VIIIb. Esad: در جهان آه و فغان

285.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *ki ma-purs*
Majlis13392 ff. 94b–95a

286.
metre: *mujtaṯ -i muṯamman-i maḫbūn-i aṣlam* (. - . - | . . - - | . - . - | - -); rhyme: *-ār*; radīf: *-ad kas*
Majlis13392 f. 77a

287.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *dāram havas*
Horn no. 168, p. 71; Atif2077 ff. 20b–21a; Esad f. 27b; IU1330 f. 35b; LI f. 28b; Majlis13392 ff. 26a–b; Malek pp. 71–72; NO ff. 46b–47a; RE ff. 36b–37a; Revan507 f. 24a

288.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-as*; radīf: *ma-bāš*
AE ff. 50b–51a; Amasya f. 30b; Ankara f. 185b; Atif2078 f. 42a; HM f. 42a; Majlis13392 ff. 71b–72a; IU929 f. 33b; IU1331 f. 52a; IU1607 f. 28a; Jerusalem f. 38b; Majlis21013 p. 155

289.
metre: *mujtaṯ -i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-īn*; radīf: *ma-bāš*
Horn no. 169, p. 71; AE f. 50a; Ankara ff. 179a–b; Amasya ff. 29b–30a; Atif2077 f. 21a; Atif2078 f. 41a; Esad f. 28b; Fatih ff. 18a–b; HM ff. 41a–b; IU929 ff. 33a–b; IU1016 f. 27a; IU1331 f. 51b; IU1607 f. 28a; Jerusalem ff. 37b–38a; LI f. 21a; Majlis13392 f. 27a; Majlis21013 p. 153; Malek pp. 75–76; Millī p. 35; NO f. 48b; RE f. 38a; Revan737 ff. 27a–b; Revan738 f. 19b
Textual variations:
AE, Amasya, Ankara, Atif2077, Atif2078, Esad, Fatih, HM, IU929, IU1016, IU1331, Jerusalem, LI, Majlis21013, Millī, Revan737, Revan738: bayt VI is missing; IU1607: bayts V and VI are missing
Va. Horn: آه ووا; VIa. NO, RE: دلدار وقت شوخی

290.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ār*; radīf: *girift-aš*
Horn no. 170, p. 72; Atif2077 f. 21a; Esad f. 28b; Fatih ff. 17b–18a; IU1016 f. 26a; IU1330 f. 36b; LI f. 21a; Majlis13392 f. 26b; Malek p. 72; Millī p. 34; NO f. 47a; RE f. 37a; Revan507 f. 24a; Revan737 ff. 26a–b; Revan738 f. 19a
Textual variations:
Fatih, IU1016, Millī, Revan737, Revan738: bayts III and VI are missing

291.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . - - - | . . - or - -); rhyme: *-as*; radīf: *-aš*
Horn no. 171, p. 72; Esad f. 29a; IU1016 ff. 26a–b; IU1330 ff. 37a–b; Majlis13392 f. 27b; Malek pp. 74–75; NO ff. 48a–b; RE ff. 37b–38a; Revan737 f. 26b
Textual variations:
Esad: bayts II and V are missing; IU1016, Revan737: bayt VI is missing
Va. Esad: لاله ها ; Horn: نالهٔ مجنون هوسش

292.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-am*; radīf: *-aš*
Horn no. 172, p. 72; AE f. 50b; Amasya ff. 30a–b; Ankara f. 179b; Atif2078 ff. 41b–42a; Esad f. 29a; HM ff. 41b–42a; IU929 ff. 33b–34a; IU1330 ff. 36b–37a; IU1331 f. 52a; IU1607 f. 28b; Jerusalem ff. 38a–b; Majlis13392 f. 27a; Majlis21013 pp. 154–155; Malek p. 74; NO f. 48a; RE f. 37b
Textual variations:
AE, Amasya, Ankara, Atif2078, HM, IU1607, IU1331, Jerusalem: bayts IV and V are missing; Esad: bayt V is missing
Ib. AE, Amasya, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: کنم ; IIIa. AE, Amasya, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Majlis21013: کنم ; IVa. RE: بود بر دل

293.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫzūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-īn*; radīf: *mī bīnam-aš*
Majlis13392 ff. 76b–77a

294.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-aš*
Horn no. 173, p. 73; IU1330 ff. 39a; Majlis13392 f. 28a; Malek p. 77; NO f. 49b; RE ff. 38b–39a

295.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-an*; radīf: *-aš*
Horn no. 174, p. 74; Majlis13392 ff. 26b–27a; Malek p. 73; NO f. 47b; RE f. 37b

296.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-īn*; radīf: *-aš* IU1330 f. 37b, Majlis13392 f. 27b

297.
metre: *mujtaṯ -i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-āh*; radīf: *ma-pūš*
Majlis13392 f. 75a

298.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yaš*
Horn no. 175, p. 74; AE ff. 49b–50a; Amasya f. 29b; Atif2078 f. 41b; Esad ff. 28b–29a; HM f. 41b; IU929 f. 33a; IU1016 ff. 26b–27a; IU1330 f. 35b; IU1331 ff. 51a–b; IU1607 f. 27b; Jerusalem f. 37b; Majlis13392 f. 26b; Majlis21013 pp. 153–154; Malek p. 73; NO f. 47b; RE f. 37a; Revan737 f. 27a
Textual variations:
IVb. Amasya: نزدیکش

299.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *ḫʸīš*
Horn no. 176, p. 74; IU1330 ff. 38a–b; Majlis13392 f. 28a; Malek p. 76; NO f. 49a; RE f. 38b
Textual variations:
IIb. Horn: بر تار خویش

300.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *ḫʸīš*
Horn no. 177, p. 75; AE ff. 50a–b; Ankara f. 179b; Amasya f. 30a; Atif2078 f. 41b; HM f. 41b; IU929 f. 33b; IU1016 ff. 28a–b; IU1330 f. 38a; IU1331 f. 51b; IU1607 ff. 28a–b; Jerusalem f. 38a; Majlis13392 ff. 27b–28a; Majlis21013 p. 154; Revan737 f. 27b
Textual variations:
IVb. AE, IU1331: بس زین

301.
metre: *mujtaṯ -i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ūy*; radīf: *-aš*
Horn no. 178, p. 75; Fatih f. 18a; IU1016 ff. 26b; Majlis13392 f. 28a; Malek pp. 76–77; Millī pp. 34–35; NO f. 49a; RE f. 38b; Revan737 ff. 26b–27a; Revan738 ff. 19a–b

302.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-āṣ*
Horn no. 180, p. 76; AE f. 51a; Amasya ff. 30b–31a; Atif2077 ff. 21a–b; Atif2078 f. 42a; Fatih f. 18b; HM f. 42a; IU929 f. 34a; IU1016 ff. 27b–28a; IU1330 ff. 39b–40a; IU1331 ff. 52a–b; IU1607 f. 28b; Jerusalem ff. 38b–39a; LI ff. 29a–b; Majlis13392 f. 28b; Majlis21013 p. 155; Malek p. 78; Millī p. 35; NO f. 50a; RE f. 39a; Revan507 f. 24b; Revan737 f. 28a; Revan738 ff. 19a–b
Textual variations:
Ib. Atif2077, Esad, LI, Malek, NO: مرگ خلاص ; IIIb. AE, Amasya, IU1331, RE: بخان ; IVa. Amasya: بینی بینی

303.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *na-mī-yābad ḫalāṣ*
Horn no. 179, p. 75; Atif2077 ff. 21a–b; Esad f. 29b; IU1016 f. 27b; IU1330 ff. 39a–b; LI f. 29a; Majlis13392 f. 28b; Malek p. 78; NO ff. 49b–50a; RE f. 39a; Revan507; Revan737 ff. 27b–28a
Textual variations:
IU1016, Revan737: bayt V is missing
IIIb. Horn: تا نخیزد ; Va. Atif2077, Esad, LI, Revan507: شد حریم

304.
metre: *ḫafīf-i musaddas-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-st ġaraż*
Horn no. 181, p. 76; AE f. 51a; Amasya f. 31a; Ankara f. 180a; Atif ff. 21b–22a; Atif2078 f. 42b; Esad f. 30a; Fatih ff. 18b–19a; HM ff. 42a–b; IU929 f. 34a; IU1016 ff. 28a; IU1330 f. 40a; IU1331 f. 51b; IU1607 ff. 29a; Jerusalem f. 39a; LI ff. 29b–30a; Majlis ff. 28b–29a; Majlis21013 pp. 155–156; Malek pp. 79–80; Millī p. 36; NO f. 50b; RE f. 39b; Revan507 f. 25a; Revan737 f. 28a; Revan738 f. 20a
Textual variations:
AE, Amasya, Ankara, Atif2078, Fatih, HM, IU929, IU1016, IU1607; IU1331, Jerusalem, Majlis21013, Millī, Revan737: bayts IV and V are missing
IVa. Atif2077, LI: ملامت ; VIIb. AE, Amasya, Atif2077, Atfi2078, Esad, Fatih, HM, IU929, IU1016, IU1607, IU1331, Jerusalem, LI, Majlis21013, Revan507, Revan 737, Revan738: یار ما ; Millī: یار با تو

305.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-kard ʿavaż*
Horn no. 182, p. 77; Atif2077 f. 21b; Esad ff. 29b–30a; Fatih f. 19a; IU1016 f. 28a; IU1330 f. 40a; LI f. 29a; Majlis13392 f. 28b; Malek p. 79; NO ff. 50a–b; RE f. 39b; Revan507 ff. 24b–25a; Revan737 f. 28b; Revan738 ff. 20a–b
Textual variations:
NO: bayt IV is missing
IIIa. Atif2077, Esad, LI, Revan507: نیست شد از عشق تو ; Fatih, IU1016, Revan737, Revan738: بوی تو بعشق

306.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-aṭ*
Horn no. 183, p. 77; AE f. 51b; Amasya ff. 31a–b; Atif2077 f. 22a; Atif2078 f. 42b; Esad f. 30a; Fatih f. 19a; HM f. 42a; IU929 ff. 34a–b; IU1016 f. 28b; IU1330 f. 39b; IU1331 ff. 52b–53a; IU1607 f. 29a; Jerusalem ff. 39a–b; LI f. 30a; Majlis13392 f. 29a; Majlis21013 p. 156; Millī p. 37; NO ff. 50b–51a; RE ff. 39b–40a; Revan507 ff. 25a–b; Revan737 f. 28b Revan737 f. 21b

Textual variations:
IIb. Atif2077, Esad, Revan507: جدایست ; AE, HM: خدایستت ; Vb. AE, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Majlis21013: چون صبا مست و سراسیمه ; Jerusalem: چون صبا مست سراسیمه ; Amasya, IU1607: چون صبا هست; RE: چود حبابیست سرسر و در و سیر ;

307.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab va sālim* (- - . | . - - - | - - . | . - - -); rhyme: *-ā*; radīf: *qāniʿ*
Horn no. 185, p. 78; Atif2077 ff. 22a–b; Fatih f. 19b; IU1016 f, 29a; IU1330 ff. 41a–b; LI f. 30b; Majlis13392 ff. 29a–b; Malek pp. 80–81; Millī pp. 37–38; NO ff. 51a–b; RE ff. 40a–b; Revan737 f. 29a; Revan738 ff. 20b–21a
Textual variations:
Fatih, IU1016, Revan738: bayt IV is missing; Revan737: bayts IV and V are missing
Ib. Atif2077, Fatih, IU1016, LI, Millī, Revan738: وز عشق ; Va. Fatih, IU1330, Majlis13392, Millī, RE, Revan738: خوی بدمستی ; Malek: کز خوبی و بدمستی

308.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab va sālim* (- - . | . - - - | - - . | . - - -); rhyme: *-am*; radīf: *qāniʿ*
Horn no. 184, p. 78; AE f. 51b; Amasya f. 31b; Atif2077 f. 22a; Atif2078 ff. 42b–43a; Esad ff. 31a–b; HM f. 42b; IU929 f. 34b; IU1016 f. 28b; IU1330 f. 41a; IU1331 f. 53a; IU1607 ff. 29a–b; Jerusalem f. 39b; LI f. 30a; Majlis13392 f. 29a; Majlis21013 pp. 156–157; Malek p. 80; Millī p. 37 (erroneously written as 47); NO f. 51a; RE f. 40a; Revan507 f. 25b; Revan737 ff. 28b–29a
Textual variations:
IVa. AE, Atif2077, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem, LI, Majlis21013: کزان ماست ; Amasya: از آن ماست ; IU1330: خوش بدان کز ماست ; IU1016, Millī, Revan737: کزان امشب ; NO, RE: گفتی که دلت یغماست خوش باش و بدان کز ماست ; IVb. Amasya: کنم قانع ; Va. IU1607, Majlis21013, Malek: جام از تو ; IU1016, Millī, Revan737: جامی ز توقف ; NO: جام از تو چون روحیست ; RE: جام ار تو چون روحیست

309.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-āġ*
Horn no. 186, p. 79; Atif2077 f. 22b; Esad f. 30b; IU1330 f. 40b; LI ff. 30b–31a; Majlis13392 f. 29b; Malek pp. 81–82; NO ff. 51b–52a; RE f. 40b; Revan507 ff. 25b–26a
Textual variations:
Ib. Atif2077: ز دود ; IIb. Atif2077, LI: مگر در بادام ; Vb. Atif2077: بعد زین ; Esad, LI, Revan507: بعد ازین ; VIIa. Horn: شغل رسوای ; Vb. Atif2077, LI: بکنی

310.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ān*; radīf: *fārigˇ*
Horn no. 187, p. 79; AE ff. 51b–52a; Amasya f. 31b; Atif2078 f. 43a; Esad ff. 30b–31a; Fatih f. 19b; HM f. 43a; IU929 f. 34b; IU1016 f. 29a; IU1331 ff. 53a–b; IU1607 f. 29b; Jerusalem ff. 39b–40a; Majlis13392 f. 29b; Majlis21013 p. 157; Malek p. 82; Millī p. 38 (48 is written erroneously); NO f. 52a; RE ff. 40b–41a; Revan737 ff. 29a–b; Revan738 f. 21a

Textual variations:
AE, Amasya, Atif2078, Fatih, HM, IU929, IU1016, IU1607, IU1331, Jerusalem, Millī, Revan737, Revan738: bayts IV and VI are missing; Esad: bayts III and VI are missing; Malek: bayt II is missing
Ia. Atif2078: بنی دارم ; Majlis21013; بتی دارم ; IIIa. Horn: ابروش ; IVa. Amasya: کاستاده ; Va. AE, IU1331: از محنت من دست ; VIIa. AE, Amasya, Atif2078, Esad, HM, IU929, IU1607, IU1331, Majlis21013, Malek, Millī, RE: گردی شود ; Vb. Horn, Majlis13392, Malek, RE: که گردی باز ; NO: که گردی باز ازین

311.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *-ī na-mī-bīnam dirīġ*
Horn no. 188, p. 80

312.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-āf*
Horn no. 189, p. 80; AE f. 52a; Amasya f. 32a; Ankara f. 180a; Atif2077 f. 22b; Atif2078 ff. 43a–b; Esad f. 31a; Fatih f. 20a; HM f. 43a; IU929 ff .34b–35a; IU1016 f. 29b; IU1330 f. 40b; IU1331 f. 53b; IU1607 ff. 29b; Jerusalem f. 40b; LI f. 31a; Majlis13392 ff. 29b–30a; Majlis21013 p. 157; Malek pp. 82–83; Millī pp. 38–39 (48–49 is written); NO ff. 52a–b; RE f. 41a; Revan507 f. 26a; Revan737 f. 29b; Revan738 f. 21b
Textual variations:
Ankara: bayt V is missing; Esad: bayt IV is missing; IU1607: bayts V and VI are missing
Ia. Esad: گر عسکری گران بود ; VIIb. AE, IU1331: تیغ و سینه ; Va. Amasya: عیان آمد

313.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ar*; radīf: *fīrāq*
Horn 190, p. 81; AE f. 52b; Amasya ff. 32a–b; Ankara ff. 180a–b; Atif2078 f. 43b; Fatih f. 20b; HM ff. 43a–b; IU929 f. 35a; IU1016 f. 30a; IU1330 f. 41b; IU1331 ff. 53b–54a; IU1607 f. 30a; Jerusalem f. 40b; Majlis13392 f. 30a; Majlis21013 p. 158; Malek pp. 83–84; Millī p. 40; NO ff. 51b–52a; RE ff .41a–b; Revan737 ff. 30a; Revan738 ff. 22a–b
Textual variations:
Ankara: bayts V and VI are missing; Fatih, IU1016, Millī, Revan737, Revan738: bayts II and V are missing; IU1607: bayts V and VI are missing

314.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-i fīrāq*
Horn 191, p. 81; AE f. 53a; Amasya ff. 32b–33a; Atif2077 ff. 22b–23a; Atif2078 f. 44a; Esad f. 32b; Fatih ff. 20a–b; HM f. 43b; IU929 f. 35a; IU1016 f. 29b; IU1330 f. 42a; IU1331 ff. 54a–b; IU1607 f. 30a; Jerusalem f. 41a; LI ff. 31a–b, Majlis13392 ff. 30a–b; Majlis21013 p. 157; Malek p. 84; Millī p. 39 (49 is written); NO f. 52a; RE f. 41b; Revan507 ff. 26a–b; Revan737 ff. 29b–30a; Revan738 ff. 21b–22a

Textual variations:
Fatih, IU1016, Millī, Revan737, Revan738: bayt III is missing; IU1607: bayt V is missing
IIb. Horn, Atif2077, IU929, IU1607, IU1330, Majlis13392, RE, Revan507: بمانده ; Esad, LI: بماند ; IIIa. AE, Atif2078, HM, IU1331: گوش گردد ; IU929, IU1607, RE: گوش کرد ; Majlis21013: گوش کرد و ; Vb. Atif2077, Esad, LI: علم زد از جگر و آتش

315.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-aq*
Horn 192, p. 82; Atif2077 f. 23a; Esad f. 31b; Fatih f. 20b; IU1016 f. 30a; IU1330 ff. 42b–43a; LI f. 31b; Majlis13392 f. 30b; Malek pp. 85–86; Millī p. 40; NO f. 53b; RE f. 42a; Revan 737 f. 30a; Revan738 f. 22a
Textual variations:
IIb. Atif2077, Esad, LI: میخواند سبق ; Va. Atif2077, LI: مجنون هم

316.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *ʿāšiq*
AE ff. 53a–b; Ankara f. 190a; Atif2078 f. 44a; HM f. 44a; IU929 ff. 35a–b; IU1331 f. 54b; IU1607 ff. 30a–b; Jerusalem ff. 41a–b; Majlis13392 ff. 83a–b; Majlis21013 p. 159
Textual variations:
Ankara: bayt VI is missing; IU1607: bayts II and VI are missing; Jerusalem: bayt III is missing
VIIb. Atif2078, HM, Jerusalem, Majlis21013: نترسید

317.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yi ʿašq*
Horn 193, p. 82

318.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-īq*
Horn 194, p. 82; AE ff. 52b–53a; Amasya f. 32b; Atif2078 f. 43b; Esad f. 31a; HM f. 43b; IU929 f. 35b; IU1330 ff. 42a–b; IU1331 f. 54a; IU1607 f. 30b; Jerusalem ff. 40b–41a; Majlis13392 f. 30b; Majlis21013 p. 158; Malek p. 85; NO ff. 53a–b; RE ff. 41b–42a
Textual variations:
AE, Amasya, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: bayts III and VI are missing
IVa. Amasya: خوش آن روز

319.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ā*; radīf: *tang*
Majlis13392 f. 59a

320.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-āb*; radīf: *tang*
Majlis13392 ff. 58b–59a

321.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *čang*
Horn 195, p. 83; AE f. 53b; Amasya f. 33a; Atif2078 f. 44b; Esad ff. 32b–33a; Fatih f. 21a; HM f. 44a; IU929 f. 35b; IU1016 f. 30b; IU1330 f. 43a; IU1331 ff. 54b–55a; IU1607 f. 30b; Jerusalem f. 41b; Majlis13392 ff. 30b–31a; Majlis21013 p. 160; Malek p. 86; Millī pp. 40–41; NO ff. 53b–54a; RE ff. 42a–b; Revan737 f. 30b; Revan738 f. 22b
Textual variations:
AE, Amasya, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: bayts V and VI are missing; Esad: bayt V is the sixth couplet
Ib. AE, Amasya, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013, NO, RE: باز مانده ; IIIb. Amasya: از تار چنگ ; Vb. Esad: شد از

322.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āl*
Horn 196, p. 83; AE ff. 53b–54a; Amasya ff. 33a–b; Ankara f. 180b; Atif2077 f. 23a; Atif2078 f. 44b; Esad f. 32a; Fatih f. 21b; HM ff. 44a–b; IU929 f. 26a; IU1016 f. 31a; IU1331 f. 55; IU1607 f. 31a; Jerusalem ff. 41b–42a; LI f. 31b; Majlis13392 f. 31a; Majlis21013 p. 160; Millī p. 42; Revan507 f. 26b; Revan737 ff. 31a–b; Revan738 ff. 23a–b
Textual variations:
Horn, Amasya, Ankara, Atif2077, Atif2078, Esad, Fatih, IU929, IU1016, IU1607, Jerusalem, LI, Majlis13392, Majlis21013, Millī, Revan507, Revan737, Revan738: bayt IV is missing; HM: bayt IV is the second couplet
Vb. AE, Atif2077, Atfi2078, Esad, HM, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, LI, Majlis13392, Majlis21013, Revan507: انگشت هلال ; Amasya: مضراب هلال

323.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āl*
AE ff. 54a–b; Amasya ff. 34b–35a; Atif2078 f. 45a; HM f. 45a; IU929 f. 36a; IU1607 f. 31a; IU1331 f. 55b; Jerusalem f. 42b; Majlis13392 f. 105a; Majlis21013 p. 161

324.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ar*; radīf: *mī-šavad-am ḥāl*
AE f. 54b; Amasya f. 34a; HM f. 45a; IU929 f. 36a; IU1331 ff. 55b–56a; IU1607 ff. 31a–b
Textual variations:
IU929, HM: bayt IV is missing; IU1607: bayts IV and V are missing
IIIa. HM: آن گونه

325.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yi dil*
Horn 197, p. 84; AE f. 54a; Atif2078 f. 45a; HM f. 44b; IU929 f. 26b; IU1331 ff. 55a–b; IU1607 f. 31b; Jerusalem ff. 42a–b; Majlis13392 f. 85b; Majlis21013 p. 161
Textual variations:
Horn: bayt III is missing; bayt II is the fourth couplet, bayt IV is the second couplet; IU929; IU1607: bayt IV is missing

326.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-il*;
Horn 198, p. 84; AE ff. 54b–55a; Amasya f. 33b; Ankara f. 180b; Atif2077 ff. 23a–b; Atif2078 ff. 44b–45a; Esad f. 32a; Fatih f. 21b; HM f. 44b; IU929 f. 36b; IU1016 f. 31a; IU1330 f. 45a; IU1331 f. 56a; IU1607 f. 31b; Jerusalem f. 42a; LI ff. 31b–32a; Majlis13392 ff. 31a–b; Majlis21013 pp. 160–161; Malek p. 87; Millī p. 42; NO f. 53b; RE ff. 42b–43a; Revan507 f. 26b; Revan737 f. 31a; Revan738 f. 23a
Textual variations:
Vb. Amasya: در گل در گل ;

327.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-il*
Horn 199, p. 84; Esad ff. 32a–b; IU1330 f. 43b; Majlis13392 f. 31a

328.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ayl*
Horn 200, p. 85; Fatih f. 21a; IU1016 f. 30b; Millī p. 41; Malek p. 87; No f. 53b; RE f. 42b; Revan737 ff. 30b–31a; Revan738 ff. 22b–23a

329.
metre: *rajaz-i muṯamman-i maṭvī va maḫbūn* (- . . - | . - . - | - . . - | . - . -); rhyme: *-am*
AE f. 56a; Amasya ff. 35b–36a; Ankara ff. 186a–b; Atif2078 f. 47a; HM ff. 46b–47a; IU929 f. 38a; IU1331 f. 57a; IU1607 ff. 33a–b; Jerusalem f. 44b; Majlis13392 f. 70b; Majlis21013 p. 165
Textual variations:
Ankara: bayts III and V are missing; IU1607: bayts V and VI are missing
Va. AE, IU929, Jerusalem, Majlis21013: مردم و بار هجر اگر ; Amasya: مردم و مار هجر اگر ; Atif2078: مردم و یار هجر; HM: مردم و باد هجر اگر ; IU1331: هردم و بار هجر اگر ; Vb. AE, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: عشق را الم ; Atif2078: علامت بلاکشتهٔ عشق را الم ; HM: ملامت بلاکشتهٔ عشق را الم

330.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-āna*; radīf: *gašta-am*
Majlis13392 ff. 93a–93b

331.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *-ī judā uftāda-am*
Horn 201, p. 85; AE ff. 57b–58a; Amasya f. 37a; Fatih f. 24a; HM f. 48a; IU929 f. 30a; IU1016 f, 33b; IU1331 f. 58b; IU1607 f. 34a; Majlis13392 f. 90a; Millī pp. 46–47; Revan737 ff. 33b–34a; Revan738 f. 25b
Textual variations:
Ib. AE, HM, IU1331: داد دل ; IIa. HM, IU1607: صبر کن ای صبح غم اندر ; IVa. HM: آنکه میپرسیدی ; Va. HM: آنان که

332.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *-am či karda-am*
Majlis13392 ff. 88a–88b

333.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. - - - or - - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *-ūn*; radīf: *āmada-am*
Horn 202, p. 85; AE f. 59a; Amasya f. 35a; Atif2077 f. 24a; Atif2078 ff. 46a–b; Esad f. 36a; Fatih f. 23b; HM f. 46a; IU929 f. 37b; IU1016 f. 33b; IU1330 ff. 51b–52a; IU1331 f. 59b; IU1607 f. 32b; Jerusalem f. 43b; LI f. 33a; Majlis13392 ff. 36a–b; Majlis21013 pp. 163–164; Malek p. 100; Millī p. 46; NO f. 60b; RE f. 47b, REvan737 f. 33a; Revan738
Textual variations:
AE, Atif2078, Fatih, HM, IU929, IU1016, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013, Millī, Revan737, Revan738: bayts II and IV are missing; Amasya: only the first and the last couplet; Atif2077, LI: bayts III and VI are missing; Esad: bayt VI is missing
Va. Atif2077: پات بهم ; VIIa. AE, Amasya, Atif2077, Atif2078, Esad, Fatih, HM, IU929, IU1016, IU1607, IU1331, Jerusalem, LI, Majlis21013, Millī, NO, Revan737, Revan738: بی خم ابروی تو

334.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-an*; radīf: *sāḫtam*
Horn 203, p. 86; AE f. 56b; Amasya ff. 36a–b; Ankara f. 186b; Atif2078 f. 47b; Esad f. 34b; HM f. 47b; IU929 f. 38b; IU1016 ff. 32b–33a; IU1330 f. 46b; IU1331 f. 57b; IU1607 f. 33b; Jerusalem ff. 45a–b; Majlis13392 f. 33a; Majlis21013 p. 166; Malek pp. 91–92; NO f. 56b; RE ff. 44a–b; Revan737 ff. 32b–33a

Textual variations:
Revan 737: bayt III is missing
IIIa. Horn: چشم چشمه ; AE, Amasya, Ankara, Atif2078, HM, IU929, IU1016, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013, NO: همچون زره; IVa. AE, Amasya, Atif2078, HM, IU929, IU1016, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013, Revan737: درد دل من شد ; Horn: دردم دل شد

335.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āḫ*; radīf: *-tam*
Horn 204, p. 86; AE ff. 55b–56a; Ankara f. 190b; Fatih f. 24a; IU1016 ff. 34a–b; IU1331 ff. 56b–57a; Millī p. 47; Revan737 ff. 34a–b; Revan738 ff. 25b–26a
Textual variations:
Ankara: bayt IV is missing

336.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-il*; radīf: *na-sāḫtam*
Horn 205, p. 86; Esad f. 34b; IU1330 ff. 46–47a; Majlis13392 ff. 33a–b; Malek p. 92; NO ff. 56b–57a; RE f. 44b
Textual variations:
Esad: bayt II is missing; RE: the first miṣrāʿ of bayt II is missing

337.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ā*; radīf: *gaštam*
Horn 206, p. 87; Esad f. 35b; IU1330 ff. 48b–49a; Majlis13392 f. 34b; Malek p. 95; NO f. 58a; RE f. 45b
Textual variations:
Esad: bayts V and VI are missing
IVa. Esad: خوب رویان را

338.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ā*; radīf: *gaštam*
Horn 207, p. 87; Esad ff. 35b–36a; IU1330 f. 49a; Majlis13392 ff. 34b–35a; Malek p. 96; NO ff. 58b–59a; RE f. 46a
Textual variations:
Esad: bayts III and IV are missing
Ib. Esad: جست و جوی بهر ; VIa. Horn: در سینه ; NO: از سینه

339.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . - - - | . - . - | . - - or - -); rhyme: *-an*; radīf: *gaštam*
Horn 208, p. 88; AE f. 58b (in the margin by a later hand, perhaps copied from HM); Esad f. 33a; HM ff. 47b–48a; IU1607 ff. 32a–b; Majlis13392 f. 32a

Textual variations:
AE: bayt IV is missing
IIIa. Esad: گل خوشبو ; Va. Esad: که ز گرد ; VIb. Horn, Esad: رسوای مردمان ; AE, HM: عجب ملامت مجموع

340.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ād*; radīf: *-am*
Horn 209, p. 88; Atif2077 f. 23b; Esad ff. 32b–33a; IU1330 ff. 48a–b; LI ff. 32a–b; Majlis13392 f. 34b; Malek p. 94; NO ff. 57b–58a; RE f. 45b; Revan507 f. 27a
Textual variations:
IIIa. Horn, Malek, RE: باد از وصالش ; NO: ببو کاورد باد وصل ازو فارغ شدم

341.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ar*; radīf: *gardam*
Majlis13392 ff. 82a–82b

342.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ūš*; radīf: *mī-gardam*
Majlis13392 f. 90a

343.
metre: *mujtas̲-i mus̲amman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-āk*; radīf: *šudam*
Horn 210, p. 88; Fatih f. 23a; IU1016 f. 32b; Majlis13392 f. 68a; Millī p. 45; Revan737 f. 32b
Textual variations:
IIa. Fatih: اگر مسیحا

344.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *mī-kušad-am*
AE ff. 57b–58a; Atif2078 ff. 47b–48a; HM ff. 47a–b; IU929 ff. 38b–39a; IU1331 f. 58a; IU1607 f. 33b; Jerusalem f. 45b; Majlis13392 ff. 85a–b; Majlis21013 pp. 166–167
Textual variations:
IU1607: bayts III and VI are missing

345.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ar*; radīf: *mī-kušad-am*
Horn 211, p. 89; Esad f. 35a; Majlis13392 ff. 33b–34a; Malek p. 93; NO ff. 57b–58a; RE f. 45a
Textual variations:
Esad: bayt V is missing; Malek: bayt IV is missing
IIa. Esad: غیر نظری ; IIIa. Horn: روز هجرت که همین ; Esad: روز هجرست عدو ; NO: روز هجرست و فلک ; RE: روز هجرست خود او

346.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ā*; radīf: *dīdam*
AE ff. 56b–57a; IU929 f. 38b; HM f. 45a–b; IU1331 ff. 57b–58a; Majlis13392 f. 72b; Majlis21013 p. 162
Textual variations:
Ib. AE, IU1331: ده درین ; IU929: پی یک دین او اندرین ; Majlis13392: چرا ; VIa. AE, IU929, IU1331, Majlis: بلا و محنت

347.
metre: *mużāriʿ-i mus̲amman-i aḫrab va sālim* (- - . | - . - - | - - . | - . - -); rhyme: *-āb*, radīf: *dīdam*
Majlis13392 f. 92b

348.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-āz*; radīf: *na-dīdam*
Horn no. 212, p. 89; AE ff. 55a–b; Amasya ff. 35a–b; Ankara f. 186a; Atif2078 f. 46b; HM ff. 46a–b; IU929 f. 37b; IU1331 ff. 56a–b; Jerusalem f. 44a; Majlis13392 f. 65b; Majlis21013 p. 164
Textual variations:
Horn: bayts VIII and IX are missing
IIa. AE, Amasya, Atif2078, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: مردم بامید

349.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ar*; radīf: *-am*
Majlis13392 f. 77b

350.
metre: *mujtas̲-i mus̲amman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ar*; radīf: *dāram*
Majlis13392 f. 53b

351.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ar*; radīf: *dāram*
Majlis13392 f. 81a

352.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-an*; radīf: *dāram*
Horn 213, p. 89; Esad f. 33a; IU1330 ff.51a–b; Majlis13392 f. 36a; Malek p. 99
Textual variations:
Horn: bayt II is the third couplet, bayt III is the second couplet
IIa. Horn: مگویدم

353.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ār*; radīf:*-ī ki man dāram*
Horn 214, p. 90; IU1330 ff. 47a–b; Majlis13392 f. 37a; Malek pp. 101–102
Textual variations:
IIa. Horn: چون لاله

354.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yī dāram*
Horn 215, p. 90

355.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ar*; radīf: *bī-ṭaqatī dāram*
Horn 216, p. 90; Esad f. 34a; IU1330 ff. 46a–b; Majlis13392 f. 32b; Malek p. 91

356.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-il*; radīf:*-ī dāram*
Horn 217, p. 91; Esad f. 37b; IU1330 ff. 46b–47a; Majlis13392 f. 37a
Textual variations:
Horn, Esad: bayt VI is missing
IIIa. Horn, Esad: بداد عیش ; VIIa. Horn,: شنید آن مه ز دور ; Esad: شنید آن مه از دور

357.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ād*; radīf: *mī-dāram*
Horn 218, p. 91; Esad f. 35b; IU1330 f. 48a; Majlis13392 f. 34b; Malek p. 94
Textual variations:
Horn: bayt II is the third couplet, bayt III is the second couplet
Ia. Esad: به هستی ; IIb. Horn: چو لاله خاک کرده

358.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-an*; radīf: *mīram*
Horn 219, p. 91; Esad f. 35a; Malek pp. 92–93; IU1330 ff. 47a–b; Majlis13392 f. 33b
Textual variations:
Malek: bayt V is missing
IIIa. Horn: سخن با من ; Malek: سخن او ; Va. Horn: ببر یکره بخال کوی آن ماهم دگر یا رب ; Esad: ببر یکره بخاک کوی آن ماهم دگر یا رب ; Va. IU1330, Esad: میرم ; Malek: نیم

359.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-īn*; radīf: *mīram*
Horn 220, p. 92; Esad ff. 35a–b; IU1330 ff. 47b–48a; Majlis13392 f. 33b

Textual variations:
Ib. Horn: صد باره ; Esad: صد بار ; IIa. Horn, Esad: اندوه و کین ;

360.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ār*; radīf: *mī-mīram*
Horn 221, p. 92; Malek p. 89; IU1330 f. 45a; Majlis13392 f. 32a
Textual variations:
Horn: bayt II is the third couplet, bayt III is the second couplet; Malek: bayt IV is missing

361.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-āz*; radīf: *-am*
Amasya f. 34b; HM f. 46a; IU1330 f. 50a–b; Majlis13392 f. 35b
Textual variations:
IIIa. HM: نمی‌گوید ; IIIb. HM: عشوهٔ نازم ; IVb. Amasya: یکروزی لطف ; HM: ز روی لطف

362.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ān*; radīf: *sāzam*
Horn 222, p. 92; IU1330 f. 50a; Majlis13392 f. 35a; Malek pp. 97–98; NO ff. 59a–b; RE f. 46b

363.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ān*; radīf: *sāzam*
Horn 223, p. 93; Esad ff. 36b–37a; Majlis13392 f. 36b
Textual variations:
Ia. Horn, Esad: شبی کار آنکه در کوی آن ابرام جان ; IIIa. Esad: غبار ; IIIb. Majlis13392: نمیخواهم ازین کاحوال ; IVa. Majlis13392: کز روی زردم

364.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ar*; radīf: *bāšam*
Horn 224, p. 93; Fatih f. 22a; Esad f. 33b; Majlis13392 f. 33a
Textual variations:
Horn: bayt X is missing; Esad: bayt IV is missing; Fatih: bayts III, IV, V, VI, IX and X are missing; IU1016: bayts IX and X missing; Majlis13392: bayt VII is the eighth couplet, bayt IX is the seventh couplet
Ia. Esad, Majlis13392: دایم خواهم ; Va. Horn: بجای کارم ; VIb. Esad, Majlis13392: بیگانها ;VIIIa. Horn, Esad: بینمت روزی ; IXb. Majlis13392: اگر باشم

365.
metre: *muẓāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *-i čašm*
Majlis13392 f. 94a

366.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āl*; radīf: *ḫud ḫušam*
Majlis13392 f. 74b

367.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-an*; radīf: *nālam*
Majlis13392 f. 37b;

368.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ūḫt*; radīf: *dil-am*
Majlis13392 ff. 80b–81a

369.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *šud čašmam*
Horn 226, p. 95; AE f. 58b; Amasya f. 34b; Ankara f. 191a; Atif2078 f. 45b; Esad f. 36b; Fatih f. 23a; HM f. 45b; IU929 ff. 36b–37a; IU1016 f. 33a; IU1607 f. 32a; IU1331 f. 59a; Jerusalem ff. 42b–43a; Majlis13392 f. 36a; Majlis21013 p. 162; Malek pp. 98–99; Millī p. 45; NO f. 60a; RE f. 47a; Revan737 f. 33a; Revan738 ff. 24b–25a
Textual variations:
AE, Amasya, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem, Majlis21013, Millī: bayt IV is missing; Ankara, Fatih, IU1016, Millī, Revan737, Revan738: bayts III and IV are missing; IU1607: bayts IV and VI are missing
IIa. Horn: زعفران ورق; AE, Atif2078, Esad, HM, IU929, IU1331, Jerusalem: زعفرانی ورقی ; Fatih, IU1016, IU1607, Millī, Revan737: زعفرانی ورق نامهٔ ; IIIa. AE, IU1331: تا بروش ; Amasya: فکنم ; VIa. Fatih, IU1016, Millī, Revan737: گشت خراب ; VIb. AE, IU1331: در سیهکار غم ; Horn, Atif2078, Fatih, IU1016, HM, Jerusalem, Malek, Millī, NO, Revan737: در سر و کار

370.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ād*; radīf: *kunam*
Majlis13392 ff. 62b–63a

371.
metre: *ramal-i muṯamman-i mahzūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *-am čūn kunam*
Majlis13392 ff. 79b–80a

372.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-am či-kunam*
Majlis13392 ff. 80b–81a

373.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-an*; radīf: *bīnam*
Horn 227, p. 95; Esad f. 36a; IU1330 f. 50b; Majlis13392 ff. 35b–36a; Malek p. 98; NO f. 59b; RE ff. 46b–47a
Textual variations:
Esad: bayt VI is missing; Malek: bayts V and VI are missing
VIa. Horn: فتانش

374.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-an*; radīf: *bīnam*
Horn 228, p. 96; Esad ff. 34a–b

375.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-an*; radīf: *bīnam*
Majlis13392 f. 89a

376.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ūr*; radīf: *bi-nišīnam*
Majlis13392 f. 77b

377.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āz*; radīf: *az ḫud ravam*
Majlis13392 f. 77a

378.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ah*; radīf: *mī-ravam*
Horn 229, p. 96; Esad f. 37a; IU1330 ff. 52a–b; Majlis13392 f. 36b; Malek pp. 100–101; NO ff. 60b–61a; RE ff. 47b–48a
Textual variations:
Esad: bayts IV and VI are missing; NO: miṣrāʿ IIb is the second hemistich of bayt III, miṣrāʿ IIIb is the second hemistich of bayt II
Ia.Esad: جان که ; IIb. Esad: که میروم

379.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yī bi-šnavam*
Majlis13392 f. 56a

380.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-īb*; radīf: *ham*
Horn 230, p. 96; AE f. 55a; Amasya f. 35; Ankara f. 186a; Atif2078 ff. 46b–47a; Fatih ff. 22b–23a; HM f. 46b; IU929 ff. 37b–38a; IU1016 ff. 32a–b; IU1331 f. 56b; Jerusalem ff. 44a–b;

Majlis13392 ff. 67a–68b; Majlis21013 pp. 164–165; Millī p. 44; Revan737 f. 32b; Revan738 f. 24b
Textual variations:
IIIb. Majlis13392: پرسش حالم; IVb. AE, IU929, IU1331: بر صلیب ; Amasya: بود صلیب ; Atif2078, HM, Jerusalem, Majlis13392: بو صلیب ; Majlis21013: عندلیب هم

381.
metre: *munṣariḥ-i muṯamman-i maṭvī va maṭvī-i maksūf* (- . . - | - . - | - . . - | - . -) with metrical mistakes; rhyme: - *ād*; radīf: *ham*
Horn 231, p. 97; Esad ff. 37a–b; Majlis13392 ff. 36b–37a
Textual variations:
Ia. Esad: ای خدا رخ چون مه ترا حسن خدا داد هم ; Horn: پیت

382.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-īd*; radīf: *ham*
HM f. 48b; Majlis13392 f. 90b
Textual variations:
HM: bayt IV is the third couplet
Ib. HM: جور کشید ; IIb. HM: و محنت دل ; IIIa. HM: از ملامت ; Vb. HM: زنده بودن چون ما ; VIIa. HM: جانی و خود

383.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *ham*
Horn 232, p. 97; Atif2077 f. 25a; Esad f. 32b; Fatih f. 22a; IU1016ff. 31a–b; IU1330 ff. 45b–46a; Majlis13392 ff. 32a–b; LI f. 32a; Malek p. 90; Millī pp. 42–43; NO ff. 55b–56a; RE ff. 43b–44a; Revan507 ff. 26b–27a; Revan737 f. 31b; Revan738 f. 23b
Textual variations:
Esad: bayt V is missing
Vb. Esad: او میبینم ; VIb. Atif2077, LI: از بیدان

384.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *ham*
Majlis13392 f. 82b

385.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-īn*; radīf: *ham*
AE f. 57b; Atif2078 f. 48a; HM f. 47b; IU929 f. 39a; IU1331 ff. 58a–b; IU1607 f. 34a; Jerusalem ff. 45b–46a; Majlis13392 f. 49a; Majlis21013 p. 167
Textual variations:
AE, Atif2078, HM, IU929, Jerusalem, Majlis21013, IU1331: bayt VI is missing; IU1607: bayts VI and VII are missing

Ia. Majlis13392: دل و جان هم ; Ib. AE: به بین ; IIb. AE, Majlis13392, Atif2078, HM, IU1607, Majlis21013: و خلد برین ; IVa. AE: نه نشیده ; VIIb. AE, Atif2078, HM, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: سازیم برای که تو کویی بچنین هم ; IU929: سازیم براهی که تو کویی بچنین هم

386.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-āh*; radīf: *-am*
AE ff. 56a–b; Amasya f. 36a; Ankara f. 186b; Atif2078 ff. 47a–b; HM f. 47a; IU929 f. 38a; IU1331 ff. 57a–b; Jerusalem f. 45a; Majlis13392 f. 71b; Majlis21013 pp. 165–166
Textual variations:
Ankara: bayts II, IV and V are missing; Atif2078, HM, IU929, Jerusalem, Majlis21013: bayt IV is missing
IIIb. Majlis13392: چو سود

387.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . - - - | . - - - | . . - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yand bi-ham*
Horn 233, p. 97; Esad f. 38a; IU1330 ff. 48a–b; Majlis13392 f. 37b
Textual variations:
Esad: bayts IV and VI are missing

388.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. - - - or - . - - | . - - - | . - - - | . . - or - -); rhyme: *-īš*; radīf: *naham*
Horn 234, p. 98; AE f. 58a; amasya f. 37b; HM f. 48a; IU929 ff. 39a–b; IU1016 f. 34a; IU1331 ff. 58b–59a; Revan737 f. 34a
Textual variations:
IIIa. Amasya: خاک درون

389.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ar*; radīf: *na-mī-āyam*
Horn 235, p. 98; IU1330 ff. 45a–b; Majlis13392 f. 32a; Malek pp. 89–90; No f. 55b; RE f. 43b
Textual variations:
IIIa. Horn: فکن

390.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ū*; radīf: *-yi tu garyam*
Majlis13392 f. 110a

391.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab va sālim* (- - . | - . - - | - - . | - . - -); rhyme: *-īm*;
Horn 236, p. 98; IU1330 f. 44a; Majlis13392 f. 31a; Malek p. 88; NO f. 54b; RE f. 43a

Textual variations:
Ib. Horn: برو چه ; NO: خوبش ; RE: خویش

392.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - - | - . -); rhyme: *-am*; radīf: *-īm*
AE f. 58a (by a later hand); HM ff. 48a–b

393.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . - - - | . - - - | . . - or - -); rhyme: *-ūn*; radīf: *āmada-am*
HM f. 46a

394.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ū*; radīf: *-yam*
Horn 237, p. 99; Atif2077 f. 24a; Esad f. 33b; LI f. 32b; Majlis13392 f. 34a; Malek pp. 95–96; NO f. 58b; RE ff. 45b–46a
Textual variations:
Ib. Atif2077: کز دیده آمد ; IIb. Atif2077, Esad, LI: زیان نیست ; RE: درین ریا نیست ; IVa. Atif2077, Esad, LI: سه ساله

395.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ū*; radīf: *-yam*
Horn 238, p. 99; Esad f. 36a; IU1330 f. 49b; Majlis13392 f. 35a; Malek p. 97; NO f. 59a; RE ff. 46a–b
Textual variations:
Esad: bayts III and IV are missing
Va. Esad: ز خاک سینه

396.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab va sālim* (- - . | - . - - | - - . | - . - -); rhyme: *-ū*; radīf: *-yam*
Majlis13392 f. 96a

397.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab va sālim* (- - . | - . - - | - - - | - . - -); rhyme: *-āb*; radīf: *gūyam*
Horn 239, p. 100; AE ff. 58a–b; Amasya ff. 34a–b; Atif2078 f. 46a; Esad ff. 33b–34a; Fatih f. 23b; HM f. 45b; IU1016 ff. 33a–b; IU1607 f. 32a; IU1330 f. 44b; IU1331 f. 59a; Jerusalem f. 42a; Majlis13392 f. 31b; Majlis21013 p. 163; Malek pp. 88–89; Millī p. 46; NO ff. 55a; RE f. 43a; Revan737 ff. 33a–b; Revan738 f. 25a;

Textual variations:
AE, Amasya, Atfi2078, Fatih, HM, IU1016, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013, Millī, Revan737, Revan738: bayts II and III are missing
IVa. AE, Amasya, Atif2078, HM, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: ترک من کن ; VIIa. Horn, Esad, Fatih, IU1016, IU1330, Majlis13392, Malek, NO, RE, Revan737, Revan738: هشیار ای ; Millī: هشیاری ای

398.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ān*
Horn 240, p. 100; Esad ff. 38b–39a; IU1330 ff. 34b–35a
Textual variations:
VIIb. Horn: داد او تنم را ; Esad: داد از تنم را

399.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - - - | . - - - | . - - - | . . - or - -); rhyme: *-ān*
Horn 241, p. 101; Atif2077 f. 24a; Esad f. 42a; LI f. 33a. Majlis13392 ff. 38a–b; Malek p. 103; NO f. 62a; RE f. 48b; Revan507 f. 27b
Textual variations:
Va. Atif2077, Esad, LI, Revan507: تو بتو

400.
metre: *mujtaṯ-i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ān*
Horn 242, p. 101; AE ff. 64a–b; Amasya f. 38a; Ankara f. 181a; Atif2077 f. 24b; Atif2078 f. 48b; Esad ff. 42a–b; Fatih f. 25b; HM 49a; IU929 ff. 39b–40a; IU1016 f. 46a; IU1607 f. 45b; IU1330 ff. 54a–b; IU1331 ff. 64a–b; Jerusalem ff. 46a–b; LI f. 34; Majlis13392 ff. 39a–b; Majlis21013 p. 168; Malek pp. 103–104; Millī p. 50; NO ff. 62b–63a; RE ff. 49a–b; Revan507 f. 28a; Revan737 f. 36a; Revan738 ff. 27a–b
Textual variations:
Ankara, Atif2077; Esad, LI, Revan507: bayt IV is missing; IU1607: bayts II and VI are missing
Ia. Horn, Fatih, IU1016, IU1330, IU1331, Majlis13392, Malek, Millī, NO, RE: زدیدهٔ

401.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab va sālim* (- - . | - . - - | - - . | - . - -); rhyme: *-ān*
Horn 243, p. 101; AE ff. 64b; Ankara ff. 181a–b; Atif2077 f. 24b; Atif2078 ff. 48b–49a; Esad f. 42; Fatih ff. 25a–b; IU929 f. 40a; IU1016 f. 46b; IU1607 f. 35b; IU1330 ff. 55a–b; IU1331 f. 64b; Jerusalem ff. 46b; LI f. 33b; Majlis13392 f. 39b; Majlis21013 pp. 168–169; Millī p. 50; NO f. 63b; RE f. 49b–50a; Revan507 ff. 27b; Revan737 f. 36b; Revan738 f. 27a
Textual variations:
Ankara: bayts I and II are missing

402.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ān*
AE ff. 62b–63a; Atif2078 ff. 52a–b; HM ff. 52a–b; IU929 f. 41b; IU1331 f. 63a; IU1607 f. 37a; Jerusalem ff. 51a–b; Majlis13392 f. 52b; Majlis21013 pp. 175–176
Textual variations:
AE, Atif2078, HM, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: bayts III and IV are missing
IIb. Majlis13392: یا چه گل نفیست; VIIa. Majlis13392: سلیمی ز عمر و ; Jerusalem: ز ناز

403.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-as*; radīf: *ast ān*
Majlis13392 f. 90a

404.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maškūl va sālim* (. . - . | - . - - | . . - . | - . - -); rhyme: *-ār*; radīf: *-ān*
Majlis13392 ff. 82b–83a

405.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-an*; radīf: *bā dīgarān*
Majlis13392 f. 87a

406.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ah*; radīf: *ḫayrān*
AE f. 62b; Atif2078 f. 52a; HM f. 52a; IU929 f. 44b; IU1331 ff. 62b–63a; IU1607 ff. 38b–39a; Jerusalem f. 51a; Majlis13392 f. 50a; Majlis21013 p. 175
Textual variations:
Ia. Majlis13392: نظر بر ; Ib. AE, Majlis13392: چو من یا رب ; Vb. Majlis13392: آنجا

407.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-i darvīšān*
Majlis13392 ff. 96b

408.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-an*; radīf: *-ān*
Majlis13392 ff. 55b–56a

409.
metre: *mutaqārib-i mus̲amman-i sālim* (. - - | . - - | . - - | . - -); rhyme: *-āh*; radīf: *-ān*
Majlis13392 f. 73b

410.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maškūl va sālim* (. . - . | - . - - | . . - . | - . - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yi pinhān*
Majlis13392 f. 58b

411.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-am*; radīf: *-i mahrūyān*
AE f. 63b; HM f. 53b; IU929 ff. 43a–b; IU1607 f. 38b; IU1331 f. 63b; Majlis13392 f. 62a

412.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ūḫ*; radīf: *tan*
Horn 244, p. 102; Atif ff. 24a–b; Esad ff. 40b–41a; IU1330 f. 55b; LI ff. 33a–b; Majlis13392 f. 40a; Malek p. 104; NO f. 64a; RE ff. 50a–b
Textual variations:
IIIa. Horn, Malek, RE: چند در ; Esad, NO: چند و از ; Va. Esad: سگان تو

413.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *guftan*
Horn 245, p. 102; Atif2077 f. 24b; Esad f. 41a; IU1330 ff. 53a–b; LI f. 33b; Majlis13392 ff. 40b–41a; Malek p. 106; NO ff. 64b–65a; RE f. 51a
Textual variations:
Atif2077, Esad, LI: bayts II and V are missing; Malek: bayt VI is missing
VIb. Horn: بنشینم پئ رازی و فراوان

414.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ā*, radīf: *kardan*
Horn 246, p. 102; Esad f. 39b; Majlis13392 f. 39b
Textual variations:
Ia. Esad: مهی

415.
metre: *mujtas̲ -i mus̲amman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-āh*; radīf: *-ī na-mī-tavān kardan*
Majlis13392 f. 74a

416.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ah*; radīf: *kardan*
Majlis13392 ff. 97a–97b

417.
metre: *muż̄ariʿ-i muṯamman-i aḫrab va sālim* (- - . | - . - - | - - . | - . - -); rhyme: *-āb*; radīf: *būdan*
Majlis13392 f. 97b

418.
metre: *mujtaṯ -i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-āh*; radīf: *kašīdan*
HM f. 52a

419.
metre: *mujtaṯ -i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ārat*; radīf: *-i ḥusn*
Horn 247, p. 103

420.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-an*;
Horn 248, p. 103; AE ff. 61a–b; Atif2078 f. 51a; Esad f. 40b; HM f. 51a; IU929 ff. 40b–41a; IU1330 ff. 53b–54a; IU1607 f. 36b; IU1331 f. 61b; Jerusalem f. 47a; Majlis13392 f. 41a; Majlis21013 p. 173
Textual variations:
AE, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Majlis21013: bayt V is missing
Ib. Horn, Esad: ورزیدن ; IIIb. IU1330: رهت ; Va. Horn: شام هجران روز محنت وار بر جانم ; VIa. AE, Atif2078, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis13392, Majlis21013: بهر نوعم ; HM: بهر داغم

421.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ād*; radīf: *kun*
Majlis13392 f. 81a–82b

422.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *-am raḥm kun*
AE ff. 60b–61a; Atif2078 f. 50b; HM ff. 50b–51a; Majlis13392 f. 84b–85a
Textual variations:
AE, Atif2078, HM: bayts V and VIII are missing
Ia. AE, Atif2078, HM: بی توام بی خانمانم ; IIa. HM: مسکین و مظلوم ; IIIa. HM: خوار ; IXa. HM: چون کند بر دارم ای مه ای سلیمی ; Atif2078: چون کنم بر دارم ای مه

423.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āl*; radīf: *-i ḫ*^{v}*īš kun*
Horn 249, 103; Esad f. 38a; IU1330 f. 52b; Majlis13392 f. 38a; Malek f. 102; NO f. 61b; RE ff. 48a–b
Textual variations:
Va. Esad, Malek: مجنونی

424.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yī kun*
Majlis13392 f. 78b

425.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ar*; radīf: *-bi-škan*
AE ff. 59a–b; HM f. 50b; Majlis13392 f. 63a

426.
metre: *mujtaṯ -i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-īn*; radīf: *bā man*
Horn 250, p. 104; AE ff. 64b–65a; Amasya ff. 38b–39a; Ankara f. 181b; Atif2078 f. 49a; Esad ff. 41a–b; HM f. 49b; IU929 f. 40a; IU1330 ff. 54b–55a; IU1607 ff. 35b–36a; IU1331 f. 64b; Jerusalem f. 47b; Majlis13392 ff. 41a–b; Majlis21013 p. 169
Textual variations:
AE, Amasya, Ankara; Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: bayt II is the fourth couplet, bayt III is the second couplet, bayt IV is the third couplet; IU1607: bayts V and VI are missing, bayt II is the fourth couplet, bayt III is the second couplet, bayt IV is the third couplet
IIa. Esad: چه غم ; IIIa. Horn: بچشم و ناز ; Vb. Horn: که گفت از تو پئ

427.
metre: *ḫafīf-i musaddas-i maḫbūn* (- . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-āh*; radīf: *bi-man*
Horn 251, p. 104; AE f. 64a; Amasya ff. 37b–38a; Ankara f. 181a; Atif2078 ff. 48a–b; IU1016 ff. 43b–44a; IU1331 f. 64a; IU1607 f. 35; Jerusalem f. 47a; Majlis21013 pp. 167–168; Revan737 ff. 35b–36a
Textual variations:
Horn, IU1016, Revan737: bayt VI is missing; Amasya: bayt IV is missing; Ankara: bayt III is missing; IU1607: bayt V is missing
IIa. Atif2078, Majlis21013: من برم

428.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ād*; radīf: *-i man*
Majlis13392 f. 58a–58b

429.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ār*; radīf: *-i man*
Horn 252, p. 104; AE ff. 60a–b; Ankara f. 187b; Atif2078 ff. 50a–b; HM f. 50b; IU929 f. 41b; IU1016 ff. 35a–b; IU1331 ff. 60b–61a; IU1607 ff. 36b–37a; Jerusalem ff. 48b–49a; Majlis21013 pp. 171–172
Textual variations:
Horn, IU1016: bayts III and V are missing; IU1607: bayts V–VIII are missing
Ib. AE, Ankara, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: بی وفا یاری چو یار من ; IIIa. AE, HM, IU1331: مگر گر...ما بد شد ; Atif2078, IU929, IU1607, Jerusalem, Majlis21013: ما ; IVb. AE, IU1331: زار و زار ; VIb. IU1016: غبار از من

430.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ār*; radīf: *-i man*
Horn 253, p. 105; AE f. 62b; Atif2078 f. 51b; Esad f. 42b; HM ff. 51b–52a; IU929 f. 42b; IU1331 ff. 62a–b; IU1607 f. 38a; Jerusalem f. 50b; Majlis13392 f. 41b; Majlis21013 p. 174
Textual variations:
IU1607: bayts V and VI are missing
IIIa. AE, HM, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis: جای ننگ ; IVb. AE, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis13392, Majlis21013: نبینم ; VIb. AE, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem, Majlis13392, Majlis21013: نیابی

431.
metre: *muẖāri‘-i mus̲amman-i aẖrab-i makfūf-i maẖẕūf* (- - . | - - - . | . - - . | - - -); rhyme: *-ār*; radīf: *-i man*
Majlis13392 ff. 90b–91a

432.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ān*; radīf: *bar man*
Horn 254, p. 105; Esad f. 39a; IU1330 ff. 53b–54a; Majlis13392 f. 39a; NO ff. 62a–b; RE f. 47a
Textual variations:
Esad: bayt III is missing
IVb. Horn: چو آری پیش ازین ; NO, RE: چه آری بیش ; Esad: کافری نامهربان ; Va. IU1330: شبدیزش ; NO. روشن از کنم از نعل آن مرکب ; Vb. Horn, NO: رخش یار

433.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i aẖrab-i makfūf-i maẖẕūf* (- - . | - - - . | - - - . | - - -); rhyme: *-ar*; radīf: *-i man*
Horn 255, p. 106; AE ff. 63b–64a; Amasya f. 37b; Ankara ff. 180b–181a; Atif2078 f. 52b; Esad f. 38a; Fatih ff. 25a–b; HM f. 52b; IU929 f. 39b; IU1016 f. 35b; IU1330 f. 66b; IU1331 ff. 63b–64a; IU1607 f. 35a; Jerusalem f. 46a; Majlis13392 ff. 37b–38a; Majlis21013 p. 176; Millī p. 49; Revan737 f. 35b; Revan738 f. 28b

Textual variations:
Horn, AE, Amasya, Ankara, Atif2078, Esad, Fatih, HM, IU929, IU1016, IU1607, IU1330, U1331, Jerusalem, Majlis21013, Revan737, Revan738: bayts V and VII are missing; Majlis13392: bayt III is the fourth couplet, bayt IV is the third couplet;
Ia. AE, Amasya, Atif2078, Esad, Fatih, HM, IU929, IU1016, IU1607, Jerusalem, Majlis13392, Majlis21013, Millī, Revan737, Revan738: روزی ;IVa. Amasya: گهر خود ساخت ; Fatih, HM, IU1016, IU1607, Majlis21013, Revan737, Revan738: گهر خود کرد ; Majlis13392: صراف که وصف در خود گفت لب او

434.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ār*; radīf: *šud az man*
Horn 256, p. 106; Esad f. 38a; Fatih f. 24b; IU1016 f. 34b; IU1330 f. 53a; Majlis13392 f. 38a; Malek pp. 102–103; Millī p. 48; NO ff. 61b–62a; RE f. 48b; Revan737 f. 34b; Revan738 f. 26a
Textual variations:
Malek: bayt II is missing
IIa. Esad, Fatih, IU1016, Millī, Revan737, Revan738: گفتم ; IIb. Esad: کافرش بیدار ; IVb. Esad: بیزار شد ; RE: عشرت... که کرده (There is a blank space between the two words)

435.
metre: *muẖāri‘-i mus̲amman-i aẖrab-i makfūf-i maẖẕūf* (- - . | - - - . | . - - . | - - -); rhyme: *-āz*; radīf: *-i man*
HM 53a

436.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-āl*; radīf: *-i man*
Majlis13392 f. 75b

437.
metre: *mujtas̲ -i mus̲amman-i maẖbūn* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *-īd*; radīf: *-am man*
Horn no. 257; AE ff. 59b–60a; Ankara f. 187a; Atif2078 ff. 49a–50b; Fatih f. 25a; HM ff. 50a–50b; IU929 f. 41a; IU1016 f. 35a; IU1331 f. 60b; IU1607 f. 36b; Jerusalem ff. 47b–48a; Majlis13392 ff. 70a–70b; Majlis21013 pp. 170–171; Millī p. 49; Revan737 f. 35a; Revan738 ff. 26b–27a
Textual variations:
Horn, Fatih, IU1016, Revan738: bayts V and VI are missing; Ankara: bayt VII is missing; IU1607: bayts III, VI–VIII are missing; Millī, Revan737: bayts III, V–VII are missing

438.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-i man*
Majlis13392 ff. 86a–86b

439.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-an*; radīf: *-i man*
Horn 258, p. 107; AE ff. 61b; Atif2078 f. 51a; Esad ff. 40a–b; HM ff. 51a–b; IU929 f. 42a; IU1330 f. 66a; IU1331 ff. 61b–62a; IU1607 f. 37b; Jerusalem ff. 49b–50a; Majlis13392 f. 41a; Majlis21013 p. 173
Textual variations:
Horn: bayt II is missing; IU1607: bayts III and VI are missing
IVa. Horn: تواند ; VIIa. IU1330: سلیم ; VIIb. Majlis13392: بگوش ; AE, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: در گوش بکن پارهٔ در عدن من

440.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-īn*; radīf: *-i man*
Horn 259, p. 107; AE ff. 61b–62a; Atif2078 f. 51b; Esad f. 41b; HM f. 51b; IU929 f. 41b; IU1330 ff. 55a–b; IU1331 f. 62a; IU1607 ff. 37b–38a; Jerusalem f. 50a; Majlis13392 f. 41b; Majlis21013 p. 174; NO ff. 65a–b; RE ff. 51a–b
Textual variations:
AE, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem: bayt VI is missing; IU1607, Majlis21013: bayts V and VI are missing; Majlis13392: miṣrāʿ VIa is missing

441.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āh*; radīf: *-i man*
Horn 260, p. 107; Esad f. 40a; IU1330 ff. 55b–56a; Majlis13392 f. 40b; Malek p. 105; NO ff. 64a–b; RE f. 50b
Textual variations:
Esad: bayt VI is missing

442.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yi man*
Horn 261, p. 108; Esad f. 38b; IU1330 ff. 53a–b; Majlis13392 f. 38b
Textual variations:
IVb. Horn, Esad: خوش داری

443.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. - - - or - - - | . - - - | . - - - | . - - or - -); rhyme: *-ūz*; radīf: *-ī-yi man*
Majlis13392 f. 96b

444.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ū*; radīf: *-yi man*
Majlis13392 f. 77a

445.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ūn*
AE f. 63a; Atif2078 f. 52b; HM f. 52b; IU929 ff. 42b–43a; IU1016 f. 38a; IU1331 f. 63a; Jerusalem f. 51b; Majlis13392 f. 52b; Majlis21013 p. 177
Textual variations:
AE, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: bayt V is missing; IU1016 bayts III and V are missing
IVa. AE, HM, Atif2078, IU929, IU1331: آوازهٔ عالم ; Vb. AE, IU1331: تا ز لب

446.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ūn*
Majlis13392 f. 55b

447.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ād*; radīf: *ast īn*
Majlis13392 f. 78a

448.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-āl*; radīf: *ast īn*
Horn 262, p. 108; Esad f. 40a; IU1330 ff. 54b–55a; Majlis13392 f. 40a; NO ff. 63a–b; RE f. 49b
Textual Variations:
IIIa. NO: نشان جامهٔ ; VIa. NO: مشو گلگونهٔ اشک مرا از روی و لطفی کن ; RE: این اشک

449.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ūz*; radīf: *-ī-st īn*
Majlis13392 ff. 73a–73b

450.
metre: *rajaz-i muṯamman-i sālim* (- - . - | - - . - | - - . - | - - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *-i kīst īn*
Horn 263, p. 108; Esad f. 40a; IU1330 ff. 49b–50a; Majlis13392 ff. 40a–b
Textual variations:
Horn, Esad: bayt V is the sixth couplet, bayt VI is the fifth couplet
IIb. Horn: شده از غم تبه ; Majlis13392: که شد از غم تبه ; IIIa. Horn: تیر و کمین ; IU1330: صد نیر کین ;
VIa. Horn, Esad: آورده بهر جان شمم

451.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *būd īn*
Amasya f. 39b; HM ff. 53a–b; Majlis13392 f. 62a
Textual variations:
Va. HM: شاه کین

452.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *-ī bi-bīn*
Majlis13392 f. 72b–73a

453.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-āz* ; radīf: *bīn*
Majlis13392 f. 56b

454.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-āz* ; radīf: *bīn*
Majlis13392 ff. 104b–105a

455.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab va sālim* (- - . | . - - - | - - . | . - - -); rhyme: *-āna*; radīf: *-gī-yi man bīn*
Horn 264, p. 109; Esad f. 40b; IU1330 ff. 56a–b; Majlis13392 f. 40b; Malek pp. 105–106; NO f. 64b; RE ff. 50b–51a
Textual variations:
IVb. Esad: از فکر

456.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *-ī bi-bīn*
Majlis13392 f. 102a

457.
metre: *mujtaṯ -i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *šīrīn*
AE f. 61a; Atif2078 ff. 50b–51a; HM f. 51a; IU929 ff. 42a–b; IU1331 ff. 61a–b; IU1607 f. 37b; Jerusalem f. 49a; Majlis13392 f. 85a; Majlis21013 p. 172
Textual variations:
AE, IU1331: bayt IV is missing; Atif2078, IU929, HM, Jerusalem, Majlis21013: bayts III and IV are missing; IU1607: bayts IV and VI are missing

458.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ar*; radīf: *čunīn*
Horn no. 265, p. 109; AE f. 59b; Amasya ff. 39a–b; Ankara f. 187; Atif2078 f. 49b; Fatih f. 24b; HM ff. 49b–50a; IU929 f. 40b; IU1016 ff. 34b–35a, IU1331 f. 61a; IU1607 f. 36a; Jerusalem f. 48b; Majlis13392 ff. 65a–65b; Majlis p. 21013; Millī p. 48; Revan737 ff. 34b–35a; Revan738 ff. 26a–b

Textual variations:
Horn, Fatih, IU1016, Millī, Revan737: bayts V and VIII are missing; Ankara, Atif2078, Jerusalem, Majlis21013: bayt V is missing; HM: bayt V is the second bayt; Amasya: bayts III, V, VI and VIII are missing; IU1607: bayts V–VIII are missing

459.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ā*, radīf: *bā ū*
Majlis13392 f. 58b

460.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ab*; radīf: *-i ū*
Horn 266, p. 109; AE f. 65b; Amasya ff. 39b–40a; Ankara f. 181b; Atif2078 f. 56a; Esad ff. 44a; HM ff. 56a–b; IU929 f. 43b; IU1016 ff. 36b–37a; IU1607 f. 39a; IU1331 ff. 65a–b; Jerusalem f. 53a; Majlis13392 ff. 43b–44a; Majlis21013 p. 183; Malek p. 110; NO ff. 67a; RE ff. 52b–53a; Revan737 ff. 36b–37a
Textual variations:
IIIa. Horn, Esad, Malek, NO, RE: زهرهٔ چین

461.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *-ī az ū*
Majlis13392 f. 85b

462.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āl*; radīf: *-i ū*
IU1330 f. 59a

463.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-an*; radīf: *-i ū*
Majlis13392 f. 65b

464.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *-i ū*
Horn 267, p. 110; AE f. 67b; Atif2077 f. 25a; Atif2078 ff. 54b–55a; HM f. 55a; IU1330 ff. 57a–b; IU929 ff. 45a–b; IU1607 f. 40b; IU1331 ff. 66b–67a; Jerusalem f. 54a; LI f. 34a; Majlis13392 ff. 42a–b; Majlis21013 p. 180; Malek p. 108; NO ff. 65b–66a; RE ff. 51b–52a; Revan507 f. 28a
Textual variations:
HM: bayts IV and V are missing; IU1607: bayts V and VI are missing

465.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ū*; radīf: *-yi ū*
Horn 268, p. 110; AE ff. 67b–68a; Atif2078 f. 55a; Esad ff. 41a–42b; HM f. 55b; IU929 f. 45b; IU1607 ff. 40b–41a; IU1330 ff. 56b–57a; IU1331 f. 67a; Jerusalem f. 54b; Majlis13392 f. 42b; Majlis21013 p. 181; Malek p. 107; NO f. 65b; RE f. 51b
Textual variations:
IU1607: bayts IV and VI are missing; Malek: bayts IV and V are missing
IVa. Horn: در من ; NO: ره من

466.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ū*; radīf: *-yi ū*
Horn 269, p. 111; AE f. 68a; Atif2078 ff. 55a–b; Esad ff. 42a–b; Fatih ff. 26b–27a; HM ff. 55b; IU929 f. 45b; IU1016 f. 38a; IU1607 f. 41a; IU1330 ff. 58b–59a; IU1331 ff. 67a–b; Majlis13392 f. 42b; Majlis21013 p. 181; Millī p. 52; Revan737 f. 38a; Revan738 f. 28b
Textual variations:
Fatih, IU1016, Millī, Revan737, Revan738: bayts II and V are missing; IU1607: bayts IV and VI are missing
IIa. Horn: مه تو

467.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-an*, radīf: *bī ū*
Majlis13392 f. 49b

468.
metre: *mujtaṯ -i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-āz*; radīf: *az tu*
Majlis13392 f. 79a

469.
metre: *ramal-i musaddas-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ām*; radīf: *-i zulf-i tu*
Horn 270, p. 111; AE f. 66a; Amasya f. 40a; Atif2077 25a; Atif2078 f. 53a; Esad f. 43a; HM f. 53; IU929 ff. 43b–44a; IU1016 f. 37a; IU1330 ff. 57a–58b; IU1331 ff. 65b; IU1607 f. 39b; Jerusalem ff. 52a–b; LI f. 34b; Majlis13392 f. 43b; Majlis21013 p. 177; Revan507 f. 28b; Revan737 f. 37a
Textual variations:
Horn: bayt VII is missing, bayt II is the third couplet, bayt III is the fifth couplet, bayt IV is the second couplet, bayt V is the fourth couplet; AE, HM, IU929, Jerusalem, Majlis21013: bayts III and VII are missing, bayt II is the fourth couplet, bayt IV is the second couplet, bayt VI is the third couplet; Atif2077: bayts V and VII are missing; Atif2078: bayt VII is missing, bayt II is the fourth couplet, bayt IV is the second couplet, bayt VI is the third couplet; Amasya: bayts III, V, VII and VIII are missing, bayt II is the fourth couplet, bayt IV is the second couplet, bayt VI is the third couplet; Esad: bayts III, V, VII and VIII are missing; IU1016, Revan737: bayts III and VII are missing, bayt II is the third couplet, bayt IV is the second couplet, bayt V is the fourth couplet, bayt VI is the fourth couplet; IU 1067: bayts III, V, VII and VIII are

missing, bayt II is the fourth couplet, bayt IV is the second couplet, bayt VI is the third couplet; LI, Revan507: bayts V, VII and VIII are missing, Majlis13392: bayt VII is missing;
IXa. Horn: در فراق

470.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-āl*; radīf: *-i tu*
Majlis13392 f. 78b

471.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-āh*; radīf: *-i tu*
Majlis13392 f. 91b

472.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-āra*; radīf: *-yi tu*
Majlis13392 ff. 95b–96a

473.
metre: *rajaz-i muṯamman-i sālim* (- - . - | - - . - | - - . - | - - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *-ī hamču tu*
Horn 271, p. 112; Atif2078 ff. 55b–56a; Esad f. 43b; HM f. 56a; IU929 f. 46a, IU1330 f. 60b; IU1331 ff. 67b–68a; IU1607 f. 41b; Jerusalem f. 55a; Majlis13392 ff. 43a–b; Majlis21013 p. 182; Malek pp. 109–110; NO ff. 66b–67a; RE f. 52b
Textual variations:
IU1607: bayts II and IV are missing;
IVa. Atif2078, HM, IU1331, Majlis13392, Majlis21013, Malek, NO, RE: خسرو دوران ; IVb. Atif2078, IU1330, Jerusalem, Majlis13392, Majlis21013, Malek: صید که ; Esad: صید کردم ...شیر سواری

474.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *-ī-hā-yi tu*
HM f. 54b; Majlis13392 f. 71a

475.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-āk*; radīf: *-ī-yi tu*
Horn 272, p. 112; AE f. 69a; Amasya f. 40a; Atif2077 f. 25a; Atif2078 f. 53b; Esad f. 42b; Fatih f. 26a; HM f. 54a; IU929 f. 44a; IU1016 f. 37b; IU1607 f. 39b; IU1330 f. 60a; IU1331 f. 68a; Jerusalem f. 52b; LI f. 34b; Majlis13392 f. 43a; Majlis21013 p. 178; Millī p. 51; NO f. 66b; RE ff. 52a–b; Revan507 f. 28a; Revan737 f. 37b; Revan738 ff. 27b–28a
Textual variations:
Esad: bayt IV is missing

476.
metre: *hazaj-i musamman-i aḫrab va sālim* (- - . | . - - - | - - . | . - - -); rhyme: *-āna*
Horn 273, p. 112; AE ff. 69a–b; Amasya f. 40b; Ankara f. 182a; Atif2078 ff. 53a–b; Fatih ff. 26a–b; HM f. 54b; IU929 f. 44a; IU1016 f. 37b; IU1607 ff. 39b–40a; IU1330 f. 59b; IU1331 ff. 68a–b; Jerusalem f. 52a; Majlis13392 f. 43a; Majlis21013 p. 177; Malek pp. 108–109; Millī p. 51; NO ff. 66a–b; RE f. 52a; Revan737 f. 37b; Revan738 f. 28a
Textual variations:
AE: bayt IV is the sixth bayt; Amasya: bayts II and IV are missing; Ankara: bayts II and III are mising, bayt IV is the fifth couplet, bayt V is the second couplet, bayt VI is the third couplet; IU1607: bayts IV and VI are missing; Millī: bayt VI is missing; Revan737: bayts I and V are missing
Ia. IU929: خونریزئ لبها ; IIa. Revan737: میکشد از ناز بیک رو

477.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - - | - . -); rhyme: *-am*; radīf: *furū*
Majlis13392 f. 82a

478.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-īn*; radīf: *ma-rau*
Horn 274, p. 113; AE f. 68b; Atif2078 f. 55b; Esad f. 43b; HM ff. 55b–56a; IU929 ff. 45b–46a; IU1016 f. 38a; IU1330 ff. 58b–59a; IU1331 f. 67b; IU1607 f. 41a; Jerusalem ff. 54b–55a; Majlis13392 ff. 42b–43a; Majlis21013 p. 182; Millī p. 52; Revan737 ff. 37b–38a; Revan738 f. 28b
Textual variations:
Esad, IU1607: bayt IV is missing; Fatih, IU1016, Millī, Revan737, Revan738: bayt III is missing
IIb. AE, Atif2078, HM, IU1330: خاک شد جان همین مسکین; Fatih, IU929, IU1016, IU1607, IU1331, Jerusalem, Majlis13392, Majlis21013, Millī, Revan737, Revan738: خاک جان من مسکین شد ; IVa. HM: همچو رگها که آمد بخون ; Vb. Horn: پیشم نشین غمگین ; AE, Atif2078, Esad, HM, IU929, IU1607, IU1330, 1331, Jerusalem, Majlis13392, Majlis21013: دمی بنشین مرو; VIa. Horn: میشدم از درگهش سوی عدم ; VIb. Horn, Esad: آتشست

479.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. - - - or - . - - | . - - - | . - - - | . - - or - - -); rhyme: *-ār*; radīf: *bi-gū*
AE f. 67a; Atif f. 54b; HM f. 55a; IU929 f. 45a; IU1607 f. 40b; Jerusalem ff. 53b–54a
Textual variations:
IU1607: bayts V–VIII are missing
Ia. HM: برد ای جان

480.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āh*
Horn 275, p. 113; AE f. 69b; Atif2078 ff. 56b–57a; Fatih ff. 27b–28a; HM f. 57a; IU1016 f. 38b; IU1330 ff. 61b–62a; IU1331 f. 68b; Jerusalem ff. 58b–59a; Majlis13392 f. 42b; Majlis21013 p. 184; Malek p. 112; NO f. 68a; RE f. 53b; Revan737 f. 38b; Revan738 f. 29a
Textual variations:
AE, Atif2078, HM, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: bayt II is the third couplet, bayt III is the fourth couplet, bayt IV is the fifth couplet, bayt V is the second couplet; IU1607: bayt IV is missing, bayt III is the fourth couplet, bayt V is the third couplet; Fatih, IU1016, Millī, Revan737, Revan738: bayt V is missing
IIIb. Horn, AE: درمدان دل ; IVa. Horn: در دلم

481.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ūḫ*; radīf: *-ta*
Horn 276, p. 113; AE f. 71a; Atif2077 f. 25b; Atif2078 ff. 57b–58a; Esad ff. 44a–b; HM ff. 57b–58a; IU929 f. 48b; IU1330 ff. 61a–b; IU1331 ff. 69b–70a; Jerusalem ff. 56a–b; LI ff. 34b–35a; Majlis13392 ff. 44a–b; Majlis21013 p. 186; Revan507 ff. 28b–29a
Textual variations:
Ia. AE, Atif2078, HM, IU929, IU1330, IU1331, Jerusalem, Majlis13392, Majlis21013: گل گل از تابمیست ; IIa. HM: اشک از ناز دل ; IVa. Horn, Atif2077, Esad: کرده داغ حسن ; IVb. Horn, Atif2077, Esad, LI, Revan507: افروخته

482.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ūḫ*; radīf: *-ta*
Majlis13392 f. 98a

483.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf:*-ī sūḫta*
Horn 277, p. 114; AE f. 71b; Amasya ff. 40b–41a; Atif2077 f. 25b; Atif2078 ff. 58a–b; Esad ff. 44b; HM f. 58a; IU929 f. 47a; IU1330 f. 61b; IU1331 ff. 70a–b; IU1607 f. 42b; LI ff. 35a–b; Majlis13392 f. 45a; Majlis21013 p. 187; Malek p. 113; NO f. 69a; RE ff. 54a–b; Revan507 ff. 29a–b
Textual variations:
HM: bayt V is the sixth couplet, bayt VI is the fifth couplet; Amasya: bayts IV and V are missing; IU1607: bayt V and VI are missing
IIa. AE, HM, IU1331: خاکستر تنها , IVb. Horn: هر دم در

484.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ar*; radīf: *basta*
Horn 278, p. 114; AE f. 73a; Atif2077 f. 26a; Atif2078 ff. 56a–b; Esad f. 45a; Fatih f. 27b; HM f. 56b; IU929 ff. 48a–b; IU1016 f. 39a; IU1331 f. 71b; IU1607 f. 43b; Jerusalem f. 50b; LI f. 35b; Majlis13392 ff. 45a–b; Majlis21013 p. 183; Malik p. 114; Millī p. 54; NO ff. 69a–b; RE f. 54b; Revan507 f. 29b; Revan737 f. 39a; Revan738 f. 29b;

Textual variations:
IIIa. Horn: اگر داری; AE, Atif2078, IU1331: گر ارای; Atif2077: که رازی ; LI, Revan507: که راری ; Fatih, IU1016, Millī, Revan737, Revan738: کرا راه ; IU929, NO: گر آری ای ; IVa. AE, Atif2078, IU1331, Jerusalem: پرچین او دیدی ; Fatih, IU929, IU1016, Millī, Revan737, Revan738: دیدی بکن فکری ; HM: دیدن تفکر کن ; IU1607, Majlis21013: دیدی مکن فکری

485.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *gašta*
Horn 279, p. 114; AE ff. 69b–70a; Amasya f. 40b; Atif2077 f. 25b; Atif2078 f. 56b; Esad ff. 44b; Fatih f. 28a; HM f. 56b; IU929 ff. 46a–b; IU1016 f. 39a; IU1330 f. 62b; IU1331 ff. 68b–69a; IU1607 f. 41b; Jerusalem ff. 55a–b; LI f. 35a; Majlis13392 f. 44b; Majlis21013 pp. 183–184; Millī pp. 53–54; NO ff. 68a–b; RE ff. 53b–54a; Revan507 f. 29a; Revan737 ff. 38b–39a; Revan738 f. 30a
Textual variations:
AE, Atif2078, HM, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: bayt II is the fourth couplet, bayt III is the fifth couplet, bayt IV is the sixth couplet, bayt V is the second couplet, bayt, bayt VI is the third couplet; Amasya: bayts IV and V are missing; Atif2077, LI, Revan507: bayt II is missing; Esad: bayts II and III are missing; Fatih, IU1016, Revan737, Revan738: bayt III is the fifth couplet, bayt IV is the sixth couplet, bayt V is the third couplet, bayt VI is the fourth couplet; IU1607: bayts V and VI are missing; Millī: bayts III and V are missing, bayt VI is the third bayt
VIIa. IU1330, Majlis13392: عاشقی

486.
metre: *mujtaṯ -i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ufta*
Majlis13392 f. 86a

487.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ar*; radīf: *-ī uftāda*
AE ff. 72a–b; Atif2078 f. 59a; Amasya f. 41a; HM ff. 58b–59a; IU929 f. 47b; IU1331 ff. 70b–71a; Jerusalem ff. 58a–58b; Majlis13392 f. 104a; Majlis21013 pp. 188–189
Textual variations:
Amasya: bayts III and VI–VIII are missing; IU929: bayts V and VII are missing; Jerusalem: bayts IV and V are missing

488.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *mānda*
Majlis13392 f. 80b

489.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-āz*; radīf: *ālūda*
Horn 280, p. 115; AE ff. 72b–73a; Amasya ff. 41a–b; Fatih ff. 27b–28a; HM f. 59a; IU929 f. 48a; IU1016 f. 39b; IU1331 f. 71b; IU1607 f. 43a; Millī pp. 54–55; Revan737 ff. 39a–b; Revan738 f. 29b

490.
metre: *rajaz-i muṯamman-i sālim* (- - . - | - - . - | - - . - | - - . -); rhyme: *-ād*; radīf: *dih*
Horn 281, p. 115; AE ff. 70b–71a; Atif2078 f. 57b; HM f. 57b; IU929 f. 47a; IU1330 ff. 60b–61a; IU1331 f. 69b; IU1607 f. 42a; Jerusalem ff. 56b–57a; Majlis13392 f. 44a; Majlis21013 pp. 185–186; NO ff. 67b–68a; RE f. 53a–b
Textual variations:
Horn, NO, RE: miṣrāʿs IVb and Va are missing; IU1607: bayts IV and V are missing
IIa. دیوانه شد ; IIIa. Horn, NO, RE: سر خسته شد بهر بلا بر روی ; IU1067: از حبا ; IVb. Horn, NO, RE: باشد رهم زین هم زجان ای غم تو هم امداد ده ; Vb. IU1330: نیم جان ; VIa. Horn, NO: معنی ; RE: یعنی ; Horn, NO, RE: رهاند ; VIb. Horn, NO, RE: بویها بر تشنهٔ ; IU929: برسها , IU1607: بودیم در عین جفا ; HM: شاید رهاندیش

491.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ād*; radīf: *dih*
AE f. 70a; Atif2078 f. 57a; IU929 f. 46b; IU1331 f. 69a; IU1607 ff. 41b–42a; Jerusalem f. 56a; Majlis13392 f. 71a; Majlis21013 pp. 184–185
Textual variations:
IU1607: bayts IV and VI are missing
IVa. Atif2078: روز هجران

492.
metre: *hazaj-i musaddas-i maḥẕūf* (. - - -| . - - - | . - - - | . - -); rhyme: *-āra*
Majlis13392 f. 94a

493.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-an*; radīf: *āgah*
Horn 282, p. 115; AE ff. 71b–72a; Atif2078 f. 58b; Esad f. 45a; HM f. 58b; IU929 ff. 47a–b; IU1331 f. 70b; Majlis13392 f. 45a; Majlis20103 pp. 187–188
Textual variations:
AE, HM, Atif2078, IU1331, Majlis21013: bayt III is missing; IU929: bayt III is the sixth couplet
Ia. Horn, Esad: ز درد خویشتن ; VIb. Horn, Esad: که از

494.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-an*; radīf: *āgah*
Horn 283, p. 116; AE ff. 71a–b; Atif2078 f. 58a; Esad f. 44a; Fatih f. 27a; HM f. 58a; IU1016 f. 38b; IU1330 f. 61a; IU1330 f. 70a; Jerusalem f. 57a; Majlis13392 ff. 44b–45a; Majlis21013 pp. 186–187; Malek pp. 112–113; Millī p. 53; NO f. 68b; RE f. 54a; Revan737 f. 38a; Revan738 f. 29a
Textual variations:
AE: bayt III is the fourth couplet, bayt IV is the fifth couplet; bayt V is the third couplet; Atif2078, HM, Jerusalem, Majlis21013: bayt IV is the fifth couplet, bayt V is the fourth couplet; Millī: bayt V is missing
Va. IU1330, NO: منی مسکین

495.
metre: *munṣariḥ-i musamman-i matvī va matvī-i maksūf* (- . . - | - . - | - . . - | - . -); rhyme: *-īš*; radīf: *nah*
Horn no 284, p. 116, AE f. 70b; Atif2078 ff. 57a–b; HM ff. 57a–b; IU929 f. 46b; IU1330 f. 60b; IU1331 ff. 69a–b; IU1607 f. 42a; Jerusalem f. 56b; Majlis13392 f. 44a; Majlis21013 p. 185; Malek pp. 110–111; NO ff. 67a–b; RE f. 53a
Textual variations:
IU1607: bayts III and IV are missing
IIIa. Horn, Esad, IU929: ریش دلم ; IVa. IU1330: خراب کن ; VIa. IU1330: مذهب بو اسلام , AE, Atif2078, HM, IU1331, Jerusalem, Majlis13392: مذهب و اسلام ; VIIa. IU1330: این سلیم

496.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - - | . - - - | . - -); rhyme: *-ār*; radīf: *ġarībī*
Horn 285, p. 117

497.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ūḫ*; radīf: *-ta-ī*
AE f. 72b; Atif2078 ff. 58b–59a; HM f. 58b; IU929 ff. 47b–48a; IU1331 f. 71a; IU1607 ff. 42b–43a; Majlis13392 f. 104b; Majlis21013 p. 188
Textual variations:
IU1607: bayts V and VI are missing
IIa. AE, Atif2078, HM, IU929, IU1607, IU1331, Majlis21013: گاه وفا ; Vb. HM: آفرین خوب ; VIa. HM: مده این گونه

498.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *karda-ī*
Majlis13392 f. 97b

499.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-urda*; radīf: *-ī*
IU1330 ff. 64b

500.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āra*; radīf: *-yi bī-čāra-ī*
Majlis13392 f. 96a

501.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *andāḫtī*
Horn 286, p. 117; AE ff. 73b–74a; Amasya f. 43a; Atif2078 f. 63a; HM 62b; IU929 ff. 50a–b; IU1331 f. 72b; IU1607 f. 45a; Jerusalem ff. 63b–64a; Majlis13392 ff. 47b–48a; Majlis21013 pp. 196–197; NO ff. 72b–73a; RE f. 57a
Textual variations:
Amasya: bayts II and V are missing; IU1607: bayts V and VI are missing
IIa. HM: نتوانست آورد

502.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *andāḫtī*
Horn 287, p. 117; AE f. 74a; Atif2078 ff. 63a–b; HM ff. 62b–63a; IU929 f. 51b; IU1331 f. 73a; IU1607 f. 46b; Jerusalem ff. 64a–b; Majlis13392 f. 48a; Majlis21013 p. 197; NO f. 73a; RE f. 57b
Textual variations:
IU929, Jerusalem: bayt V is missing; IU1607: bayts IV and V are missing
IIb. HM: اهل را ; IIIb. Horn: یار سوزی ; IVa. Horn: چو گل ; IVb. AE, HM, IU1331: آب از دهان , VIIa. HM: باری که میزد

503.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *sāḫtī*
Horn 288, p. 118; AE ff. 79a–b; Ankara f. 182b; Atif2078 f. 61a; HM ff. 60b–61a; IU1330 ff. 37a–b; IU1331 f. 77b; IU1607 f. 44a; Jerusalem ff. 61b; Majlis13392 f. 47b; Majlis21013 p. 193; NO f. 71b; RE ff. 56a–b; Revan507 f. 32a (only the last three bayts)
Textual variations:
Atif2078; HM, Majlis21013: bayt II is the fourth couplet, bayt III is the fifth couplet, bayt IV is the sixth couplet, bayt V is the seventh couplet, bayt VI is the third couplet, bayt VII is the eigth couplet, bayt VIII is the second couplet; AE, IU1331: bayt III is the fifth couplet, bayt IV is the sixth couplet, bayt V is the seventh couplet, bayt VI is the fourth couplet, bayt VII is the eigth couplet, bayt VIII is the third couplet; Ankara: bayt III is missing, bayt IV is the fifth couplet, bayt V is the sixth couplet, bayt VI is the third couplet, bayt VIII is the second couplet; IU929: bayt VI is the eigth couplet, bayt VII is the sixth couplet, bayt VIII is the seventh couplet; IU1607: bayts III, VI–VIII are missing; Jerusalem: bayt VI is missing, bayt II is the third couplet, bayt III is the fourth couplet, bayt IV is the fifth couplet, bayt V is the sixth

couplet, bayt VIII is the second couplet; Majlis13392: bayt V is the eigth couplet, bayt VI is the fifth couplet, bayt VII is the sixth couplet, bayt VIII is the seventh couplet;
Ib. HM: جمعش را ; IVa. AE, Ankara, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem: ملک بقا ; Vb. HM: بر این جان دادن ; VIIIa. Horn: تاتیز کرد

504.
metre: *rajaz-i mus̲amman-i sālim* (- - . - | - - . - | - - . - | - - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *kīstī*
Horn 289, p. 119; AE f. 77a; Atif2077 f. 27a; Atif2078 f. 60b; Esad f. 47a; HM f. 60b; IU929 f. 51a; IU1331 f. 75b; IU1607 f. 48b; Jerusalem f. 60b; LI ff. 37a–b; Majlis13392 f. 47b; Majlis21013 p. 192; NO ff. 71a–b; RE f. 56a; Revan507 f. 31a
Textual variations:
IIIa. Horn: نا آگهم ; Atif2077, LI: تا گهم ; Vb. Atif2077: ما را ز یار

505.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yi āštī*
Horn 290, p. 119; AE f. 78b; Atif2077 ff. 26a–b; Atif278 ff. 62a–b; HM f. 62a; IU929 ff. 49b–50a; IU1330 f. 63a; IU1331 ff. 76b–77a; IU1607 ff. 44b–45a; Jerusalem ff. 61b–62a; LI f. 36a; Majlis21013 p. 195
Textual variations:
Horn, Atif2077, LI: bayts III an IV are missing; Atif2077: the radīf is *ātašī*; IU1607: bayts V and VI are missing
Ia. HM: بدخو مرا ; IU1330: بدخو بمن ; IIa. Horn, Atif2077, LI: گر جفایی کردهام ترک ; IVa. HM: بی گناهی ; VIb. Horn, Atif2077, LI: حلوا برای ; VIIb. IU1330: گوناگون بلای

506.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ānī*; radīf: *dāštī*
IU1330 f. 63a

507.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ištī*
AE f. 75b; Amasya f. 43b; Atif2078 f. 64b; HM f. 64a; IU929 f. 52b; IU1607 f. 47b; Jerusalem ff. 65a–b; Majlis13392 f. 52a; Majlis21013 pp. 199–200
Textual variations:
Amasya: bayts IV–V are missing, bayt VI preceeds bayt III. IU1607: bayts V–VI are missing.
Ib. AE, Amasya, Atif2078, HM, IU1607, Jerusalem, Majlis13392, Majlis21013: شانست ; VIIb. Amasya, IU1607: بنوشتی

508.
metre: *mużāriʿ-i mus̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-āmat*; radīf: *-ī*
AE ff. 75a–b; Atif2078 ff. 64a–b; HM ff. 63b–64a; IU929 f. 52b; IU1607 f. 47a; IU1331 f. 74a; Jerusalem f. 65a; Majlis13392 f. 50a, Majlis21013 p. 199;

509.
metre: *mużāriʿ-i mus̲amman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-āyat*; radīf: *-ī*
AE ff. 76a–b; Amasya f. 43b; HM f. 64b; IU929 f. 53a; IU1607 ff. 47b–48a; IU1331 f. 74b–75a; Majlis13392 f. 61b
Textual variations:
Amasya, IU1607: bayts V and VI are missing
IIb. Amasya: بعشوهٔ شهرهٔ

510.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ām*; radīf: *mī-kardī*
Horn 291, p. 119; AE ff. 76b–77a; Atif2077 f. 27a; Atif2078 f. 60b; Esad ff. 46b–47a; HM ff. 60a–b; IU929 f. 50b–51a, IU1330 ff. 51a–b; IU1331 f. 75a; IU1607 f. 45b; Jerusalem f. 60b; LI f. 37a; Majlis13392 f. 47a; Majlis21013 pp. 191–192; NO f. 71a; RE ff. 55b–56a; Revan507 ff. 30b–31a
Textual variations:
IU1607: bayt IV is missing
AE, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: bayt IV is the fifth couplet, bayt V is the fourth couplet
IVa. Horn, Atif2077, LI, Esad, NO, Revan507: نمی جستی ; VIb. IU1330: بی صبر و دلم

511.
metre: *hazaj-i mus̲amman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ām*; radīf: *mī-kardī*
Horn 292, p. 120; AE f. 72b; Atif2077 ff. 26b–27a; Atif2078 f. 60a; Esad ff. 46a–b; HM f. 60a; IU919 f. 50b; IU1330 f. 51a; IU1331 f. 72b; Jerusalem f. 60a; LI ff 35b–36a; Majlis13392 ff. 46b–47a; Majlis21013 p. 191
Textual variations:
Ia. Horn, IU929, LI:جانا

512.
metre: *ramal-i mus̲amman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *šudī*
Horn 290, p. 119; AE f. 77b; Amasya ff. 42a–b; Ankara f. 182b; Atif278 ff. 61b; Esad f. 48a; HM f. 61a; IU929 f. 49b; IU1330 f. 65a; IU1331 ff. 75b–76a; IU1607 f. 44b; Jerusalem f. 61a; Majlis21013 p. 193; NO f. 72a; RE f. 56b
Textual variations:
IU1330: miṣrāʿ IIIb is the second hemistich of bayt IV, miṣrāʿ IVa is the first hemistich of bayt V, miṣrāʿ Vb is the second hemistich of bayt III; Esad: miṣrāʿ IIIa is the first hemistich of bayt V, miṣrāʿ IVa is the first hemistich of bayt III, miṣrāʿ Va is the first hemistich of bayt IV; NO, RE: miṣrāʿs IIIa and Va are the same
IVa. Ankara: باقدش ; IU1330: آشکار از بینمت باور نمیآید مرا ; Va. AE, Amasya, Atif2078, HM, IU929, IU1607, Jerusalem: هم ز لعلش نامیدی هم ز زلفش سرکشی

513.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ar*; radīf: *-ī*
Majlis13392 ff. 96a–96b

514.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ār*, radīf: *-ī*
Majlis13392 f. 79b

515.
metre: *mujtaṯ -i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *dārī*
Majlis13392 f. 62b

516.
metre: *mujtaṯ -i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-āb*; radīf: *mī-guẕarī*
Majlis13392 f. 92b

517.
metre: *mujtaṯ -i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *na-mī-tarsī*
Majlis13392 f. 81b

518.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āna*; radīf: *-ī bāšad kasī*
Majlis13392 f. 80a

519.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-āz*; radīf: *-i kasī*
Majlis13392 ff. 75a–75b

520.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-aš*; radīf: *-ī*
Horn 294, p. 120; AE f. 79a; Atif2077 f. 27b; Atif2078 ff. 62b–63a; HM ff. 62a–b; IU929 f. 50a; IU1330 f. 63b; IU1331 f. 77a; IU1607 f. 45a; Jerusalem f. 62a; LI f. 38a; Majlis13392 f. 48a; Majlis21013 p. 196; NO f. 72b; RE f. 57a
Textual variations:
Atif2077, LI: bayt IV is missing; IU1607: bayts V and VI are missing
Vb. AE, IU929, IU1331, Jerusalem, RE : غل یا غشی ; Atif2077, LI: قتل یا غشی ; Atif2078, HM, Majlis21013: غل و یا غشی

521.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *-am mī-kušī*
Majlis13392 f. 55a

522.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yī tā bi-kay*
Horn 295, p. 121; AE f. 73b; Amasya f. 41b; Ankara f. 182a; Atif2077 f. 26b; Atif2078 ff. 59b–60a; Esad f. 46a; Fatih ff. 28b–29a; HM f. 59b; IU929 f. 50b; IU1016 f. 40a; IU1330 f. 62a; IU1331 f. 72a; IU1607 f. 45b; Jerusalem f. 59b; LI f. 36b, Majlis13392 ff. 46a–b; Majlis21013 p. 190; Millī p. 56; Revan507 f. 30b; Revan737 f. 40a; Revan738 ff. 30b–31a
Textual variations:
IIa. Horn, Atif2077, Esad, LI, Revan507: تابی دمی

523.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ān*; radīf: *namakī*
Majlis13392 ff. 52b–53a

524.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-ī*
HM ff. 64b–65a; Majlis13392 ff. 55a–b
Textual vriations:
Ia. HM: ای دل بنگر چند در اندیشهٔ ; IVa. HM: هر چند که از غیر تو ما حور نخواهیم

525.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-ī*
Majlis13392 f. 75a

526.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab va sālim* (- - . | - . - - | - - . | - . - -); rhyme: *-ān*; radīf: *-ī*
Majlis13392 f. 102b

527.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ā*; radīf: *kunī*
Majlis13392 f. 87b

528.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ād*; radīf: *kunī*
Horn 297, p. 121; Amasya f. 42a; Ankara ff. 182a–b; Atif2078 f. 60a; Esad ff. 47b–48a; HM f. 60a; IU929 f. 49a; IU1016 f. 40b; IU1330 ff. 52a–b; IU1607 f. 44a; Jerusalem ff. 59b–60a; Majlis13392 f. 46b; Majlis21013 pp. 190–191; Malek p. 116; NO f. 70b; RE ff. 55b; IU737 ff. 40a–b
Textual variations:
Amasya: bayts V and VI are missing; Ankara: bayt II is missing, bayt III is the fourth couplet, bayt IV is the fifth couplet, bayt V is the second couplet, bayt VI is the third couplet; Atif2078, IU1016, Jerusalem, Majlis21013, Revan737: bayt II is the fourth couplet, bayt III is the fifth couplet, bayt IV is the sixth couplet, bayt V is the second couplet, bayt VI is the third couplet; IU1607: bayts II and VI are missing
IIa. IU1016, Revan737: گر نمایی ; IIIa. Atif2078, Jerusalem, Majlis21013: خم آن زلف ; VIa. IU929: آخر خسرو خوبان ; VIIa. Horn, Amasya, Atif2078, HM, IU929, IU1016, IU1607, Jerusalem, Majlis21013, Revan737: شودت

529.
metre: *mujtaṯ -i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-āz*; radīf: *kunī*
Majlis13392 f. 88b

530.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *zinda kunī*
AE f. 76a; HM f. 64a; IU1331 f. 74b; Majlis13392 f. 59b
Textual variations:
HM: bayt II is the third couplet, bayt III is the fourth couplet, bayt IV is the fifth couplet, bayt V is the second couplet

531.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - - | - . -); rhyme: *-an*; radīf: *na-kunī*
Majlis13392 f. 90b

532.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-il*; radīf: *mī-kunī*
Horn 298, p. 122; AE ff. 78b–79a; Ankara f. 183a; Atif2078 f. 62b; Esad f. 46b; Fatih f. 29a; HM f. 62a; IU929 f. 51b; IU1016 f. 40b; IU1330 f. 62b; IU1331 f. 77a; IU1607 f. 48a; Jerusalem ff. 63a–b; Majlis21013 pp. 195–196; Malek pp. 115–116; Millī pp. 56–57; NO f. 70a; RE f. 55a; Revan737 f. 40b; Revan738 f. 31a

533.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ul*; radīf: *mī-kunī*
AE f. 74b; Atif2078 f. 63b; HM f. 63a, IU1331 f. 73a; Jerusalem f. 64b; Majlis13392 ff. 48a–b; Majlis21013 pp. 197–198
Textual variations:
Jerusalem: bayts V and VI are missing

534.
metre: *mutaqārib-i muṯamman-i maḫẕūf* (. - - |. - - |. - - |. -); rhyme: *-am*; radīf: *mī-kunī*
Horn 299, p. 122; AE f. 75b (in the margin by a later hand); Amasya ff. 41b–42a; Ankara ff. 190b–191a; Atif2078 f. 59b; Esad f. 45b; Fatih f. 28b; HM f. 59b; IU929 ff. 48b–49a; IU1016 f. 40a; IU1330 f. 62b; IU1331 ff. 71b–72a; IU1607 ff. 43b–44a; Jerusalem ff. 59a–b; LI ff. 35b–36a; Majlis21013 pp. 189–190; Malek pp. 114–115; Millī pp. 55–56; NO f. 69b; RE f. 54b; Revan507 ff. 29b–30a; Revan737 ff. 39b–40a; Revan738 f. 30b
Textual variations:
AE, Atif2078, HM, Malis21013: bayt IV is the fifth couplet, bayt V is the fourth couplet; Ankara, Fatih, IU1016, Millī, Revan737, Revan738: bayt IV is missing; IU929: bayt IV is the sixth couplet, bayt V is the fourth couplet, bayt VI is the fifth couplet; IU1607: bayts IV and VI are missing; IU1331: bayt IV is missing
IIIa. AE, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: جفاهای بس ; IVb. IU1330: بار بس ; AE, Atif2078, HM, IU1331, Jerusalem, Majlis21013: باری بس ; VIa. HM: داغ غم ; VIIa. AE, Atif2078, HM, IU929, IU1331, Majlis21013: بکوه بلا

535.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - - | - . -); rhyme: *-am*; radīf: *na-mī-kunī*
Horn 300, p. 122; AE ff. 77b–78a; Amasya f. 42b; Ankara f. 183a; Atif2077 f. 27b; Atif2078 f. 61b; Esad ff. 47a–b; HM ff. 61a–b; IU929 f. 51a; IU1607 f. 46a; IU1330 f. 67a; IU1331 f. 76a; Jerusalem f. 62a; LI f. 37b; Majlis13392 ff. 47a–b; Majlis21013 p. 195; NO f. 72a; RE f. 56b; Revan517 f. 31b
Textual variations:
IIIb. IU1330: با اهل عشق ; Va. Majlis21013: در عشق ای

536.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-īn*; radīf: *-ī*
Majlis13392 f. 95b

537.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *-i man tu-yī*
Horn 301, p. 123; AE f. 78a; Atif2077 f. 26a; Ankara f. 183b; Atif2078 f. 62a; Esad ff. 45a–b; Fatih ff. 29a–b; HM ff.61b–62a; IU929 f. 49a; IU1016 f. 41; IU1330 f. 64a; IU1331 f. 76b;

IU1607 f. 44b; Jerusalem ff. 61b–62a; LI f. 36a; Majlis21013 pp. 194–195; Malek p. 115; Millī p. 57; NO ff. 69b–70a; RE f. 55a; Revan737 ff. 40b–41a; Revan738 ff. 31a–b
Textual variations:
Ankara, HM, Jerusalem, Majlis21013: bayt III is the fifth couplet, bayt IV is the sixth couplet, bayt V is third couplet, bayt VI is the fourth couplet; IU1330, Atif2077, Esad, Fatih, IU1016, LI, Malek, Millī, NO, RE, Revan737, Revan738: bayts III and IV are missing; IU929: bayt IV is the fifth couplet, bayt V is the fourth couplet; IU1607: bayts IV and VI are missing
Ia. Millī: من کنم ; Ib. IU1330: بندهام امروز ; IIb. IU1330: تا بمحشر ; IVa. Ankara: میکنم ; Vb. Horn: بر سرو مزار ; VIIa. IU1330: گفتی دی

538.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ār*; radīf: *-i man tu-yī*
Horn 302, p. 123; AE f. 73b; Atif2078 ff. 59a–b; Esad f. 47b; Fatih ff. 28a–b; HM ff. 59a–b; IU929 f. 48b; IU1016 f. 39b; IU1331 f. 72a; IU1607 f. 43b; Jerusalem f. 59a; Majlis21013 p. 189; Millī p. 55; Revan737 f. 39a; Revan738 ff. 30a–b
Textual variations:
IIb. AE, Atif2078, IU929, IU1607, IU1331: در جسم فگارم ; Jerusalem: در جان فگارم

539.
metre: *mujtaṣ -i muṣamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ām*; radīf: *hamču tuyī*
Majlis13392 f. 53a

540.
metre: *hazaj-i musaddas-i maḥẕūf* (. - - - | . - - - | . - -); rhyme: *-ū*; radīf: *-yī*
Horn 303, p. 123; AE f. 78a; Amasya ff. 42b–43a; Ankara ff. 183a–b; Atif2077 f. 26b; Atif2078 ff. 61b–62a; Esad f. 46a; HM f. 61b; IU929 f. 51b; IU1607 f. 46b; IU1330 ff. 62b–63a; IU1331 f. 76a; Jerusalem ff. 62a–b; LI f. 36b; Majlis13392 ff. 46b; Majlis21013 p. 194; NO ff. 70a–b; RE ff. 55a–b; Revan507 ff. 30a–b
Textual variations:
Amasya: bayt IV is missing; IU1607: bayt V is missing

541.
metre: *hazaj-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-āh*; radīf: *-ī*
AE f. 75a; Atif2078 f. 64a; IU929 ff. 52a–b; HM f. 63b, IU1331 f. 73b

542.
metre: *hazaj-i muṣamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yī*
Majlis13392 f. 56a

543.
metre: *mużāriʿ-i muṣamman-i aḫrab va sālim* (- - . | - . - - | - - . | - . - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yī*
Majlis13392 ff. 87a–87b

544.
metre: *hazaj-i musaddas-i maḥẕūf* (. - - - | . - - - | . - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yī*
Majlis13392 f. 88a

545.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yī*
Majlis13392 ff. 94a–94b

546.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yī*
HM f. 64b

547.
metre: *mużāriʿ-i muṣamman-i aḫrab va sālim* (- - . | - . - - | - - . | - . - -); rhyme: *-ār*; radīf: *-ī-yī*
AE ff. 74b–75a; Amasya ff. 43b–44a; Atif2078 ff. 63b–64a; HM ff. 63a–63b; IU1331 f. 73b; Majlis13392 ff. 48b; Majlis21013 p. 198
Textual variations:
AE, Amasya, Atif2078, HM, IU1331, Majlis21013: bayt II is missing; IU1607: bayt II and VI are missing; Jerusalem f. 63b

548.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *-ī-yī*
Majlis13392 ff. 101b–102a

549.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *-ī-yī*
Horn 296, p. 121; AE ff. 77a–b; Atif2077 f. 27a; Atif2078 ff. 60b–61a; Esad f. 47a; HM f. 60b; IU929 f. 51a; IU1607 f. 46; IU1330 f. 65b; IU1331 f. 75b; LI f. 37b; Jerusalem f. 61a; Majlis13392 f. 47a; Majlis21013 p. 192; Revan507 ff. 31a–b
Textual varations:
IU1607: the radīf is only *-ī*
IVa. Horn, Esad: ز حد میشد برون ; Va. IU1330: شراب وصل

Muḫammas va taḫmīs-hā

1.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -)
AE ff. 15b–16a; Atif2078 ff. 39a–b; HM ff .39b–40a; Majlis21013 pp. 149–150

2.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḥẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -)
AE ff. 16a–b; Amasya ff. 44a–b; HM ff. 37a–b
Textual variations:
Ie. HM: بما رسد ; IIe. AE: گر ما و که ; IIIe. HM: شمال وزد ; IV. AE: جان رفت آه دردم و

3.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -)
Horn 225, p. 94; AE ff. 16b–17a; IU1330 ff. 63a–64a; Majlis13392 ff. 91b–92a
Textual variations:
Horn, AE: band II is missing; IU1330: band III is the fourth stanza, band IV is the sixth stanza

Qiṭʿa-hā

1.
metre: *mutaqārib-i muṯamman-i maḥẕūf* (. - - | . - - | . - - | . -); rhyme: *-ā*; radīf: *-st*
IU1330 f. 65b

2.
metre: *ḫafīf-i musaddas-i sālim va maḫbūn va aslam* (- . - - | . - . - | - -); rhyme: *-ar*; radīf: *nīst*
IU1330 f. 65a

3.
metre: *hazaj-i musaddas-i maḥẕūf* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-iṯ*
Amasya f. 44a
Textual variations:
Vb. Amasya: کس غیر از سلیم

4.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ad*;
IU1330 f. 65b

5.
metre: *mujtaṯ -i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-āl*; radīf: *buvad*
IU1330 f. 65b

6.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-āl* ; radīf: *mī-bāyad*
IU1330 f. 65a

7.
metre: *hazaj-i musaddas-i aḫrab-i maqbūz-i maḥẕūf* (- - . | . - . - | . - -); rhyme: *-āl*; radīf: *-am*
AE f. 79b; IU1331 f. 77b

8.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-āmī*; radīf: *mī-kunam*
IU1330 f. 66a

9.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-āżī*; radīf: *kun*
IU1330 f. 66a

10.
metre: *mujtaṯ -i muṯamman-i maḫbūn* (. - . - | . . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ār*; radīf: *az man*
IU1330 ff. 64a–b
Textual variations
IIIa. IU1330: ببریدم

11.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḥẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-aṣl*; radīf: *-i suḫan*
IU1330 ff. 64b–65a

12.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-ū*;
IU1330 f. 66a

Rubāʿī-hā

1.
rhyme: *-ā*
IU1330 ff. 66a–b

2.
rhyme: *āya*; radīf: *-yi tust*
IU1607 f. 48b

3.
rhyme: *-ūn*; radīf: *-am dar-yāb*
IU1330 f. 66b

4.
rhyme: *-am*; radīf: *-at*
IU1330 f. 66b

5.
rhyme: *-iṯ*
IU1330 ff. 66b

6.
rhyme: *-ān*; radīf: *muḥtāj*
IU1330 f. 67a

7.
rhyme: *-īḥ*
IU1330 f. 67a

8.
rhyme: *-as*; radīf: *-ī mī-bāyad*
IU1330 f. 67a

9.
rhyme: *-īn*
AE ff. 79b–80a; IU1331 f. 78a

Fard-hā

1.
metre: *ḫafīf-i musaddas-i sālim al-ṣadr va maḫbūn al-ḥašv va żarb al-maḫẕūf* (- . - - | . - . - | . . -)
IU1330 f. 65b

2.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ard*; radīf: *mī-bāyad*
Ankara f. 191a

Šiʿr-hā ki dar nusḫa-hā-yi Dīvān-i Sulṭān Selīm vujūd na-dārand

1.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-am*; radīf: *-ī čand*
Qazvīnī, 'Tarjuma-yi Majālis al-nafāʾis,' 360–361

2.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ā*; radīf: *na-dād*
Qazvīnī, 'Tarjuma-yi Majālis al-nafāʾis,' 361

3.
metre: *ḫafīf-i musaddas-i sālim al-ṣadr va maḫbūn al-ḥašv va al-żarb al-maḫẕūf* (- . - - | . - . - | . . - or - -); rhyme: *-ā*; radīf: *na-dād*
Qazvīnī, 'Tarjuma-yi Majālis al-nafāʾis,' 361

4.
metre: *hazaj-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | . - - . | . - - . | . - -); rhyme: *-īš*; radīf: *na-dārad*
Qazvīnī, 'Tarjuma-yi Majālis al-nafāʾis,' 362

5.
metre: *hazaj-i muṯamman-i sālim* (. - - - | . - - - | . - - - | . - - -); rhyme: *-ār*; radīf: *mī-mīram*
Qazvīnī, 'Tarjuma-yi Majālis al-nafāʾis,' 362

6.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ān*; radīf: *laʿl*
Qazvīnī, 'Tarjuma-yi Majālis al-nafāʾis,' 362

7.
metre: *mużāriʿ-i muṯamman-i aḫrab-i makfūf-i maḫẕūf* (- - . | - . - . | . - - . | - . -); rhyme: *-ūn*; radīf: *kunad*
Sehī Beg, *Heşt Bihişt*, 20;

8.
metre: *ramal-i muṯamman-i maḫẕūf* (- . - - | - . - - | - . - - | - . -); rhyme: *-ā*; radīf: *-yi man*
Sehī Beg, *Heşt Bihişt*, 20;

9.
metre: *ramal-i muṣamman-i maḫbūn* (. . - - or - . - - | . . - - | . . - - | . . - or - -); rhyme: *-īn*
Latîfî, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, 107

10.
metre: *rajaz-i muṣamman-i maṭvī va maḫbūn* (- . . - | . - . - | - . . - | . - . -); rhyme: *-āh*; radīf: *-īyam*
Latîfî, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, 107